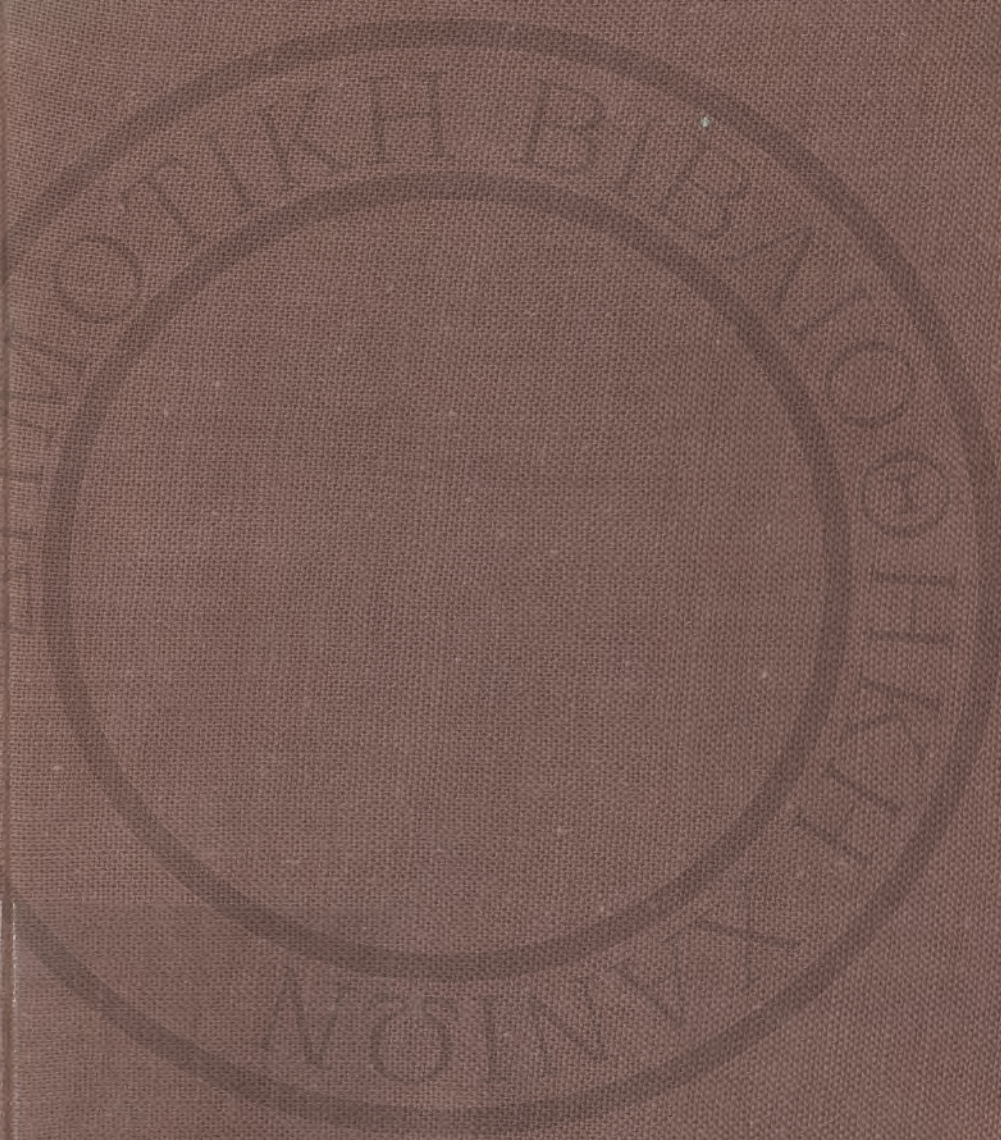

2
FA

ΝΙΚ. Δ. ΚΑΡΥΔΑΚΗ

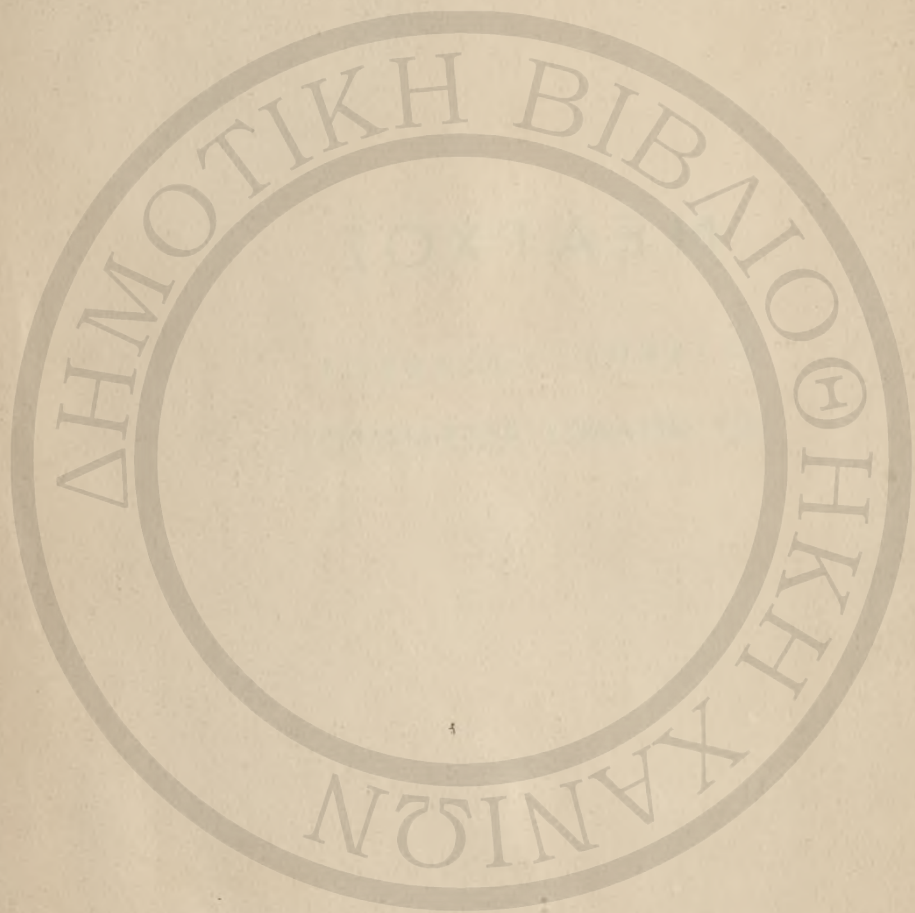

ΝΕΑΡΧΟΣ

Ο ΚΡΗΣ ΝΑΥΑΡΧΟΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΕΡΑΣΜΕΥΘΕΝ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΣ ΔΕΛΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΗΝ 24^{ην} ΜΑΡΤΙΟΥ 1940

ΑΘΗΝΑΙ 1939

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
4930
Μ. 3. 1958
Βιβλίου 64/10
92 / Ν. Φ. Α.

ΝΕΑΡΧΟΣ

«Νέαρχος ὁ Ἄνδροτίμου Κρής, τῶν Ἀλεξάνδρῳ τῷ μεγάλῳ συστρατευσαμένων ὁ διασημότετος».

(Ἄρ. Ἰνδ. 18, Στρωφ. Βυζ.)

Διὰ τὸν Δῆμον Χονίῳ, τὸν δῆμον τῆς φηγάτης ἰδαιτέρως μου πατέρα, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχα τὴν τιμὴν καὶ τὸ πρόνομιον ναὶ γεννηθῶ, τὸ τίθειόν αὐτὸ ἀφιερωμένον εἰς μίαν ἐνδοξὸν καὶ κερδοῦς ἀγνωστον εἰς τὴν χειρομερῆσαι καὶ εὐχίδα τῆς ἐδτιτικῆς μαὶ ἱστορίας, εἰς τῷ ὁποίῳν πρωταρχικῶς εἶναί μετὰ εὐμπαριώτης μου.

Παύλου
1568 (1915)

Παύλου

Πρὸς

Τὸν κ. Ἐμμανουὴλ Τσουδερόν,
ἐκλεκτὸν τέκνον τῆς Κρήτης, δημιου-
ρὸν καὶ νοσην τῆς „Ἐταιρίας Κρητικῶν
Σπουδῶν“, μὲ βαθυτάτην ἐκτίμησιν
ἀφιερῶνω.

N. K.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἱστορία ἐνὸς ἔθνους εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἢ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀνάγλυφος ζωὴ αὐτοῦ· εἰς μίαν συνεχῆ ἀλληλουχίαν εἰκόνων, μᾶς ἐμφανίζει τόσον ζωντανὰς τὰς διαφοροὺς περιόδους αὐτῆς καὶ τόσον ζωντανοὺς τοὺς πρωτεργάτας των, ὥστε, λεληθότως, χάνομεν τὴν αἴσθησιν τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, μετατοπιζόμεθα κατὰ δεκάδας, ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας ἐτῶν, ζῶμεν μαζὶ μὲ τοὺς ἡρώας τῶν διαφορῶν ἱστορικῶν περιόδων, ἀναπνέομεν μαζὶ τῶν χαίρομεν καὶ θλιβόμεθα μὲ αὐτούς. Ἡ βαθεῖα γνώσις τῆς ἱστορίας ἐνὸς ἔθνους, ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ἀσκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ ἕθους καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν νεωτέρων γενεῶν, ἀποφασιστικὴν συνεπῶς ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἔθνους.

Ἡ ἱστορία, παρουσιάζει τὰς πράξεις τῶν διαφορῶν μορφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐνεσάρκωσαν μίαν ὠριsmένην ἱστορικὴν περίοδον, ἢ ἐπετέλεσαν μίαν ὠριsmένην πράξιν, πάντοτε ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀμεροληψίας. Ἀποτελεῖ συνεπῶς τὸ σταθερὸν ὄρημητήριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου αἱ διαδεχόμενα ἀλλήλας γενεαί, λαμβάνουσαι ὡς μίμησιν τὰς ὑψηλὰς πράξεις τῶν προηγουμένων, τὰς συνδεόμενας πρὸς θριάμβους ἐθνικούς, καὶ ἀπορρίπτονται ὅσας προεκάλεσαν συμφορὰς ἐθνικάς, ὀρμῶνται πρὸς νέους εὐγενεῖς καὶ ὑψηλοὺς, ἐν πολέμῳ καὶ εἰρήνῃ, ἀγῶνας.

Τὸ ἔθνος ἰδιαιτέρως τὸ Ἑλληνικὸν ἔχει τὴν ὠραιότεραν, λαμπροτέραν καὶ ἐνδοξοτέραν ἱστορίαν τοῦ κόσμου. Μεταλαμπάδευσε τὸν πολιτισμὸν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ὁλό-

κληρον, ἐπλήρωσε διὰ τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων τῶν τέκνων του γῆν καὶ θάλασσαν καὶ οὐρανόν, καὶ ἐλόγησε, διὰ τῶν ὑπερόχων πνευματικῶν ἀκτινοβολιῶν του, τὰ σκότη τῆς ἀμαθίας, ὑπὸ τὰ ὁποῖα, μέχρι προὐδὸν ἁκόμη ἑκατονταετιῶν, ἐστέναζεν ἡ ἀνθρωπότης.

Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, προσδίδει εἰς τὰ τέκνα της τὴν αἴσθησιν τῆς ἀνωτερότητος ἀπέναντι ὄλων τῶν ἄλλων ἐθνῶν τῆς γῆς, δημιουργοῦσα δέ, συνεχῶς βαρύτερον, τὸ αἴσθημα τῆς ἱστορικῆς των εὐδύνης, ἀπέναντι μιᾶς τῶν ἐνδόξων κληρονομίας, συντελεῖ, περισσότερον παντὸς ἄλλου, εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῶν ἀνωτέρων ἐκείνων ἠθικῶν δυνάμεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀείποτε ἐστηρίχθη ἡ μεγαλοουρία τῶν λαῶν.

Ἄλλὰ μέσα ἀπὸ τὰς ἀτελειώτους σελίδας τῆς ἐνδόξου ὑπερτριχιλιετοῦς ἱστορίας μας, καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἀτελεύτητον στρατιὰν τῶν ὑπερόχων φυσιογνωμιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλάμπρυναν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, γνωρίζομεν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὠρισμένας μόνον ἱστορικὰς περιόδους καὶ κυρίως ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐσημείωσαν σταθμοὺς εἰς τὴν ἱστορικὴν τοῦ ἔθνους μας ἐξέλιξιν, καθὼς καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς πράξεις ὠρισμένων μόνον μορφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐνεσάρχωσαν τὰς περιόδους αὐτάς. Αἱ λοιπαὶ ἢ μᾶς παραμένουν ἄγνωστοι ἢ ἔχομεν ἀμυδράν τινα γνῶσιν αὐτῶν.

Τοῦτο ἀποδοτέον ἴσως εἰς τὸ ὅτι, τὰ τέκνα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἀριθμούσης ἑκατὸν μόλις ἐτῶν ἐλεύθερον πολιτικὸν βίον, καὶ τοῦτον κατὰ μέγα μέρος εἰς πολιτικὰς διαμάχας καὶ ἐμφυλίους σπαραγμοὺς ἀναλωθέντα, δὲν ἔσχον, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, τὸν καιρὸν ἢ τὴν διάθεσιν, νὰ μελετήσουν καὶ ἐμφανίσουν κάτι περισσότερον τῶν κλασικῶν ἱστορικῶν γνώσεων.

Καὶ ὅμως, παραλλήλως πρὸς τοὺς μεγάλους πρωταγωνιστὰς τῶν διαφόρων ἱστορικῶν μας περιόδων, ἢ καὶ ἐντελῶς ἀνεξαρτήτως τούτων, ἔζησεν, ἐκινήθη καὶ ἔδρασεν ὁλό-

III

κληρος φάλαγξ ὑπερόχων ἀνδρῶν, ἀξίων ἐπίσης θαυμασμοῦ καὶ τιμῆς, καὶ διὰ τοὺς ὁποίους τὸ ἔθνος δικαιούται ἐξ ἴσου νὰ εἶναι ὑπερήφανον.

Οἱ ἱστορικοὶ μας τῆς τελευταίας ἑκατονταετίας, πρὸς τὸ ἔργον τῶν ὁπίων μὲ εὐγνωμοσύνην ἀτενίζουσιν αἱ νεώτεραι Ἑλληνικαὶ γενεαί, εἴτε ἐξ ἐλλείψεως, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς συγγραφῆς των, ἐπαρκοῦς ἱστορικῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν νεώτεροι ἱστορικοὶ ἔρευναι ἔφεραν εἰς φῶς, εἴτε διότι εἶχον ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν βαρύτερον ὄγκον ἱστορίας χιλιετηρίδων, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀπέβλεψαν κυρίως εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν διαφόρων ἱστορικῶν φάσεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας διῆλθε τὸ ἔθνος μας, ὡς ὀλότης λαμβανόμενον, καθόλου ἢ ἐλάχιστα ἠσχολήθησαν μὲ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους. Ὁ μέγας ἱστορικός μας Κ. Παπαρηγόπουλος π.χ. ὀλίγας μόνον λέξεις ἀφιερώνει διὰ τὸν Πυθῆαν τὸν Μασσαλιώτην «ὄσις, ἐν ἔτεσι, λέγει, 330-320 π.Χ. διελθὼν διὰ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν καὶ ἐκεῖθεν τραπεῖς πρὸς βορρῶν, παρέπλευσε τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας, τῆς Γαλατίας, τῆς Βρετανίας, τῆς Γερμανίας, προχωρήσας ἴσως καὶ ἔτι πλέον πρὸς βορρῶν», ὀλίγας ἐπίσης διὰ τὸν Κρητὰ Νέαρχον, εἰς τὸν ὁποῖον, λέγει ὁ Παπαρηγόπουλος «ἀνέθηκεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος νὰ ὀδηγήσῃ τὸν στόλον καὶ νὰ ἐξακριβώσῃ τὸν ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου διάπλουν τοῦ Ὠκεανοῦ, ἵνα καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων τοῦ βασιλέως βουλευμάτων, περὶ τῆς ἐμπορικῆς συναφείας τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς Ἀύσσεως καὶ ὁ ὁποῖος ἔφθασεν αἰσίως εἰς Καρμανίαν, ἐκπλεύσας ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ», καὶ δὲν ἀναφέρει οὐδὲ λέξιν περὶ τοῦ περιφήμου Κρητὸς ζωγράφου Δομηνίου Θεοτοκοπούλου.

Καὶ ἐν τούτοις, ὁ Πυθῆας ὁ Μασσαλιώτης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος θαλασσοπόρος τοῦ κόσμου, διὰ τὸν ὁποῖον νεώτεροι ἱστορικοὶ ἔρευναι ἀπεκάλυψαν, ὅτι ἔφθασε μέχρι τῶν πόλικῶν περιοχῶν, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Γάλλος συγγραφεὺς

Gaston - E. Broche ἔχει γράψει πολυσέλιδον σύγγραμμα ¹, τὸ ἔργον τοῦ Κορητὸς ναυάρχου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑμνοῦν καὶ θαυμάζουν ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι, καθὼς καὶ νεώτεροι Ἀγγλοὶ, Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ συγγραφεῖς, ὁ δὲ Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, ἀνεγνωρίσθη, γενικῶς, ὡς εἷς τῶν τριῶν μεγαλυτέρων ζωγράφων τοῦ κόσμου, καὶ ἂν δὲν ἐξεδίδοντο τὰ δύο ἐπ' αὐτοῦ ὀγκώδη καὶ πολύτιμα συγγράμματα τοῦ κ. Ἀχιλλέως Κύρου, «Ὁ Δομήνικος Θεοτοκόπουλος» καὶ «Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀναγεννήσεως», θὰ ἦτο ἴσως ἐλάχιστα γνωστὸς εἰς ἡμᾶς.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἐπόμενος ὑποσχέσει μου πρὸς τὴν Ἑταιρίαν Κορητικῶν Σπουδῶν, τῆς ὁποίας τυγχάνω μέλος, καὶ ἐλπίζω ὅτι οὕτω συμβάλλω εἰς τὸ ἔργον τῆς, προβαίνω εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος βιβλίου μου.

Κατὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, δὲν ἀπεμακρύνθη οὐδὲ κατὰ κεραίαν τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας, ἀλλὰ μελετήσας λεπτομερῶς τοὺς ἡμετέρους καὶ ξένους συγγραφεῖς, ἀρχαίους καὶ νεωτέρους, τοὺς ἀσχοληθέντας μὲ τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐνθα κυρίως ἐμφανίζεται ἡ δρασις τοῦ Νεάρχου, ὡς ναυάρχου τοῦ στόλου τοῦ Μεγάλου Κατακτητοῦ καὶ Ἐκπολιτιστοῦ, ἐχρησιμοποίησα, ἐξ αὐτῶν, τὰς ἐξ ὄλων τῶν σημείων διασταυρωθεῖσας ἱστορικὰς πληροφορίας.

Μέσα εἰς τὴν ὑπέροχον ἐποποιίαν τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ, διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς αἰωνίας πρὸς τὴν Ἀνατολήν στροφῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ ἠρόακλειον ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος, ἐκκινήσας μὲ ὀλίγας χιλιάδας πεζῶν καὶ ἵππεων κατέλαβε τὴν Ἀσίαν δλόκληρον μέχρι τῆς ἐρημίας τῶν Σκυθῶν καὶ τῆς ἐκεῖθεν τοῦ Ἰνδοῦ Ἰνδικῆς,

(¹) Gaston - E. Broche „Pythéas le Massaliote, découvreur de l'Extrême Occident et du Nord de l'Europe“, Παρίσι 1936.

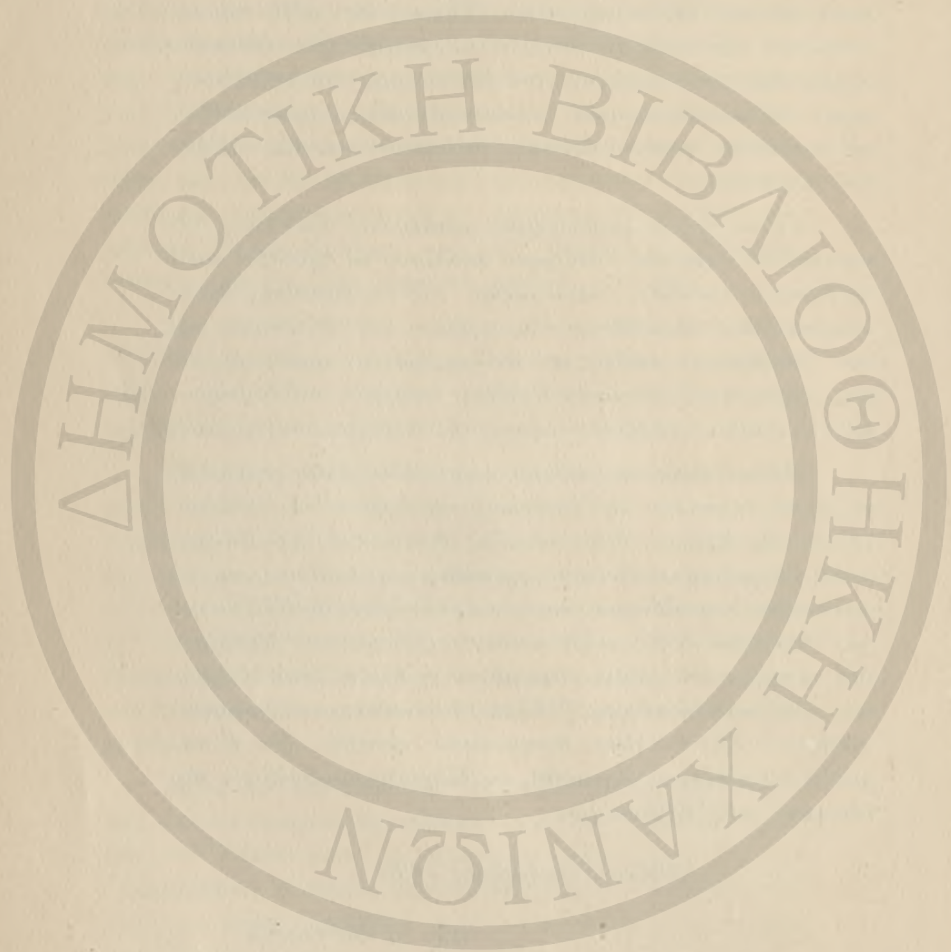
προβάλλει, σεμνή και επιβλητική, ἡ ἀδρά και εὐγενής φυσιογνωμία τοῦ ναυάρχου τού. Τὴν μεγάλην αὐτὴν φυσιογνωμίαν, τῆς ὁποίας ἡ θέσις εἶναι μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν πρωτοπόρων τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας και τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ κοσμοϊστορικοῦ του κατορθώματος, προσεπάθησα νὰ ἐμφανίσω, κατὰ τὸ δυνατόν ἀνάγλυφον, εἰς τὰς σελίδας τοῦ παρόντος.

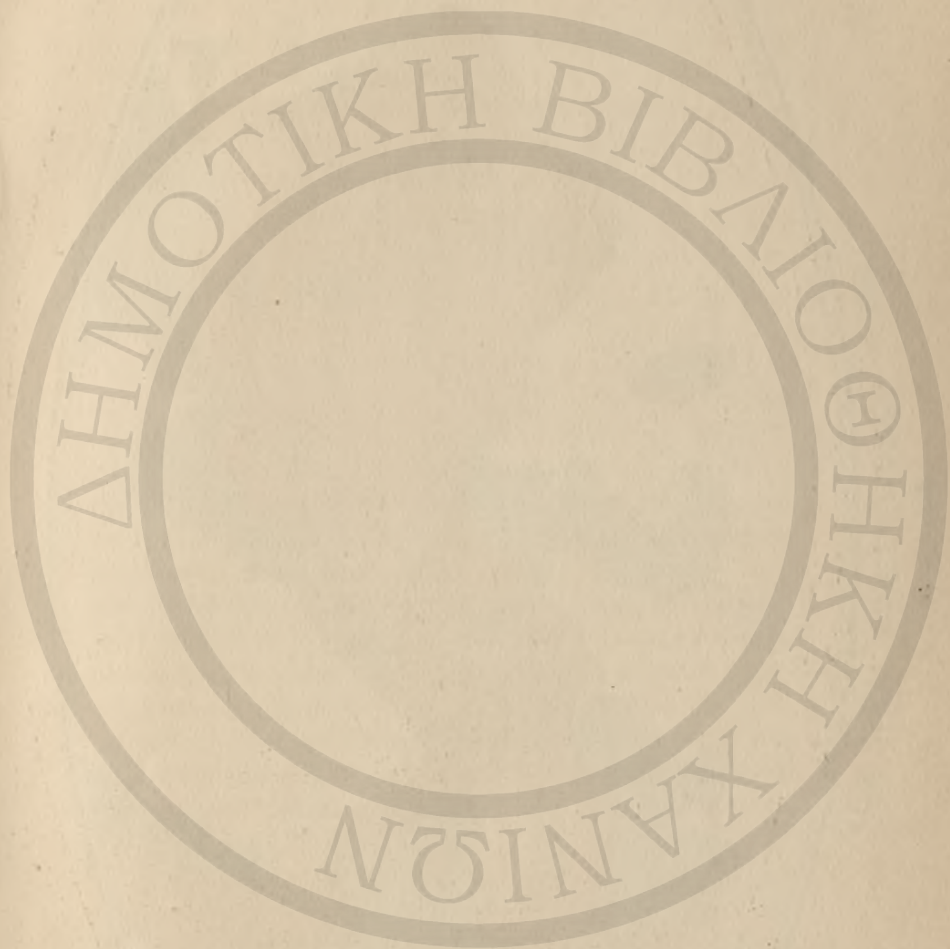
Διὰ νὰ γίνουιν περισσότερον καταληπτοὶ ὄροι τινες συναντώμενοι ἐνταῦθα, ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ προτάξω κατὰ τὸ δυνατόν συντόμως, περιγραφὴν τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῶν Μακεδόνων τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου και τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθὼς και νὰ περιγράψω, συντόμως ἐπίσης, ὠρισμένας πολεμικὰς ἢ ἄλλας ἐνεργείας τοῦ δευτέρου, μὲ τὰς ὁποίας σχετίζεται ὁ ἦρωσ τῆς παρούσης συγγραφῆς.

Διὰ τοῦ παρόντος βιβλίον μου, οὐδὲν ἄλλο φιλοδοξῶ, εἰ μὴ νὰ ἐμφανίσω τὴν ζωὴν και τὴν δρασίαν ἐνὸς ἐκλεκτοῦ τέκνου τῆς Κρήτης, διὰ τὸ ὅποιον μὲ σεβασμὸν και θαυμασμὸν ἐκφράζονται πάντες οἱ σχετικῶς ἀσχοληθέντες, και νὰ καταστήσω περισσότερον γνωστὸν εἰς τὸ εὐρύτερον Ἑλληνικόν, και ἰδιαίτατα τὸ Κρητικὸν κοινόν, τὸ ὄνομα τοῦ Νεάρχου, διὰ τὸ ἔργον τοῦ ὁποίου, ὄχι μόνον ἡ Κρήτη και οἱ Κρητες, ἀλλὰ και ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς δικαιοῦνται νὰ ὑπερηφανεύονται. Καὶ θὰ εἶμαι πραγματικὰ εὐτυχής, ἐὰν ἡ παροῦσα προσπάθεια, ἐκτιμηθῇ, ὡς ἐλαχίστη συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους μας.

Ἀθῆναι, Δεκέμβριος 1938

ΝΙΚ. Δ. ΚΑΡΥΔΑΚΙΣ

Η ΕΛΛΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟ 323 Π.Χ.

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

ΕΤΑΙΡΟΙ

Κατὰ τὸ ἔτος 359 π.Χ. ἀνήλθεν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, ὁ Φίλιππος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμύντου. Ὁ Φίλιππος ἔτυχεν ἐκ πρώτης νεότητος ἀρίστης Ἑλληνικῆς ἀνατροφῆς, ἡ ὁποία σπουδαίως ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος του, ἂν καὶ μέχρι τέλους τοῦ βίου του δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποβάλλῃ ὠρισμένα ἐλαττώματα, καὶ παρεσύρετο ὑπ' αὐτῶν εἰς πράξεις, διὰ τὰς ὁποίας ἀμέσως μετενόει. Ἀλλὰ κυρίως ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ὄλης μορφώσεως αὐτοῦ, τὰ τρία ἔτη τῆς ἡλικίας του, ἀπὸ 15-18 ἐτῶν, κατὰ τὰ ὁποῖα διετέλεσεν, ὡς ὄμηρος, εἰς τὰς Θήβας, τὴν τότε ἡγεμονίδα τῆς Ἑλλάδος πόλιν. Ἐκεῖ, διαμένων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐγκρίτου πολίτου Παμμένους, ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ ρητορικὴν, κυρίως ὅμως ὠφελήθη ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων τῶν δύο ἀκμαζόντων τότε μεγάλων τῶν Θηβῶν καὶ γενικῶς τῆς ὄλης Ἑλλάδος ἀνδρῶν, τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου. Ἐμελέτησε τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῶν Θηβαίων, ἔλαβε πολύτιμα διδάγματα παρὰ τοῦ νικητοῦ τῶν Λευκτρῶν καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, καὶ ἐξετίμησε τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα παρουσιάζει τακτικὸς καὶ καλῶς ἡσκημένος στρατός.

Διὰ τοῦτο, μόλις ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐστερέωσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀπειλούντων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἐπε-

δόθη, μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν θελήσεως καὶ δραστηριότητος, εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῶν Μακεδόνων, τὴν ὁποῖαν καὶ ἀνήγαγεν εἰς μέγιστον σημεῖον τελειοποιήσεως καὶ ἀκμῆς.

Ἐκτὸς τούτου καὶ ἀκόμη πρὸ τοῦ Φιλίππου, εἰς τὸν στρατὸν τῶν Μακεδόνων, εἶχεν ἀναφανῆ πολυάριθμος εὐγένεια, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν „ἐταίρων“, ἧτοι πολεμικῶν συντρόφων, ὅπως γνωρίζομεν τούτους ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν ἑπῶν· οἱ ἐταῖροι οὗτοι δὲν ἦσαν ἰδιαιτέρα τις ἀριστοκρατικὴ τάξις, ἀλλὰ διεκρίνοντο κυρίως ἀπὸ τὴν μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν των, ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις εὐγενοῦς καταγωγῆς, καὶ ἀπὸ τὰς φιλικὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὸν βασιλέα, ὅστις ἀντήμειβε τὰς πιστάς των ὑπηρεσίας διὰ δώρων καὶ τιμητικῶν διακρίσεων. Ὁ βασιλεὺς ἠδύνατο νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐταίρων ὄχι μόνον Μακεδόνας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος καταγομένους ἄνδρας¹. Οἱ ἐταῖροι ἀπῆρτιζον τότε τὸ ἵππικόν, τὸ ὁποῖον, ἐκ τοιοῦτων ἀνδρῶν ἀποτελούμενον, ἦτο πραγματικῶς ἄριστον.

ΒΑΡΥ ΠΕΖΙΚΟΝ — ΣΑΡΙΣΣΑ

Τὸ πεζικόν ὅμως, περιλαμβάνον σχεδὸν μόνον πελταστάς², πενιχρῶς ἱματισμένους καὶ ἀτελῶς ὤ-

(1) Ὁ Θεόπομπος (Ἀπόσπ. 249) λέγει: „οἱ ἐταῖροι τοῦ βασιλέως ἐκ πολλῶν τόπων συνερρηκότες· οἱ μὲν γὰρ ἐξ αὐτῆς τῆς χώρας, οἱ δὲ ἐκ Θετταλίας, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος“.

(2) Οἱ πελτασταὶ ὀνομάζοντο οὕτω ἐκ τῆς „πέλτης“, μικρᾶς ἐλαφρᾶς ἀσπίδος ἐκ πεπλεγμένων κλώνων δένδρων, τὴν ὁποῖαν ἔφερον κατ' ἀρχὰς οἱ Θρᾷκες στρατιῶται, παρέλαβον δ' ἀπ' αὐτῶν ἀργότερον οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Ὁ ὅπλισμός των, ἐλαφρότερος τοῦ τῶν ὀπλιτῶν καὶ βαρύτερος τοῦ τῶν ψιλῶν, ἀποτελεῖτο ἀπὸ βραχῦν δόρυ καὶ βραχῦν ἐπίσης ξίφος.

πλισμένους, συγκείμενον δὲ καθ' ὄλοκληρίαν ἐξ ἀγροτῶν, γεωργῶν καὶ ποιμένων, ὄχι μόνον ὑστέρει κατὰ πολὺ τοῦ πεζικοῦ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Θρακῶν εὐχερῶς ἐκάστοτε κατετροποῦτο.

Ὁ Φίλιππος μετέβαλεν ἄρδην τὴν κατάστασιν αὐτὴν τοῦ στρατοῦ· ἐγνώριζεν, ὅτι διὰ τὴν τοιαύτην κατάστασιν τοῦ πεζικοῦ τῶν Μακεδόνων, δὲν ἔπταιον οἱ ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἦσαν γενναῖοι τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχάς, ἀλλὰ ἢ ἔλλειψις καὶ μόνον ἐπιτηδείου ὀπλισμοῦ, ἱματισμοῦ, πειθαρχίας καὶ ἀσκήσεως. Καὶ εἰς αὐτὰ κυρίως ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του, ἐφαρμόσας πάντα τὰ χρήσιμα τοῦ Πελοπίδου καὶ Ἐπαμεινώνδου διδάγματα, χωρὶς συγχρόνως νὰ παραλείψῃ καὶ τὴν ἀρτιωτέραν καὶ προσφορωτέραν τοῦ ἵππικοῦ του ὀργάνωσιν καὶ τὴν δημιουργίαν μηχανικοῦ εἰς τὸν στρατὸν του.

Ἀνεδιωργάνωσεν ἐκ βάθρων τὸ πεζικόν, ἐνέβαλεν εἰς αὐτὸ τάξιν καὶ πειθαρχίαν, εἰσήγαγεν ἑταίρους εἰς αὐτό, ἐξυψώσας τοιοιτοτρόπως περισσότερον τοῦτο καὶ, διὰ συνεχῶν ἀσκήσεων καὶ φροντιδῶν, ἀπέδωκεν εἰς τὸ πεζικόν του τὴν αὐτοπεποίθησιν, τὴν μεγάλην αὐτὴν στρατιωτικὴν ἀρετὴν, τῆς ὁποίας τοῦτο μέχρι τότε ἔστερεῖτο. Ἐδημιούργησε τοιοιτοτρόπως, τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο πεζικόν σῶμα, τὴν γνωστὴν ἀήττητον „Μακεδονικὴν φάλαγγα“. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰσήγαγε κατὰ πρῶτον εἰς τὸ πεζικόν τῶν Μακεδόνων τὸ νέον ὄπλον αὐτοῦ, τὴν „σάρισσαν“, εἶδος βαρείας καὶ μακρᾶς λόγχης, ἐχοῦσης μηκος 21 ποδῶν. Ἡ καθιέρωσις τοῦ νέου ὄπλου ἐπέφερεν οὐσιώδη μεταβολὴν εἰς τὴν μέχρι τοῦδε τακτικὴν τοῦ πεζικοῦ καθὼς καὶ εἰς τοὺς σχηματισμούς του, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐξηγήσω.

Ἡ σάρισσα, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, ἦτο ὄπλον βαρὺ καὶ δύσχρηστον, σχεδὸν δ' ὡς ἐκ τούτου ἀνωφελὲς διὰ τοὺς ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνας, ἀλλὰ προσελάμβανε μεγίστην ἀξίαν καὶ ἀποτελεσματικότητα, ὅταν ἐφέρετο ὑπὸ καλῶς ἐξησηκμένου καὶ συμπαγοῦς στρατιωτικοῦ σώματος, ὁποῖον ἦτο ἡ περίφημος καταστάσα Μακεδονικὴ φάλαγξ. Οἱ φαλαγγῖται τῆς φάλαγγος αὐτῆς, παρετάσσοντο κατὰ στοίχους ὧν ἕκαστος εἶχε βάθος 16 ἀνδρῶν, ἀπεχόντων μεταξὺ των κατὰ 3 πόδας. Ὁ στοίχος οὗτος ἐκαλεῖτο „λόχος“, ὃ δὲ διοικητὴς αὐτοῦ „λοχαγός“, ἀνὴρ διακεκριμένος διὰ τὴν παιδείουσιν αὐτοῦ, τὴν ρώμην καὶ τὴν ἐμπειρίαν· τὴν δευτέραν, τὴν τρίτην καὶ τὴν δεκάτην ἔκτην θέσιν κατελάμβανον οἱ γενναιότεροι, εὐσταλέστεροι καὶ πλέον ἐμπειροπόλεμοι φαλαγγῖται τοῦ λόχου, οἱ ὅποιοι καὶ ἐλάμβανον ἀνώτερον τῶν ἄλλων μισθόν. Ἡ σημασία τῆς διατάξεως αὐτῆς εἶναι προφανής: ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ, ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, εἰς σχηματισμὸν μάχης εὐρισκομένη, δηλαδὴ εἰς παράταξιν λόχων, ἀπετέλει πραγματικὸν ζωντανὸν τείχος, τοῦ ὁποῖου αἱ τρεῖς πρῶται σειραὶ καὶ ἡ τελευταία ἦσαν ἀκαταμάχητοι, περικλείουσαι, ὡς ἐν κλοιῷ, τὸ ὄπλον στράτευμα, ὀδηγοῦσαι καὶ ὠθοῦσαι αὐτὸ πρὸς τὸ καθήκον. Αἱ πέντε πρῶται σειραὶ τῶν φαλαγγιτῶν ἐκράτουν τὴν σάρισσαν ὀριζοντίως δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αὕτη ὑπερεῖχε τοῦ σώματος ἐκάστου σαρισσοφόρου κατὰ 15 πόδας, τὸ δὲ ὀπίσθιον μέρος αὐτῆς, ἔχον 6 ποδῶν μήκος, εἶχε βάρος τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναται εὐχερῶς νὰ διατηρηθῆται ἡ ὀριζόντιος ἰσορροπία. Συνεπῶς αἱ σάρισαι τοῦ δευτέρου τῶν φαλαγγιτῶν ζυγοῦ, προεῖχον τοῦ μετώπου τῆς φάλαγγος κατὰ 12 πόδας, τοῦ τρίτου κατὰ

9, τοῦ τετάρτου κατὰ 6 καὶ τοῦ πέμπτου κατὰ 3 πόδας. Οἱ μετὰ τοὺς πρώτους πέντε ζυγούς φαλαγγίται, ἐχρησίμευον εἰς τὸ νὰ στηρίζουν καὶ νὰ ὠθοῦν πρὸς τὰ ἔμπρὸς τὴν ὄλην φάλαγγα καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἐκράτουν τὰς σαρίσσας ὀριζοντίως, ἀλλ' εἶχον αὐτὰς „ἀνανευκυίας παρὰ τοὺς ὤμους τῶν προηγούμενων“ προστατεύοντες οὕτω, πρὸς τοῖς ἄλλοις, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν ὄλην παράταξιν ἀπὸ τῶν ἀκοντίων καὶ τῶν βελῶν, ὅσα ἐρίπτοντο παρὰ τῶν πολεμίων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς φάλαγγος, πρὸς διάσπασιν αὐτῆς.

Ὁ φαλαγγίτης ἔφερεν ἐπίσης ξίφος βραχύ, ἀσπίδα στρογγύλην διαμέτρου δύο περίπου ποδῶν, θώρακα, κνημίδας καὶ λευκὸν πηλίκιον μὲ εὐρέα κράσπεδα, καλούμενον „καυσία“. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον, ἀμυντικὸν ἄμα καὶ ἐπιθετικὸν ὄπλον αὐτοῦ, ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐπινοηθεῖσα σάρισσα. Διότι, ὑπὸ τὰς προεκτεθείσας συνθήκας, ἐν ἐπιθέσει μὲν ἡ φάλαγξ, φερομένη ἐν πυκνῷ σχηματισμῷ, ἀπέβαινε φοβερὰ διὰ τὸν ἀντίπαλον μὲ τὴν πενταπλῆν σειρὰν τῶν σαρισσῶν τῶν λόχων τῆς, ἐν ἀμύνη δέ, προτεινούσα εἰς τὸν ἀντίπαλον, τὴν ἰδίαν πενταπλῆν σειρὰν λογχῶν, ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου τῆς, ἐδέχτο ἀκλόνητος τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ παρεισδύσῃ ἀνά μέσον τῶν προτεινομένων σαρισσῶν καὶ νὰ προσβάλλῃ τὰς ἀσπίδας.

Ἡ Μακεδονικὴ αὕτη φάλαγξ ἐκαλεῖτο „Πεζεταῖροι“ ἀπηρτίζετο δὲ καθ' ὀλοκληρίαν ἐκ Μακεδόνων καὶ διηρεῖτο εἰς „τάξεις“¹ ἐκάστη τάξις ὑποδιη-

(¹) Πόσαι ἀκριβῶς τάξεις ἀπήρτιζον τοὺς „Πεζεταίρους“ δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν· γνωρίζομεν μόνον ὅτι ὅταν ὁ Ἄ-

ρεῖτο εἰς „χιλιαρχίας“, αἱ χιλιαρχίαι εἰς „πεντακοσιαρχίας“, αἱ πεντακοσιαρχίαι εἰς „συντάγματα“ καὶ τὰ συντάγματα εἰς „λόχους“· 16 λόχοι ἀπετέλουν ἓν σύνταγμα, ὥστε τὸ σύνταγμα ἀπῆρτιζε τετράγωνον 16 ἀνδρῶν κατὰ μέτωπον καὶ βάθος, ἦτοι δύναμιν 256 ἀνδρῶν. Δύο συντάγματα συνεκρότουσαν τὴν πεντακοσιαρχίαν, συγκειμένην οὕτω ἐκ 512 ἀνδρῶν, καὶ δύο πάλιν πεντακοσιαρχίαι τὴν χιλιαρχίαν, ἦτοι δύναμιν 1024 ἀνδρῶν. Πόσαι χιλιαρχίαι ἀπῆρτιζον τὴν τάξιν δὲν εἶναι ἀπολύτως γνωστόν· οὔτε καὶ οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ εἶνε ἀπόλυτοι, ἀυξομειούμενοι ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν τακτικῶν ἀπαιτήσεων τῆς στιγμῆς. Παρέμενε μόνον διαρκὲς καὶ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τῆς φάλαγγος, ὅτι παρατάσσετο αὕτη εἰς βάθος 16 ἀνδρῶν, ἂν καὶ ὁ Ἄρριανὸς ἀναφέρει ὠρισμένην περίστασιν καθ' ἣν λόχος παρατάχθη εἰς 32 στοίχους, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι ἐξαιρέσις.

ΕΛΑΦΡΟΝ ΠΕΖΙΚΟΝ

Ἕγασπισταί—Πελτασταί—Ψιλοὶ (Ἄκοντισταί—Τοξόται)

Ἡ φάλαγξ ὅμως αὕτη, οὕτω πως συγκεκροτημένη, ἐνῶ ἦτο ἀκαταγώνιστος κατὰ τὰς μάχας ἐπὶ πεδίου ὀμαλοῦ ἢ σχετικῶς ὀμαλοῦ, παρουσίαζε σπουδαῖον μειονέκτημα ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβάλλῃ εὐχερῶς μέτωπον καὶ νὰ

λέξανδρος ἐξεστράτευσεν πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἀσίας εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ὅ τὰς τάξεις Πεζεταίων, τῶν ὁποίων στρατηγοὶ ἦσαν οἱ Περδίκκας, Κοῖνος, Ἀμύντας, Φίλιππος καὶ Κράτερος. Ξένοι, Γάλλοι ἰδίως καὶ Γερμανοὶ, στρατιωτικοὶ συγγραφεῖς ἐξομοιώνουν τοὺς μὲν ἄρχηγούς τῶν τάξεων πρὸς τοὺς σημερινούς ἀντιστρατήγους τοὺς δὲ χιλιάρχους πρὸς τοὺς ὑποστρατήγους.

διατηρῆ τὴν τάξιν· αἱ περιπέτειαι τοῦ πολέμου ἡδύ-
 ναντο συχνάκις νὰ τὴν ὀδηγήσουν ἐπὶ ἐδάφους δια-
 κεκομμένου, ὁπότε δὲν ἡδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὴν
 ἀκαταγώνιστον αὐτῆς πυκνότητα, ὑπέκειτο δὲ καὶ
 εἰς τὸν κίνδυνον προσβολῆς ἐκ τοῦ πλαγίου. Εἰς τὰς
 τοιαύτας προσβολάς, ἀπλῆ πρὸς τὰ πλάγια στροφή
 τῆς φάλαγγος δὲν ἦτο ἱκανὴ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς
 ἀποστολῆς τῆς, διότι δὲν θὰ προϋπαντο τοῦ νέου
 μετώπου οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ἄριστοι δεῦτεροι καὶ τρί-
 τοι φαλαγγίται, ὡς προεξετέθη, οὔτε καὶ ὁ προεκτε-
 θεὶς χειρισμὸς τῆς σαρίσσης θὰ ἡδύνατο νὰ γίνῃ
 ὑπὸ τῶν νέων προστατῶν, τόσον ἐπιτυχῶς, ὅσον ὑπὸ
 τῶν προηγουμένων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, καὶ ἵνα
 δύναται ἡ φάλαγξ πάντοτε νὰ διατηρῆ τὰ πλεονε-
 κτήματά τῆς, ὁ Φίλιππος ὠργάνωσε διάφορα ἐπικου-
 ρικὰ σώματα, ἐλαφρότερον ὠπλισμένα, καὶ συνεπῶς
 εὐκαμπτότερα.

Τοιαῦτα σώματα ἦσαν: οἱ „*Υπασπισταί*“, εἶ-
 δος ἀσπιδοφόρου ἐλαφροῦ πεζικοῦ τῆς γραμμῆς,
 τῶν ὁποίων ὁ ὀπλισμὸς ἦτο οἷος περίπου ὁ τῶν ἀρ-
 χαίων Ἑλλήνων ὀπλιτῶν, καὶ οἱ ὁποῖοι ἢ ἐπλαισίω-
 νον τὴν φάλαγγα ἀπὸ τῶν πλευρῶν ἢ προηγοῦντο
 αὐτῆς, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Ὁλόκληρον σῶ-
 μα ὑπασπιστῶν ἀπετελεῖτο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Μα-
 κεδόνας ἐταίρους· ἐντεῦθεν εὐνόητος καὶ ἡ εἰς τὸ
 σῶμα τοῦτο ἀποδιδομένη σημασία.

Οἱ „*Πελτασταί*“, ἐλαφρὸν ἐπίσης πεζικόν, ἀποτε-
 λούμενον ἐν μέρει μὲν ὑπὸ Μακεδόνων, κατὰ τὸ πλεῖ-
 στον δὲ ὑπὸ Θρακῶν καὶ Παιόνων, καὶ οἱ „*Ψιλοί*“, ἦτοι
 οἱ „*ἀκονισταί*“ ἄριστοι τῶν ὁποίων ἐλογίζοντο οἱ Ἄ-
 γριᾶνες, φυλὴ Παιονικὴ (Ἑλληνοθρακικὴ) καὶ οἱ „*το-
 ξόται*“ ὧν ἄριστοι ἐλογίζοντο οἱ Κρήτες.

Ὁ κατὰ τὰς μάχας προορισμὸς τῶν διαφόρων

τούτων σωμάτων, τὰ ὅποια πάντα ἦσαν ἐπικουρικὰ τῆς φάλαγγος, ἣτις ἀπετέλει καὶ τὸ σπουδαιότερον στράτευμα τῶν Μακεδόνων, ἦτο ποικίλος. Συνήθως ὁμως τὴν προσβολὴν ἤρχιζαν τὰ ἐλαφρὰ αὐτὰ σώματα, προηγουμένων πάντοτε τῶν τοξοτῶν, ἔπειτα προήλαυον οἱ ὑπασπισταὶ καὶ τελευταία ἤρχετο ἡ φάλαγξ, ἡ ὅποια ἐπέφερε καὶ τὸ τελειωτικὸν ἀποτέλεσμα.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ὀργάνωσις τοῦ Μακεδονικοῦ πεζικοῦ.

ΙΠΠΙΚΟΝ

Ἐταῖροι—Σαρισσοφόροι

Τὸ ἱππικόν, ὅπως προείπομεν, ἦτο ἀνέκαθεν ἄριστον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὠργάνωσε καλύτερον ὁ Φίλιππος καὶ ἐτελειοποίησεν.

Μέχρι τοῦ Φιλίππου, τὸ ἱππικόν τῶν Μακεδόνων ἦτο ἀποκλειστικῶς βαρὺ ἱππικόν, τὸ προμνημονευθὲν ἱππικόν τῶν ἐταίρων, ἀποτελούμενον ἐκ θωρακοφόρων ἱπέων, φερόντων βαρείας ἀσπίδας καὶ ὀπλισμένων διὰ τοῦ λεγομένου „*ξυστοῦ*“, ἦτοι λόγχης βραχείας, ἐξαιρετικῶς δὲ κατάλληλον διὰ τὰς συγκρούσεις σώματος πρὸς σῶμα.

Παραλλήλως πρὸς τοὺς βαρέως τούτους ὀπλισμένους ἱππεῖς, τοὺς γνωστοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα „*ἱππικὸν τῶν ἐταίρων*“ καὶ ὑπὸ τῶν ὁποίων κυρίως διεξήγοντο αἱ ἵππομαχίαι, ὁ Φίλιππος ὠργάνωσε τοὺς „*σαρισσοφόρους*“ ἱππεῖς, ἱππικόν ἐλαφρότερον, ὀπλισμένον διὰ σαρίσσης μήκους 14 ποδῶν, χρησιμοποιούμενον διὰ προφυλακῆς, καταδιώξεις καὶ ἄλλας ἐλαφροτέρας κρούσεις. Ἐταίρων ὑπῆρχον 16 ἴλαι καὶ σαρισσοφόρων 8, ἐκάστη δὲ ἴλη συνέκειτο ἐξ 180—250 ἀνδρῶν. Μεταξὺ τοῦ ἱππικοῦ ὑπῆρχεν ἓν τμήμα, τὸ ἄριστον πάντων, ἐκ μιᾶς ἢ πλειοτέρων ἰλῶν ἀπαρτιζό-

μενον, καλούμενον „*ἄγμα*“ καὶ διὰ τοῦ ὁποίου, προϊσταμένου τοῦ βασιλέως, ἐγένετο συνήθως ἡ ἐναρξίς τοῦ ἀγῶνος¹.

Θὰ ἦτο παράλειψις ἐάν, τελειῶνων τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἵππικοῦ, δὲν ἐμνημόνευα, ὅτι ὁ ἀναβολεὺς καὶ τὸ πέταλον ἦσαν ἄγνωστα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐπίσης δέ, ὅτι οἱ ἵππεῖς ἵππευον ἄνευ ἐφιππίου, ἐφ' ἀπλῶν συνεσφιγμένων σαγμάτων. Κατὰ τὴν μάχην συνεπῶς ὁ ἵππεύς, στερούμενος τοῦ ἀναβολέως, εἶχε δυσχερείας τοιαύτας, ὁποίας ἡμεῖς μόλις δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν¹ ἐπειδὴ δὲ ὄχι ἰστάμενος ἐπὶ τῶν ἀναβολέων, ἀλλὰ μόνον καθήμενος, ἠδύνατο νὰ ὠθῆ καὶ νὰ πλήττῃ, εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν δύναμιν τοῦ ἄνω ἡμίσεος μόνον τοῦ σώματός του καὶ συνεπῶς ἡ ἄσκησις, εἰς τὴν ὁποίαν καθημερινῶς ὑπεβάλλετο, ἔπρεπε νὰ εἶναι τρομερά, ἐν συγκρίσει μὲ τὴν τῶν σημερινῶν ἵππέων, ἵνα ἀφ' ἐνός μὲν ἐπιτυχῶν χαλυβδίνους βραχίονας καὶ εὐκαμψαν κορμοῦ, ἀφ' ἐτέρου δὲ δύναμιν κνήμης καὶ μηροῦ, διότι μόνον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς πιέσεως τῶν γονάτων του, ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ἵππου, ἠδύνατο νὰ συγκρατῆται ἐπ' αὐτοῦ, κατὰ τὰς ἀγρίας ἵππομαχίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ

Τὴν τοιαύτην συγκρότησιν τοῦ στρατοῦ του συνεπλήρωσεν ὁ Φίλιππος διὰ τῆς ὀργανώσεως ἐπι-

(¹) Ὁ Ἀρριανὸς ἀναφέρει ὅτι καὶ εἰς τὸ σῶμα τῶν „*Υπασπιστῶν*“ ὑπῆρχεν „*ἄγμα*“, ἄριστον δηλαδὴ τμήμα τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον προηγεῖτο τῶν ἄλλων κατὰ τὰς μάχας. Μεγάλην ἐμπιστοσύνην καὶ ἐκτίμησιν ἔτρεφεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸ σῶμα τοῦτο τῶν „*Υπασπιστῶν*“.

τηδειοτάτου σώματος Μηχανικοῦ, τὸ ὅποιον ὑπερέβαλλε κατὰ τὴν ὀργάνωσιν, τὴν τάξιν καὶ τὴν πληρότητα, πᾶν ὅ,τι παρεμφερές εἶχον μέχρι τότε οἱ ἄλλοι στρατοί. Τὸ Μηχανικὸν περιελάμβανε μεγάλην προμήθειαν πολιορκητικῶν καὶ ἐκτοξευτικῶν διαφόρων βλημάτων μηχανῶν, ὑπηρετοῦν ἐν αὐτῷ στρατιῶται διαφόρων εἰδικοτήτων (ξυλουργοί, σιδηρουργοί, ἀκονισταί, γεφυροποιοί, σκαπανεῖς κλπ.), ἐτελειοποιήθη δὲ εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον διὰ τὴν ἄλωσιν πόλεων ἢ φρουρίων, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἐκ παρατάξεως μάχας.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΙ ΠΑΙΔΕΣ - ΣΩΜΑΤΟΦΥΛΑΚΕΣ

Ὁ Φίλιππος ὀργάνωσε καὶ τὸ σῶμα τῶν „*Βασιλικῶν Παίδων*“, ἤτοι παίδων ἐξ ἐγκρίτων οἰκονομειῶν, τοὺς ὁποίους ἐστρατολόγει ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων, ἵνα οὕτω συνηθίσῃ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν στρατιωτικὴν τέχνην καὶ πειθαρχίαν. Οἱ παῖδες οὗτοι εἰς διηνεκὴ ἄσκησιν καὶ ἀνωτέραν στρατιωτικὴν μόρφωσιν ὑποβαλλόμενοι, ἐγένοντο, ἀνδρούμενοι, στρατιωτικοὶ μὲ ὄλην τῆς λέξεως τὴν σημασίαν καὶ κατελάμβανον, δικαιοματικῶς πλέον, τὰς ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτας τοῦ στρατεύματος βαθμίδας. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν εἰς τὰς τάξεις τοῦ σώματός των, εἶχον τὸ προνόμιον νὰ παρακάθηται μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν τράπεζαν, νὰ φρουροῦν αὐτόν, νὰ τοῦ προσάγουν τὸν ἵππον τοῦ ἵνα ἱππεύσῃ καὶ νὰ τὸν συνοδεύουν εἰς τὰ κυνήγια. Κατὰ τὰς μάχας, τὸ σῶμα τῶν βασιλικῶν παίδων ἐνετάσσετο εἰς τὸ σῶμα τῶν ὑπασπιστῶν τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τούτων δὲν γνωρίζομεν ἐξ αὐτοῦ ὅμως προήρχοντο οἱ πιστότατοι τοῦ βασιλέως

Σωματοφύλακες καὶ ὅλοι οἱ διάσημοι ἐκεῖνοι στρατηγοί, οἱ μετὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου δρᾶσαντες ἐν Ἀσίᾳ.

Οἱ λεγόμενοι „*Σωματοφύλακες*“ τέλος, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον οἱ „Γενικοὶ Ὑπασπισταί“ τοῦ βασιλέως, ἦσαν ἐξαιρετοὶ ἄνδρες, δεδοκιμασμένοι καὶ πιστοί, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς ἐγνώριζεν ἅπαντας προσωπικῶς καὶ συνεδέετο μετ' αὐτῶν διὰ φιλίας· ἀνέθετε δὲ εἰς αὐτοὺς διαφόρους σπουδαίας πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας καὶ τοὺς συνεβουλεύετο διὰ διάφορα ζητήματα. Ὁ τίτλος τοῦ Σωματοφύλακος ἐθεωρεῖτο ὡς μίᾳ τῶν ἀνωτέρων τιμητικῶν διακρίσεων τῶν Μακεδόνων.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῶν Μακεδόνων ἔχομεν :

ΙΠΠΙΚΟΝ

Βαρύ : Ἐταῖροι

Ἐλαφρὸν : Σαρισσοφόροι

ΠΕΖΙΚΟΝ

Βαρύ : Πεζέταιροι

Ἐλαφρὸν : Ὑπασπισταί—Σῶμα Βασιλικῶν Παιδῶν—Πελτασταί

Ψιλοί : Ἀκονισταί—Τοξόται

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ

Ἐάν εἰς τὴν ἀρτίαν αὐτὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν προσθέσωμεν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ στρατιώτης ἦτο πρὸ πάντων πολίτης, γυμναζόμενος μὲν ἀπὸ παιδικῆς σχεδὸν ἡλικίας εἰς τὰ πολεμικά, ἀλλὰ προσερχόμενος εἰς τὰς τάξεις μόνον ὅταν ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῆς πολιτείας, οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξελέγοντο ἐκάστοτε ὑπὸ

τοῦ λαοῦ, ¹ ὅτι ὁ Μακεδών, ἦτο πρό πάντων στρατιώτης, κατατασσόμενος εἰς τὸν στρατὸν διαρκῶς, καὶ κύριον ἔργον τοῦ ἔχων τὴν συνεχή ἄσκησιν, τὴν πειθαρχίαν καὶ τὸν ἀδιάλειπτον σχεδόν, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, πόλεμον, οἱ δὲ στρατηγοὶ ἦσαν μόνιμοι· δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν πληρότητα, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ θαυμασία ἐκείνη στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τοῦ βορείου Ἑλληνισμοῦ. Ἄξιαν, ἡ ὁποία ἐδικαιώθη μέχρις ἀποθεώσεως διὰ τῆς ἐπιτελεσθείσης κατακτήσεως τῆς Ἀσίας.

(¹) Ὁ Φίλιππος ἐσάρκαζε διὰ τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους, λέγων ὅτι „Μὰ τὸν Δία, μακαρίζω τοὺς Ἀθηναίους διότι ἔχουν τόσοσιν πολλοὺς ἱκανοὺς ἄνδρας, ὥστε εὐρίσκουν καὶ ἐκλέγουν μεταξὺ των κατ' ἕτος δέκα στρατηγούς, ἐνῶ ἐγὼ ἕνα μόνον ἔχω ἐπὶ τόσα ἔτη, τὸν Παρμενίωνα“.

Ν Ε Α Ρ Χ Ο Σ

„Νέαρχος Ἀνδροτίμων, τὸ γένος μὲν Κρής, ὥκει δὲ ἐν Ἀμφίπολει τῇ ἐπὶ Στρυμόνι (Ἐρριανοῦ, Ἰνδική, 18). Τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου συστρατευσαμένων ὁ διασημώτατος“ (Στέφ. Βυζάντιος).

ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ

Ὁ Νέαρχος ἦτο Κρής καὶ ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, ὁ δὲ πατὴρ του Κρής εὐπατρίδης, ἐκ παλαιᾶς οἰκογενείας ναυτικῶν καταγόμενος, ὠνομάζετο Ἀνδρότιμος. Θὰ ἦτο περίπου δωδεκαετῆς τὴν ἡλικίαν ὁ Νέαρχος, ὅταν ἡ πατρικὴ του οἰκογένεια μετηνάστευσεν ἐκ Κρήτης εἰς τὴν Ἀμφίπολιν τῆς Μακεδονίας, περὶ τὸ 344 π. Χ.

Ἡ Ἀμφίπολις ἦτο ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, κειμένη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. Ἡ θέσις τῆς πόλεως ἦτο προνομιοῦχος, διότι ἐπεκράτει τῶν διαβάσεων τοῦ Στρυμόνος, ἀπέκλειεν ἀπ' ἀνατολῶν τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐφύλαττεν, οὕτως εἰπεῖν, τὰς πύλας τὰς ἀγούσας πρὸς τὴν χρυσοφόρον χώραν τοῦ Παγγαίου ὄρους.

Λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς διὰ τὴν Μακεδονίαν σημασίας τῆς πόλεως, ὁ Φίλιππος τὴν ἐπολιόρησε καὶ τὴν κατέλαβε. Ἐκεῖ μετηνάστευσεν ὁ Ἀνδρότιμος καὶ ἐγένετο φίλος τοῦ βασιλέως Φιλίππου εὐθύς ἐξ ἀρχῆς.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία τότε ἐστερεῖτο παντελῶς ναυτικοῦ, εὗρεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου κληρονόμου τοῦ παλαιοῦ πνεύματος τῶν Κρητῶν θαλασσοκρατόρων, πιστὸν συνεργάτην καὶ φίλον. Ὁ Ἀνδρότιμος γίνεται πολίτης τῆς Ἀμφιπόλεως, συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν αὐλικῶν τοῦ Φιλίππου καὶ εἰσάγει τὸν νεαρὸν υἱὸν του εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Ἀργεαδῶν. Ἐκτοτε ὁ Νέαρχος ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν προσφιλεστέρων συντρόφων τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ἀνδρότιμος ἦτο ἀνὴρ διακρινόμενος διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς του, τὴν προσωπικὴν του ἀξίαν καὶ τὸν πλοῦτόν του, καὶ ἀπελάμβανε τῆς πλήρους ἐκτιμήσεως τοῦ Φιλίππου. Διότι ὁ Φίλιππος ἦτο εἰς ἄκρον αὐστηρὸς περὶ τὴν ἐπιλογὴν τῶν συντρόφων, τῆς παιδικῆς μάλιστα ἡλικίας, τοῦ υἱοῦ του, καὶ ἐξέλεγε ὡς τοιοῦτους τὰ τέκνα τῶν ἐπισημοτέρων τοῦ αὐλικῶν, τὰ διακρινόμενα διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἥθους, τὴν σταθερότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὸν ζῆλον τῆς μαθήσεως καὶ ἀσκήσεως.

Ὅλα τὰ προσόντα αὐτὰ φαίνεται ὅτι συνεκέντρωνεν ὁ νεαρὸς Νέαρχος, διὰ τὸν τὸν συγκαταλέξῃ ὁ Φίλιππος μεταξὺ τῶν παιδικῶν συντρόφων τοῦ υἱοῦ του.

Ἐκεῖ ὁ νεαρὸς Κρῆς, ἀνατραφεὶς μὲ τὸν Ἀλέξανδρον, μέσα εἰς τὸ αὐστηρὸν πλαίσιον τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῶν Μακεδόνων, ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀκάμπτου θελήσεως καὶ τῆς εὐρύτητος τοῦ πνεύματος τοῦ βασιλικοῦ του φίλου ἐσφυρηλάτησε σῶμα καὶ ψυχὴν, καὶ ἠνδρώθη μὲ τὸ δνειρον τῆς συνενώσεως καὶ ἐπεκτάσεως τοῦ Ἑλ-

ληνισμού, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τὴν κατευθυντηρίαν γραμμὴν τῶν βλέψεων τῆς αὐλῆς τῶν Μακεδόνων. Ὁ Νέαρχος, οὕτω ἀνατραφείς, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐξαιρετικῶν ἐκείνων φύσεων, αἱ ὁποῖαι προσηλώνονται μὲ ὄλας τῶν τὰς δυνάμεις εἰς μίαν μεγάλην ἰδέαν, ἡ δὲ ἀφοσίωσίς του πρὸς τὸν ἐνσαρκώσαντα βραδύτερον τὴν ἰδέαν αὐτὴν, διειρηθήη ἀκλόνητος καθ' ὄλον τὸν βίον του, μὴ ἐλαττωθεῖσα οὐδ' ἐπὶ στιγμῆν. Ἐκ παραλλήλου ὁμοως, μία τοιαύτη ἀξία καὶ ἀφοσίωσις, εὔρε τὴν δικαίαν ἀνταπόδοσίν της. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθεώρησε πάντοτε τὸν Νέαρχον, ὡς ἓνα τῶν προσφιλεστέρων συντρόφων του, ὡς ἓνα φίλον, εἰς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ ὁποίου ἡδύνατο ἀφόβως νὰ βασιθεῖ διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν ἔργων μεγάλων. Καὶ δικαίως· διότι ὁ Νέαρχος, ἐδικαιολόγησε πλήρως τὸν ὠραῖον χαρακτηρισμόν, τὸν ὁποῖον τοῦ δίδει ὁ Στέφανος Βυζάντιος, ἀποβάς πράγματι „*Τῶν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μεγάλῳ συστρατευσαμένων ὁ διασημότητος*“, καὶ παραδόσας διὰ τοῦ ὑπερόχου κατορθώματος, τὸ ὁποῖον ἐν λεπτομερείᾳ ἐκτίθεται εἰς τὰς σελίδας τοῦ παρόντος, τὸ ὄνομά του εἰς τὴν ἀθανασία καὶ τὴν εὐγνώμενα τοῦ κόσμου ἀνάμνησιν.

Εὐτυχῶς διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν τὰ ὀνόματα τῶν παιδικῶν φίλων τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, τῶν „*συνεταίρων*“, ὅπως ἐκαλοῦντο οὗτοι καθὼς καὶ περιγραφή τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον διηγον τὰς ἡμέρας τῶν οἱ νέοι ἐκεῖνοι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἐπλήρωσαν μὲ τὰ ὀνόματά των ὀλοκλήρους σελίδας δόξης καὶ τιμῆς τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας. Ἦσαν δὲ οὗτοι Ἡφαιστῖων ὁ Ἀμύντου, Ἄρπαλος ὁ Μαχάτα, Νέαρχος ὁ Ἀνδροτίμου, Φιλώτας ὁ Παρμενίωνος, Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἐρίγιος καὶ Λαομέδων οἱ Λαρίχου. Μὲ τοὺς νέους αὐ-

τοὺς ἐσπούδαζεν, ἤσκειτο, συνδιελέγετο καὶ ἔπαιζεν, ὁ ὑπὲρ πάντας καὶ κατὰ πάντα ὑπερέχων Ἀλέξανδρος· καὶ ἐκεῖνοι ὠθούμενοι ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ των, ἐφιλοτιμοῦντο νὰ γίνωνται διαρκῶς καλλύτεροι, διὰ νὰ εἶναι ἄξιοι αὐτοῦ φίλοι.

Αἱ ὥραι τῶν ἡμερῶν τῆς μικρᾶς αὐτῆς ομάδος τῶν φίλων εἶναι πραγματικὰ παραδείγματα μιμήσεως: ἐξύπνων ἑνωρὶς τὸ πρωῖ, μόλις δ' ἐγειρόμενοι τῆς κλίνης προσήχοντο εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἐτέλουν τὰς νενομισμένας θυσίας.¹ Κατόπιν ἐλούοντο, ἐγυμνάζοντο ἐν ὑπαίθρῳ, προεγευμάτιζον λιτῶς καὶ ἀκολούθως παρεδίδοντο μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας εἰς τὰ μαθήματά των. Ἦκολούθουν μαθήματα φιλοσοφίας, φυσικῆς, γεωγραφίας καὶ ρητορικῆς, ἐμελέτων τὰ ποιήματα τῶν προγενεστέρων Ἑλλήνων ποιητῶν κατὰ προτίμησιν δὲ τὰς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ Αἰσχύλου, ἀνεγίνωσκον τὰ συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἰδίως τὸ περὶ „Κύρου παιδείας“ καὶ „Κύρου ἀναβάσεως“ καὶ ἰδιαιτέραν κλίσιν πάντες, προηγουμένου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐδείκνυον εἰς τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου.

Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἔπαιζον, ἐσφαίριζον, ἔκαμνον δικαστήριον καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐδίκαζον ὑποθετικὴν τινα ὑπόθεσιν, ἐξασκούμενοι οὕτω εἰς τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, συνδιελέγοντο κυρίως περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, συνέταττον πολεμικὸν σχέδιον ὑποθετικῆς τινος ἐκστρατείας, ἀπήγγελλον καὶ ἐσχολίαζον, μὲ τὴν σειρὰν τοῦ ἑκάστος, στίχους τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου, ἐξήρχοντο εἰς περίπατον, ἢ

(¹) Τὴν εὐσεβῆ αὐτὴν συνήθειαν διετήρησεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς θὰ ἴδωμεν, μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

σκοῦντο νά ἀναβαίνουν καί καταβαίνουν ἐπὶ τρέχοντος ἵππου ἢ ἄρματος καί ἐκυνήγουν. Πάντες θαυμάζοντες τὴν μεγάλην φιλοπονίαν καί τὴν ἐπίδοσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἠγωνίζοντο παντὶ σθένει νά τοῦ ὁμοιάσουν.

Πόσον ὠραία, πόσον βαθύτατα Ἑλληνικὴ ἦτο ἡ ἀνατροφή αὐτῆ καί πόσον δεδικοιολογημένως ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι τὴν ἔλαβαν ἐπετέλεσαν ἔργα μεγάλα! „Διὰ τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς, λέγει χαρακτηριστικῶς ὁ Ῥωμαῖος ἱστορικός Κόϊντος Κούρτιος Ροῦφος, ὁ νοῦς ὠξύνετο, ἡ ψυχὴ ἐξηυγενίζετο καί τὸ σῶμα καθίστατο εὐρωστον καί εὐκίνητον· εἰς αὐτὴν δὲ ὀφειλομένον πρὸ πάντων ν' ἀποδώσωμεν τὴν σωματικὴν ρώμην, τὸ κάλλος, τὴν κατὰ τοὺς μῦς εὐστροφίαν καί ἐνεργητικότητα καί τὴν πλήρη χάριτος ὁμιλίαν καί συμπεριφορὰν, προτερήματα τὰ ὅποια τοσοῦτον θαυμάσιως ἀνεπτύσσοντο εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τύπον“.

Εἰς τὰς μεταξύ των συνδιαλέξεις καί τὰ ἀγωνίσματα ἀπετύγχανεν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ Φιλώτας· ἵνα δὲ καλύπτῃ τὴν ἀδυναμίαν του, ἐξεθείαζε τὴν ἀρετὴν καί τὴν στρατηγικὴν ἱκανότητα τοῦ πατρὸς του Παρμενίωνος, ἐνδόξου πραγματικῶς στρατηγοῦ τῶν Μακεδόνων.

— Φιλῶτα, τοῦ ἔλεγε τότε ὁ Ἀλέξανδρος, δὲν πρέπει νά μεγαλοφρονῶμεν διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ πατρὸς μας ἀλλὰ διὰ τὰ ἰδικά μας. Ἀνδραγαθίας καί ὄχι πατραγαθίας, Φιλῶτα. Πόσον δὲ μάλιστα ἐγὼ λυποῦμαι βλέπων τὰς τοσαύτας νίκας τοῦ πατρὸς μου, διότι φοβοῦμαι μὴ δὲν ἀφήσῃ νά πράξω καί ἐγὼ τίποτε μαζί σας.

Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ὠραίας μεταξύ των ἱστορικῶς συνδιαλέξεις, ζήτημα μεγάλης σπουδῆς προέκυψε:

„Ποῖος ἐκ τῶν προγενεστέρων ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι μεγαλυτέρου θαυμασμοῦ ἄξιος ;“ Τὴν συνδιάλεξιν αὐτήν, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ κλείω τὸ κεφάλαιον τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας τοῦ Νεάρχου, ἀναφέρω, διότι παραδόξως ἕκαστος τῶν φίλων, ἐφάνη θαυμάζων τὸν ὅμοιον τοῦ πολιτικὸν ἄνδρα κατὰ τὸν χαρακτήρα καὶ τὰ ἔργα, ὅπως ἀπέδειξαν, αἱ κατόπιν πράξεις των.

Ὁ Ἡφαιστίων λοιπὸν ἐδήλωσεν ὅτι ἐθεώρει μεγαλυτέρου θαυμασμοῦ ἄξιον τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὁ Πτολεμαῖος τὸν Περικλέα, ὁ Ἄρπαλος τὸν Ἀλκιβιάδην, ὁ Φιλώτας τὸν Πausανίαν τὸν Λακεδαιμόνιον, ὁ Ἐρίγυιος τὸν Θεμιστοκλέα καὶ ὁ Νέαρχος τέλος τὸν Κίμωνα.

Προσεκλήθησαν τότε πάντες ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ δικαιολογήσουν ἕκαστος μὲ τὴν σειρὰν τοῦ τὴν γνώμην του. Ἡ συνδιάλεξις ἀπέβη οὕτω πολύωρος, διότι ἕκαστος τῶν συνεταίρων ἐδικαιολόγησε διὰ μακρῶν τὴν γνώμην του.

Ὁ Ἡφαιστίων εἶπεν, ὅτι θαυμάζει τὸν Ἐπαμεινώνδαν, διότι ἦτο μέγας στρατηγὸς καὶ διότι εἶχε φιλίαν ἀδελφικὴν μὲ τὸν συστρατηγὸν τοῦ Πελοπίδαν· ὁ Πτολεμαῖος, ὅτι θαυμάζει τὸν Περικλέα, διότι εἶχε τοιαύτην ἀξίαν, ὥστε ἐν δημοκρατίᾳ κατῴρθωνε νὰ βασιλεύῃ, προσέτι δὲ διότι ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας μὲ τὰ μεγαλοπρεπέστερα τῆς τέχνης μνημεῖα· ὁ Ἄρπαλος, ὅτι θαυμάζει τὸν Ἀλκιβιάδην, διότι ὁσάκις ἤθελεν, ἠδύνατο νὰ ὠφελῇ ἢ νὰ βλάπτῃ τὴν πατρίδα· ὁ Φιλώτας, ὅτι θαυμάζει τὸν Πausανίαν, διότι διὰ τῆς ἐν Πλαταιαῖς νίκης του, ἐξησφάλισε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος· ὁ Ἐρίγυιος, ὅτι θαυμάζει τὸν Θεμιστοκλέα, διὰ τὴν ἔνδοξον καὶ λαμπρὰν ἐν Σαλαμῖνι νίκην του καὶ ὁ Νέαρχος τέλος, ὅτι θαυμάζει τὸν

Κίμωνα, διότι ὑπῆρξεν ὁ ἔνδοξος ναύαρχος τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, τιμήσας τὴν πατρίδα του μὲ νίκας περιλάμπρους καὶ διότι ἐφάνη ἀμνησικακος πρὸς τοὺς ἀγνώμονας συμπολίτας του καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος, διατηρήσας ἀμείωτον μέχρι τέλους τοῦ βίου του τὸ ψυχικόν του μαγαλεῖον.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἤκουσε πάντας μετὰ προσοχῆς.

— Βεβαίως, εἶπεν, εἶναι ἄξιοι θαυμασμοῦ διὰ τὰς ἀρετάς των, πάντες ὅσους ἀνεφέρατε· ἀλλὰ οὐδεὶς ἐκ τούτων, κατώρθωσεν ὅ,τι ὁ Καλλικρατίδης ὁ Λακεδαιμόνιος ηὔχθη μετ' ἀγανακτήσεως ἀναχωρῶν ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ νεωτέρου Κύρου. Ἐξακολουθῶν οὗτος τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων πόλεμον καὶ μὴ λαβὼν τὰ διὰ τὸν μισθὸν τῶν ναυτῶν ὑποσχεθέντα παρὰ τοῦ Κύρου χρήματα, ἠσθάνθη τοσοῦτην ἐντροπὴν καὶ ταπεινωσιν διότι εἶχε μεταβῆ παρ' αὐτῷ, ὥστε ἀναχωρῶν, ἐξέφρασε διάπυρον εὐχὴν νὰ δυνηθῆ νὰ συμφιλίωσῃ τοὺς Ἕλληνας, ὥστε οὗτοι, Ἕλληνες ὄντες, νὰ μὴ ἀναγκάζωνται νὰ κολακεύουν τοὺς βαρβάρους ἕνεκα χρημάτων, ἀλλ' ἀπεναντίας νὰ ἄρχουν αὐτῶν.

— Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι μέγα καὶ δυσχερέστατον, εἶπεν ὁ Φιλώτας, διὰ τοῦτο οὐδεὶς μέχρι σήμερον τὸ κατώρθωσε.

— Πράγματι δυσχερέστατον καὶ μέγα, ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ διὰ τοῦτο μέγας ἀνὴρ χρειάζεται διὰ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Ἀνέφερα προηγουμένως, ὅτι ἡ συνδιάλεξις αὐτὴ εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς περαιτέρω ἐξελιξέως τῶν συνέταίρων. Ὁ Ἡφαιστίων, ὁ ὁποῖος ἐθαύμαζε τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἐγένετο ὁ σε-

μνός καὶ ἥρωϊκός στρατηγός τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, μὲ τὴν ψυχὴν γεμάτην ἀπὸ εὐγενικὰ αἰσθήματα, τοῦ ὁποῦ ἢ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον φιλικὰ ὑπῆρξε παρομιώδης τόσον, ὥστε ἀμφοτέρω ἐξωμοιώθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα καὶ τὸν Πάτροκλον. Ὁ Πτολεμαῖος, ὁ ὁποῖος ἐθαύμαζε τὸν Περικλέα, ἐγένετο βραδύτερον βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων, διεκόσμησε τὴν πρωτεύουσάν του μὲ λαμπρὰ ἔργα, πλὴν ὑπῆρξε καὶ δρῶν πρόσωπον εἰς τοὺς ἐμφυλίου μεταξύ τῶν Διαδόχων ἀγῶνας. Ὁ Ἄρπαλος, ὁ ὁποῖος ἐθαύμαζε τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐδολιεύθη τὸν ἴδιον τὸν Ἀλέξανδρον ἀργότερον, ὅταν διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ γενικὸς διαχειριστὴς τοῦ στρατοῦ, κατεχράσθη τὰ χρήματα καὶ ἐδραπέτευσεν. Ὁ Φιλώτας, ὁ θαυμάζων τὸν Πausανίαν, ὑπῆρξε γενναῖος στρατηγός τοῦ Ἀλεξάνδρου, διοικητὴς τοῦ βαρέος ἱππικοῦ τῶν Μακεδόνων κατὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν, πλὴν ὑπερόπτης καὶ φιλόδοξος δὲν ἐδίστασε νὰ συνωμοτήσῃ ἐναντίον του. Ὁ Ἐρίγιος, ὁ ὁποῖος ἐθαύμαζε τὸν Θεμιστοκλέα διὰ τὴν λαμπρὰν ἐν Σαλαμῖνι νίκην του, ἐνίκησε καὶ ἐκεῖνος, ὡς διοικητὴς τοῦ συμμαχικοῦ ἱππικοῦ, νίκην λαμπρὰν ἐναντίον τοῦ Σατιβαρζάνου, ἐν Βακτριαγῇ καὶ εὐτυχέστερος τοῦ Θεμιστοκλέους ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὁ Νέαρχος τέλος, ὁ ὁποῖος ἐθαύμαζε τὸν Κίμωνα, ὑπῆρξε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἷς τῶν προσφιλεστέρων συντρόφων του, εἷς τοῦ ὁποῦ ἢ ἀφοσίωσις δὲν διεψεύσθη ποτέ· ἐγένετο δὲ ἐν τέλει ὁ ἔνδοξος ναύαρχός του, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος ὀφείλει τὸ μέγα κατόρθωμα τῆς ἀνακαλύψεως τῆς θαλασσίας ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου, τῆς συνδεούσης τὴν Ἰνδικὴν μὲ τὴν Ἀσίαν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, πάντων εὐτυχέστε-

ρος, ἐξεπλήρωσε τὴν εὐχὴν τοῦ Καλλικρατίδα καὶ συνενώσας πάντας τοὺς Ἑλληνας, προεχειρίσθη στρατηγός-αὐτοκράτωρ αὐτῶν καὶ κατέκτησε τὴν Ἀσίαν.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ

Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἠνδροῦντο οἱ συνεταῖροι καὶ ἀπετέλουν εἰς τὴν Μακεδονικὴν αὐλήν, τὸ ἄμεσον περιβάλλον, τὸ ἰδιαίτερον οὕτως εἰπεῖν ἐπιτελεῖον, τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου.

Τὸ ἔτος 340 π.Χ. ὁ Νέαρχος δεκαεξαετής περιπου, ἔλαβε τὸ πρῶτον βάπτισμα τοῦ πυρός, μετὰ τῶν ἄλλων συνεταίρων πλὴν τοῦ Ἀρπάλου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔλαβε ποτὲ μέρος εἰς μάχας διότι δὲν ἦτο ἱκανὸς περὶ τὰ πολεμικά¹. Ὁ Φίλιππος εἶχεν ἐπιχειρήσει τότε τὴν πολιορκίαν τῆς Περίνθου καὶ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἀναχωρῶν ἐκ Μακεδονίας ἀνέθεσε τὴν ἄσκησιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Τῆς ἀπουσίας τοῦ Φιλίππου ἐπωφεληθέντες οἱ Μαίδαροι, φυλὴ Θρακικὴ, ὑποτελεῖς τῶν Μακεδόνων, κατοικοῦσα παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Μακεδονίας, ἀπεστάτησαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος μαθὼν τὴν ἀποστασίαν αὐτὴν, παρέλαβε τμήμα στρατοῦ καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Νεάρχου καὶ τῶν ἄλλων συνεταίρων, οἱ ὁποῖοι, πάντες, μετὰ τὴν ἀφροντίσιν τῆς νεότητος, ἐφλέγοντο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐπιχειρήσουν τι τὸ σπουδαῖον, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν, κατετρόπως τοὺς ἀποστατήσαντας, τοὺς ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς χώρας καὶ

(¹) Ἀρχαῖαν Ἀνάβ. ΣΤ', 4. . . „ὅτι αὐτῷ τὸ σῶμα εἰς τὰ πολέμια ἀχρεῖον ἦν“.

ἵδρυσεν νέαν ἀποικίαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἄλεξανδρούπολιν.

Ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ἦτο τὸ πρῶτον βάπτισμα τοῦ πυρὸς τῶν νεαρῶν συνεταίρων, ἡ δ' ἐπιτυχὴς ἔκβασις αὐτῆς, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνομηλικοῦ των δεκαεξαετοῦς ἀρχηγοῦ των, προσέδωκεν εἰς τὸν Νέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους φίλους τὴν αἴσθησιν, ὅτι εἶναι ἄνδρες πλέον ἱκανοὶ νὰ ἀρχίσουν δημιουργοῦντες, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ των, τὴν ἰδίαν ἕκαστος ἱστορίαν.

Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα τὸ 338 π.Χ., ὁ Νέαρχος ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην. Ὁ Φίλιππος ἐπειγόμενος νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, ἵνα ἄνευ ἀντιπερισπασμοῦ προπαρασκευάσῃ τὴν ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐμελέτα, καὶ συναντῶν προσκόμματα εἰς τοῦτο ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τῶν Ἀθηναίων, τοὺς ὁποίους ἐξήπτεν ἐκάστοτε ἐναντίον του ἢ φλογερὰ τοῦ Δημοσθένους ρητορικῇ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔστέργον ν' ἀναγνωρίσουν τὴν Μακεδονικὴν ἡγεμονίαν, ἀπεφάσισε νὰ λύσῃ ἅπασι διὰ παντὸς τὸ ζήτημα καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 338 π.Χ., παραβιάσας τὰς Θερμοπύλας, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας. Ἐκεῖ, τὴν 3 Αὐγούστου 338 ἀντεπαρετάχθη πρὸς αὐτὸν ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων, τῶν Θηβαίων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων καὶ συνεκροτήθη ἡ γνωστὴ πείσμων καὶ κρατερὰ μάχη τῆς Χαιρωνείας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ νίκη ἔσπευε τὰ Μακεδονικὰ ὄπλα.

Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος, δεκαοκταετῆς τὴν ἡλικίαν, διώκει τὴν μίαν πτέρυγα τοῦ στρατοῦ ἀντιπαραταχθεὶς δὲ μετὰ τῶν περιστοιχοῦν-

των αὐτὸν συνεταίρων του, ἐναντίον τοῦ Ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβαίων, πρῶτος ἤρχισε τὴν ἐπίθεσιν μετ' αὐτῶν. Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἔπεσαν πάντες οἱ 300 Θηβαῖοι Ἱερολοχίται, ἀφοῦ ἠγωνίσθησαν πρῶτον ὡς λέοντες. Μετὰ τὴν νίκην ὁ Ἀλέξανδρος, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Νεάρχου καὶ τῶν ἄλλων συνεταίρων, μετέβη μετ' αὐτῶν εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον πέσει οἱ Ἱερολοχίται. Ἐκεῖ ἀπεκαλύφθησαν πάντες μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν παρετήρουν σιωπηλοί, τὴν θαλερὰν ἐκείνην νεότητα, τὴν ὁποίαν ὁ ὄλεθρος τοῦ ἀδελφικοῦ πολέμου, εἶχεν ἀφάρπασει ἀπὸ τὴν πλήρη ἐλπίδων ζωὴν, τοὺς γενναίους ἐκείνους νέους τῶν Θηβῶν οἱ ὅποιοι ἔκειντο νεκροί, ὁ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον, χωρὶς οὐδὲ κατὰ ἕν βῆμα νὰ ὑποχωρήσουν ἀπὸ τὴν τάξιν των, φέροντες πάντες τὰς μοιραίας πληγὰς των εἰς τὰ στήθη. Τοὺς ἐφήβους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐδημιούργησαν παράδοσιν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν, καὶ τῶν ὁποίων ἄξιοι καθ' ὅλα μιμηταὶ ἐγένοντο, εἰς νέους ἀγῶνας ἐθνικῆς αὐτὴν τὴν φορὰν ἀναστάσεως, μετὰ δύο καὶ ἐπέκεινα χιλιετηρίδας, οἱ Ἱερολοχίται τοῦ Δραγατσανίου.

Δάκρυα ἔτρεχον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν νεαρῶν συνεταίρων, εἰς τὸ λυπηρὸν ἀλλὰ καὶ πλήρες τραγικοῦ μεγαλείου θέαμα. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, διερμηνεὺς τῶν κοινῶν πάντων αἰσθημάτων γενόμενος, προσεφώνησεν ὡς ἐξῆς τοὺς νεκροὺς :

— „Ἱεραὶ σκιαὶ τῶν ἀποθανόντων, εἶπε, δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ αἷτιος τῆς τοιαύτης σκληρᾶς ὑμῶν μοίρας, ἀλλ' ὁ ἐπάρατος διχασμὸς, ὁ ὠθήσας ἔθνη ἀδελφὰ καὶ λαοὺς ὁμοφύλους νὰ ἐγείρουν μαιφόνον κατ' ἀλλήλων χεῖρα. Ὅχι μόνον δὲν χαίρω τώρα διὰ τὴν καθ' ὑμῶν νίκην, ἀλλὰ τὸ ἑναντίον λυποῦμαι μὴ εὐτυχῆσας νὰ ἔχω ὑμᾶς συνεσπειρωμένους

περὶ ἐμέ, μὲ τοὺς ὁποίους ἡ αὐτὴ θρησκεία, ἡ αὐτὴ γλῶσσα, οἱ αὐτοὶ πόθοι μᾶς συνδέουν. Ἐπαινῶ τὴν ἀνδρείαν ὑμῶν, ἀλλ' ἐπεθύμουν εἰς ἄλλην περίστασιν νὰ ἀνεδεικνύετο. Χαίρετε εἰς τὰς κατοικίας τοῦ Ἄδου, ἀνδρεῖοι μαχηταί !”

Μεταφέρω τὴν συγκινητικὴν αὐτὴν σκηνὴν ἐκ τοῦ Ρωμαίου ἱστορικοῦ Κοῖντου Κουρτίου Ρούφου, διότι εἶναι ἐνδεικτικὴ τῶν πανελληνίων αἰσθημάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν φίλων του, ἀποτέλεσμα τῆς Ἑλληνοπρεπεστάτης ἀνατροφῆς των. Εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, εἰς τὸ ὁποῖον ἀτυχῶς τοὺς ᾠδήγησεν ὁ ἀδελφοκτόνος ἀγὼν, ἔπραξαν τὸ καθήκον των ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν νίκην δὲν ἔλησμόνησαν, ὅτι Ἕλληνες αὐτοὶ εἶχον πολεμήσει ἐναντίον Ἑλλήνων, καὶ μὲ βαρυαλγοῦσαν τὴν ψυχὴν ἀπέτισαν τὸν ὀφειλόμενον φόρον σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τοὺς ἡρωϊκοὺς ὁμαίμονας νεκροὺς ἀντιπάλους των.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας, ὁ Φίλιππος ἐπιτυχὼν ν' ἀναγνωρισθῆ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν μελετώμενον ἀγῶνα, ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παρασκευασθῆ διὰ τὸν μεγάλον του σκοπόν.

ΕΞΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ

ΔΟΛΟΠΛΟΚΑΙ ΕΝ ΤΗ ΑΥΛῆ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἄλλὰ ἐκεῖ ἐπέπρωτο νὰ διαδραματισθοῦν γεγονότα, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν ἱκανὴν μεταξὺ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου ψυχρότητα, καθὼς καὶ τὴν ἐξορίαν τοῦ Νεάρχου καὶ τῶν ἄλλων συνεταίρων.

Μεταξὺ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ Φιλίππου ἦτο καὶ ἡ πρὸς τὰς ἡδονὰς ροπή αὐτοῦ· ἔνεκα τούτου παρημέλει τὴν σύζυγόν του Ὀλυμπιάδα καὶ συνανεστρέφετο Θεσσαλὰς ὀρχηστρίδας, μία δὲ τούτων ἦτο ἡ Φιλίνη, ἐκ τῆς ὁποίας εἶχε γεννήσει εἰς τὸ παρελθὸν νόθον υἱόν, τὸν Ἄρριδαῖον. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος ἐλάτρευε τὴν μητέρα του, μετὰ θλίψεως ἐβλεπε τὴν κατάστασιν αὐτὴν σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἀπεμακρόνθη ἀπὸ τὸν πατέρα του, διατηρήσας τὰς τυπικὰς μόνον σχέσεις, καὶ ἐδημιούργησε, μετὰ τῶν συνεταίρων του, πλὴν τοῦ Φιλώτα ὁ ὁποῖος ἐξ ὄλων ἦτο φιλιππίζων, ἰδικόν του περιβάλλον. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἀντίθετος πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον μερίς τῆς αὐλῆς, ἔπεισε τὸν Φίλιππον νὰ ἀγνοήσῃ τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ νὰ νυμφευθῇ τὴν νεαράν καὶ ὠραιότατην Κλεοπάτραν, ἀνεψιάν τοῦ αὐλικοῦ Ἀττάλου.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐπετρέπετο εἰς τοὺς βασιλεῖς ἢ πολυγαμία, ἐπομένως ὁ γάμος ἦτο κανονικός, ἠναγκάσθη δέ, καίτοι ἀκουσίως του, νὰ παρευρεθῇ εἰς αὐτὸν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τοῦ περιβάλλοντός του. Ὁ γάμος, ἐωρτάσθη κατὰ τὸ μακεδονικὸν ἔθιμον λαμπρῶς καὶ ἐπιστεύθη πρὸς στιγμήν, ὅτι θὰ ἐπεκράτει ἐπὶ τέλους ἡ ὁμόνοια μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων τῆς αὐλῆς μερίδων. Πλὴν κατὰ τὸ γαμήλιον συμπόσιον εἰς μίαν στιγμήν εὐθυμίας καὶ κραιπάλης, ὁ θεῖος τῆς νέας βασιλίσσης Ἀτταλος, διάθερμος ἐκ τοῦ πότου, ἠγέρθη κλονιζόμενος ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ ἐφώνησε :

— Ζητήσατε, ὦ Μακεδόνες, παρὰ τῶν θεῶν γνήσιον ἐκ Φιλίππου καὶ Κλεοπάτρας γενέσθαι διάδοχον τῆς βασιλείας.

Ὁ Ἀλέξανδρος παρόξυνθεις ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους, καὶ εἰς νευρικὴν κατάστασιν διατελῶν ἀπ'

ἀρχῆς τοῦ συμποσίου, παρὰ τὰς προσπαθείας τὰς ὁποίας κατέβαλλον οἱ συνεταῖροι νὰ τὸν ἡρεμήσουν, ἐξεσφενδόνισε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀττάλου τὸ ποτήριόν του φωνάζων :

— Ἡμεῖς δέ σοι, κακῆ κεφαλῆ, νόθοι δοκοῦμεν :

Ὁ Φίλιππος μανιώδης γενόμενος τότε ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ λησμονῶν διὰ ἐχώλαιεν ἀκόμῃ ἕκ τινος πληγῆς κατὰ τὸν ἕνα πόδα, ἀνεπήδησε μαινόμενος καὶ ἐλκύσας τὸ ξίφος του, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ οἶνος, ἡ λύσσα καὶ ἡ ἀστάθεια τοῦ βήματος, τὸν ἐκλόνισαν καὶ ἐξηπλώθη κατὰ γῆς.

Οἱ συνεταῖροι ἔσπευσαν τότε ν' ἀπομακρύνουν τὸν Ἀλέξανδρον ἐκ τῆς αἰθούσης τοῦ συμποσίου, πρὸς ἀποφυγὴν μεγαλυτέρων δεινῶν. Κατὰ τὴν ἴδιαν ἡμέραν αὐτὸς μὲν μετὰ τῶν συνεταίρων του, πλὴν τοῦ Φιλώτα, ἀπήλθεν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ἡ δὲ μήτηρ του ἀνεχώρησεν εἰς Ἡπειρον, τῆς ὁποίας βασιλεὺς ἦτο ὁ ἀδελφός της Ἀλέξανδρος.

Οἱ συνεταῖροι παρέμειναν εἰς τὴν ἐκουσίαν αὐτὴν ἐξορίαν τῶν, ἐπὶ τινὰς μῆνας κατὰ τοὺς ὁποίους ἢ περὶ τὸν Ἄτταλον μερὶς τῶν αὐλικῶν ἐθριάμβευσε παρὰ τῷ Φιλίππῳ. Μετὰ τινὰ χρόνον ὅμως ἦλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Κορίνθιος Δημάρατος, στενὸς φίλος τοῦ Φιλίππου καὶ λίαν ἐλευθέρως καὶ οἰκείως μετ' αὐτοῦ συνδιαλεγόμενος· τοῦτον ἠρώτησεν ὁ Φίλιππος, πῶς εἶναι ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐὰν ἔχη ἀνάγκην διορθώσεως.

— Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα τοῦ οἴκου του, ἀπήντησεν ἐλευθέρως ὁ Δημάρατος, πολὺ ὀλιγώτερον δύναται νὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Φίλιππος ἀνεγνώρισε βαθέως τὴν ἐπίπληξιν αὐτὴν, συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν, ἀνεγνώρισε τὰ σφάλματα τοῦ καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν τοῦτον τὸν Δημάρατον νὰ μεταβῆ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ νὰ τὸν πείσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Δημάρατος ἐδέχθη, μετέβη εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ἐξετέλεσεν ἐπιτυχῶς τὴν ἀποστολὴν τοῦ καὶ μετὰ τινα χρόνον ὁ Ἀλέξανδρος, μετὰ τῶν συνεταίρων τοῦ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν αὐλήν.

Ἀλλὰ ἡ ἐπιτευχθεῖσα ὁμόνοια δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ πολὺ· ὁ Ἄτταλος καὶ οἱ φίλοι τοῦ πανταχοῦ ἐδέσποζον καὶ καθημερινῶς προεκάλλουν νέας ἀφορμὰς προστριβῶν καὶ διενέξεων, ἡ δὲ ἀτμόσφαιρα τῆς αὐλῆς ἦτο πλήρης διαβολῶν καὶ δυσπιστίας, μετ' ὀλίγον δὲ παρουσιάσθη καὶ νέα ἀφορμὴ σοβαρωτέρας διενέξεως. Ὁ δυνάστης τῆς Καρίας Πηξίδωρος, ἐπιζητῶν συμμαχίαν μετὰ τοῦ πανισχύρου τότε Φιλίππου, ἔστειλεν εἰς αὐτὸν τὸν εἰς τὴν αὐλήν τοῦ διαμένοντα Ἑλληνα Ἀριστόκριτον, προτείνων κηδεστίαν τῶν δύο οἰκῶν καὶ προσφέρων πρὸς τοῦτο τὴν πρεσβυτέραν τοῦ θυγατέρα. Ἡ περὶ τὸν Ἄτταλον μερίς, ἔπεισε τὸν Φίλιππον νὰ δεχθῆ διὰ τὸν Ἀρριδαῖον, τὸν ἐκ τῆς Θεσσαλῆς Φιλίννης νόθον υἱὸν αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθεώρησεν ἐκ τούτου, ὅτι κινδυνεύει τὸ ἐκ τῆς διαδοχῆς δικαίωμα τοῦ, νομίσας ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ διὰ γάμων λαμπρῶν, παραγκωνίζων αὐτὸν, προπαρασκευάζει τὸν Ἀρριδαῖον διὰ τὸν θρόνον· συγκαλέσας δὲ τοὺς συνεταίρους τοῦ, ἔθεσε πρὸ αὐτῶν τὸ ζήτημα, τοὺς ἐξήγησε τοὺς φόβους τοῦ καὶ τοὺς συνεβουλεύθη περὶ τοῦ πρακτέου. Εἰς τὸ συμβούλιον ἐκεῖνο ἔλαβον μέρος ὁ Νέαρχος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Ἄρπαλος καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἐρίγυιος καὶ Λαομέδων· ὁ Ἡφαιστίων ἀπου-

σίαζεν ἐκ Μακεδονίας, ὁ δὲ Φιλώτας δὲν ἐκλήθη, διότι πρὸ πολλοῦ εἶχε ταχθῆ μετὸ μέρος τοῦ Φιλίππου. Οἱ συνεταῖροι ἀκούσαντες τὸν Ἀλέξανδρον, συνεμερίσθησαν τοὺς φόβους του καὶ φρονοῦντες, ὅτι ἡ ἰσχύς τῆς περὶ τὸν Ἄτταλον μερίδος, θὰ ἠϋξανε ἐπιπερισσότερον ἂν ἐγένετο τὸ συνοικέσιον τοῦ Ἀρριδαίου, τὸν ὁποῖον, τυχὸν προχειριζόμενον διάδοχον τοῦ θρόνου, εὐκόλως θὰ κατέβαλεν ἢ μερίς αὐτῆ καὶ θὰ προέβαιεν οὕτω εὐκολώτερον εἰς τὴν πραγμάτων τῶν σκοπῶν τῆς, συνεφώνησαν μετὸν Ἀλέξανδρον ν' ἀντιταχθοῦν κατὰ τῶν τεκταινομένων μετ' ἀποφασιστικότητος καὶ σπουδῆς.

Εἰς τῶν ἐμπίστων τότε, ὁ ὑποκριτῆς Θεσσαλός, ἀπεστάλη πρὸς τὸν δυνάστην τῆς Καρίας καὶ τοῦ εἶπε νὰ μὴ παραδώσῃ τὴν θυγατέρα του εἰς τὸν εὐήθη νόθον Ἀρριδαῖον, διότι ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ νόμιμος διάδοχος τῆς βασιλείας, θὰ ἐδέχετο τὸν προτεινόμενον γάμον. Εἰς τὸν Πηξίδωρον ἤρесе περισσότερον ἢ πρότασις τοῦ Θεσσαλοῦ, διότι ἐξετίμα μεγάλως τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ ὁ Φίλιππος πληροφορηθεὶς τὸ πρᾶγμα ἐξωργίσθη καὶ συμπαραλαβὼν τὸν Φιλώταν, εἰσηλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔνθα οὗτος ἐκάθητο μετὰ τῶν συνεταίρων· καὶ αὐτὸν μὲν ἐπέπληξε σκληρῶς διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα του δυσπιστίαν του, λέγων συγχρόνως ὅτι δὲν εἶναι ἄξιος τῆς ὑψηλῆς καταγωγῆς, τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς ἀποστολῆς του, δεχόμενος νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν θυγατέρα Καρός, βάρβαρον δουλεύοντος βασιλέα, τοὺς δὲ λαβόντας μέρος εἰς τὸ προαναφεθὲν συμβούλιον συνεταίρους, ἦτοι τὸν Ἄρπαλον, τὸν Νέαρχον, τὸν Ἐρίγιον, τὸν Λαομέδονα καὶ τὸν Πτολεμαῖον, οὐ μόνον ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς αὐλῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξώρισεν ἐκ τῆς Μακεδονίας.

Οὕτω ὁ Νεάρχος τὸ 336 π.Χ., θύμα τῆς φιλίας του καὶ τῆς ἀφοσιώσεώς του πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ἔλαβε διὰ δευτέραν φοράν τὸν πικρὸν δρόμον τῆς ἐξορίας.

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ
ΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΒΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Μόλις εἶχε παρέλθει ἔτος ἀπὸ τῆς ἐξορίας τοῦ Νεάρχου καὶ τῶν ἄλλων συνεταίρων, ὅτε ἡ τύχη ἔδωσε γοργὴν ἐξέλιξιν εἰς τὴν προηγουμένως ἐκτεθεῖσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Ὁ Φίλιππος παρασκευαζόμενος διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀσίας καὶ φοβούμενος νὰ ἀφήσῃ τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τὴν ἔριδα τῶν δύο μερίδων τῆς αὐλῆς του, φοβούμενος δ' ἐπίσης μήπως κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου Ἀλέξανδρος, κατὰ προτροπὴν τῆς ἀδελφῆς του Ὀλυμπιάδος, τοῦ δημιουργήσῃ δυσάρεστόν τινα περιπέτειαν, ἐθεώρησε φρόνιμον εἰς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον αὐτὸν νὰ προτείνῃ ὡς σύζυγον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος θυγατέρα Κλεοπάτραν, ἀδελφὴν τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, κατὰ δὲ τὴν τελετὴν τῶν γάμων αὐτῶν πανηγυρίσει συγχρόνως καὶ τὰ γενέθλια τοῦ υἱοῦ, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου εἶχε γεννήσει ἐκ τῆς νέας συζύγου του, Κλεοπάτρας καὶ αὐτῆς, ὡς εἶπομεν καλουμένης, ἀνεψιδας τοῦ Ἀττάλου. Ἦλπιζε τοιοιουτρόπως ὁ Φίλιππος, ὅτι περιποιούμενος ἀμφοτέρας τὰς μερίδας, τὰς περὶ τὸν Ἀττάλον καὶ τὴν Ὀλυμπιάδα, ἤθελε καταπαύσει τὰς ἔριδας ὑπὸ τῶν ὁποίων ἀδιακό-

πως ἐταράσσετο ἡ αὐλή αὐτοῦ καὶ ἐκινδύνευεν ἡ ἐνόητος τῆς βασιλείας.

Ἡ διπλῆ αὐτῆ τελετῆ ἐπανηγυρίσθη λαμπρῶς ὁ Φίλιππος οὐδενὸς ἐφείσθη διὰ νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὴν ἀφάνταστον μεγαλοπρέπειαν. Ἀπεσταλμένοι προσήλθον ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν πέριξ τῆς Μακεδονίας φυλῶν, Παιόνων, Ἀγριάνων, Ὀδρυσσῶν καὶ ἄλλων.

Ἄπειρον πλῆθος λαοῦ κατέκλυζε τὸ θέατρον, εἰς τὸ ὅποτον ἐπρόκειτο νὰ τελεσθοῦν διάφοροι ἀγῶνες. Φαῖδρος καὶ ἀτάραχος εἰσηλθεν εἰς τὸ θέατρον ὁ Φίλιππος ἀκολουθούμενος ὑπὸ λαμπρᾶς συνοδείας, ὅποτε αἴφνης νέος τις εὐπατρίδης ἐκ τῆς συνοδείας αὐτοῦ, Πausanias ὀνομαζόμενος, διασχίσας τὸ πλῆθος, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ κατέφερε καιρίαν πληγὴν διὰ κελτικῆς μαχαίρας εἰς τὴν πλευρὰν, ἐξαπλώσας αὐτὸν νεκρὸν. Ὁ δολοφόνος εἶχεν ἄλλοτε ὕβρισθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου καὶ ἀναφερθεὶς εἰς τὸν Φίλιππον δὲν ἔλαβεν ἱκανοποίησιν παρ' αὐτοῦ διὰ τοῦτο ἐμελέτα ἔκτοτε ἐκδίκησιν ἐναντίον του, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπραγματοποίησε.

Ἡ δολοφονία τοῦ Φιλίππου ἔλαβε χώραν περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου τοῦ 336 π.Χ. Ἀμέσως ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Ἀλέξανδρος, εἰκοσαετῆς τότε τὴν ἡλικίαν. Ἄμα ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀλέξανδρος, ἐστερέωσε πρῶτον αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν, προσηνέχθη πολιτικώτατα πρὸς τοὺς παλαιοὺς ἀξιωματούχους τοῦ πατρός του, διατηρήσας εἰς τὰς θέσεις των τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν, ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Νέαρχον καὶ τοὺς λοιποὺς συνεταιροὺς, χρησιμοποίησας αὐτοὺς εἰς ἐμπιστευτικὰς παρ' αὐτῷ θέσεις, καὶ κατέπνιξε

κεραυνοβόλως τὰς ἀνταρσίας τῶν Ἰλλυριῶν καὶ ἄλλων γειτονικῶν φυλῶν, τὰς ὁποίας, ἢ δολοφονία τοῦ Φιλίππου καὶ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τοῦ νέου βασιλέως, εἶχον ἐνθαρρύνῃ εἰς ἀποστασίαν.

Μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα κατέπνιξε τὰς ἐκδηλωθεῖσας εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἀνταρσίας, ἐπρόλαβε τὴν ἐκδήλωσιν ἄλλων, καὶ συγκαλέσας ἐν Κορίνθῳ κοινὴν πασῶν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων συνέλευσιν, ἀνηγορεύθη ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος καὶ στρατηγός - αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 335 π.Χ. ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, ἵνα συμπληρώσῃ τὰς ἀναγκαίας προπαρασκευὰς διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀσίας. Ἐπειδὴ δὲ αἱ πέριξ τῆς Μακεδονίας οἰκοῦσαι φυλαὶ δὲν ἐδείκνυον τελείαν ὑποταγὴν, διήλθε τὴν ἄνοιξιν τοῦ 335 τὸν Αἴμον, κατετρόπωσε τὴν μεγάλην Θρακικὴν φυλὴν τῶν Τριβαλλῶν, ἔφθασε μετὰ τριήμερον πορείαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰστρου, διέβη τὸν ποταμόν, συνέτριψε τοὺς Γέτας καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Θράκην· τοσοῦτον δὲ τρόμον ἐνέβαλον τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, ὥστε ὅλοι αἱ φυλαὶ τῆς Θράκης ἔσπευσαν νὰ τοῦ δηλώσουν ὑποταγὴν. Ἐκεῖθεν ἐπέβαλε τὴν τάξιν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀγριάνων καὶ Παιόνων, μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Στρυμόνος κειμένην· ἐνταῦθα εὕρισκόμενος τὸν Ἰούλιον τοῦ 335 ἐπληροφόρηθη ὅτι ἀπεστάτησεν ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἰλλυριῶν Κλεῖτος· ἐξεστράτευσεν τότε ἀμέσως ἐναντίον του, περὶ τὴν ὀχυρωτάτην πόλιν Πήλλιον¹, τὸν κατετρόπωσε κατὰ κράτος καὶ τὸν κατέδιωξε πρὸς δυσμὰς, εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐπίσης ἀπο-

(1) Τὸ Πήλλιον ἔκειτο πρὸς νότον τῆς σημερινῆς Ὀχρῖδος λίμνης, εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους Σκάρδου ἢ Πίνδου.

στατήσαντος βασιλέως τῶν Ταυλαντίων Ἰ Γλαυκίου, ὅτε αἴφνης, τὸν Αὐγουστον τοῦ 335 ἐπληροφόρηθη, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἀπεστάτησαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν ἐν Καδμεῖα Μακεδονικὴν φρουράν.

Ἡ πληροφορία ἦτο ἀληθής· ἐν Ἑλλάδι εἶχε διαδοθῆ ἡ εἴδησις, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐφονεύθη μαχόμενος πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς· ἡ εἴδησις προεκάλεσε μεγάλην ταραχὴν πνευμάτων, οἱ δὲ Θηβαῖοι, πρῶτοι ἀποστατήσαντες, ἐπολιόρκησαν πράγματι τὴν Καδμεῖαν. Ἀλλὰ μετ'ὄλιγον ἐφθασεν ἡ εἴδησις, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὄχι μόνον ζῆ, ἀλλὰ καὶ εὕρσκεται εἰς Ὀγχηστὸν τῆς Βοιωτίας· τόσον ἀπίθανος ἦτο ἡ εἴδησις αὐτῆ, ὥστε κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπιπιστεύθη. Καὶ ὅμως πράγματι ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε κινήθῃ ὡς κεραυνός· πρὸ δεκαπέντε μῶλις ἡμερῶν εἶχε κατατροπώσει τὸν Κλεῖτον περὶ τὴν Ὀχριδα λίμνην, ὁπότε λαβὼν τὴν πληροφορίαν τῆς ἀποστασίας τῶν Θηβαίων, ὤρμησε πρὸς νότον, καὶ ἐντὸς ἐπτὰ ἡμερῶν ὑπερβάς τὰ Καμβούνια ὄρη ἐφθασεν εἰς τὴν θεσσαλικὴν πόλιν Πελλήνην· ἐκεῖθεν μετὰ ἕξ ἡμέρας ἐπεφάνη εἰς Ὀγχηστὸν τῆς Βοιωτίας καὶ ἦτο ἤδη ἐντὸς τῶν Θερμοπυλῶν, πρὶν ἢ κανεὶς τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων μάθῃ ὅτι καταφθάνει ἢ ὅτι ἀπλῶς ζῆ. Μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ἀκόμη ἐστρατοπέδευε πρὸ τῶν Θηβῶν.

Κατάπληξις κατέλαβε πάντας πρὸ τῆς ὑπερανθρώπου αὐτῆς πορείας, τὸ ἀφάνταστον τῆς ὁποίας δύναται τις νὰ συλλάβῃ ἂν ρίψῃ ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου καὶ μετρήσῃ τὴν μεταξὺ τῆς λίμνης Ὀχριδος καὶ τῶν Θηβῶν ἀπόστασιν¹. Ὅπως ὁ ἱστός τῆς ἀ-

(¹) Φυλὴ Ἰλλυρικὴ.

(²) Τὸ δρομολόγιον τῆς θυελλώδους αὐτῆς πορείας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο τοῦτο: Ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὸ Πήλλιον, νοτιῶς τῆς

ράχνης διαλύεται ὑπὸ τῆς ὀρμητικῆς λαίλαπος, οὕτω διελύθησαν καὶ τὰ ὄνειρα τῆς ἀποστασίας τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων, πρὶν ἔτι ἐκδηλωθοῦν. Πᾶσαι διὰ πρεσβειῶν ἔσπευσαν νὰ δηλώσουν, ὅτι παραμένουν πισταὶ εἰς τὰς συνθήκας τοῦ συνεδρίου τῆς Κορίνθου. Μόνον οἱ Θηβαῖοι, κατ' ἀτυχίαν τῶν, ἐνέμειναν εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν καὶ ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐπρότεινε γενικὴν ἀμνηστειαν, ἂν τοῦ παρέδιδαν τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος Φοίνικα καὶ Προθύτην. Ἦναγκάσθη τότε ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν πόλιν, μετὰ σκληρὸν πραγματικῶς ἄγωνα, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔπεσαν, ἐκ μὲν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου 500, ἐκ τῶν ὁποίων 70 Κρήτες τοξόται, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχηγός τῶν Εὐρυβώτας ὁ Κρήης, ἐκ δὲ τῶν Θηβαίων 6.000. Ἡ πόλις κατελήφθη καὶ κατεσκάφη ὀλόκληρος πλὴν τῆς Καδμείας ἔνθα θὰ ἤδρευε πάντοτε Μακεδονικὴ φρουρά, τῶν ναῶν, καὶ τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου, ἡ γῆ, πλὴν τῶν ἱερῶν γαιῶν καὶ τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τοὺς φίλους τῶν Μακεδόνων,

λίμνης Ὀχρίδος, ὠδεύσει διὰ τῆς ἄνω Μακεδονίας, παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα, διὰ τῆς Ἑορδαίας καὶ Ἑλυμιώτιδος χώρας, κειμένον ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ, ἔχων δεξιὰ τὰς ἀκρωρείας τοῦ Πίνδου καὶ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Ἀώου ποταμοῦ τὴν ἐβδόμην ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἡμέραν, ὑπερέβη τὰς κορυφὰς τῶν Καμβουνίων ὄρεων, τὰ ὁποῖα χωρίζουν τὸν Ὀλυμπον ἀπὸ τοῦ Πίνδου καὶ τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τῆς ἄνω Μακεδονίας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Πελλήνην, ἐκεῖθεν δὲ μετὰ ὀκτὼ ἀκόμη ἡμέρας ἐπεφάνη πρὸ τῶν Θηβῶν. Ἡ κατ' εὐθείαν ἀπόστασις τῆς διαδρομῆς αὐτῆς εἶναι περὶ τὰ 450 χιλιόμετρα· λαμβανομένων δὲ ὑπ' ὄψιν τῶν ἀναβάσεων καὶ καταβάσεων τῶν ὄρεων καὶ τῶν καμπῶν τῆς πορείας, ἡ ὅλη ἀπόστασις φθάνει τὰ 600 περίπου χιλιόμετρα, ἧτοι ὁ στρατός τοῦ Ἀλεξάνδρου διήνησε, μέχρι τῶν Θηβῶν, περὶ τὰ 40 χιλιόμετρα ἡμερησίως, κατὰ μέσον ὄρον.

διανεμήθη εἰς τοὺς ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπηρετοῦντας περιοίκους τῶν Θηβῶν Ἑλληνας, ἦτοι Πλαταιεῖς, Ὀρχομενίους, Φωκεῖς, Θεσπιεῖς καὶ Βοιωτοὺς καὶ οἱ κάτοικοι, πλὴν τῶν φίλων τῶν Μακεδόνων, τῶν ἱερέων καὶ ἱερειῶν, περὶ τὰς 30.000 ἔξηνδραποδίσθησαν. Καὶ τέλος διεκηρύχθη, ὅτι οἱ φυγάδες Θηβαῖοι θὰ καταδιωχθοῦν καὶ συλληφθοῦν ὅπου δῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκωνται, ἀπηγορεύθη δὲ εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν πόλιν νὰ δώσῃ ἄσυλον εἰς αὐτούς. Ἀνέφερα συνοπτικῶς τὰς πολεμικὰς αὐτὰς ἐνεργείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι εἰς πάσας ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Νέαρχος.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος μετέβη εἰς τὴν Κόρινθον, σύνεκάλεσεν ἐκεῖ πανελλήνιον συνέδριον, ἀνεγνωρίσθη καὶ πάλιν ὑφ' ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, πλὴν τῆς Σπάρτης, ἠγεμῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀνηγορεύθη στρατηγὸς - αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνα καὶ ὥρισε μετ' αὐτῶν τὴν πεζικὴν καὶ ναυτικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἐκάσθη πόλις ὄφειλε νὰ τοῦ στείλῃ, τὴν ἀνοιξιν τοῦ προσεχοῦς ἔτους, διὰ τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς Ἀσίας. Ἐπέστρεψε κατόπιν εἰς τὴν Πέλλαν τῆς Μακεδονίας καὶ ἡσχολήθη ἐντατικῶς διὰ τὴν μεγάλην του ἀπόφασιν.

Η ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ

Ο ΝΕΑΡΧΟΣ ΧΙΛΙΑΡΧΟΣ ΤΩΝ ΥΠΑΞΙΣΤΩΝ

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀνοιξέως τοῦ 334 π.Χ. συνήθροισεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐπεθεώρησε μεταξὺ Πέλλης καὶ Ἀμφιπόλεως, τὸν διὰ τὴν κατὰ κτησιν τῆς Ἀσίας προωρισμένον στρατόν.

Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, τὴν Πελοπόννησον, Στερεάν, Θεσσαλίαν, Ἡπει-

ρον, Μακεδονίαν, Θράκην, Κρήτην, Κύπρον, Νήσους, εἶχε σπεύσει ἐνθουσιῶσα ἢ Ἑλληνικὴ νεότης εἰς τὴν φωνὴν τοῦ στρατηγοῦ - αὐτοκράτορος τοῦ Ἑλληνισμοῦ¹.

Καὶ ἔσφυζον αἱ Μακεδονικαὶ πεδιάδες ἀπὸ τὴν ζώην καὶ τὴν δύναμιν τῆς θαλαρᾶς ἐκείνης νεότητος καὶ ἐτελοῦντο ἀγῶνες καὶ θυσίαι πρὸς θεοὺς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς μεγάλης ἐκείνης προσπαθείας τῶν ὀπλων τοῦ ἠνωμένου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ ἠνωμένος ἐκεῖνος Ἑλληνικὸς στρατός, ὁ ὀποῖος ἐπεχείρησε καὶ ἐπετέλεσε τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀσίας ἀνήρχετο εἰς 35.200 περίπου πολεμιστάς· εἰδικώτερον ἀπετελεῖτο ὡς ἑξῆς :

ΙΠΠΙΚΟΝ

<i>Βαρὺ :</i>	<i>Ἴππεῖς Μακεδόνες ἑταῖροι</i>	<i>1800</i>
»	<i>Θεσσαλοὶ</i>	<i>1200</i>
»	<i>ἐξ ἄλλης Ἑλλάδος</i>	<i>400</i>
		<i>3.400</i>

(1) Εἰς τὴν μεγαλειώδη ἐκείνην ἐξόρμησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μόνη ἢ Σπάρτη ὑστέρησεν· οἱ Σπαρτιάται τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στενήν ἐπέδειξαν ἀντίληψιν, ἀπαντήσαντες, μὲν ὑπερηφάνως, ὅτι „ἴδιον ἡμῶν εἶναι νὰ ἀγῶμεν καὶ ὄχι νὰ ἀγώμεθα“, ἀλλὰ στερηθῆντες τῆς τιμῆς τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ἐνδοξωτέραν περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Καὶ ἡδύνατο μὲν εὐχερῶς ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του καὶ εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῇ βίαν ἐναντίον μιᾶς καὶ μόνης πόλεως, τῆς ὁποίας ἐξ ἄλλου ὁ παλαιὸς ἔνδοξος ἀστήρ πρὸ πολλοῦ εἶχε δύσει. Πάντως ἐπλήρωσε τὴν ἀπροθυμίαν ἐκείνην τῶν Σπαρτιατῶν διὰ μιᾶς ἱστορικῆς τιμωρίας· μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ, τὴν πρώτην τῆς Ἀσίας, ἔστειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐκ τῶν Περσικῶν λαφύρων, 300 πανοπλίας διὰ νὰ ἀνατεθοῦν εἰς τὴν Ἀθηναῖν, ἐπιγράψας : „*Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες, πλὴν Λακεδαιμονίων, ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων*“.

<i>Ἐλαφρόν: Σαρισσοφόροι Μακεδό-</i>		
<i>νες καὶ Παίονες</i>		1200
<i>Ἴππεῖς Ὀδρύσσαι</i>		600
		<u>1.800</u>
<i>Τὸ ὄλον ἱππεῖς</i>		5.200

ΠΕΖΙΚΟΝ

<i>Βαρύ: Πεζέταιροι Μακεδόνες</i>		9.000
<i>Ὀπλίται ἐξ ἄλλης Ἑλλάδος</i>		10.000
		<u>19.000</u>

<i>Ἐλαφρόν: Ὑπασπισταὶ Μακε-</i>		
<i>δόνες ἑταῖροι</i>		3.000
<i>Πελιασταὶ ἐξ ἄλλης Ἑλλάδος</i>		2.000
		<u>5.000</u>

<i>Ψιλοὶ: Ἀκονισταὶ Θράκες</i>		4.000
<i>» Ἀγριάνες</i>		1.000
<i>Τοξόται Μακεδόνες</i>		500
<i>» Κρηῖτες (*)</i>		500
		<u>6.000</u>

Τὸ ὄλον πεζοὶ 30.000

(*) Εἰς τὸν Νέαρχον ἀσφαλῶς, λόγῳ τῆς καταγωγῆς του, ὀφείλεται ὁ ἀναλογικῶς, μέγας ἀριθμὸς Κρητῶν πολεμιστῶν καὶ ἰδίως τοξοτῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείας. Ὁ Κρηὶς *Εὐρυβώτας*, ἦτο ἀρχηγὸς τῶν τοξοτῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Θηβῶν ἐπίθεσιν καὶ ἐφονεύθη ἐκεῖ μετὰ 70 ἄλλων Κρητῶν τοξοτῶν, ὡς προανέφερα. Οἱ Κρηῖτες, ὡς γνωστόν, ἐφημιζοντο ὡς οἱ ἀριστοὶ τοξόται τῆς ἐποχῆς τῶν Ὀϊλιανῶν, εἰς τὴν „Ποικίλῃν Ἱστορίαν“ του, λέγει: „*Οἱ Κρηῖτες εἰσι τοξεύειν ἀγαθοὶ καὶ οὖν καὶ τὰς αἰγὰς βάλλουσιν ἐπ' ἄκροισ νεμομένας τοῖς ὄρεσιν*“. Ἀναφέρεται περὶ αὐτῶν ὅτι ἡ ταχυβολία τῶν ἡτο ἐξαιρετικῆ· οἱ ἀριστοὶ τούτων ἐφθάνον νὰ βάλλουν, κατὰ 1', δέκα βέλη· εἰάν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ἡ σημερινὴ ταχυβολία τῶν καλῶν σκοπευτῶν τοῦ ὅπλου Μάνλιχερ μόλις ὑπερβαίνει τὰς 15 βολὰς κατὰ 1',

Πᾶσα λοιπὸν ἡ δύναμις τῆς στρατιᾶς πεζῶν καὶ

δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν ἐπαξίως τὴν ταχυβολίαν ἐκείνην τῶν Κρητῶν τοξοτῶν.

Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, κατὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν, τὸ ἦμισυ τοῦ ὄλου σώματος τῶν τοξοτῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἦσαν Κρηῖτες· λόγῳ δὲ τῆς πολεμικῆς τακτικῆς τῶν χρόνων ἐκείνων, οἱ τοξόται προεκινδύνεον τοῦ ἄλλου στρατεύματος, πρῶτοι αὐτοὶ ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, τὰς μεγαλυτέρας ἀναλογικῶς ἀπωλείας εἶχον οἱ τοξόται, τῶν ὁποίων τρεῖς διαδοχικῶς ἀρχηγοὶ ἐφονεύθησαν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν λοιπὴν μέχρι τέλους ἐκστρατείαν, ἀρχηγοὶ τοῦ ὄλου σώματος τῶν τοξοτῶν, ἦσαν διαδοχικῶς οἱ Κρηῖτες *Ὀμβρίων* καὶ *Βρίσων*, ἀσφαλῶς δὲ καὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, ὅπως δὲν διεσώθη οὐδὲ ἓν ὄνομα, ἐκ τῆς φάλαγγος τῶν ἡρωϊκῶν τοξοτῶν των, οἱ ὁποῖοι ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν των, κατὰ τὴν μεγαλειώδη ἐκείνην τοῦ Ἔθνους μας ἐξόρμησιν. Καὶ οὕτω ἡ Κρήτη, πιστὴ εἰς τὴν αἰωνίαν ἱστορίαν της, εἰσέφερε τὴν ἰσχυράν της ἀναλογίαν εἰς τὸν μέγαν φόνον τοῦ αἵματος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξηγόρασε τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀνατολῆς.

Πρὸς τοὺς Κρηῖτας τοξότας τοῦ ὀ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἔτρεφε μεγάλην ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν, πάντοτε δὲ δι' αὐτῶν ἤρχιζε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ πεζικοῦ. Ἀπόδειξις τῆς ἐκτιμήσεώς του αὐτῆς εἶναι, ὅτι ἔκτισε καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν των, ὀλόκληρον πόλιν τὴν ὁποίαν καὶ ὠνόμασε „*Κρητόπολιν*“, τιμῆ τὴν ὁποίαν δι' οὐδεμίαν ἄλλην Ἑλληνικὴν φυλὴν ἔκαμεν, ἀποικίας αὐτὴν διὰ Κρητῶν πολεμιστῶν καὶ ἀποίκων. Ὁ Droysen παρέχει τὰς ἐξῆς πληροφορίας περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Κρητοπόλεως:

„Ἡ πόλις αὐτὴ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Παμφυλίας εἰς Φρυγίαν (Διόδωρος ΙΗ' 41). Ὁ Arundell (II σελίς 59) τοποθετεῖ ταύτην εἰς 5 1/2 ὥρων ἀπόστασιν πρὸς νότον τῆς Σαλαγασσοῦ καὶ 18 ὥρων τοιαύτην πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀταλείας (II σελίς 85), ἡ δὲ τοποθεσία αὕτη εἶναι σύμφωνος καὶ πρὸς τὴν σχετικὴν περιγραφὴν τοῦ Πολυβίου (Ε' 72, 5). Ὁ Mannert τέλος (VI, 2 σελίς 153) καθορίζει σαφέστερον, ὅτι ἡ ἀρχαία „*Κρητόπολις*“ ἢ „*Κρητῶν Πόλις*“, εἶναι ἡ σημερινὴ πόλις Σουζόν“.

ἱπέων, ἦτο 35.200 ἄνδρες, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προστεθῆ τὸ σῶμα τῶν „βασιλικῶν παίδων“, τὸ ὁποῖον ἦτο παράρτημα τοῦ σώματος τῶν ὑπασπιστῶν, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς δὲν εἶναι γνωστός, πάντως ὅμως, λόγῳ τῶν προεκτεθεισῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τῆς συγκροτήσεως τοῦ σώματος τούτου, λίαν περιορισμένος. Ἐπίσης πρέπει νὰ προστεθῆ τὸ μηχανικὸν σῶμα, τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρεται μὲν ὁ ἀριθμὸς εἰς οὐδεμίαν ἱστορικὴν πηγὴν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον βλέπομεν λαμβάνον μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, τῆς Τύρου καὶ τῆς Γάζης· πάντως ἐξ ὄλων τῶν ἐνδείξεων πείθομαι ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο τοῦ μηχανικοῦ δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 500 ἄνδρας.

Τὸν στρατὸν συνῶδευε στόλος ἐξ 160 πολεμικῶν πλοίων.

Εἰς τὸν στρατὸν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Νέαρχον τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ Χιλιάρχου τῶν Ὑπασπιστῶν.

Κατὰ τὸ ἱστορικὸν διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἔτος, τὸ 334 π.Χ., ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸν στρατὸν του διαπλεύσας τὸν Ἑλλήσποντον μεταξύ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου, ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Ἀσίαν, νικᾷ κατὰ κράτος τοὺς περὶ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν ἂντιπαραταχθέντας Πέρσας σατράπας μετὰ τοῦ στρατοῦ των, καὶ γίνεται κύριος μεγάλου τμήματος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

(¹) Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν, γενομένην τὸν Μάϊον τοῦ 334 π.Χ., ἐφορευθήσαν, ὅπως ἀναφέρουν ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Ἀρριανός, ἐκ μὲν τῶν ἱπέων Μακεδόνες ἑταῖροι 25, ἐξ ἄλλης Ἑλλάδος 60, ἐκ δὲ τῶν πεζῶν 30. Ἐκ τῶν Περσῶν, ἔπεσον 20.000 πεζοί, 2.000 ἱππεῖς καὶ 8 ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ.

Καὶ οὕτω εἰς τὰς ἰδίας ἐκεῖνας χώρας τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπου ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ Φιλοστράτου, δὲν ἔπαυσαν νὰ πλανῶνται αἱ σκιαὶ τῶν ἠρώων τοὺς ὁποίους ἔψαλλον οἱ ἀρχαῖοι ραψῳδοί, ἢ παλαιὰ Ἐποποιῖα ἀναγεννᾶται. Ἔχει πάντοτε τὸ ἴδιον θέμα, τοσάκις μέχρι σήμερον ἐπαναληφθέν· τὴν αἰωνίαν πρὸς τὴν Ἀνατολὴν στροφὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ· ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν ἀρχίζει ὑπὸ καλυτέρους οἰωνοῦς. Ἐνῶ εἰς τὴν Ἰλιάδα ἡ ἔρις τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν τῶν Ἀχαιῶν, παραλύει ἐπὶ μακρὸν τὸ ἔργον τοῦ Ἀγαμέμνονος, τώρα, μετὰ χίλια ἔτη, εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν αὐγὴν τῆς νέας Ἀναβάσεως, ὁ Ἑλληνισμὸς πειθαρχεῖ ἠνωμένος εἰς τὸν στρατηγὸν-αὐτοκράτορα, τὸν ὁποῖον ἐξέλεξε τὸ Πανελλήνιον συνέδριον τῆς Κορίνθου.

Ἠκολούθησε, κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ἢ Νοέμβριον τοῦ 333 π.Χ. ἡ ἐν Ἰσσοῦ ποταμῷ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος κατετρόπωσε τὸν Δαρεῖον παρατάξαντα κατ' αὐτὴν 500.000 στρατοῦ. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην, ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην αἰ διάφοροι χῶραι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ο ΝΕΑΡΧΟΣ ΣΑΤΡΑΠΗΣ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΣ

Ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῶν ἡ Λυκία, ἥτις περιελάμβανε τότε καὶ τὴν ὄρεινὴν χώραν Μιλυάδα, τὴν πρὸς τὴν Φρυγίαν συνορεύουσαν, ἀπετέλει μὲν τὸ νοτιοδυτικώτατον τμήμα τοῦ ὄλου Περσικοῦ κράτους, ἀλλ' εἶχε διατηρήσει ἰδίαν ὁμοσπονδιακὴν πολιτείαν,

ὠρισμένον μόνον φόρον εἰς τὰ Σοῦσα καταβάλλουσα. Ἐπειδὴ δὲ περσικαὶ φρουραὶ δὲν ὑπῆρχον ἐν Λυκίᾳ, ὁ Ἀλέξανδρος οὐδὲν πρόσκομμα εὔρε περι τὴν κατοχὴν τῆς χώρας ταύτης, ἥτις ἦτο ἐξέχουσα διὰ τὰς πολλὰς καὶ πλουσίας αὐτῆς πόλεις καὶ διὰ τοὺς λιμένας τῆς. Ἡ Τελμισσός, πλουσία παραλία πόλις ἀπέναντι τῆς Ρόδου κειμένη, καὶ πέραν τοῦ Ξάνθου ποταμοῦ τὰ Πίναρα, ἡ Ξάνθος, τὰ Πάταρα καὶ τριάκοντα ἄλλαι μικρότεροι πόλεις τῆς ἄνω Λυκίας, παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἀνῆλθε πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Ξάνθου, εἰς τὴν χώραν Μιλυάδα, ἔνθα ἀπέστειλε, κατὰ τὰ Ἑλληνικὰ ἔθιμα, χρυσοῦν στέφανον πρὸς αὐτὸν ἢ ἀρχαία Ἑλληνικὴ πόλις Φάσηλις, πολλαὶ δὲ πόλεις τῆς κάτω Λυκίας πρέσβεις δηλοῦσαι ὑποταγὴν. Ἡ ἀπονομὴ χρυσοῦ στεφάνου, ἦτο, διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ἡ μεγίστη τῶν τιμῶν, ἦτο, τρόπον τινα, τὸ ἀνώτατον παράσημον τῆς σημερινῆς ἐποχῆς.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπορεύθη κατόπιν πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Παμφυλίαν· ἡ χώρα αὕτη ἀποτελεῖ παράκτιον ταινίαν, ἥτις πρὸς βορρᾶν μὲν περιστεύεται ὑπὸ τοῦ ὄρους Ταύρου, ἀνατολικῶς δὲ ἐκτείνεται μέχρι πέραν τῆς πόλεως Σίδης, (κτισθείσης εἰς παλαιότερους χρόνους ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων τῆς αἰολικῆς Κύμης), ὅπου τὸ ὄρος καταπίπτει μέχρις αὐτῆς τῆς παραλίας. Ἡ πόλις Πέργη, ἥτις ἦτο ἡ κλεῖς τῆς πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς ὑπερβάσεως τῶν ὁρέων πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἢ Ἀστυνδος, ἢ Σίδη καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Παμφυλίας παρεδόθησαν.

Συνεχίζων τὴν κατακτητικὴν του πορείαν ὁ Ἀλέξανδρος, μετὰ τῶν ἠρωϊκῶν του στρατευμάτων, ὑπέταξε διαδοχικῶς τὴν Φοινίκην, Παλαιστίνην, Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Εἰς Μέμφιδα εὕρισκόμενος προέβη

εἰς προαγωγὰς ἐν τῷ στρατῷ καὶ εἰς τὴν διανομὴν ὑψηλῶν ἀξιώματων εἰς τοὺς πιστοὺς φίλους του, τοὺς διακριθέντας κατὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατεῖαν καὶ ἐπιδείξαντας εἰς αὐτὸν ἀφοσίωσιν ἀξίαν ἀμοιβῆς.

Ὁ ᾠρριανὸς ἀναφέρει (ᾠνάβ. ΣΤ', 4) λεπτομερῶς τὰ ἀξιώματα τὰ δοθέντα ὑπὸ τοῦ ᾠλεξάνδρου, εἰς τοὺς συνεταίρους, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὸ προαναφερθὲν ἐπεισόδιον τοῦ Πηξιδῶρου, εἶχον ἐξορισθῆ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου :

„Πτολεμαῖον μὲν σωματοφύλακα κατέστησε, ᾠρπαλον δὲ ἐπὶ τῶν χρημάτων ὅτι αὐτῷ τὸ σῶμα εἰς τὰ πολεμικὰ ἀχρεῖον ἦν, ᾠρίγυιον δὲ ἱπάρχην τῶν ξυμμάχων, Λαομέδοντα δὲ τὸν τούτου ἀδελφόν, ὅτι δίγλωσσος ὢν εἰς τὰ βαρβαρικά γράμματα, ἐπὶ τοῖς αἰχμαλώτοις βαρβάροις, Νέαρχον δὲ σατραπεύειν Λυκίας καὶ τῆς ἐχομένης Λυκίας χώρας ἔστε ἐπὶ τὸν Ταῦρον τὸ ὄρος“.

Οὐδέποτε βασιλεὺς ἐφάνη περισσότερον πιστὸς εἰς τοὺς φίλους του, περισσότερον εὐγνώμων πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶχον μοιρασθῆ τοὺς κινδύνους τῆς δυσμενείας του.

Οὕτω ὁ Νέαρχος, ὡς σατράπης τῆς Λυκίας καὶ Παμφυλίας, ἤρχεν ἀπάσης τῆς νοτιοδυτικῆς Μικρᾶς ᾠσίας, τῆς περιλαμβανομένης μεταξὺ τῆς Καρίας ἀπὸ δυσμῶν, τῆς Πισιδίας ἀπὸ βορρᾶ, τῆς Κιλικίας ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ ὀλοκλήρου τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου παραλίας ἀπὸ νότου.

Ἡ ἀνάρρησις αὐτῆ τοῦ Νεάρχου εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ σατράπου χώρας τόσον ἐκτεταμένης, τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὸ καινοφανές διὰ τοὺς ᾠελληνας ἀξίωμα τοῦτο, οὐ μόνον πρῶτον ἐξ ὄλων τῶν ἀνωτάτων ἀξιώματούχων τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ μόνον ἐξ

δλων τῶν συνεταίρων, ἀνέδειξεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Νέαρχον, ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην ἐκτίμησιν τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς τὸν Κρήτα φίλον του, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην του. Καὶ πράγματι ἄρχων τῆς Λυκίας καὶ Παμφυλίας ὁ Νέαρχος, κατεῖχε τὰς διαβάσεις τοῦ Ταύρου καὶ ἐξησφάλιζεν οὕτω τὸ νοτιοδυτικὸν τμήμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἀπειλῆς.

Εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν παρέμεινεν ὁ Νέαρχος ἐπὶ πέντε ἔτη, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 332 μέχρι τοῦ χειμῶνος τοῦ 328 π.Χ. Κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ ἐξησφάλισε τὴν Ἑλληνικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν χωρῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦρχε καὶ προέβαινε σταθερῶς εἰς τὸν ἐξελληνισμόν αὐτῶν, συμφώνως πρὸς τοὺς προγραμματικούς σκοποὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Η ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΙΝΔΙΚΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΝ

Ο ΝΕΑΡΧΟΣ ΕΙΣ ΙΝΔΙΚΗΝ

Η ΝΕΑ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Γαυγαμήλων, γενομένην τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 331 π.Χ., κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἀντεμετώπισε καὶ κατενίκησε περὶ τὸ 1.000.000 στρατοῦ τοῦ Δαρείου, καὶ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου, κατελύθη ἡ Περσικὴ αὐτοκρατορία ὀλόκληρος. Ἐπηκολούθησαν πείσμονες ἀγῶνες κατὰ διαφόρων ὄρεινῶν μαχιμωτάτων φυλῶν τῆς Ἀσίας, οἱ ὅποιοι ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πλήρη ἐμπέδωσιν τῆς Ἑλληνικῆς κατακτήσεως εἰς τὴν ἀπέραντον ἐκείνην χώραν. Τὸ τελευταῖον προπύργιον τῆς ἀντιστάσεως, ἡ Σογδιανή, ὑπὸ τὸν γενναῖον ἀρχηγόν της Σπιταμέ-

νην, ὑπετάγη τὸ φθινόπωρον τοῦ 329 π.Χ. καὶ ὁ Ἄλεξανδρος μετέβη κατόπιν εἰς Ζαρίασπα, ἵνα παραχειμάσῃ εἰς τὴν ὥραϊαν καὶ τερπνὴν ἐκείνην φύσιν τῆς πλουσιωτάτης Βακτριανῆς, ἵνα ἀναπαύσῃ τὸν στρατὸν τοῦ ἀπὸ τῶν κόπων τοσοῦτων μακροχρονίων ἐστρατειῶν καὶ συμπληρώσῃ τὰ κενὰ αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν τόσοι σκληροὶ ἀγῶνες.

Ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ 328 π.Χ., ὁ Ἄλεξανδρος ἤρχισε νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, νὰ συμπληρώσῃ τὰ κενὰ, νὰ δημιουργῇ νέα ἐστρατευτικὰ σώματα καὶ νὰ λαμβάνῃ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐκεῖνα μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐπέτρεπον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν νέαν του μεγάλην ἀπόφασιν, τὴν ὑποταγὴν δηλαδὴ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ τῆς Ἰνδικῆς χώρας.

Οἱ λόγοι οἱ ὁποῖοι τὸν ὤθησαν εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀπόφασιν εἶναι ποικίλοι. Ὁ Ἄλεξανδρος ἦτο, ὡς γνωστὸν, μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους· κατὰ τὸ σύστημα δὲ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου ἡ Γῆ, ἡ Οἰκουμένη, σχηματίζει νήσον περιβαλλομένην πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ ἐκτεινομένην ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων σιτηλῶν μέχρι τῆς Ἰνδικῆς. Ἡ Ἰνδική, συνεπῶς, ἀπετέλει, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸ ἔσχατον ὄριον τοῦ κόσμου πρὸς Ἀνατολὰς καὶ οἱ Ἴνδοι κατεῖχον τὴν τελευταίαν ζώνην, μετ' αὐτὴν δὲ ἀρχίζει ὁ Ὠκεανός, πρὸ τοῦ ὁποῦ τελειώνει τὸ σύμπαν. Πιστὸς μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ Μέγας Κατακτητὴς, ἠθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τὰ ὄρια τοῦ κόσμου· τὸ πάθος τῆς κατακτῆσεως μὲ τὸν πόθον νὰ γνωρίσῃ τὴν γεωγραφίαν τοῦ κόσμου, ἔβαινον παραλλήλως εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτὴν φύσιν. Ἡ ἀκατανίκητος ἐκείνη ὄθησις τῆς ἐξερευνήσεως τῶν μυστηρίων ἀγνώστων χωρῶν, ἡ ὁποία διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐνεψύχωσε τόσας ἀδამάστους θελήσεις, ἐνσαρκοῦται εἰς τὸν Ἕλληνα κα-

τακτητὴν μὲ ἓν εἶδος ὑπερφυσικῆς τόλμης. Εἶναι τὸ πρωτότυπον τῶν μεγάλων ἐξερευνητῶν τῶν νέων κόσμων, ὁ πρόγονος ὅλης τῆς εὐγενοῦς καὶ τολμηρᾶς ἐκείνης στρατιᾶς τῶν ἐξαιρετικῶν φύσεων, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορικὴ ἀποστολὴ ὑπῆρξε νὰ καταρρίψουν τοὺς φραγμοὺς, τοὺς ὁποίους αἱ ἡπειροὶ καὶ αἱ θάλασσαι εἶχον σωρεύσει πρὸ τῶν ἀνθρώπων, ὁ βασιλικὸς πρόδρομος, τὸ ἐπικόν πρότυπον ἑνὸς Χριστοφόρου Κολόμβου, ἑνὸς Βάσκο δὲ Γάμα, ἑνὸς Φερνάνδου Κορτέθ.

Ἄλλος λόγος ἦτο ἡ μυθολογικὴ πίστις. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν ὁ θεὸς Διόνυσος, ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τιμώμενος, ἔφθασε μέχρι τῆς Ἰνδικῆς, ἐξεπολίτισε τοὺς μέχρι τότε βαρβάρους Ἰνδοὺς, διδάσκων εἰς αὐτοὺς τὴν τέχνην τοῦ ἀρτριᾶν καὶ σπεῖρειν τὴν γῆν, τῆς παρασκευῆς τοῦ οἴνου, τῆς ἐκλογῆς τῶν θέσεων τῶν πόλεων, τῆς χρησιμοποίησεως νόμων καὶ δικαστηρίων, τὴν συνήθειαν νὰ τιμοῦν τοὺς θεοὺς μὲ τοὺς ἤχους κυμβάλων καὶ τυμπάνων. Κατὰ τὴν ἰδίαν μυθολογίαν, ὁ Ἡρακλῆς εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ Καυκάσου, ὅπου ἀπλευθέρωσε τὸν ἐν αὐτῷ Προμηθεᾶ δεσμώτην. Τὸ ἔνδοξον ἔργον αὐτῶν, αὐτὸς ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους ἠθέλησε νὰ ἀνανεώσῃ διὰ νὰ φθάσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀποθέωσιν. Ὁ Ἡρακλῆς τοποθετῶν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὰς Ἡρακλείους στήλας, εἶχε προσδιορίσει ἀπὸ Δυσμῶν τὰ σύνορα τοῦ κόσμου ἔμπνεόμενος ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ προγόνου του, θὰ προσδιώριζε τὰ Ἀνατολικά σύνορα αὐτοῦ, περι-

(1) Ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς γνωστόν, ἦτο ἐκ πατρὸς μὲν Ἡρακλείδης, ἐκ μητρὸς δὲ ἀπόγονος τοῦ Ἀχιλλέως.

κλείων τὸν μέχρι τότε γνωστὸν κόσμον εἰς τὴν μεγαλειώδη τοῦ Ἑλληνισμοῦ λάμπιν.

Τρίτος τέλος λόγος εἶναι ἡ οικονομικὴ πλευρὰ τῆς κατακτήσεως. Θέλει νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ δίκτυον τῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν τοῦ τεραστίου του κράτους, νὰ ἀνοίξῃ νέας ἐπικοινωνίας χερσαίας καὶ θαλασσίας, νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς. Εἶναι τέλος δι' αὐτὸν ἕν νέον ἀσφαλές μέσον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγάλου ἰδεώδους, τὸ ὁποῖον ἐμπνέει τὴν ὄλην διοικήσιν του : τὴν ἔνωσιν τῆς Ἀσίας μὲ τὴν Εὐρώπην.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐλάμβανε τὴν νέαν του μεγάλην ἀπόφασιν, ἔφθασε καὶ ὁ Νεάρχος εἰς Ζαρίασπα ἄγων στρατιάν Ἑλλήνων μισθοφόρων, ἀποτελουμένην ἐκ 3.000 πεζῶν καὶ 500 ἰππέων¹. Ὁ γενναῖος φίλος τοῦ Ἀλέξανδρου δὲν εἶχε διαβῆ τὸν Ἑλλήσποντον διὰ νὰ κυβερνήσῃ ἡσύχως ἐπαρχίας, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ πολεμικοὶ του σύντροφοι ἠτοιμάζοντο διὰ νέας δάφνας· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο, εἰς τὰς παραμονὰς τῆς μεγάλης του ἀποφάσεως, νὰ λησμονήσῃ ἄνδρας τῆς ἀξίας τοῦ Νεάρχου. καὶ δὲν ὑπῆρχε μεγαλυτέρα ἀπόδειξις εὐνοίας, ἀπὸ τὴν διαταγὴν πού τοῦ ἔστειλε νὰ στρατολογήσῃ ἀπὸ τὴν σατραπείαν τοῦ Ἑλληνῶν μισθοφόρους καὶ νὰ σπεύσῃ νὰ τὸν συναντήσῃ εἰς Βακτριανήν. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅπως θὰ ἴδωμεν, αἱ τιμητικώτεραι ἀποστολαὶ καὶ τὰ τιμητικώτερα ἀξιώματα, ἐπεφυλάχθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀνδροτίμου.

Εἶναι ἀξία ἰδιαίτερας προσοχῆς ἡ διὰ τὴν

(¹) Curtius VII, 10, 12, Ἀρχ. Ἀνάβ. IV, 7.

έκστρατειαν αὐτὴν νέα ὀργάνωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὃ ὁποῖος, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν κατέπλεε τὸν Ἰνδόν, συνεποσοῦτο εἰς 120.000 μαχητῶν.

Οἱ μακροχρόνιοι αἱματηροὶ ἀγῶνες καὶ αἱ δημιουργηθεῖσαι ἀπώλειαι εἶχον βεβαίως ἐξασθενήσει κατὰ πολὺ τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ ναί μεν κατὰ χιλιάδας ἔφθانون ἐξ Ἑλλάδος αἱ ἐνισχύσεις, ἀλλὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἰσχυρόταται δυνάμεις παρέμενον, ὡς φρουραί, εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας του· ἐν μόνῃ τῇ περιοχῇ τῆς Βακτριανῆς παρέμεινε σῶμα 10.000 πεζῶν καὶ 3.500 ἵππέων. Ἦναγκάσθη λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐνισχύσῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν μαχίμων λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ ἰδίως τῆς Ἀρειανῆς καὶ τῆς περὶ τὸν Ὠξον χώρας. Τοὺς νέους τούτους στρατιώτας ἐξεγύμνασεν εἰς τὴν ἐντέλειαν καὶ ἐνέταξεν εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὗτος νὰ μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν παλαιάν του μαχητικότητα καὶ τὴν ἀλύγιστον πειθαρχίαν, δώσας συγχρόνως εἰς τὸν στρατὸν αὐτὸν νέαν διάταξιν, κτηθεῖσαν ἐκ τῆς πείρας τόσων πολέμων καὶ περισσότερον πρόσφορον διὰ τοὺς νέους ἀγῶνας, διὰ τοὺς ὁποίους τὸν προώριζε.

Μέχρι τοῦδε δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, τὸν ἐπιτέλεσαντα τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀσίας, σῶμα μικτὸν σχηματισμένον ἐκ συνδυασμοῦ τῶν διαφόρων ὄπλων, δὲν ὑπῆρχε δηλαδὴ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον στρατιὰ ἐν σμικρῷ ἂν δὲ εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ διάφορα ὄπλα ἀναμειγμένα καὶ ἐκ παραλλήλου, ταῦτα συνδυάσθησαν μόνον κατὰ τὰς περιπτώσεις αὐτάς, διέμειναν ὅμως πάντοτε κεχωρισμένα ὄπλα.

Διὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος διετήρησε μὲν κεχωρισμένως τὰ παλαίμαχα σώματα τῶν πεζεταιρῶν, τῶν ὑπασπιστῶν, τῶν Ἀγριάνων ἀκοντιστῶν καὶ τῶν Κρητῶν τοξοτῶν, ἀλλὰ ἔδωκε συγχρόνως εἰς τὸν ὑπόλοιπον αὐτοῦ στρατὸν νέαν ἐντελῶς ὀργάνωσιν.

Ἡ νέα αὐτῆ ὀργάνωσις ἐγκατέλειψε τὸν μέχρι τοῦδε χαρακτῆρα τῆς φάλαγγος, δημιουργήσασα δὲ συνδυασμὸν ὀπλιτῶν, ὑπασπιστῶν, πελταστῶν καὶ ψιλῶν, παρήγαγεν ἐντελῶς νέον εἶδος τακτικῆς. Καὶ οὕτω, ἐνῶ μέχρι τοῦδε ἕκαστος λόχος συνέκειτο, ὡς προεῖπον, ἐκ 16 ζυγῶν ὀπλιτῶν, τῶρα ἐσχηματίσθη ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸν πρῶτον ζυγὸν ἐτάσσετο ὁ δεκαδάρχης, Ἕλλην, εἰς τὸν δεῦτερον ὁ διμοιρίτης, Ἕλλην, εἰς τὸν τρίτον καὶ δέκατον ἕκτον παλαίμαχος μαχητής, Ἕλλην, ἅπαντες ὀπλιταὶ οἱ μεταξὺ τούτων ζυγοὶ ἀπὸ τοῦ 4 μέχρι τοῦ 15 ἀπετελοῦντο ἐξ Ἀσιανῶν ἀκοντιστῶν, φερόντων ἀκόντια μεσάγκυλα, καὶ τοξοτῶν. Διὰ τῆς νέας αὐτῆς διατάξεως διετηρεῖτο μὲν ἢ κατὰ πυκνὴν τάξιν πορεία, ἐν καιρῷ ὄμως μάχης, ἢ φάλαγξ διηρεῖτο εἰς 3 σώματα, τὸ τῶν τοξοτῶν, οἵτινες διὰ τῶν κενῶν ἀνεπτύσσοντο πρῶτοι πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ἵνα πρῶτοι ἐκ τοῦ μακρόθεν ἀρχίσουν τὸν ἀγῶνα, τὸ τῶν ἀκοντιστῶν, ἐπιτιθεμένων εὐθύς ἀμέσως καὶ τὸ τῶν ὀπλιτῶν, ἀποτελούντων τὸ κύριον στήριγμα τῶν δύο πρώτων καὶ τὸ ὄργανον τῆς ἀποφασιστικῆς κρούσεως. Ἀφοῦ δὲ οἱ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἐπανήρχοντο, διὰ τῶν ἀφθεθέντων εἰς τὴν φάλαγγα κενῶν, εἰς τοὺς ζυγούς των, ἢ ὅλη συντεταγμένη φάλαγξ ἐνήργει τὴν τελευταίαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἡδη κλονισθέντος ἐχθροῦ, προεχόντων τὴν φορὰν αὐτῆν τῶν ὀπλιτῶν.

Ἡ τακτικὴ τοῦ νέου τούτου σχηματισμοῦ τοῦ Ἀ-

λεξάνδρου, ἀποτέλεσμα πείρας ἀπειραρίθμων μαχῶν, συνεδύαζεν ἐνέργειαν καὶ εὐκίνησιαν. Διότι τὰ μὲν ἐλαφρὰ σώματα, τάχιστα ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, εἴτε ἀμυνομένου, εἴτε ἐπιτιθεμένου καὶ ἀσφαλῶς ἐπροστατεύοντο κατὰ τὴν συμπλοκὴν, ἡ δὲ φάλαγξ, ἐν τῷ συνόλω της, ἦτο πάντοτε εἶδος κινήτου φρουρίου, οὕτω συντεταγμένου, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐκπέμπῃ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ἐλαφρὰ σώματα καὶ νὰ δεσπόζῃ τοσοῦτον μεγάλης ἀκτίνος περίξ αὐτοῦ, ὅσον καὶ τὸ βεληνεκὲς τῶν βελῶν τῶν τοξοτῶν του. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐστρατολόγησε καὶ ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ὁ Ἀλέξανδρος.

Καίτοι λοιπὸν ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἦτο πλέον Ἑλληνικὸς ἐν τῷ συνόλω του, ἦτο ὅμως κατὰ τὸν ὀργανισμὸν αὐτοῦ. Καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἐφεξῆς αἱ ἐκστρατεῖαι καὶ αἱ μάχαι διεξήχθησαν νικηφόρως διὰ τοιοῦτου στρατοῦ, μᾶς κάμνει νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἀλύγιστον πειθαρχίαν τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ κυρίως τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα, τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἄκραν ἰκανότητα τοῦ σώματος τῶν Ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι, παραλαβόντες πλῆθος ξένων στοιχείων, κατάρθωσαν νὰ τὰ ἀφομοιώσουν μετὰ τοσαύτης ἀπιστεῦτου ἐπιτυχίας.

Ὁ σήμερον εἰς τὰς ἰδίας χώρας ὑπάρχων Ἀγγλο-ινδικὸς στρατὸς, ἀποτελούμενος ἐξ Ἀγγλων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν καὶ ἐξ Ἰνδῶν στρατιωτῶν, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀπλή ἀντιγραφή τοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ἐνεκαίνισσε, τοσοῦτον ἐπιτυχῶς, ὁ Ἀλέξανδρος πρὸ 2300 ἐτῶν.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἤρχιζε τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατείαν, ἠγεῖτο στρατοῦ, ὡς ἀνωτέρω ὠρ-

γανωμένον, ἔξ 120.000 ἀνδρῶν, ὄλων τῶν ὄπλων. Παλαίμαχοι καὶ ἱκανώτατοι στρατηγοὶ ἡγούντο τῶν διαφόρων σωμάτων τοῦ στρατοῦ τούτου, ὁ Ἡφαιστίων, ὁ Περδίκας, ὁ Κράτερος¹, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Λεοννάτος, ὁ Κοῖνος, ὁ Πολυσπέρχων, ὁ Νέαρχος.

Εἰς τὸν ἀναδιοργανωθέντα αὐτὸν στρατὸν, ὁ Νέαρχος, ἐμφανίζεται ἔχων εὐρυτέραν διοίκησιν, ὡς στρατηγός, ἀρχηγός τμήματος στρατιᾶς, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας, τὰς γενομένας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἰνδικῆς ἐκστρατείας μέχρι πέρατος αὐτῆς, μέχρι τῆς κατατροπώσεως δηλαδὴ καὶ ὑποταγῆς τοῦ Πύρου.

Η ΙΝΔΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Ἡ Ἰνδική, ἦτο κόσμος ἰδιαίτερος. Διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον τῆς φύσεως, τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς, ἦτο ἐντελῶς κεχωρισμένη ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπον γνωστὸν κόσμον καὶ κατ' ὄνομα μόνον γνωστὴ εἰς αὐτόν, ὡς χώρα τῶν θαυμάτων κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἐσχατιὰν τῆς γῆς.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν, συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ Ἡροδότου, ὁ θεὸς Διόνυσος εἶχε φθάσει εἰς τὴν Ἰνδικήν, εἶχον παρέλθει ἔξ χιλιάδες ἔτη δεκαπέντε γενεάς μετὰ τὸν Διόνυσον ἔφθασεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν ὁ Ἡρακλῆς, ἀπελευθερώσας τὸν εἰς τὸν Καύκασον Προμηθεῖα δεσμώτην.

(¹) Ὁ Ἀρριανὸς τὸν ὀνομάζει Κράτερον, ὁ Στράβων Κρατερόν.

Αυτά, ὡς προανέφερα, ἦσαν γνωστά, ἐκ τῆς μυθολογίας, περὶ τῆς χώρας αὐτῆς. Οὐδεὶς, μετ' αὐτοὺς, εἶχε φθάσει εἰς τὰς Ἰνδίας, οὔτε ἄλλος τις μῦθος σχετικὸς ὑπῆρχε.

Ὁ πρῶτος Εὐρωπαῖος, ὁ ὁποῖος ἐπάτησεν ἐπὶ τῆς χώρας αὐτῆς, ὑπῆρξεν ὁ Μέγας Ἑλλην Κατακτητής.

Ὡς ἀφετηρίαν τῶν νέων ἐπιχειρήσεών του ἐξέλεξε τὴν περιοχὴν τῆς σατραπείας τοῦ Παροπαμίσου, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ τοῦ 329, συγχρόνως μὲ τὴν Σογδιανήν, εἶχεν ὑποτάξει καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν εἶχε κτίσει τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὴν ὑπὸ τὸν Καύκασον· ὡς πύλιν δὲ τῆς εἰς τὴν Ἰνδικὴν εἰσόδου του, τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τοῦ Κωφῆνος ποταμοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον οὗτος ἐγκαταλείπων τὴν στενὴν κοίτην του, εἰσέρχεται εἰς βραχῶδη κοιλάδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν φαιδρὰν πεδιάδα τοῦ Πεχασβάρ, δι' ἧς κατέρχεται εἰς τὴν εὐφορον καὶ τροπικὴν χώραν τῆς Ἰνδικῆς, ἐνούμενος ἐν τέλει μὲ τὸν ἰσχυρὸν Ἰνδόν. Ὁ Κωφῆνος οὗτος ποταμὸς, πηγάζων ἐκ τῶν ὑπερκειμένων ἀπὸ βορρᾶ ὑψηλῶν ὄρεων, διευθύνεται πρὸς ἀνατολὰς καὶ παραλαμβάνων πολλὰ παραποτάμια ἀπὸ βορρᾶ κατέρχεται πρὸς τὸ σημεῖον τῆς μετὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἐνώσεώς του.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔαρος τοῦ 327 π.Χ. ἡ Μεγάλῃ Στρατιὰ ἐξεκίνησεν ἐκ Βακτριανῆς καὶ μετὰ δεκαήμερον πορείαν διὰ τῶν ἀυχένων τοῦ Ἰνδοῦ κοίτης, ἐφθασεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοῦ Καυκάσου¹. Ἐκεῖθεν ὁ Ἀλέξανδρος διελάσας τὴν πλουσίαν καὶ

(¹) Ἀκόμη καὶ σήμερον τὰ καραβάνια τοῦ Βορρᾶ, διὰ τὴν φθάσασιν εἰς Πεχασβάρ ἀκολουθοῦν τὸ ἴδιον δρομολόγιον, τὸ ὁποῖον πρὸ 2300 ἐτῶν ἐνεκαινίασεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος.

καρποφόρον σατραπείαν τῶν Παροπαμισαδῶν, ἐφθασεν εἰς τὴν Νίκαιαν, ὅπου ἐθυσίασεν εἰς τοὺς θεοὺς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν νέων ἐπιχειρήσεών του.

Ἐκεῖ διήρσεσε τὸν στρατὸν εἰς δύο φάλαγγας. Ἐκ τούτων ἡ μία, ὑπὸ τὸν Ἡφαιστίωνα καὶ τὸν Περδικαν, ἔλαβε τὴν ἐντολήν νὰ κατέρχεται παραλλήλως πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Κωφῆνος, νὰ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ χώραν, μόλις δὲ φθάσῃ εἰς τὸν Ἰνδόν, νὰ κατασκευάσῃ γέφυραν διὰ τῆς ὁποίας ὁ ὄλος στρατός, διαβαίνων τὸν Ἰνδόν, θὰ προήλαυνε πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἰνδικῆς· ἡ ἕτερα φάλαγγε, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε καὶ ὁ Νέαρχος, ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, διῆλθε τὸν Κωφῆνα διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Τζελλαβάδ καὶ ἐτράπη πρὸς Ἀνατολάς, ἵνα καθυποτάξῃ ὅλην τὴν βορείαν δύσβατον καὶ ὑπὸ μαχίμων λαῶν κατοικουμένην χώραν. Ὁ σκοπὸς τῆς διπλῆς ταύτης κινήσεως ἦτο προφανής: Αἱ δύο φάλαγγες, οὕτω κινούμεναι, θὰ καθίστων ἀδύνατον πᾶσαν ἀντίστασιν τῶν πρὸς Βορρᾶν καὶ Νότον τοῦ Κωφῆνος Ἰνδικῶν φυλῶν καὶ ἐξασφαλιζουσαι, διὰ τῆς καταλήψεως καὶ ὀχυρώσεως τῶν ἐπικαίρων σημείων τῆς χώρας καὶ τῶν πόρων τοῦ ποταμοῦ, τὴν κατοχὴν τῆς ὅλης περιοχῆς, θὰ ἠνοῦντο εἰς τὸ σημεῖον τῆς κατασκευῆς τῆς γεφύρας καὶ διαβαίνουσαι μαζὶ τὸν ποταμὸν Ἰνδόν, θὰ προήλαυνον πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἰνδικῆς.

Ἐκ Νικαίας ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε στείλει πρέσβεις πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς ἡγεμόνας τοὺς δεσπόζοντας τῶν χωρῶν μεταξὺ Κωφῆνος καὶ Ἰνδοῦ, καλῶν αὐτοὺς πρὸς ὑποταγὴν. Πρῶτος ἐδήλωσεν ὑποταγὴν ὁ ἡγεμὼν τῶν Ταξιλῶν Ὀμφις¹ καὶ πολλοὶ ἄλλοι μετ' αὐ-

(1) Εἰς τὰς Ἰνδίας, οἱ ἡγεμόνες, ἀνερχόμενοι ἐπὶ τοῦ θρόνου,

τόν, παρουσιασθέντες εἰς τὸν Ἀλέξανδρον κατὰ τὸν πομπώδη τρόπον τῶν Ἰνδῶν ἡγεμόνων, ὀχοούμενοι ἐπὶ καταστολιστῶν ἐλεφάντων μετὰ πολυτελοῦς ἀκολουθίας καὶ κομιζόντες πλούσια δῶρα. Τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὰ Ἰνδικὰ ἔθνη τὰ μὴ ὑποταγέντα, ἐξηνάγκασε πρὸς ὑποταγὴν διὰ πολλῶν σπουδαίων καὶ σκληρῶν ἀγώνων καὶ μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 327 π.Χ. ὁλόκληρος ἡ χώρα ἢ περιλαμβανομένη μεταξὺ Παροπαμισαδῶν καὶ τῆς συμβολῆς Κωφῆνος καὶ Ἰνδοῦ εἶχεν ὑποταγῆ εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων του.

Αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Ἰνδικῆς ἐξετυλίχθησαν ἐπὶ ἐνὸς ἀπείρου πολεμικοῦ θεάτρου. Ἀπὸ τῶν προπόδων τοῦ Ἰνδοκουχ μέχρι τοῦ Ὑφάσιος ποταμοῦ καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ, ἢ ἀπόστασις τὴν ὁποίαν διέτρεξαν οἱ Ἕλληνες εἶναι ὄση καὶ ἡ μεταξὺ Μέμφιδος καὶ Βαβυλῶνος. Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ ὑποταγὴ τῶν χωρῶν ἀπὸ τοῦ Νείλου μέχρι τοῦ Εὐφράτου δὲν ἀπῆτησε πλέον τῶν ἑπτὰ μηνῶν, ἐχρειάσθησαν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ μῆνες διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἰνδικῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει τὰς ἐξαιρετικὰς δυσχερείας τῆς νέας αὐτῆς ἐκστρατείας.

Πράγματι ἡ ἐκστρατεία αὕτη περιλαμβάνει δύο, διακεκριμένας ἀλλήλων, σειρὰς ἐπιχειρήσεων: Μίαν σκληρὰν ὀρεινὴν ἐκστρατείαν, ἡ ὁποία διαρκεῖ δέκα μῆνας, ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 327 μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 326 καὶ μίαν τεραστίαν ποτάμιον ἐκστρατείαν, αἰσθητῶς μεγαλυτέρας διάρκειας καὶ εὐρύτητος, ἡ

λαμβάνουν ὡς ἐπίσημον πλέον ὄνομα, τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας των ἢ τῆς χώρας των. Οὕτω ὁ Ὅμφις ὠνομάσθη Ταξίλης, ἐκ τῆς ὠνομασίας τῆς πρωτεύουσας του Τάξιλα, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ θά τὸν συναντήσωμεν κατωτέρω.

ὁποία ἀρχισασα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 326 διὰ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἰνδοῦ, τελειώνει μετὰ δέκα ἐπτὰ μῆνας, περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου τοῦ 325, διὰ τῆς ἀφίξεως εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰνδοῦ.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς δὲν θὰ ἐνδιατρίψω ἰδιαιτέρως, διότι ἐκφεύγουν ὀλίγον τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης συγγραφῆς. Δύο μόνον ἐξ αὐτῶν, τὴν κατάληψιν τῆς Ἀόρνου καὶ τὴν κατὰ τοῦ Πώρου μάχην θὰ ἐξιστορήσω, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι εἰς αὐτὰς ἀναφέρεται ὀνομαστικῶς ἡ συμμετοχὴ τοῦ Νεάρχου, (ὁ ὁποῖος ὅμως ἀσφαλῶς καὶ εἰς τοὺς προηγουμένους ἀγῶνας θὰ εἶχε λάβει μέρος, ἐφόσον εἰς αὐτὰς ἐνεπλάκη ὀλόκληρος ὁ στρατός) καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι αἱ δύο αὐταὶ ἐπιχειρήσεις, τῶν ὁποίων ἡ περιγραφή διεσώθη μέχρις ἡμῶν πλήρως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, παρουσιάζουν ἰσχυρὸν ἀπὸ ἀπόψεως πολεμικῆς τακτικῆς ἐνδιαφέρον.

Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΑΟΡΝΟΥ

Εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 327, ὀλόκληρος ἡ μέχρι τῆς συμβολῆς Κωφῆνος καὶ Ἰνδοῦ χώρα, εἶχεν ἤδη ὑποταγῆ. Ἐν μόνον φρούριον ἀντεῖχεν ἀκόμη φρούριον ἰσχυρότατον καὶ τόσον ἀπὸρθητον θεωρούμενον, ὥστε ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἀρριανόν, ὅτι „οὐδὲ αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ τὸ καταλάβῃ“.¹ Πέντε περίπου μί-

(¹) „...Ἡρακλῆς οὐ δυνατὸς ἐγένετο ἐξελεῖν“ (Ἄρρ. Ἰνδ. Ε', 10).

λια από τῆς συμβολῆς Κωφῆνος καὶ Ἰνδοῦ, θέσεως καλουμένης Ἐμβόλιμα, ἀνυψοῦται, ὡς τελευταία προεξοχή τῶν βορειοδυτικῶν ὀρέων, μεμονωμένη πετρώδης κορυφή, ὠχυρωμένη δι' ἰσχυρῶν τειχῶν ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦσα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν φοβερὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην φρούριον. Περί τοῦ φρουρίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες μόνις τὸ ἀντίκρυσαν τὸ ὄνομασαν Ἄορνον, ὑποδηλοῦντες οὕτω, ὅτι οὔτε ἡ πτῆσις τῶν ὀρνέων δὲν ἔφθανε μέχρις αὐτοῦ¹ καὶ τὸ ὁποῖον οἱ Ἰθαγενεῖς ἐκάλουν Ἀβάρανα, λέξις, ἡ ὁποία εἰς τὴν Σανσκριτικὴν γλῶσσαν σημαίνει φρούριον περικεκλεισμένον, δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπρόσιτον καταφύγιον, ὑπῆρχε παράδοσις εἰς τὴν χώραν, ὅτι ὁ θεὸς Κρίσνα ἐπεχείρησε νὰ τὸ καταλάβῃ· ἀλλὰ ἔνεκα σεισμῶν καὶ ἄλλων σημείων προκληθέντων ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῶν κατεχόντων τὴν κορυφήν, ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Εἶχε δὲ τοῦτο κορυφὴν ἰσόπεδον μὲ γῆν καρποφόρον καὶ κατάφυτον, πηγὰς καὶ δένδρα καὶ ἦτο ἐφωδιασμένον μὲ τρόφιμα, τὰ ὁποῖα, μαζὶ μὲ τὰ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους του παραγόμενα, ἠδύναντο νὰ ἐπαρκέσουν διὰ τὴν συντήρησιν χιλιάδων ἀνθρώπων ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἡ περιφέρεια αὐτοῦ ἦτο εἰς τὴν βᾶσιν τῆς, κατὰ τὸν Ἀρριανόν, 23.000 περίπου μέτρων, τὸ δὲ ὕψος του ἔφθανε τὰ 1250 μέτρα· μιὰ δὲ μόνη χειροποίητος ἀτραπὸς ἔφερε πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ φρουρίου, κατὰ τοιοῦτον τρόπον κεχαραγμένη, ὥστε πᾶν σημεῖον αὐτῆς νὰ προσβάλλεται ὑπὸ τῶν ἀμυνομένων.

Ὡς ἐξῆς περιγράφει ὁ Ἀρριανός, μὲ τὴν ὠραίαν του διάλεκτον, τὴν ἀπρόσιτον ἐκείνην κορυφήν :

(¹) Φιλοστράτου, Βίος Ἀπολλων. Χ.

„Τὸν μὲν δὴ κύκλον τῆς Πέτρας ταύτης λέγουσιν ἕς διακοσίους σταδίους μάλιστα εἶναι, ὕψος δὲ αὐτῆς ἵναπερ χθαμαλώτατον, σταδίων ἔνδεκα¹ καὶ ἀνάβασιν χειροποίητον μίαν χαλεπὴν² εἶναι δὲ καὶ ὕδωρ ἐν ἄκρᾳ τῇ Πέτρᾳ πολὺ καὶ καθαρὸν, πηγὴν ἀνίσχουσας, ὡς καὶ ἀπορρεῖν ἀπὸ τῆς πηγῆς ὕδωρ καὶ ὕλην καὶ γῆν ἀγαθὴν ἐργάσιμον ὄσσην καὶ χιλίους ἀνθρώπους ἀποχρῶσαι ἂν εἶναι ἐργάζεσθαι“. (Ἄρρ. Ἀνάβ. IV, Κεφ. ΚΗ', 4).

Δικαίως ὅθεν οἱ Ἰνδοὶ ἐξέλεξαν τὸ φρούριον ἐκεῖνο, ὡς ἔσχατον σημεῖον ἀντιστάσεώς των, ἐλπίζοντες, ὅτι ἐκεῖ ὅπου δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχη ὁ θεὸς Κρίσνα, οὐδεὶς θνητὸς θὰ ἐπετύγχανε.

Καὶ διὰ τοῦτο πλεῖστοι πολεμισταί, ὑπὸ ἱκανοῦς ἀρχηγούς, ἐκ τῶν πέριξ μαχιμωτάτων Ἰνδικῶν φυλῶν, εἶχον καταφύγει ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐκείνης καὶ πεποιθότες ἐπὶ τοῦ ἀπορρήτου τῆς θέσεως, εἶχον ἀποφασίσει ν' ἀντιτάξουν πείσμονα ἀντίστασιν, εἰς τὸ ὄχυρὸν ἐκεῖνο προπύργιον τῆς Ἰνδικῆς ἀνεξαρτησίας. Διὰ τοῦτο, ὁ Ἀλέξανδρος ἐθεώρησεν ἀναγκαιοτάτην τὴν κατάληψιν τοῦ φρουρίου, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναλογιζόμενος τὴν μεγάλην ἐκ τούτου ἠθικὴν ἐξύψωσιν τῶν στρατευμάτων του καὶ τὴν κατάπληξιν τῶν Ἰνδῶν τῆς περιοχῆς καὶ φρονῶν ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἡ σπουδαία αὕτη θέσις, κατεχομένη ὑπὸ τῶν πολεμίων, θὰ ἀπετέλει συνεχῆ καὶ ἐπικίνδυνον ἀπειλὴν κατὰ τῶν νώτων καὶ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ στρατοῦ του.²

(1) Ὁ Φιλόστρατος (Βίος Ἀπολλωνίου X), λέγει, ὅτι τὸ ὕψος τῆς Ἀόρνου ἦτο 15 σταδίων, „στάδια πεντεκαίδεκα ἀνέστηκε“, ἦτοι 1750 περίπου μέτρων.

(2) Οἱ διάφοροι ξένοι μελετηταὶ τῆς Ἰνδικῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου διαφωνοῦν ὡς πρὸς τὴν σημερινὴν τοποθεσίαν τῆς

Ἀποφασίσας λοιπὸν τὴν κατάληψιν τῆς Ἀόρνου, ἤλθε καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ περιφήμου βράχου, ἔχων μαζί του τοὺς Κρήτας καὶ Θράκας τοξότας, τοὺς Ἀγριάνας ἀκοντιστάς, τὴν τάξιν τοῦ Κοίνου, διακοσίους ἐταίρους ἵππεῖς, ἑκατὸν ἵπποτοξότας καὶ ἰσχυρὸν σῶμα ὑπασπιστῶν ὑπὸ τὸν Νέαρχον. Ὁ ἀπόρθητος βράχος μίαν μόνον στενὴν ἀτραπὸν εἶχεν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἐπιτηδείως χαραγμένην, ὥστε κατὰ πᾶν σημεῖον αὐτῆς νὰ εἶναι εὐκόλος καὶ τελεία ἡ ἄμυνα. Ἀπὸ τῆς ἀτραποῦ αὐτῆς συνεπῶς, ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ ἐπίθεσις. Τοῦτο γνωρίζοντες οἱ πολυάριθμοι ὑπερασπισταὶ τοῦ φρουρίου εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὸ ὕψος τοῦ βράχου τῶν καταγελῶντες καὶ χλευάζοντες τοὺς ἀντίπαλους αὐτῶν

Περὶ τὴν ἐσπέραν, Ἴνδοὶ τινες ἐκ τῶν ὑποταγέν-

Ἀόρνου. Ὁ Burnes λέγει, ὅτι εἶναι ἡ σημερινὴ βραχάδης προεξοχὴ Naogi, εὐρισκομένη ἐξήκοντα τέσσαρα χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ Djellal-Abab. Ὁ Ἄγγλος ταγματάρχης Abbott, ἡ ὄξεϊα κορυφὴ τοῦ σημερινοῦ ὄρους Mahabun, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἴνδου, ἐννενήκοντα ἕξ χιλιόμετρα μακρὰν τῆς συμβολῆς τοῦ Ἴνδου καὶ τοῦ Κωφήνος καὶ ὁ στρατηγὸς Cunningham ἀποκλίνει ὑπὲρ τοῦ σημερινοῦ Banigat. Ὁ περίφημος Ἄγγλος ἀρχαιολόγος σὲρ Ὁρελ Στάϊν, ἐδημοσίευσεν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1926 εἰδικὴν μελέτην του διὰ τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας Ἀόρνου, κατ' ἐντολήν τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἰνδιῶν καὶ τὴν ὑπέβαλε εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἐταιρίαν τοῦ Λονδίνου. Κατόπιν ἐπιπόνων ἐπιτοπίων ἐρευνῶν, ὁ σὲρ Ὁρελ Στάϊν ἀνεκάλυψε τὴν πραγματικὴν τοποθεσίαν τῆς Ἀόρνου, εἰς τὴν, βορείως τοῦ ὄρους Mahabun, κορυφὴν Πιρ - Σὰρ (κορυφὴ ἁγίου). Ἡ κορυφὴ αὐτὴ ἔχει ὕψος 7200 πόδας, πλάτος ἐνός καὶ ἡμίσεως μιλίου καὶ εἶναι καλλιεργῆσιμος· εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς προβάλλει ἀπότομος βράχος 600 ποδιῶν ὕψους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ὁρελ Στάϊν, ἀπεκάλυψε τὰ εἱεῖπια τοῦ φρουρίου, τὸ ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Ἀλέξανδρος, διὰ τὴν φρουρὰν τῆς Ἀόρνου.

των τῆς περιοχῆς, παρουσιάσθησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν ἐβεβαίωσαν, ὅτι ὑπάρχει στενωπὸς δπισθεν τοῦ ὄρους, ἀπὸ τῆς ὁποίας, μετὰ δυσκολίας, δύναται τις νὰ φθάσῃ εἰς λόφον ὀλίγον χαμηλότερον τοῦ φρουρίου, ὁπόθεν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατάληψιν τοῦ βράχου, χωρὶς νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ἀνάβασιν ἀπὸ τῆς χαραγμένης ἐπ' αὐτοῦ ἀτραποῦ, ἀνάβασιν ἄλλως τε τελείως ἀδύνατον. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέστειλε τότε τὸν Πτολεμαῖον μὲ τοὺς Θράκας καὶ Κρήτας τοξότας, τοὺς Ἀγριάνας ἀκοντιστάς καὶ τμήμα ἐκ τῶν ἐπιλέκτων ὑπασπιστῶν, ἵνα διὰ τῆς ὑποδειχθείσης στενωποῦ φθάσῃ εἰς τὸν λόφον, ἐὰν δὲ πράγματι τὸ κατώρθωνε, νὰ εἰδοποιήσῃ, ἀνάπτων συνθηματικὸν πυρσόν, τὸν Ἀλέξανδρον καὶ νὰ ὀχυρωθῇ ἐν τάχει εἰς τὸν λόφον. Ὁ Πτολεμαῖος, ὀδεύσας διὰ νυκτὸς καὶ διαλαθὼν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ σκότους, τὴν προσοχὴν τῶν βαρβάρων, ἔφθασε διὰ πορείας ἐξαντλητικῆς, μέσῳ δυσβάτου καὶ τραχυτάτου ἐδάφους εἰς τὸν ὑποδειχθέντα λόφον· ἀμέσως ὠχυρώθη ἐκεῖ, κατασκευάσας ἰσχυρὸν φράκτην ἐκ πασσάλων καὶ ξύλων, πέριξ τοῦ ὁποίου ἔσκαψε τάφρον καὶ ἤναψε τὸν συμφωνηθέντα μὲ τὸν Ἀλέξανδρον πυρσόν.

Ὁ Ἀλέξανδρος βεβαιωθείς οὕτω περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πτολεμαίου, ἐπετέθη κατὰ μέτωπον μὲ τὸ ὑπόλοιπον στράτευμα εὐθὺς ὡς ἐξημέρωσεν, ἐλπίζων, ὅτι μὲ τὴν συνδεδυασμένην ἐπίθεσιν τοῦ Πτολεμαίου, θὰ κατελάμβανε τὸ φρούριον. Αἱ κλιτεῖς ὁμως τοῦ βράχου ἦσαν τόσον τραχεῖς καὶ ἀπότομοι, ἢ δὲ ἀνάβασις τόσον δυσχερῆς, ὥστε οἱ Ἰνδοὶ βέβαιοι, ὅτι ὀλίγοι μόνον ἄνδρες ἤρκουν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀνάβασιν τῆς φάλαγγος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐτράπησαν μὲ ὅλας τὰς ἄλλας δυνά-

μεις των ἐναντίον τοῦ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου καταληφθέντος λόφου. Ἡ σύγκρουσις ἦτο σκληρά· οἱ βάρβαροι πολυαριθμότεροι τῶν Ἑλλήνων καὶ γνωρίζοντες, ὅτι τὸ τμήμα τοῦ Πτολεμαίου, ἀπὸ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατεῖχεν, ἀπετέλει συνεχῆ καὶ πραγματικὴν κατ' αὐτῶν ἀπειλήν, ἐπετέθησαν κατὰ μάζας καὶ μετὰ λύσεως ἀπιστεύτου ἐναντίον του. Ἡ μάχη συχνὰ διεξήγετο σῶμα πρὸς σῶμα. Οἱ Ἴνδοὶ ἐπανειλημμένως ἔφθασαν εἰς τὸ χαράκωμα τοῦ Πτολεμαίου καὶ προσεπάθουν διὰ τῶν χειρῶν νὰ ἀποσπάσουν τοὺς πασσάλους αὐτοῦ, ἀλλὰ πληττόμενοι ὑπὸ τῶν ξιφῶν καὶ τῶν ἀκοντίων τῶν στρατιωτῶν, ὑπεχώρουν, καὶ πάλιν ἐπανήρχοντο καὶ πάλιν ὑπεχώρουν, θεριζόμενοι ἀπὸ τὰ βέλη τῶν τοξοτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους αἱ πυκναὶ των μάζαι παρουσίαζον θαυμάσιον στόχον. Ἡ μάχη διήρκεσε ὅλην τὴν ἡμέραν, μὲ ἴσον πείσμα ἐκατέρωθεν, καὶ τέλος, περὶ τὴν ἑσπέραν, οἱ βάρβαροι ὑπεχώρησαν εἰς παρακείμενον πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου κατεχόμενον λόφον. Μία βαθεῖα χαράδρα χωρίζει τοὺς δύο λόφους καὶ τοὺς δύο στρατούς. Μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι οἱ Ἴνδοὶ ἦσαν ἀφθόνως ἐφωδιασμένοι μὲ τρόφιμα καὶ ὕδωρ, ἐνῶ ὁ Πτολεμαῖος εἶχεν ἐλάχιστα ἐπιτήδεια καὶ συνεπῶς δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῆ ἔπι μακρὸν εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, παρ' ὅλα τὰ στρατηγικὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα αὕτη παρουσίαζε.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀντελήφθη τὸ κρίσιμον τῆς καταστάσεως καὶ ἀποφασίζει νὰ ἀλλάξῃ τακτικὴν. Κάθε βραδύτης ἠδύνατο νὰ ἀποβῆ ὀλεθρία. Παραιτηθεὶς λοιπὸν τῆς προσπαθείας νὰ ἀναβῆ εἰς τὸν βράχον, ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτοῦ χαραγμένης ἐπικινδύνου ἀτραποῦ καὶ ἀφήσας ὀλίγα τμήματα διὰ νὰ ἀποπλανοῦν τὴν προσοχὴν τῶν βαρβάρων ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ, ἐ-

τράπη μετὰ τοῦ Νεάρχου καὶ τοῦ ὑπολοῖπου στρατοῦ
 πρὸς τὴν στενωπὸν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν εἶχεν ἀνέλθει
 εἰς τὸν λόφον ὁ Πτολεμαῖος. Δυστυχῶς ἡ διόδος, τὴν
 φορὰν αὐτὴν, φυλάσσεται ἰσχυρῶς. Ἐκ τῆς αὐγῆς
 μέχρι τῆς μεσημβρίας, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Νεάρχος
 εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνεργοῦν ἐπανειλημμένας ἐ-
 φόδους, διὰ νὰ κάμπτουν τὴν ἄμυναν τοῦ ἐχθροῦ·
 ἐπὶ τέλους, προσβαλλόμενοι καὶ ἐκ τῶν πλαγίων ὑπὸ
 τμημάτων τοῦ Πτολεμαίου οἱ βάρβαροι ὑπεχώρησαν.
 Ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς κατεδίωξε, μήπως ἐν τῇ ταραχῇ
 τῆς ὑποχωρήσεως τῶν δυνηθῆ νὰ ἐκβιάσῃ τὴν εἴσο-
 δον εἰς τὸ φρούριον, ἀλλ' ἀπέτυχε, διότι τὸ ἔδαφος
 ἦτο πολὺ στενὸν καὶ ἀκατάλληλον πρὸς ἔφοδον καὶ
 τέλος περὶ τὴν νύκτα ἠνώθη μὲ τὸν Πτολεμαῖον. Ὁ
 λόφος τῶν Ἑλλήνων κατέχεται τώρα ὑπὸ ἰσχυροῦ
 στρατοῦ ὑπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Πτολε-
 μαῖον καὶ τὸν Νεάρχον. Ἀλλά, ὅπως ἔχει ἡ κατά-
 στασις, οὐδεμία σύρραξις τῶν ἀντιπάλων δύναται νὰ
 γίνῃ· διὰ νὰ ἔλθουν εἰς χεῖρας πρέπει εἷς ἐκ τῶν
 δύο νὰ ἀποφασίσῃ νὰ περάσῃ τὴν χαράδραν, ἡ ὁ-
 ποία ὅμως εἶναι βάραθρον πραγματικόν. Παραμέ-
 νουν λοιπὸν καὶ οἱ δύο ἀδρανεῖς.

Ἀπεφάσισε τότε ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος δὲν
 ἐγνώριζεν ἐμπόδια, τὸ καταπληκτικὸν ἐγχείρημα νὰ
 πληρώσῃ τὴν χαράδραν χώματος, ἵνα δημιουργήσῃ
 διόδον πρὸς τὸν ἐχθρικὸν λόφον, ἢ τοῦλάχιστον
 νὰ πλησιάσῃ πρὸς αὐτὸν τόσον, ὥστε νὰ δύνανται
 οἱ καταπέλται νὰ βάλλουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, προ-
 παρασκευάζοντες οὕτω τὴν τελικὴν ἔφοδον. Τὴν
 πρωτὰν τῆς ἐπομένης, πρῶτος ὁ βασιλεὺς δίδων τὸ
 παράδειγμα, ἀποκόπτει τεράστιον κορμὸν δένδρου
 καὶ τὸν κυλίει πρὸς τὸ βάραθρον. Ὁ τόπος εὐτυχῶς
 ἦτο δασώδης· οἱ στρατιῶται, ἐνθουσιασθέντες, ἐπι-

δίδονται μὲ φωνὰς χαρᾶς εἰς τὸ ἔργον· πλῆθος δένδρων ἀποκόπτονται καὶ κυλίνονται μετὰ μεγάλων βράχων καὶ ὄγκων χωμάτων εἰς τὸ βάραθρον καὶ πάντες ἀμιλλῶνται εἰς ζῆλον καὶ ἐργασίαν. Περί τὸ τέλος τῆς ἡμέρας εἶχεν ἐπιχωσθῆ ἕκτασις ἱκανοῦ πλάτους, εἰς ἀπόστασιν τριακοσίων βημάτων ἀπὸ τοῦ λόφου τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως. Οἱ Ἰνδοὶ κατεγέλων καὶ ἐχλεύαζον τὴν παράτολμον προσπάθειαν· τὴν ἐπομένην ὄμως, ἀνησυχήσαντες, προσεπάθησαν νὰ τὴν ἐμποδίσουν· πλὴν οὐδὲν κατώρθωσαν, διότι οἱ τοξόται καὶ οἱ σφενδονῆται ἠδύναντο ἀπὸ τοῦ χεῖλους τοῦ προσχώματος νὰ ἐμποδίσουν τὴν προσέγγισιν αὐτῶν.

Τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τὸ χῶμα εἶχε φθάσει πολὺ πλησίον τοῦ ἐχθρικοῦ λόφου, οἱ δὲ καταπέλται ἐτάχθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ βάλλουν πυκνῶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Προστατευόμενοι παρ' αὐτῶν, οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται ἐνεπλάκησαν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐνῶ ὄπισθεν τούτων ἀποφασιστικαὶ συντάσσονται αἱ φάλαγγες τῆς ἐφόδου. Ἡ ἐπίθεσις ἤρχισεν, ἡγουμένου τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἡ σύρραξις ὑπῆρξε φρικώδης. Οἱ Ἰνδοὶ ἐπολέμησαν μετὰ γενναιότητος καὶ λύσεως ἀπιστεῦτου, ἀλλ' ἐν τέλει μετὰ πολὺωρον ἀγῶνα ἐκάμφθησαν καὶ ὁ ἐχθρικός λόφος ἐκυριεύθη. Οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ του, ὅσοι δὲν ἔπεσον, διεσπάρησαν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν νικητῶν.

Οἱ ἐν τῇ Ἀόρνῳ Ἰνδοὶ ἔμειναν κατάπληκτοι πρὸ τοιοῦτου ἀντιπάλου, τὸν ὁποῖον οὔτε βάραθρα, οὔτε βράχοι σταματοῦν καὶ τὸ ἠθικόν των εἶχε σοβαρῶς κλονισθῆ.

*Ἦδη ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε τὴν τελικὴν κατὰ

τοῦ βράχου ἐπίθεσιν. Αὕτη θὰ ἐνηργεῖτο ἀπὸ τῶν πλαγιῶν κλιτύων τοῦ φρουρίου, τῶν ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν θέσεων· αἱ κλιτεῖς αὐταὶ ἦσαν ἀπότομοι, εἰς μερικά σημεῖα σχεδὸν κατακόρυφοι καὶ ἡ ἀνάβασις ἄκρως ἐπικίνδυνος. Οἱ στρατιῶται, παρουσιασθέντες καθ' ὁμάδας εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, ἤξιωσαν νὰ μὴ λάβῃ μέρος ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἐπίθεσιν, διότι, γνωρίζοντας τὸν ὀρμητικὸν χαρακτήρα καὶ τὴν παράτολμον ἀνδρείαν του, ἐφοβοῦντο διὰ τὴν ζῶήν του. Ὁ Ὀ Αἰεξανδρος, πρὸ τῆς παρακλητικῆς πιέσεως τῶν στρατιωτῶν του εὐρεθεῖς, δὲν ὑπεσχέθη μὲν ὅτι ἐξήτουν ἐκεῖνοι, ἀπεφάσισεν ὅμως νὰ ἐξαποστείλῃ εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ πρῶτον τμημα τοῦ σώματος τῶν βασιλικῶν παίδων, οἱ ὅποιοι, ὡς νεαρῶτατοι τὴν ἡλικίαν καὶ συνεπῶς εὐκίνητοτεροι, θὰ ἦσαν καὶ πλεον κατάλληλοι τῶν ἄλλων στρατιωτῶν διὰ νὰ ἀναβοῦν τὰς ἀποτόμους κλιτύς· ὅταν δὲ οὗτοι φθάσουν εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἐπιπέσουν κατὰ τῶν πολεμίων, φροντίζοντας νὰ παραλύουν τὴν ἄμυνάν των, ὅλος ὁ στρατὸς νὰ ὀρμήσῃ πανταχόθεν τοῦ βράχου εἰς γενικὴν ἐπίθεσιν.

Μετεκλήθη λοιπὸν τμημα τοῦ σώματος τῶν βασιλικῶν παίδων. Πόσους ἐκ τῶν ἀνδρείων ἐκείνων νέων, τῶν ὁποίων ἡ ἡλικία δὲν ἦτο μεγαλυτέρα τῶν δέκα πέντε ἐτῶν, ἠρίθμει τὸ ἐνεργήσαν τὴν ἐπικίνδυνον ἀνάβασιν τμημα, δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸν. Γνωρίζομεν μόνον τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχηγῶν των : ὠνομάζοντο Χάρης καὶ Ἀλέξανδρος· γνωρίζομεν, ὅτι ἔσπευσαν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ, ἐνῶ ἐγνώριζον, ὅτι ἐβάδιζον πρὸς τὸν θάνατον· γνωρίζομεν τέλος, ὅτι οὐδὲ εἰς τῶν νεαρῶν ἐκείνων ἡρώων ἐπέζησεν. Ὅταν οἱ δύο νεαρῶτατοι ἀρχηγοὶ των παρουσιάσθησαν πρὸ τοῦ βασιλέως, διὰ

νά λάβουν τὰς διαταγὰς του, ὁ Νέαρχος ἀποτεϊνόμενος πρὸς τὸν ἐξ αὐτῶν ὀνομαζόμενον Ἀλέξανδρον, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ καὶ μικρότερος τοῦ εἶπε :

—Τὸ ὄνομά σου, νέε, σοῦ δημιουργεῖ ὑποχρεώσεις. Πρέπει νὰ ἀποδείξῃς ὅτι εἶσαι ἄξιος νὰ τὸ φέρῃς.

Καὶ πράγματι, ὅπως θὰ ἴδωμεν, τὸ ἀπέδειξε.

Μόλις ἐδόθη τὸ σύνθημα, ἐξεκίνησε τὸ τμήμα τῶν βασιλικῶν παιδῶν. Δὲν εἶχον ἤδη διανύσει οὐδὲ τὸ τέταρτον τῆς ἀποστάσεως, μὲ τὴν ἀφροντισίαν ἣ ὁποία διακρίνει τὴν νεότητα, ὅποτε ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος τοὺς παρηκολούθει διὰ τοῦ βλέμματος, θαυμάσας τὸ θάρρος των καὶ λησμονήσας τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐξορμᾷ μόνος πρὸς τὰ ἔμπρός. Ὁλόκληρον τὸ στράτευμα τὸν ἠκολούθησεν· οὐδὲ εἷς ἔμεινεν ὀπίσω. Πολλοὶ στρατιῶται ὑπερτιμήσαντες τὰς δυνάμεις των, ἐκρημνίζοντο ἀπὸ τῶν ἀποτόμων κλιτύων, μερικοὶ παρεσύρθησαν ὑπὸ πελωρίων βράχων ἐκ τῶν προτέρων προητοιμασμένων, τοὺς ὁποίους ἐκύλισαν ἐναντίον των οἱ βάρβαροι, ἀλλὰ οὐδεὶς ὑποχωρεῖ. Ὅλοι προχωροῦν πρὸς τὰ ἔμπρός μετὰ πείσματος, μετὰ λύσσης καὶ ἡ ἀνάβασις ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους συνεχίζεται.

Πάντων προηγοῦνται κατὰ πολὺ οἱ βασιλικοὶ παῖδες καὶ τέλος φθάνουν ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν κορυφήν. Οἱ κάτωθεν αὐτῶν στρατιῶται βλέπουν τὰ νεανικά των σώματα νὰ στεφανώνουν τὴν ἀπόρθητον κορυφήν, θαυμάζουν τὴν ὄρμην μὲ τὴν ὁποίαν ἐρρίφθησαν ἐναντίον τῶν πολεμίων καὶ κλαίουσιν ἀπὸ ἀνίσχυρον λύσσαν διὰ τὸν ἡρωϊκὸν των θάνατον. Τελευταῖοι ἔπεσαν οἱ ἡρωϊκοὶ νεαροὶ ἀρχηγοὶ των, πρῶτος ὁ Ἀλέξανδρος, μὲ τὸ στήθος διάτρητον ἀπὸ

τραύματα και κατόπιν ὁ Χάρης ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ φίλου του.

Οἱ βάρβαροι ἐώρτασαν, τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα, τὴν νίκην των κατὰ τῶν παιδίων ἐκείνων, τὴν ὁποῖαν πάντως μὲ πολλὰς ἀπωλείας των ἐπλήρωσαν. Ἐν τῇ κατάπληκτοι πρὸ τοῦ ποιοῦ τῶν ἀντιπάλων των, παρομοίους τῶν ὁπίων δὲν εἶχον μέχρι τότε γνωρίσει, ἐγκατέλειψαν τὴν ἴδιαν νύκτα τὸ φρούριον καὶ ἐπωφελούμενοι τοῦ βαθυτάτου σκότους, ἔφευγον ἐν σιωπῇ διὰ μυστικῶν ἀτραπῶν, γνωστῶν εἰς αὐτοὺς μόνον.

Παρ' ὅλας τὰς ληφθείσας προφυλάξεις ἢ ἀναχώρησις των ἐγένετο ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον. Οὗτος, μανιώδης ἐναντίον των διὰ τὸν θάνατον τῶν βασιλικῶν παιδίων, παρέλαβε τὸν Νέαρχον μὲ 700, τοὺς ἐκλεκτωτέρους, ὑπασπιστὰς καὶ ἠγούμενος αὐτῶν, ἐσυνέχισεν ἀμέσως τὴν ἀνάβασιν ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτός. Οἱ στρατιῶται κρατοῦμενοι ἀπὸ τῶν χειρῶν, ἐσχημάτιζον ἀλλεπαλλήλους ἀλύσεις ὀπισθεν τοῦ βασιλέως των καὶ ἐσυνέχισαν, μὲ πολλὰς ἀσπασίας προσπαθείας τὴν ἀνάβασιν, βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς φωνῆς κυρίως, διότι ἡ ὄρασις ἦτο ἄχρηστος εἰς τὸ βαθὺ ἐκεῖνο σκότος. Ἐφόσον ἐπλησίαζον εἰς τὴν κορυφὴν, ἡ σιωπὴ εἰς τὰς τάξεις ἐκυριάρχει ἀπόλυτος. Τέλος, προηγουμένου πάντοτε τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπάτησαν εἰς τὴν κορυφὴν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ βάρβαροι κατέβαινον κατὰ μάζας, σκολιὰν ἀτραπὸν εὕρισκομένην ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Μία τρομερὰ κραυγὴ ἀντήχησε μέσα εἰς τὴν σκοτεινὴν καὶ σιωπηλὴν νύκτα. Οἱ στρατιῶται, εἰς σύνθημα τοῦ βασιλέως των, ἀναγγέλλουν κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν εἰς τὸν φεύγοντα ἐχθρὸν τὴν κατάληψιν τοῦ φρουρίου.

Οἱ βάρβαροι δὲν ὑπωπεύοντο, ὅτι ἡ φυγή των ἀπεκαλύφθη· ἡ ἀπειλητικὴ κραυγὴ τῶν νικητῶν ἦτο δι' αὐτοὺς σημεῖον ὑπερτάτου κινδύνου. Ὅστις ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μου ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους, γνωρίζει, ὅτι ἡ ψυχραιμία εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ. Ὁ πανικός τῶν φευγόντων ἐκδηλοῦται ὑπὸ τὴν χειροτέραν του μορφήν. Ἡ ἀτραπὸς εἶναι στενὴ, οἱ φεύγοντες ὠθοῦνται, συνωθοῦνται, ἀνατρέπονται, ρίπτονται φύρδην - μίγδην ἔξω τῆς στενωποῦ, κρημνίζονται καὶ φονεύονται μὲ κραυγὰς ἀπελπισίας καὶ ἀγωνίας. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς καταστροφῆς συνεπλήρωσεν ἡ καταδίωξις τῶν διψώντων ἐκδίκησιν στρατιωτῶν. Καὶ ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ φρουρὰ τῆς Ἀόρνου κατεστράφη κατὰ τὴν φρικώδη ἐκείνην φυγὴν.

Ο ΝΕΑΡΧΟΣ ΕΙΣ ΔΥΡΤΑ

Διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ περιφήμου φρουρίου, τὸ ὁποῖον ἐδέσποζε τῆς μεταξὺ Κωφῆνος, Ἰνδοῦ καὶ τοῦ παραποτάμου Σουάστου πεδιάδος, ὁ Ἀλέξανδρος ἐξησφάλισε τὴν κατοχὴν τῆς περιοχῆς καὶ ἠδύνατο νὰ ἐπιβλέπη αὐτὴν εἰς ἀπόστασιν πολλῶν μιλίων, ὡς καὶ τὴν συμβολὴν Κωφῆνος καὶ Ἰνδοῦ. Ἡ κατοχὴ δὲ αὐτὴ ἐξύψωσε σπουδαίως τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων, πεισθέντων διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ὅτι εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ βασιλέως των τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνθέξῃ καὶ ἐνέβαλε τὸν τρόπον εἰς τὰς πέριξ Ἰνδικὰς φυλάς, αἱ ὁποῖαι μὲ κατάπληξιν ἐπληροφόρηθησαν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνου βασιλέως κατάληψιν τοῦ φρουρίου ἐκείνου,

τό ὅποῖον ὁ θεός των Κρίσνα δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ καταλάβῃ.

Ἐν τούτοις μία ἀκόμη τελευταία ἐστία ἀντιστάσεως ἐνεφανίσθη εὐθύς ἀμέσως Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπληροφορήθη, ὅτι εἰς τὴν παρακειμένην χώραν τῶν Ἀσσακηνῶν, ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς, συλλέξας στρατὸν ἐξ 20.000 ἀνδρῶν καὶ 15 ἐλεφάντων, εἶχε καταλάβει τὸ ὄχυρον φρούριον Δύρτα, ἐλπίζων, ὅτι, εἰς τὴν ὀρεινὴν ἐκείνην χώραν, θὰ ἠδύνατο ν' ἀντιτάξῃ ἀποτελεσματικὴν ἀντίστασιν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν πληροφορίαν αὐτὴν τὴν ἴδιαν ἐσπέραν τῆς καταλήψεως τῆς Ἀόρνου· μὴ θέλων δὲ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν οὐδὲ στιγμῆς καιρὸν διέταξεν εὐθύς τὴν ἐπομένην τὸν Νέαρχον καὶ τὸν Ἀντίοχον νὰ ἐκστρατεύσῃιν ἐναντίον του.¹

Βλέπομεν κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐκστρατείας, τὸν Νέαρχον, ἀρχηγὸν τμήματος, στρατιᾶς καὶ εἰδικῶς ὡς ἀρχηγὸν ἰσχυροῦ τμήματος ὑπασπιστῶν, τῶν Ἀγριάνων ἀκοντιστῶν, τῶν πελταστῶν καὶ τῶν τοξοτῶν, οἱ ἡμίσεις τῶν ὁποίων ἦσαν Κρήτες, καὶ δρῶντα ἀνεξαρτήτως τοῦ ἄλλου στρατεύματος.

Ἡ ἐντολή, τὴν ὁποῖαν ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον οἱ δύο στρατηγοί, ἦτο νὰ ὑποτάξουν τὴν χώραν, νὰ συλλάβουν αἰχμαλώτους καὶ ἀφοῦ συλλέξουν πάσης φύσεως πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ ὀρμήσουν ἐναντίον του καὶ νὰ τὸν συντρίψουν φροντίζοντες κυρίως, μετὰ τοῦτο, νὰ αἰχμαλωτίσουν τοὺς ἐλεφαντὰς του.

(¹) „Νέαρχόν τε καὶ Ἀντίοχον τοὺς χιλιάρχους τῶν ὑπασπιστῶν ἐπέμπευ· καὶ Νέαρχω μὲν τοὺς Ἀγριάνας καὶ τοὺς ψιλοὺς ἄρχειν ἔδωκεν. . . .“ (Ἀρριαν. Ἀνάβ. IV, 30).

Καί μόνη ή είδησις, ότι Ἑλληνικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα ἐστάλη ἐναντίον του, ἤρκεσε διὰ νὰ τρέψη εἰς φυγὴν τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀσσακηνῶν καὶ ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς περιφερείας, ἡ ὁποία τὸν εἶχεν ἐνισχύση.

Ὁ Νέαρχος καὶ ὁ Ἀντίοχος ἐτράπησαν ἀμέσως εἰς καταδίωξιν τῶν φευγόντων εἰς τὰ πρὸς ἀνατολὰς ἄγρια καὶ δύσβατα ὄρη· ἡ καταδίωξις ἦτο δυσχερὴς διὰ μέσου τῶν πυκνῶν δασῶν, τῶν καλυπτόντων τὰ ὄρη ἐκεῖνα, καὶ ὁ στρατὸς ἠναγκάζετο μετὰ κόπου νὰ ἀνοίγῃ διόδον. Εἰς τὰ δάση αὐτὰ συνέλαβον πολλοὺς ἐκ τῶν φευγόντων Ἰνδῶν, παρὰ τῶν ὁποίων ἐπληροφόρηθησαν, ὅτι ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν κατέφυγεν εἰς τὸ παρακείμενον κράτος τοῦ Ἰνδοῦ Ἀβισάρου, οἱ δὲ 15 ἐλέφαντες ἐγκατελείφθησαν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Μετ' ὀλίγον ἔφθασε στίφος Ἰνδῶν στρατιωτῶν ἐκ τοῦ φεύγοντος στρατοῦ τῶν Ἀσσακηνῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξαγριωθέντες διὰ τὴν δειλίαν τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἐστασίασαν ἐναντίον του, τὸν ἀπεκεφάλισαν καὶ ἦλθον καὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἑλληνας στρατηγούς, κομίζοντες καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των. Ὁ Νέαρχος καὶ ὁ Ἀντίοχος ἔπαυσαν τότε τὴν καταδίωξιν στρατοῦ ἄνευ ἡγεμόνος καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, διὰ νὰ συλλάβουν τοὺς ἐλέφαντας συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐκεῖ, βοηθούμενοι ὑπὸ αὐτομόλων Ἰνδῶν, κυνηγῶν ἐλεφάντων, κατάρθωσαν νὰ συλλάβουν τὰ θηρία, πλὴν δύο τὰ ὁποῖα κατεκρημνίσθησαν εἰς τὸν ποταμόν.

Η ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΩΡΟΥ ΜΑΧΗ

Με τὴν κατάληψιν τῆς Ἄορνου καὶ τῶν Δύρτων ἐτελείωσεν ἡ σκληρὰ ὄρεινὴ ἐκστρατεία τῆς Ἰνδικῆς, καὶ ἡ στρατιὰ τοῦ Βορρά ἐκινήθη διὰ νὰ ἐνωθῇ, κατὰ τὰ προαποφασισθέντα, μετὰ τὴν στρατιάν τοῦ Νότου. Ἐπιβιβασθεῖσα ποταμίου στόλου, ναυπηγηθέντος κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς ξυλείας τῶν πυκνῶν δασῶν τῆς περιοχῆς, κατέπλευσε τὸν Ἰνδὸν μέχρι τοῦ σημείου εἰς τὸ ὁποῖον ἦν ὠθῆ μετὰ τὴν νοτιάν στρατιάν. Τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἤδη ὁ Ἡφαιστίων καὶ ὁ Περδικας εἶχον κατασκευάσει τὴν, διὰ τὴν διάβασιν τοῦ ὄλου στρατοῦ, διαταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου γέφυραν, ὠνομάζετο Ὀντ, καὶ εἶναι τὸ σημερινὸν Οὐνταμπάντα. Ἡρχίζεν ἤδη ὁ χειμὼν τοῦ 327 π. Χ. καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν πλουσίαν ἐκείνην παρά τὸν Ἰνδὸν χῶραν, ἔνθα παρεχέμασε καὶ ἀνεπαύθη ἀπὸ τῶν κόπων τῆς ἐκστρατείας.

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 326 π. Χ., ἀφοῦ πρῶτον, κατὰ τὴν συνθήειαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, προηγήθησαν ἵππικοὶ καὶ γυμνικοὶ ἀγῶνες καὶ θυσίαι πρὸς τοὺς θεοὺς, ἤρξατο ἡ διάβασις τοῦ ποταμοῦ. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ διέβη διὰ τῆς κατασκευασθείσης, ὡς εἶπομεν, γεφύρας, τὸ ὑπόλοιπον δι' ἀκατίων, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ, ἐπὶ δύο τριακοντόρων νηῶν, ἐπίτηδες κατασκευασθεισῶν.

Διὰ νέων θυσιῶν καὶ ἀγῶνων ἐωρτάσθη ἡ αἴσια διάβασις τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη

κατόπιν πρὸς τὰ Τάξιλα,¹ ἔνθα ὁ φίλος καὶ σύμμαχος αὐτοῦ ἡγεμὼν Ταξίλης τοῦ ἐπεφύλαξε μεγαλειώδη πραγματικῶς ὑποδοχὴν,² τοῦ προσέφερε πλουσιώτατα δῶρα καὶ ἐπεδαψίλευσε μεγάλας περιποιήσεις εἰς τὸν στρατόν. Ἐκεῖ ἐδήλωσαν ἐπίσης ὑποταγὴν οἱ πλησιόχωροι ἡγεμόνες, ἠὲξήθη δὲ ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ 5.000 ἀρίστους Ἰνδοὺς ἱππεῖς, τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν ὁ Ταξίλης καὶ οἱ συνάδελφοί του.

Ἐκ Ταξίλων, ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε κήρυκα τὸν Κλεοχάρην, πρὸς τὸν ἰσχυρότατον Ἰνδὸν ἡγεμόνα Πῶρον,³ ὁ ὁποῖος πέραν τοῦ πλησίον ρέοντος Ὑδάσπου ποταμοῦ, ἐδέσποζε τῆς πλουσίας Λαχώρης, χώρας ἐξ ἑκατὸν καὶ πλέον πόλεων συγκειμένης, καὶ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ λίαν ἀξιόλογον πολεμικὴν δύναμιν καὶ πολλοὺς συμμάχους, ἡγεμόνας τῶν πλησίον χωρῶν, καλῶν αὐτὸν πρὸς ὑποταγὴν. Ὁ Ἰνδὸς

(1) Τὰ Τάξιλα ἦτο μεγαλοπρεπὴς καὶ πλουσιωτάτη πόλις, περὶ τοῦ ἀρχαίου δὲ αὐτῆς μεγαλείου μαρτυροῦν τὰ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ σημερινοῦ Σάχ - Ντερὶ σωζόμενα σπουδαῖα ἐρεῖπια.

(2) Ὁ ταγματάρχης James Rennell, ἐξερευνήσας τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἀποδεικνύει εἰς τὸ ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖον συνοδεύει τὸν ὑπ' αὐτοῦ σχεδιασθέντα χάρτην τοῦ Ἰνδοστίαν, ὅτι κατὰ τὴν διαδρομὴν του ἀπὸ Παροπαμισαδῶν μέχρι Ταξίλων (σημερινοῦ Attock) ὁ Ἀλέξανδρος, ἠκολούθησεν ἀκριβῶς τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον, μετὰ τόσους αἰῶνας, νὰ εἶναι ἡ βορρεία γραμμὴ τῆς συγκοινωνίας μετὰξὺ Περσίας καὶ Ἰνδοστίαν. Ὁ ταγματάρχης Rennell (1742 - 1830) ἦτο Ἄγγλος γεωγράφος ἀξιοματικὸς, διατελέσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ ἔγραψε πολλὰ σχετικὰ μὲ τὴν γεωγραφίαν τῆς χώρας ἐργα, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ διὰ τὴν φύσιν τῶν ἀκτῶν, τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ρευμάτων τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ.

(3) Ὁ Πῶρος κατήγετο ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ἰνδικοῦ γένους τῶν Παιουράβα ἢ Πουρούσα, ὄνομα σημαῖνον ἤρωσ.

αὐτὸς ἡγεμῶν εἶχε προσόντα καὶ ἰδιότητας πράγματι ἐξαιρετικὰς. Μὲ ψυχικὸν μεγαλεῖον παράλληλον πρὸς τὴν προσωπικὴν τοῦ ἀνδρείαν, μὲ ἰσχυρὰν στρατηγικὴν ἀντίληψιν, μὲ πατριωτισμὸν φλογερὸν καὶ ἰκανότητος πραγματικοῦ ἀρχηγοῦ ἔθνους, ὁ Ἰνδὸς αὐτὸς μονάρχης εἶναι ἄξιος ἀντίπαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη τοῦ Ὑδάσπου, ἡ κρίνασα ταχέως τὴν τύχην τῆς Πενταποταμίας, ἀλλὰ καὶ τὴν τύχην τῆς ὅλης ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἑλληνικῆς ἐξαπλώσεως καὶ κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ δύο πρωταγωνισταὶ ἐδείχθησαν ἀντάξιοι ἀλλήλων, ἰσοῦται ὡς δρᾶμα ποτάμιον πρὸς τὸ ναυτικὸν δρᾶμα τῆς Σαλαμῖνος.

Εἰς τοιοῦτος ἡγεμῶν, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ἀπαντήσῃ ἀνδρικῶς εἰς τὴν πρὸς ὑποταγὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τοῦ ἀπήντησε λοιπὸν, ὅτι θὰ τὸν περιμένῃ ἔνοπλος καὶ μεθ' ὄλου τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰ σύνορα τοῦ κράτους του, καὶ ταύτοχρόνως προσεκάλεσε τοὺς συμμάχους συναδέλφους του νὰ ἐπιστρατευθοῦν ἐπείγοντως καὶ νὰ σπεύσουν πρὸς βοήθειάν του· αὐτὸς δέ, μὲ ὀλόκληρον τὸν ἔτοιμον ἤδη στρατὸν του, ὤρμησε πραγματικῶς εἰς τὰ σύνορα τοῦ κράτους του, τὸν ποταμὸν Ὑδάσπην, ἀποφασισμένος νὰ ἐμποδίσῃ διὰ παντὸς τρόπου τὴν διάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλεν ὀπίσω, εἰς τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν, τὸν στρατηγὸν Κοῖνον, μὲ τὴν ἐντολήν νὰ διαλύσῃ τὰ πλοῖα τοῦ ποταμίου στόλου καὶ νὰ τὰ μεταφέρῃ, ἐφ' ἁμαξῶν, ὅσον τὸ δυνατόν τάχιστα εἰς τὸν Ὑδάσπην. Αὐτὸς δὲ ἀφοῦ ἐτέλεσεν ἀγῶνας καὶ θυσίας πρὸς τοὺς θεοὺς, ἀπαραίτητον προεισαγωγὴν πάσης ἐνάργεως ἐκστρατείας, ἐξεκίνησεν ἐκ τῶν Ταξίλων, παράλαβὼν μαζί του καὶ τοὺς

5.000 Ἴνδους ἵππεις, τοὺς ὁποίους προανέφερα· τοὺς ἐλέφαντας, ὅσους εἶχε λαφυραγωγῆσαι ἢ ἔλαβεν ὡς δῶρον ἄφησεν ὀπίσω, διότι οἱ ἵπποι τοῦ στρατοῦ του δὲν εἶχον ἀκόμη συνηθίσει εἰς τὴν θεάν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ πλέον διότι ἦσαν πρόσκομμα εἰς τὸν ἰδιαίτερον τρόπον τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἑλλήνων. Καθ' ὁδὸν ἤρχισαν αἱ πρῶται τροπικαὶ βροχαί, οἱ ποταμοὶ ἔρρεον ὀρμητικώτεροι, αἱ ὁδοὶ ἐγένοντο πλέον δύσβατοι, συχναὶ δὲ λαίλαπες καὶ καταιγίδες ἐδυσχέρανον παντοιοτρόπως τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ.

Τέλος ἐπλησίασεν εἰς τὰ Νοτιοανατολικά ὄρια τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ταξίλου, ὁπότεν μακρὰ στενωπὸς ἔφερεν εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ ἡγεμόνος Σπιτάκου, συγγενοῦς καὶ συμμάχου τοῦ Πῶρου. Οἱ ἐκατέρωθεν λόφοι τῆς μακρᾶς αὐτῆς στενωποῦ κατείχοντο ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Σπιτάκου, ἀλλὰ ὁ Ἀλέξανδρος μικρὰν σημασίαν ἀπέδωσεν εἰς τὸ πρῶτον αὐτὸ ἐμπόδιον. Ἠγηθῆεις αὐτοπροσώπως τοῦ ἱππικοῦ του, διέγραψεν εὐρὴν ἐλιγμόν, καὶ ὑπερφαλαγγίσας τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, τὰς ἐξώθησεν ἐκ τῶν θέσεών των καὶ τὰς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν εἰς τὴν πεδιάδα. Ὁ Σπιτάκης καταπλαγείς ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς συγκρούσεως ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ στρατιῶται του ἐφονεύθησαν, ἔσπευσε μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ του πρὸς τὸν Πῶρον, χωρὶς νὰ σκεφθῆ πλέον περὶ τῆς ἀμύνης τῆς ἰδίας του χώρας, ἢ ὁποία οὕτω παρεδόθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον.

Δύο περίπου ἡμέρας μετὰ τὴν σύγκρουσιν, ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου, ὁ ὁποῖος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε πλάτος χιλίων διακοσίων βημάτων. Ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης ἐφαίνετο τὸ εὐρὺ στρατόπεδον τοῦ Πῶρου καὶ ὄλος ὁ στρατός

του παρατεταγμένος εις μάχην, πρὸ αὐτοῦ δέ, ὡς πύργοι φρουρίου, 200 πολεμικοὶ ἐλέφαντες. Κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἰσχυρὰ ἀποσπάσματα ἐπετήρουν τοὺς ὀλίγους, ἕνεκα τῆς ὑπερογκώσεως τῶν ὑδάτων, ἀπομείναντας διαβατοὺς πόρους αὐτοῦ. Ἡ θέα τῶν ἐλεφάντων, οἱ ὅποιοι ἐφαίνοντο ὡς πελώριοι ζῶντανοὶ προμαχῶνες καὶ αἱ βραχναὶ κραυγαῖ των ἐνέβαλλον τὸν τρόμον εἰς τὰς καρδίας καὶ τῶν πλέον ἀτρομήτων στρατιωτῶν.

Ταῦτα πάντα ἰδὼν ὁ Ἀλέξανδρος, κατενόησεν, ὅτι τοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ διαβῆ τὸν ποταμὸν πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἀπέναντι τῶν Ἰνδῶν. Καὶ πράγματι ἡ διάβασις ἦτο ἀδύνατος· διότι τὸ μὲν ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, ὀγκούμενον ὑπὸ τῶν συνεχῶν βροχῶν, ἦτο ἐπικίνδυνον, ἡ δὲ χαμηλὴ ἀπέναντι ὄχθη, τεναγώδης καὶ λασπώδης, παρουσίαζε προβληματικὴν τὴν ἀποβίβασιν τῶν φαλάγγων, εἰς τοιοῦτον ἀβέβαιον ἔδαφος, ὑπὸ τὰ βέλη πυκνῶς καὶ ἀσφαλῶς συντεταγμένου ἐχθροῦ· τέλος ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος μήπως οἱ Ἴπποι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἵππικοῦ, πτοούμενοι ἀπὸ τὴν θέαν καὶ τὰς βραχνὰς κραυγὰς τῶν ἐλεφάντων, τῶν καλυπτόντων τὴν ἀπέναντι ὄχθην, προσεπάθουν νὰ φύγουν ἀπὸ τῶν σχεδιῶν καὶ νὰ πέσουν εἰς τὸν ποταμὸν, προκαλοῦντες ἐπικινδυνωδεστάτην ταραχὴν.

Ἦρχισε λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἄλλην τακτικὴν. Διατάσσειν ποικίλας κινήσεις τῶν στρατευμάτων, προσεπάθει διὰ τούτων νὰ πλανᾷ τὸν ἐχθρὸν περὶ τοῦ σημείου ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἐσκόπει τὴν διάβασιν καὶ νὰ καταπονῆ τὴν προσοχὴν του. Ταύτοχρόνως παρέταξεν ἰσχυρὰ ἀποσπάσματα εἰς ἐπίκαιρα σημεία, κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης καὶ ἀπέστειλεν ἕτερα εἰς τὴν καταληφθεῖσαν ἐπικράτειαν τοῦ Σπιτάκου,

ἵνα συλλέξουν παντός εἴδους τρόφιμα καὶ ἄλλα ἐπιτήδεια. Ταῦτα κατὰ μεγάλας ποσότητας συνεκέντρωνεν ἐμφανῶς εἰς τὸ στρατόπεδόν του, θέλων νὰ ἀφήσῃ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἔχει ἀπόφασιν νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ ἐπὶ μακρόν, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τῶν τροπικῶν βροχῶν, ἐθεώρει ἀδύνατον τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ καὶ ὅτι ἐσκόπει νὰ ἀναμένῃ τὸ τέλος τῶν βροχῶν, διὰ νὰ καταπέσῃ τὸ ὕδωρ αὐτοῦ καὶ ἀρχίσῃ τὴν ἐπίθεσίν του· τὴν φήμην δὲ αὐτὴν κατάρθωσε νὰ διασπείρῃ καὶ εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον.

Διὰ τῆς τακτικῆς αὐτῆς ἐνέβαλλε συνεχῶς τὴν ἀμφιβολίαν εἰς τὸν Πῶρον περὶ τῶν πραγματικῶν σκοπῶν του. Αἱ διηνεκεῖς κινήσεις τοῦ ἵππικοῦ, ὁ ἀνάπλους καὶ κατάπλους ἀκατίων πλήρων στρατιωτῶν, αἱ ἐπανειλημμένοι ἔξοδοι ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν φαλάγγων, αἱ ὁποῖαι πολλάκις παρέμενον ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους ὑπὸ τὰ ὄπλα, εἰς μάχην τεταγμένοι, κἀτωθεν ραγδαίας βροχῆς, ἐνέβαλλον εἰς τὸν ἀντίπαλον διαρκῆ φόβον περὶ ἐτοιμαζομένης αἰφνιδίας ἐπιθέσεως· εἰς δύο δὲ νησίδια εὐρισκόμενα μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων, εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ποταμοῦ, ἐλάμβανον χώραν συχναὶ ἀψιμαχίαι, προάγουσαι τὸ πολεμικὸν μένος τῶν στρατιωτῶν.

Συγχρόνως ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεγνώρισε τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ εἰς πολλῶν χιλιομέτρων ἀπόστασιν βορείως τοῦ στρατοπέδου του, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς ὑπάρχοντας διαβατοὺς πόρους. Τρία ἦσαν τὰ σημεῖα ἐκεῖνα ἀπὸ τῶν ὁποίων ἦτο διαβατὸς ὁ ποταμὸς· τὸ ἓν ἀπέναντι τοῦ στρατοπέδου, τὸ ἕτερον εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι ἐπτὰ περίπου χιλιομέτρων βορείως αὐτοῦ καὶ τὸ τρίτον εἰς τὸ μέσον τῶν δύο τούτων.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἡγεμὼν τοῦ Κασμίρ Ἀβισάρης, ὁ ὁποῖος πρότερον τοῦ εἶχε δηλώσει ὑποταγήν, ἀπεστάτησε, συνεννοήθη μὲ τὸν Πῶρον καὶ ἐπήρχειτο μεθ' ὄλης τῆς δυνάμεώς του διὰ νὰ ἐνωθῆ μετ' αὐτοῦ. Ἡ εἶδησις αὕτη τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀποφασίσῃ ταχέως περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιθέσεως, ἐπειδὴ ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν ἠνωμένων δυνάμεων τοῦ Ἀβισάρου καὶ τοῦ Πῶρου θὰ καθίστατο δυσχερὴς ἂν μὴ ἐπικίνδυνος.¹ Καὶ ἀπὸ τῆς σιγμῆς αὐτῆς κατέστρωσε τὸ στρατηγικὸν τοῦ σχεδίου.

Τοῦτο περιελάμβανε τρεῖς διακεκριμένας ἐνεργείας: Πρῶτον, μίαν πορείαν 150 σταδίων μέχρι τοῦ ἐκλεγέντος σημείου διαβάσεως, δεύτερον, τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, μετὰ μίαν νύκτα θυελλώδη, ὑπὸ τὸ προκάλυμμα μιᾶς νησίδος καὶ τρίτον τὴν τελικὴν ἐπίθεσιν.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ σχεδίου τούτου διέταξεν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐξῆς στρατηγήματος: Τὸ μεσονύκτιον νὰ ἤχοῦν θορυβωδῶς αἱ σάλπιγγες ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὸ ἵππικὸν νὰ προελύνη εἰς διάφορα σημεία τῆς ὄχθης, καὶ μετ' ἀλλαγμοῦ καὶ ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν σαλπίνγων νὰ ἐτοιμάζεται δῆθεν πρὸς διάβασιν, τὰ ἀκάτια νὰ ἐκπλέουν καὶ φάλαγγες ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν πυρῶν τῶν νυκτοφυλακῶν νὰ βαδίζουν πρὸς τοὺς πόρους. Μὲ τὴν πρώτην ἐκτέλεσιν τοῦ στρατηγήματος τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον ἐθορυβήθη, οἱ ἐλέφαντες προήλασαν, τὰ στρατεύματα ἐβάδισαν πρὸς τὴν ὄχθην καὶ ἀνέμεναν

(¹) Ὁ Διόδωρος ἀναφέρει ὅτι αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ ἦσαν σχεδὸν ἴσαι πρὸς τὰς τοῦ Πῶρου (IZ', 86).

μέχρι πρώτας τὴν ἐπίθεσιν, ἢ ὁποῖα ἐν τέλει δὲν ἔγινε. Τὸ αὐτὸ στρατήγημα ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὰς ἐπομένας νύκτας καὶ ὁ Πῶρος ἐλάμβανεν ἐκάστοτε τὰ ἴδια μέτρα, διὰ νὰ βλέπῃ ἑαυτὸν πάντοτε ἐν τέλει ἀπατώμενον· ἀποκαμῶν δὲ νὰ κρατῇ τὰ στρατεύματά του, εἰς μάτην ἐπὶ νύκτας ὀλοκλήρους ἐκτεθειμένα εἰς τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἄνεμον, ἠρκέσθη νὰ ἐπιτηρῇ τὸν ποταμὸν διὰ τῶν συνήθων σκοπῶν.

Τοῦτο ἐπιτυχῶν ὁ Ἀλέξανδρος διέταξεν ὡς ἔξης τὰ τοῦ στρατοῦ του : Κατὰ μήκος τῆς ὄχθης, καὶ ἐφ' ὄλου τοῦ μήκους τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου παρέταξε σειρὰν φυλακίων, εἰς σύμμετρον ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, οὕτως ὥστε νὰ βλέπωνται καὶ ν' ἀκούωνται. Διέταξε κατόπιν τὸν Κράτερον μὲ τὴν ἱππαρχίαν του, τοὺς ἱππεῖς τῶν Ἀραχωσίων καὶ Παροπαμισαδῶν, τὰς φάλαγγας τῶν πεζεταίρων τοῦ Ἀλκέτου καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τοὺς πεντακισχιλίους Ἰνδοὺς ἱππεῖς, νὰ μείνῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ στρατήγημα τῆς διαβάσεως ἐπὶ δύο νύκτας ἀκόμη. Καί, ἐάν μὲν ἴδῃ τοὺς πολεμίους ἐφησυχάζοντας, νὰ ἐφησυχάζῃ καὶ οὗτος· ἐάν δὲ παρατηρήσῃ, ὅτι αἱ ἐχθρικοὶ δυνάμεις διηρέθησαν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῶν, μὲ τοὺς ἐλέφαντας, ἐτράπη πρὸς βορρᾶν, πλησίον τοῦ ἐκλεγέντος σημείου διαβάσεως, νὰ διαβῇ παρευθὺς μετὰ τοῦ συνόλου τῶν στρατευμάτων του τὸν ποταμὸν, νὰ συντρίψῃ τὴν ἀπομεινάσαν ἐχθρικὴν δύναμιν, καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ πλευροῦ καὶ τῶν νώτων τῆς μετακινήσεως ἐχθρικής παρατάξεως. Ὅπωςδὴποτε δμως, ὅτιδὴποτε καὶ ἂν συμβῇ, νὰ μὴν ἀποτολήμῃ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ἐάν ὁ Πῶρος δὲν μετακινήσῃ τοὺς ἐλέφαντάς του. Δεύτερον σῶμα συγκείμενον ἐκ τῶν φαλάγγων τῶν πεζεταίρων τοῦ Μελεάγρου, τοῦ

Γοργίου καὶ τοῦ Ἀττάλου καὶ ἐκ τῶν πεζῶν καὶ ἱππέων μισθοφόρων, ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Πτολεμαίου, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ προελάσῃ πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ, νὰ στρατοπεδεύσῃ πρὸ τοῦ προαναφερθέντος ἐνδιαμέσου πόρου διαβάσεως καὶ νὰ προετοιμάσῃ σχεδίασ καὶ περάσματα, ὥστε εὐθὺς ὡς ἴδῃ τὴν μάχην ἀρξαμένην εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, νὰ διαβῆ τὸν ποταμὸν καὶ νὰ σπεύσῃ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μαχομένων. Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀναλαβὼν τὸ ἄγλημα τῶν ἐταίρων ἱππέων, τὰς ἱππαρχίας τοῦ Ἡφαιστίωνος, τοῦ Περδίκου, τοῦ Δημητρίου, τοὺς Σκύθας, Βακτροὺς καὶ Σογδίους ἱππεῖς, τοὺς Δάας ἱπποτοξότας, τὰς ὑπὸ τὸν Νέαρχον καὶ Ἀντιγένην χιλιαρχίας τῶν ὑπασπιστῶν, τὰς φάλαγγας τῶν πεζεταίρων τοῦ Κλείτου καὶ τοῦ Κοίνου, τοὺς Ἀγριάνας ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς Κρητὰς τοξότας, ἐξεκίνησε πρὸ τῆς χαραυγῆς ἐκ τοῦ στρατοπέδου, διὰ τὸν βορειότερον πόρον τοῦ ποταμοῦ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ κινήσεις ἐδυσχεράνθησαν μὲν ὑπὸ τῆς ἀκαταπαύστου βροχῆς, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως ἀπεκρῦβησαν ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ ἀντιπάλου.

Καὶ ἤρχισεν ἡ πρώτη φάσις τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἀνωτέρω ἀναφερομένου σχεδίου τοῦ Ἀλεξάνδρου, διὰ τῆς πορείας τῶν 150 σταδίων τοῦ ὑπ' αὐτὸν κυρίου σώματος τῆς στρατιᾶς.

Πρὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ὑδάσπου σειρὰ τραχέων βουνολόφων ἐκτείνεται περὶ τὰ τρία μίλια πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ· ἐκεῖθεν οἱ βουνόλοφοι ἀνυψοῦνται εἰς μεγάλα καὶ δασώδη ὄρη, παρὰ τὴν βορείαν κλιτὸν τῶν ὁποίων μικρὸν ποτάμιον εἰσβάλλει εἰς τὸν Ὑδάσπην. Εἰς ἐνὸς περίπου χιλιομέτρου ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς συμβολῆς αὐτῆς, ὁ Ὑδά-

σπης, ὁ ὁποῖος κατέρχεται ἀπὸ βορρᾶν κατ' εὐθείαν περίπου πρὸς νότον κάμπτεται, σχεδὸν κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς δυσμᾶς καὶ ἔχει δυτικῶς μὲν τραχεῖαν ὄροσειρᾶν, ἀνατολικῶς δὲ εὐρείαν καὶ εὐφορον πεδιάδα. Ἀπέναντι τῶν ἀντηρίδων τῆς ὄροσειρᾶς αὐτῆς καὶ ὀλίγον κατωτέρω τῆς συμβολῆς τοῦ Ὑδάσπου μετὰ τοῦ προαναφερθέντος ποταμοῦ κεῖται, ἐν τῷ ποταμῷ, ἡ ὕψηλὴ καὶ δασώδης νῆσος Γιαμάδ. Αὐτὸ ἦτο τὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος ἐξέλεξε πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ.

Ἐξεκίνησε λοιπὸν πρὸ τῆς χαραυγῆς καὶ διὰ συντόνου πορείας ὄπισθεν τῶν πρὸ τῆς δυτικῆς ὄχθης χαραδρῶν καὶ βουνολόφων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀπέκρυπτον ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ ἐχθροῦ ἔφθασεν ἀργὰ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ ἐκλεγέν σημεῖον τῆς διαβάσεως.

Ὁλόκληρος ἄλυσις στρατιωτῶν, ἐτάχθη κλιμακηδόν, ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ, μέχρι τοῦ ἀρχικοῦ στρατοπέδου, διὰ τὴν μεταβίβασιν τῶν διαταγῶν τοῦ βασιλέως καὶ τήρησιν τῆς ἐπαφῆς, μεταξὺ τῶν προαναφερθέντων σωμάτων τοῦ στρατοῦ.¹

(¹) Ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Cunningham, βαθύς μελετητής, ὡς εἶπον, τῆς Ἰνδικῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθώρισεν ἐπακριβῶς ἐπὶ τόπου τὰς θέσεις τῶν ἀντιπάλων στρατῶν. „Ὁ Ἀλέξανδρος, λέγει, μὲ 50.000 περίπου στρατοῦ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πεντακισχιλίων Ἰνδῶν ἰππέων τοῦ Ταξίλου, εἶχε τὸ γενικὸν τοῦ στρατηγεῖον εἰς τὸ σημερινὸν Jalalpour· τὸ στρατόπεδόν του ἐξετείνετο πιθανῶς ἐπὶ ἀποστάσεως ἐννέα ἕως δέκα χιλιομέτρων κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἀπὸ Shah-Kabir μέχρι Syadpour. Τὸ γενικὸν στρατηγεῖον τοῦ Πύρου εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης, εἰς τὰ περίεξ τοῦ σημερινοῦ Muhabatpour, εἰς ἀπόστασιν ἕξ καὶ ἡμίσεος χιλιομέτρων ΝΔ. τοῦ Mong καὶ πέντε χιλιομέτρων ΝΑ τοῦ Jalalpour. Ὁ στρατὸς του, ἰσοδύναμος πρὸς τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, πλέον τῶν 200 ἑλεφάντων· καὶ

Τὰ διαλελυμένα πλοιάρια, τὰ ὅποια ὁ Κοῖνος, ὅπως εἶπον, εἶχε κατ' ἐντολήν τοῦ Ἀλεξάνδρου μετακομίσει ἐκ τοῦ Ἰνδοῦ, εἶχον συναρμολογηθῆ πάλιν καὶ ἀποκρυβῆ ὅπισθεν τοῦ πυκνοῦ δάσους, εἶχον δὲ συγκεντρωθῆ δοκοὶ καὶ δέρματα πρὸς κατασκευὴν περασμάτων καὶ σχεδιῶν. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἤσχυλειτο ὁ στρατός διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς διαβάσεως, καθελκῶν τὰ πλοιάρια, πληρῶν τὰ δέρματα ἀχύρων καὶ στυπίου, ράπτων καὶ καρφῶνων αὐτὰ ἐπὶ τῶν κατασκευαζομένων σχεδιῶν. Φοβεραὶ βροχαὶ καὶ καταγιγδεις καὶ λαίλαπες συνετέλεσαν, ὥστε νὰ καταπιγῆ ἡ κλαγγὴ τῶν ὄπλων καὶ τὰ κτυπήματα τῶν ξυλουργῶν, καὶ νὰ μὴ ἀκούωνται ἀπὸ τὸ ἀπέναντι ἐχθρικὸν ἔδαφος, τὸ δὲ πυκνὸν δάσος τοῦ

τῶν 300 ἡμερῶν μάχης, ἐκάλυπτε μεγαλυτέραν ἔκτασιν, ἐκτεινόμενος συνεπῶς τέσσαρα χιλιόμετρα ἀνατολικῶς καὶ ἐπὶ δυτικῶς τοῦ Mubabâtrou. Τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως εὐρίσκετο οὕτω εἰς ἀπόστασιν δέκα χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν νοτιοδυτικῶν δασωδῶν παρυφῶν τοῦ Kotera, τὸ δὲ δεξιὸν τῆς Ἰνδικῆς τρία χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ Mong". Ἀναφερόμενος κατόπιν ὁ στρατηγὸς Cunningham, εἰς τὰς διατάξεις τῶν τριῶν τμημάτων τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, λέγει ὅτι, „ αἱ διατάξεις αὐταὶ ἔτυχον τῆς ἀνεπιφυλάκτου ἐπιδοκιμασίας τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐπιτελείου, οἱ ὅποιοι ἐμελέτησαν ἐπὶ τόπου τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Ὑδάσου".

„Ἡθέλησα, συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Cunningham, νὰ διατρέξω μόνος μου, τὰς χαράδρας τοῦ Kotera, τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπὸ Jalalpour, διὰ νὰ βεβαιωθῶ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς πορείας στρατοῦ διὰ μέσου αὐτῶν. Αἱ χαράδραι αὐταὶ εἶναι δύο, ἡ Koudar Nullah καὶ ἡ Kasi' διατρέχων αὐτάς, ἐπέστην περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς διαβάσεώς των, καθὼς καὶ ὅτι ἀποκρύπτονται τελείως αἱ κινήσεις τῶν δι' αὐτῶν πορευομένων στρατευμάτων". Περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ ἐπαληθευθεῖσα τόσον λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Cunningham, ἡ πορεία τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν μᾶς ἀφήνει πλέον καμὴν ἀμφιβολίαν.

παροχθίου ὄρους καὶ τῆς νησίδος ἀπέκρυπτε τὰ πυρά τῶν Ἑλληνικῶν νυκτοφυλακῶν.

Μὲ τὰς πρώτας λάμψεις τῆς πρώτας ἐκόπασεν ἠθύελλα καὶ ἔπαυσεν ἡ βροχή, ὁ δὲ ποταμός, ἐξωγκωμένος, ἐρρόχθει παρά τὰς ὑψηλὰς ἀκτὰς τῆς νήσου.

Πρώτος ὁ βασιλεύς, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν Σωματοφυλάκων Ἡφαιστίωνος, Περδίκου καὶ Λυσιμάχου, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν βασιλικῶν παίδων Σελεύκου, τοῦ χιλιάρχου τῶν ὑπασπιστῶν Νεάρχου, καὶ τινῶν ἄλλων ἐπιλέκτων, ἐπέβη μιᾶς τριακοντόρου νηός, ἣτις πρώτη ἀπέπλευσεν ἐπὶ τῶν ἄλλων τριακοντόρων ἐπεβιβάσθη καὶ ἠκολούθησεν εὐθὺς ἀμέσως τὸ σῶμα τῶν ὑπασπιστῶν, ἐπὶ ἀκατίων δέ, πλοισαρίων καὶ σχεδιῶν, συγκρατουμένων ὑπὸ δερματίνων περασμάτων, ὁ ὑπόλοιπος ἱππικὸς καὶ πεζικὸς στρατός, πλὴν τῶν δύο φαλάγγων τῶν πεζεταίρων, αἱ ὁποῖαι παρέμειναν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης διὰ νὰ φυλάττουν καὶ ἐπιτηροῦν τὴν ἀπὸ τοῦ Κασμίρ ὁδόν, ὁπόθεν, ὑπῆρχον πληροφορίαι, ὅτι θὰ κατήρχετο, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Πύρου, ὁ Ἀβισάρης μὲ τὸν στρατόν του. Ὁ παλαίμαχος στρατηγὸς Κοῖνος, εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ὁποῖου ὁ Ἀλέξανδρος ἔτρεφε μεγάλην ἐκτίμησιν, δὲν παρέμεινε μὲ τὴν φάλαγγά του, ἀλλὰ διέβη τὸν ποταμόν, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν ἰσχυροῦ τμήματος ἱππικοῦ. Τὸ σύνολον τῶν διαβαινόντων στρατευμάτων ἀνήρχετο εἰς 4.000 ἵππεῖς, 1.000 ἵπποτοξότας, 6.000 ὑπασπιστάς καὶ 4.000 ψιλοὺς (ἦτοι 2.500 πελταστάς, 500 Ἀγριάνας ἀκοντιστάς, 500 Θράκας καὶ ἄλλους τοξότας καὶ 500 τοξότας Κρήτας).

Παρέπλεον ἤδη αἱ τριακόντοροι τὴν ὑψηλὴν καὶ δασώδη ἀκτὴν τῆς νήσου Γιαμάδ, ἀφοῦ δὲ παρέκαμψαν τὴν βορείαν ἄκραν καὶ ἔστρεψαν πρὸς ἀνατο-

λάς, εἶδον ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης τοὺς ἐπίπλους προσκόπους τῶν Ἰνδῶν, οἱ ὅποιοι, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς προσπλευούσης δυνάμεως, ἐτράπησαν ἐν καλπασμῷ διὰ τῆς ὁμαλῆς πεδιάδος πρὸς νότον. Οὕτω ἡ ἐχθρική ὄχθη ἀπεγυμνώθη μαχητῶν καὶ οὐδεὶς ὑπῆρχε διὰ νὰ ἐμποδίση τὴν ἀπόβασιν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ὁ πρῶτος πατήσας τὴν ὄχθην, ἠκολούθησαν οἱ συνοδεύσαντες αὐτὸν ἐπίλεκτοι ἀνώτατοι βαθμοῦχοι τοῦ στρατοῦ, καὶ εὐθὺς ἀμέσως προσήραξαν αἱ ἄλλαι τριακόντοροι μὲ τοὺς ὑπασπιστάς, οἱ ὅποιοι ἀποβιβασθέντες μὲ ζηλευτὴν τάξιν συνετάχθησαν, ὑπὸ τὸν Νέαρχον καὶ τὸν Ἀντιγένην, εἰς φάλαγγα πορείας. Ἀπεβιβάσθησαν κατόπιν κανονικῶς τὸ ἵππικὸν καὶ τὰ ὑπόλοιπα τμήματα τοῦ στρατοῦ, κατὰ τὴν προαναφερθεῖσαν τάξιν, καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ὀλόκληρος ὁ στρατὸς συντεταγμένος εἰς φάλαγγα πορείας. ἦτο ἔτοιμος νὰ βαδίση.

Ἀλλὰ μόλις ἐξεκίνησαν, ἀντελήφθησαν ὅτι εὐρίσκοντο σχεδὸν ἐπὶ νησίδος χωριζομένης ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης δι' εὐρείας καὶ βαθείας διώρυγος. Τὸ ὀρμητικὸν ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, τοῦ ὁποῦ οἱ ἡ κοίτη ἐνταῦθα κάμπτεται ἀποτόμως πρὸς δυσμάς, εἶχεν ὑποσκάψει μὲ τὴν πολλαπλασιασθεῖσαν, λόγῳ τῶν ὀρμητικῶν βροχῶν τῆς παρελθούσης νυκτὸς ὀρμὴν του, τὸ παρὰ τὴν ὄχθην χαμηλὸν ἔδαφος καὶ εἶχε σχηματίσει νέον βραχίονα ἔχοντα ἄφθονον ὕδωρ. Ματαίως ἐπὶ πολλὴν ὥραν καὶ κινδυνεύοντες ἀνά πᾶσαν στιγμὴν ἐζήτουσαν νὰ εὑροῦν πόρον τινα οἱ ἱππεῖς· πανταχοῦ τὸ ὕδωρ ἦτο βαθύτατον καὶ ὁ σχηματισθεὶς ποταμοβραχίων εἶχεν ἄρκετὸν πλάτος, ὥστε ἠτοιμάζοντο ἐν τέλει νὰ μεταφέρουν τὰ πλοῖα καὶ τὰ περάματα ἵνα δι' αὐτῶν διαβοῦν. Ὁ ἐκ τῆς τοιαύτης ὁμῶς χρονοτριβῆς κίνδυνος θὰ ἦτο μέ-

γιστος και πιθανόν νά απέβαινε μοιραῖος· διότι ὁ ἐχθρός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη εἰδοποιηθῆ παρὰ τῶν ἐπίπλων προσκόπων του, θά ἐκέρδιζε καιρὸν πρὸς ἀποστολὴν μεγάλου στρατιωτικοῦ σώματος, δυναμένου νά δυσχεράνη ἢ καὶ νά καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν διάβασιν.

Ἐπὶ τέλους, πρὸς γενικὴν πάντων χαρὰν, ἵππεῖς τινες ἀνεκάλυψαν ἓνα, ὀπωσδήποτε διαβατὸν πόρον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου καὶ ἤρχισεν ἡ νέα ἐπίπλους διάβασις. Μετὰ πολλοῦ κόπου ἀντέστησαν εἰς τὸ ρεῦμα ἄνθρωποι καὶ ἵπποι, διότι τὸ ὕδωρ ἔφθανεν εἰς τοὺς πεζοὺς μέχρι τῶν μαστῶν, οἱ δὲ ἵπποι εἶχον μόνον τὴν κεφαλὴν ὑπεράνω τοῦ ὕδατος. Τέλος ὀλίγον κατ' ὀλίγον διέβησαν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, τὰ στρατεύματα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐσυνήθιζε νά γνωρίζῃ οὐδενὸς εἶδους ἐμπόδια.

Ἡ διάβασις αὐτὴ τοῦ Ὑδάσπου, ἢ μᾶλλον αἱ δύο ἀλλεπάλληλοι αὐτοῦ διαβάσεις, ἀποτελοῦν κατόρθωμα πραγματικὸν διὰ τὴν στρατιωτικὴν μας ἱστορίαν. Στρατεύματα, τῶν ὁποίων ἡ δοκιμασία ἤδη εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὰς ἀκαταπαύστους κατακλυσμιαίας βροχᾶς καὶ τὰ προεκτεθέντα νυκτερινὰ στρατηγήματα, ἐβάδισαν, ἐν πλήρει ὀπλισμῷ, μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν διανύσαντα τριάκοντα περίπου χιλιόμετρα· τὴν νύκτα δὲν ἔλαβον οὐδὲ στιγμῆς ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ ἀπησχολήθησαν μὲ ὄλας τὰς ἐπιπόνους προετοιμασίας τῆς διαβάσεως, ὑπὸ κατακλυσμιαίαν βροχὴν, λαίλαπας καὶ καταιγίδας· ὅταν τὴν ἐπομένην εἰσηλθόν εἰς τὰ πλοιάρια καὶ τὰ ἄλλα μέσα τῆς διαβάσεως καὶ ἐπάτησαν ἐπὶ τέλους, ἔπειτα ἀπὸ τόσας ἀφαντάστους δοκιμασίας εἰς τὴν ὄχθην, ἀντελήφθησαν ὅτι εὐρίσκοντο πάλιν ἐπὶ νέας νησίδος, σχηματισθείσης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ἀπὸ τὰς ρα-

γδαίας βροχάς· ἔπесαν εἰς τὸν ποταμὸν μέχρι τῶν μαστῶν, τὸν διέβησαν, καὶ οἱ ὑπέροχοι ἐκεῖνοι πολεμισταί, ἄϋπνοι, καταπεπονημένοι καὶ κάθυγροι παρετάχθησαν, στάζοντα ἀγάλματα πειθαρχίας καὶ ρώμης, διὰ τὰ τοὺς ἐπιθεωρήσῃ ὁ Μέγας ἀρχηγός των.

Τὸ παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ εἶχε χαλυβδῶσει ψυχὰς καὶ σώματα καὶ οἱ ἄνδρεῖοι ἐκεῖνοι στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος, καταδουλώσαντες τὰς ἀδυναμίας τῆς ὕλης, ἐφάνησαν πραγματικῶς ὑπεράνθρωποι, καὶ ἀνεδείχθησαν ἥρωες, εἰς τὴν μετ' ὀλίγον συναφθεῖσαν φονικωτάτην μάχην, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνύψωσαν μέχρι μεσουρανήματος τὰς ἀρετὰς τῆς φυλῆς.

Συμπληρωθείσης τῆς διαβάσεως, ὁ στρατός παρετάχθη εἰς πυκνὴν τάξιν διὰ τὴν τελικὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ ἀρχηγοῦ του. Εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν παρετάχθησαν οἱ Δάες ἵπποτοξόται, κατόπιν αἱ Ἑλληνικαὶ ἴλαι, ἔπειτα οἱ ὑπασπισταὶ καὶ τέλος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τὸ ψιλὸν πεζικόν.

Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ἐξεκίνησεν ὁ στρατός, βαδίζων παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ καὶ κατευθυνόμενος πρὸς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Ὁ Ἀλέξανδρος ἴνα μὴ καταπονηθῇ τὸ ἤδη ἀρκετὰ δοκιμασθὲν πεζικόν του, διέταξεν αὐτὸ νὰ ἔπεται βραδέως, αὐτὸς δὲ μετὰ παντός τοῦ ἵππικοῦ καὶ τῶν τοξοτῶν προηγεῖτο κατὰ ἡμίσειαν ὥραν. Καὶ κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, ἐὰν μὲν ὁ Πῶρος ἀντεπεξήρχετο μεθ' ἀπάσης τῆς δυνάμεώς του, θὰ ἠδύνατο, ἡγούμενος τοῦ ἐξαιρέτου, καὶ ἀνωτέρου τοῦ ἐχθρικοῦ, ἵππικοῦ του, νὰ διατηρήσῃ τὸν ἀγῶνα μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ πεζικοῦ, ἐὰν δὲ ὁ ἐχθρός, καταπλαγείς πρὸ τῆς αἰφνιδίας του ἐμφανίσεως ἤθελεν ὑποχωρήσῃ, θὰ τοῦ ἦσαν ἀρκετοὶ οἱ πεντακισχίλιοι ἵππεῖς του δι' ἐπέλασιν καὶ καταδίωξιν.

Ὁ Πῶρος ἐν τῷ μεταξύ εἶχε λάβει τὴν εἶδησιν παρὰ τῶν ἐπανεληθόντων προσκόπων του, ὅτι πλῆθος στρατευμάτων διαβαίνει τὸν ποταμόν. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν, ὅτι ἦτο ὁ Ἀβισάρης, ἐρχόμενος ἐκ τοῦ Κασμίρ μετὰ τὸν στρατὸν του, κατόπιν ὁμῶς ἀπέκλεισε τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴν, σκεφθεὶς, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ σύμμαχος του ἡγεμῶν νὰ παραλείψῃ νὰ τοῦ προαναγγεῖλῃ τὴν ἄφιξίν του. Ἐπεὶ ἔτι λοιπὸν, ὅτι οἱ Ἕλληνες κατῴρθωσαν τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ἀκωλύτως καὶ εὐτυχῶς, ἐνῶ αὐτὸς ὑπελόγιζεν, ὅτι θὰ ἐστοίχιζεν εἰς αὐτοὺς θύσαν χιλιάδων μαχητῶν. Ἐν τούτοις βλέπων ἀκόμη παρατεταγμένα εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τὰ στρατεύματα τοῦ Κρατέρου, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν διάταξιν τὴν ὁποῖαν προανέφερα, ἐφάνοντο πολυπληθέστερα ἀπὸ ὅ,τι πραγματικῶς ἦσαν, ἔκλινε νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ διαβὰν τὸν ποταμὸν σῶμα δὲν θὰ ἦτο σπουδαῖον. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐνεργήσῃ συντόμως ἵνα ἀποκόψῃ καὶ ἐξοντώσῃ τὸ σῶμα τοῦτο. Ἀλλὰ ὑπετίμησε τὰς δυνάμεις καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀντιπάλου του· διότι ἀντὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐπιθῆσιν δι' ἰσχυροτάτου σώματος, τῶν ἀρμάτων μάχης καὶ τῶν περισσοτέρων ἐλεφάντων, ἔστειλε τὸν υἱὸν του μετὰ 2.000 ἵππῶν καὶ 120 ἀρμάτων, ἐλπίζων δι' αὐτῶν μόνον ν' ἀναχαιτίσῃ τὸ προελαύνον σῶμα.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν τὸ σῶμα τοῦτο ἐπερχόμενον διὰ τῶν παροχθῶν λειμώνων, ἐνόμισεν, ὅπως ἦτο φυσικόν, ὅτι τοῦτο ἀπετέλει τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν ἐχθρικών δυνάμεων καὶ ὅτι ὁ Πῶρος ἐπήρχετο κατόπιν μετ' ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ του. Διέταξε λοιπὸν τὸ ἵππικόν νὰ ἐτοιμασθῇ πρὸς μάχην καὶ ἔστειλεν ὀπίσω ἀγγελιαφόρους ἐν καλπασμῷ παραγγέλων εἰς τὸ πεζικόν του νὰ ἐπιταχύνη τὴν πορείαν

του· ἀλλὰ κατόπιν παρατηρήσας, ὅτι ὀπισθεν τῶν ἱπέων καὶ τῶν ἀρμάτων δὲν ἠκολούθει ἄλλος στρατός, ἔδωσε παρευθὺς τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιθέσεως.

Τὸ ἱππικόν, ἡγουμένου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπετέθη ὡς κεραυνός. Καὶ οἱ μὲν Δάες ἱπποτοξόται βάλλοντες ἀγρίας πολεμικὰς κραυγὰς, περιεκύκλωσαν τοὺς ἐχθρούς, θορυβοῦντες καὶ ἀτομικῶς μαχόμενοι, τὸ δὲ Ἑλληνικόν ἱππικόν, ἀλαλάζον, ἐπετίθετο πανταχοῦ κατὰ συμπαγεῖς ἴλας. Μάτην οἱ Ἴνδοι ἐπεχειρήσαν γ' ἀντισταθοῦν. Ἐντὸς ὀλίγου, καίτοι ἀνδρειότατα ἀμυνόμενοι, κατετροπώθησαν ὀλοσχερῶς· καὶ 400 μὲν ἔπεσαν νεκροὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐν οἷς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πῶρου, διπλάσιοι δὲ κατέκειντο τραυματίαι τὰ ἄρματα, πλὴν ἐλαχίστων, ἀδυνατοῦντα νὰ φύγουν ταχέως διὰ τοῦ μαλακοῦ καὶ πολλαχοῦ πηλώδους ἐδάφους, ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Οἱ περισωθέντες ἐκ τοῦ καταστραφέντος ἐκείνου σώματος, ἐπέστρεψαν ἐν τάχει εἰς τὸ στρατόπεδον φέροντες τὴν ἀγγελίαν τῆς ἡττης των, τοῦ θανάτου τοῦ ἡγεμονόπαιδος, καὶ τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Πῶρος τώρα μόλις κατενόησεν ὅποιον ἀντίπαλον εἶχεν ἀπέναντί του. Καὶ ἀφήσας τὴν τακτικὴν τῶν ἡμιτελῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐπετάχονον μόνον τὸν κίνδυνον, ἀπεφάσισε νὰ κινηθῆ κατὰ τοῦ ἐπερχομένου ἐχθροῦ μετὰ πολυπληθεστάτης δυνάμεως καὶ φροντίσῃ νὰ τὸν ἐξολοθρεύσῃ, πρὶν προλάβῃ οὗτος νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἑαυτὸν περισσότερα στρατεύματα, ὅποτε θὰ ἔχανε καὶ τὸ τελευταῖον, ἔναντι αὐτοῦ πλεονέκτημα, τὸ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς. Ἀφήσας λοιπὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀρκετὰς χιλιάδας στρατοῦ καὶ ὀλίγους ἐλέφαντας, ἵνα ἐπιτηροῦν τὰς κινήσεις τοῦ ἀπέναντι παρατεταγμένου

Κρατέρου καὶ ἐμποδίσουν τυχὸν ἐπιχειρηθησομένην διάβασιν, ἐξώρμησεν ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου μὲ ὄλον τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν του, συμποσούμενον εἰς 4.000 ἵππεῖς, 30.000 πεζοὺς, 200 ἐλέφαντας καὶ 300 τέθριππα πολεμικὰ ἄρματα. Διαβάς δὲ τὸ ἐλώδεις ἔδαφος τοῦ λειμῶνος, τοῦ ἐκτεινομένου πλησίον τοῦ ποταμοῦ, ἔφθασεν εἰς ἀναπεπταμένον ἀμμῶδες πεδῖον, πρόσφορον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεών του, καὶ ἐκεῖ παρέταξεν εἰς μάχην τὸν στρατὸν του, κατὰ τὴν Ἰνδικὴν τακτικὴν.

Εἰς τὸ μέτωπον παρέταξεν τὴν φοβερὰν σειρὰν τῶν 200 ἐλεφάντων, οἱ ὅποιοι ἀπέχοντες ἀλλήλων περὶ τὰ $29 \frac{1}{2}$ μέτρα κατελάμβανον ἕκτασιν ἕξ περίπου χιλιομέτρων¹ ὀπισθεν τούτων, εἰς δευτέραν γραμμὴν παρατάξεως ἐτάχθη τὸ πεζικόν, κατὰ στίφη ἕξ 150 ἀνδρῶν, μεταξύ δύο ἐλεφάντων ἕκαστον· μετὰ τὰ τελευταῖα στίφη τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς πτέρυγος, αἵτινες ἐξετείνοντο περισσότερο τῆς σειρᾶς τῶν ἐλεφάντων, παρετάχθησαν 2.000 ἵππεῖς ἐκατέρωθεν· τὰ δύο τέλος ἄκρα τῆς μακρᾶς αὐτῆς παρατάξεως ἐπροστατεύοντο ὑπὸ 150 ἀρμάτων ἑκάτερον, ἕκαστον δὲ τῶν ἀρμάτων τούτων ἔφερε δύο ὀπλίτας, δύο τοξότας μὲ μακρὰ τόξα καὶ δύο ὦπλισμένους μὲ ἀκόντια ἠνιόχους. Ἡ ὄλη πρὸς μάχην παραταχθεῖσα στρατιὰ τοῦ Πῶρου, συνεπῶς, ἀπληρτίζετο ἐκ 4.000 ἵπέων, 30.000 πεζῶν, 400 ἐλατῶν ἐλεφάντων,²

(¹) Ἐπροτίμησα τὴν ἐκδοχὴν τοῦ Ἀρριανοῦ, ὀρίζοντος τὴν μεταξύ τῶν ἐλεφάντων ἀπόστασιν „ἐν πλέθρον“ (29.57 μ.), ἀπὸ τῆς τοῦ Κουρτίου καὶ Πολυαῖνου. Ὅσοι ὀρίζουν ἀπόστασιν πενήκοντα βημάτων (35 μ. περίπου), ἡ ἀπόστασις ὁμῶς αὕτη φαίνεται μᾶλλον ὑπερβολικὴ.

(²) Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν ἐλατῶν ἐλεφάντων ἐγένετο, κατ'ἐλάχιστον

1800 στρατιωτῶν ἀρμάτων, 200 πολεμικῶν ἐλεφάντων καὶ 300 ἀρμάτων μάχης.¹ Ἡ κυρία δύναμις τῆς παρατάξεως αὐτῆς συνίστατο εἰς τοὺς, ἄριστα γυμνασμένους, ἐλέφαντας, τῶν ὁποίων ἡ ἐνέργεια θὰ ἦτο τοσοῦτον μᾶλλον φοβερά, καθόσον τὸ ἵππικόν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κυρίως ἐστήριζεν οὗτος πολλὰς ἐλπίδας τῆς νίκης, δὲν ἦτο ἱκανόν νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσῃ.

Ἐναντι τῆς μεγάλης αὐτῆς δυνάμεως, ὁ Ἀλέξανδρος διέθετεν, ὅπως εἶπον, τὰ διαβάντα τὸν ποταμὸν στρατεύματα, ἧτοι 5.000 ἵππεῖς καὶ 10.000 πεζοὺς (6.000 ὑπασπιστάς, 2.500 πελταστάς, 500 Ἀγριάνας ἀκοντιστάς, 500 Θράκας καὶ 500 Κρήτας τοξότας) μετὰ τῶν ὁποίων ἐβάδιζεν ἤδη πρὸς συνάντησιν τοῦ Πύρου. Εὐθὺς δὲ ὡς εἶδε μακρόθεν τοὺς Ἰνδοὺς, εἰς μάχην τεταγμένους, ἐπέσχε τὴν πορείαν τῶν ἵππέων, ἕως ὅτου φθάσῃ τὸ πεζικόν του. Τοῦτο φλεγόμενον ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ συμπλακῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἔφθασε δρομαίως, μέχρις ὅτου δὲ ἀναπνεύσῃ καὶ συνταχθῇ καταλλήλως, ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἀλέξανδρος μικρὰ ἀποσπάσματα ἵππικοῦ, τὰ ὁποῖα μὲ ἐπελάσεις καὶ διαφόρους ἄλλας κινήσεις, ἐτήρουν τὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφήν. Μετὰ ταῦτα παρέταξε τὸν στρατὸν του· καὶ δεξιὰ μὲν ἐτάχθη ἡ φάλαγξ

ὄριον ἐνὸς ἐλάτου ἀνὰ ἕκαστον ἐλέφαντα, διότι εἰς οὐδεμίαν ἱστορικὴν πηγὴν ἀναφέρεται ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. Λογικώτερον εἶναι ὁμως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἦσαν πλείονες τοῦ ἐνὸς ἐλάτου δι' ἕκαστον ἐλέφαντα.

(¹) Ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (ΙΖ', 87) μᾶς δίδει μίαν ὠραίαν παραστατικὴν εἰκόνα τῆς παρατάξεως τοῦ Ἰνδοῦ ἡγεμόνος: *"Ἡ μὲν οὖν ὅλη σύνταξις Πύρου ὑπῆρχε πόλει παραπλήσιος τῆν πρόσσιν· ἡ μὲν γὰρ τῶν ἐλεφάντων ὀτάσις ταῖς πύργοις, οἱ δὲ ἀνὰ μέσου τούτων στρατιῶται τοῖς μεσοπυργίοις ὁμοίοντο"*.

τῶν βασιλικῶν παιδῶν τοῦ Σελεύκου, εὐθύς ἀμέσως οἱ ὑπὸ τὸν Νέαρχον καὶ Ἀντιγένην ὑπασπισταί, κατόπιν ὑπὸ τὸν Ταύρωνα οἱ πελτασταί καὶ ἀκοντισταί καὶ ὑπὸ τὸν Κρήτα Βρίσωνα οἱ τοξόται· εἰς τὴν ἀριστερὰν δὲ πλευρὰν τῆς παρατάξεως τὸ σύνολον τῶν ἱπέων.

Ὁ χῶρος τὸν ὁποῖον κατεῖχεν ὁ μικρὸς αὐτὸς Ἑλληνικὸς στρατός, ἀπέναντι τῶν εἰς μάχην παρατεταγμένων πολεμίων καὶ τῶν ἐλεφάντων αὐτῶν, ἦτο μόλις τὸ τέταρτον τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως. Ἐὰν ὁ Πῶρος ἐπετίθετο πρῶτος, καίτοι εἶχεν ἀντίπαλον τῆς ὀγκῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, θὰ ἠδύνατο ἀσφαλῶς νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Οἱ ἐλέφαντες, ἐφορμῶντες κατὰ τῆς παρατάξεως τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ προστατευόμενοι ὑπὸ τῶν ἐνδιαμέσων τμημάτων πεζικοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν τὸ ἱππικὸν καὶ νὰ διαλύσουν καὶ καταπατήσουν τὴν πεζὴν φάλαγγα· τὸ δὲ Ἰνδικὸν ἱππικὸν καὶ τὰ πολεμικὰ ἄρματα, νὰ καταδιώξουν τοὺς φεύγοντας καὶ νὰ καταστήσουν ἀδύνατον εἰς αὐτοὺς τὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ σωτηρίαν· αὕτη αὕτη ἢ καθ' ὑπερβολὴν ἐκτεταμένη καὶ τοὺς Ἕλληνας κατὰ πολὺ ὑπερφαλαγγίζουσα Ἰνδικὴ παράταξις, θὰ εἶχεν ἀφ' ἑαυτῆς τὸ πλεονέκτημα νὰ συντελέσῃ πολὺ εἰς τὴν τελικὴν νίκην τοῦ Πῶρου, ἂν τὰ ἄρματα καὶ οἱ ἱππεῖς, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν περυγῶν, ἐλόξευον πρὸς τὸ κέντρον, συγχρόνως μὲ τὴν ἐπέλασιν τῶν ἐλεφάντων καὶ ἐπέπιπτον κατὰ τῶν πλευρῶν τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως. Ἀλλὰ ὁ Πῶρος ἐδίστασεν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τὸν προκατέλαβε, καὶ ἀναλαβὼν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐπιθέσεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ βασικὸν στοιχείον τῆς τελικῆς νίκης, μετεχειρίσθη τὰ πάντα πρὸς ἴδιαν ἐπιτυχίαν, μετὰ περισκέψεως καὶ τόλμης,

ἦτις καὶ μόνη ἠδύνατο νὰ ἰσοφαρίσῃ τὴν μεγάλην ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀντιπάλου του.

Ἐποφασίσας τὴν ἐπίθεσιν, ὁ Ἄλεξανδρος ἐχρησιμοποίησε τὴν καταστάσαν στρατηγικὸν δόγμα κατόπιν τακτικὴν του, ἐπιβαλλομένην πολὺ περισσότερον τῶρα λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῆς ἐχθρικής παρατάξεως· συνίστατο δὲ ἡ τακτικὴ τοῦ αὐτῆ εἰς τὸ „*παρενοχλεῖν πανταχοῦ καὶ ἐπιτίθεσθαι μετὰ συμπαγῶν δυνάμεων καθ' ἑνὸς σημείου*“. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἰνδῶν συνίστατο κυρίως εἰς τοὺς ἐλέφαντας, ἔπρεπε ἡ κρίσιμος προσβολὴ ν' ἀποφύγῃ τοὺς, καὶ νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ ἀσθενεστάτου μέρους τῆς ἐχθρικής παρατάξεως· ἵνα δὲ τελείως ἐπιτύχῃ, ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ δι' ἐκείνων τῶν στρατευμάτων, τῶν ὁποίων ἡ ὑπεροχὴ ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ ἦτο ἀναμφισβήτητος. Τὸ ἵππικόν του ἦτο ὑπέρτερον ἐν παντί τοῦ ἵππικοῦ τῶν ἐχθρῶν, τοῦ δὲ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ κατὰ πάντα ὑπερεῖχε, τὸ λαμπρὸν σῶμα τῶν ἐμπειροπολέμων καὶ παλαιμάχων ὑπασπιστῶν.

Ἦρχισε λοιπὸν τὴν ἐπίθεσιν του. Παρήγγειλε πρῶτον εἰς τοὺς πεζοὺς αὐτοῦ νὰ μὴ κινηθοῦν πρὸς μάχην, πρὶν ἴδουν τὸ δεξιὸν κέρασ τῶν πολεμίων κατατροπούμενον ὑπὸ τοῦ ἵππικοῦ καὶ τὸ πεζικὸν αὐτοῦ εἰς σύγχισιν περιελθόν, ὅποτε νὰ σπεύσουν πρὸς ἐπίθεσιν· κατόπιν διέταξε τὰ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἵππικοῦ ὡς ἑξῆς: Αὐτὸς προσωπικῶς ἀνέλαβε τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ ἵππικοῦ τὸ ὁποῖον προώριζε διὰ τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν, δηλαδὴ τὸ ἄγλημα τῶν ἐταίρων ἵππέων πρῶτον καὶ τὰς ἵππαρχίας τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ τοῦ Περδίκου, καθὼς καὶ τοὺς Δάας ἵπποτοξότας ἐν ὄλῳ τρεῖς χιλιάδας ἵππεῖς, καὶ προήλασεν ὀλίγον, λοξεύων πρὸς τὰ ἀριστερά, τὸν

δὲ Κοῖνον μετὰ τῶν ὑπολοίπων δισχιλίων ἵππέων, διέταξε νὰ ἐλάσῃ πολὺ περισσότερον πρὸς τὰ ἀριστερά, καὶ ὅταν οἱ ἵππεις τοῦ ἀντιπάλου, προσβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν προαναφερθέντων τρισχιλίων ἵππέων, ἐπελάσουν πρὸς ἵππομαχίαν, νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν νώτων αὐτῶν.

Ὅταν τὸ κύριον τμήμα τοῦ ἱππικοῦ, τοῦ ὁποίου ἠγεῖτο αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπλησίαζεν εἰς ἀπόστασιν βέλους ἀπὸ τῆς παρατάξεως τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἔστειλε τοὺς χιλίους Δάας, ἵνα διὰ χαλάζης ἀκοντίων καὶ βελῶν καὶ τῆς ἀκαθέκτου ὀρμῆς τῶν ἀγρίων τῶν ἵππων, ἐμβάλλουν εἰς ἀταξίαν τοὺς ἵππεις τοῦ ἐχθροῦ· αὐτὸς δὲ ἐλόξευσεν ἔτι μᾶλλον πρὸς τὰ ἀριστερά καὶ πρὸς τὰ πλάγια τῶν Ἰνδῶν ἵππέων, καὶ ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν, ὡς κεραυνός, μεθ' ἀπάσης τῆς δυνάμεώς του, πρὶν οὔτοι, συνερχόμενοι ἐκ τῆς ἐκπλήξεως καὶ τῆς ταραχῆς, τῆς ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Δαῶν συνταχθοῦν καὶ ὀρμήσουν ἐναντίον του. Τὴν κίνησιν ταύτην ἰδὼν ὁ Πῶρος, ἔσπευσε νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς ἵππεις τοῦ καὶ νὰ διατάξῃ ἀντεπέλασιν.

Ἡ ἵππομαχία ἤρχισεν ἀγρία καὶ αἱματηρά. Οἱ Ἰνδοὶ μάχονται μετ' ἀνδρείας καὶ θάρρους θαυμαστοῦ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξουν ἐπὶ πολὺ, διότι νέος κίνδυνος, μεγαλύτερος, ἐπεφάνη ὀπισθεν αὐτῶν. Ὁ Κοῖνος μετὰ τῶν δισχιλίων ἵππέων τοῦ ὀρμήσας κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπέπεσε εἰς τὰ νῶτα αὐτῶν. Καταπλαγέντες ἀκόμη περισσότερον ἐκ τῆς δευτέρας αὐτῆς προσβολῆς καὶ τοῦ ἐκ ταύτης κινδύνου, οἱ γενναῖοι ἵππεις τῶν Ἰνδῶν ἐπεχείρησαν νὰ σχηματίσουν διπλοῦν μέτωπον, ὅπως ἀντιπαραταχθοῦν εἰς ἀμφοτέρα τὰ ἱππικὰ στίφη, τὰ συγχρόνως αὐτοὺς ἀπειλοῦντα. Τῆς στιγμῆς τοῦ

μετασχηματισμοῦ αὐτοῦ ἐπωφεληθεῖς ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπέπεσε μεθ' ὀρμῆς ἐναντίον των, οὗτοι δέ, μὴ δυνάμενοι πλέον ν' ἀνθέξουν, τὴν διμέτωπον προσβολήν, διέλυσαν τὰς τάξεις των, διεσκορπίσθησαν καὶ ἔσπευσαν, κατόπιν πολλῶν ἀπωλειῶν καὶ ἐν ἀταξίᾳ νὰ προστατευθοῦν ὀπισθεν τῆς ἀκλονήτου σειρᾶς τῶν ἐλεφάντων.

Ὁ Πῶρος τότε, ἰδὼν τὴν ἤτταν τοῦ ἱππικοῦ του διέταξε μερικᾶ ἐκ τῶν θηρίων, νὰ στραφοῦν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ νὰ ἐπιπέσουν ἐναντίον τοῦ ἱππικοῦ τῶν πολεμίων. Ἡ κίνησις αὕτη ἐξετελέσθη λαμπρῶς· οἱ ἐλέφαντες ἐπετέθησαν μετ' ἀγρίας ὀρμῆς, ἐνῶ συγχρόνως βροχὴ ἀκοντίων καὶ βελῶν ἐβάλλετο ἀπὸ τῶν ἀναβατῶν αὐτῶν, κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ Ἑλληνικοὶ Ἴπποι, μὴ ὑπομένοντες τὴν βραχνὴν κραυγὴν τῶν ἐλεφάντων καὶ τὴν φοβερὰν αὐτῶν θέαν, ἔφευγον ἔντρομοι πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς οὐδένα χαλινὸν ὑπακούοντες.

Ἀλλὰ συγχρόνως, συμφώνως πρὸς τὴν διαταγὴν τὴν ὁποίαν ἀρχικῶς εἶχε λάβει, νὰ σπεύσῃ πρὸς ἐπίθεσιν ὅταν ἴδῃ κατατροπούμενον τὸ δεξιὸν κέρασ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπήρχετο τροχάδην, ὑπὸ τὸν Νέαρχον καὶ τὸν Ἀντιγένην ἢ φάλαγξ τῶν ὑπασπιστῶν. Ὁ Πῶρος διέταξεν ἀμέσως τὰ ὑπόλοιπα θηρία νὰ ἐφορμήσουν ἐναντίον των. Καὶ ἤρχισε τότε ἀγρία, φονικωτάτη καὶ δραματικὴ πράγματι μάχη. Διὰ πρώτην φορὰν οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἀντεμετώπιζον τὰ πελώρια θηρία, τῶν ὁποίων ἡ θέα καὶ αἱ φοβεραὶ κραυγαὶ τόσοσ τοὺς ἐτρόμαζαν ὅταν ἀκόμα ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου· οἱ ἐλέφαντες, ὡς κινούμενα φρούρια, διέσπων τὰς πυκνοτάτας τάξεις, καὶ ὠρυόμενοι κατέβαλλον διὰ τῶν προβοσκίδων, διετρύπων διὰ τῶν χαυλιο-

δόντων καὶ κατεπάτου, ὄσους συνήντων εἰς τὸν δρόμον των. Τὸ ἔδαφος ἔτρεμεν ὑπὸ τοὺς πόδας των, ἢ θεὰ των ἐνέπνεε τὸν τρόμον, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ δὲν ἤρκεσαν εἰς τὸ νὰ ἐμβάλουν τὸν πανικὸν εἰς τοὺς στρατιώτας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ ὑπασπισταὶ δὲν ὑπεχώρησαν· τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο σῶμα δὲν ἐγνώριζε τί σημαίνει ὑποχώρησις. Καίτοι διὰ πρώτην φοράν ἀντεμετώπιζον τοιοῦτον κίνδυνον, οἱ ὑπασπισταὶ δὲν ἐκάμφθησαν, ἀλλὰ διαλύσαντες τὰς τάξεις των, ἵνα ὀλιγώτερον κινδυνεύουν, ἠγωνίζοντο, ὡς ἐν μονομαχίᾳ, πρὸς τὰ πελώρια θηρία, πλήτιοντες κυρίως τοὺς ἐλάτας αὐτῶν.

Ἐκ τῆς προελάσεως ταύτης τῶν ἐλεφάντων, ἀναθαρρήσαντες οἱ Ἴνδοὶ ἵππεῖς, ἀνεσυνετάχθησαν, καὶ ὄρμησαν ἵνα ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν ἵππέων τοῦ Ἀλεξάνδρου.¹ Ἀλλὰ οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοὶ ἵππεῖς, παρομοίους τῶν ὀπίων, ὅπως λέγει ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Jurien de la Gravière,² οὔτε εἶδε, οὔτε θὰ ἴδῃ ποτέ ὁ κόσμος, ὑπερέχοντες τῶν ἀντιπάλων των κατὰ τὴν σωματικὴν ρώμην καὶ τὴν περὶ τὰς ἵππομαχίας ἄσκησιν, ἀντεπετέθησαν σφοδρῶς καὶ ἔτρεψαν αὐτοὺς καὶ πάλιν εἰς φυγὴν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κοῖνος, ἀγόμενος ὑπὸ τῶν περιπετειῶν τῆς μάχης, ἠνώθη μετὰ τῶν ἵππαρχῶν τοῦ βασιλέως καὶ οὕτω εἰς σύνθημα τοῦ Ἀλεξάνδρου ὄλον τὸ ἵππικόν, συνησπισμένον, ἐπετέθη μετὰ φοβερᾶς ὄρμης, κατὰ τοῦ πεζικοῦ τῶν Ἰνδῶν, τὸ ὅποιον μὴ δυνηθὲν ν' ἀντισταθῇ, ἐτράπη εἰς ἄτακτον φυγὴν, καὶ διωκόμενον κατὰ πόδας ὑπὸ τῶν

(¹) „Οἱ Ἴνδοὶ τοὺς ἵππέας πάντοθεν συναλίσσαντες παρίπτεον Ἀλεξάνδρω ἀντιπαρεξάγοντες τῇ ἐλάσει” (Ἀρχ. Ἀνάβ. Ε' 17, 1).

(²) Jurien de la Gravière „La conquête de l'Inde” σελίς 105.

Ἰππέων, κατέφυγεν ἀποδεκατισθὲν πρὸς τοὺς μαχομένους ἐλέφαντας.

Κατὰ χιλιάδας ἤδη συνεσσωρεύοντο ἐπὶ τοῦ φρικώδους πεδίου τῆς μάχης τῶν ἐλεφάντων, φίλοι καὶ ἐχθροὶ καὶ συνωστιζόντο πρὸς ἀλλήλους ἐν αἱματηρᾷ ἀταξίᾳ. Οἱ ἐλέφαντες, κατὰ τὸ πλεῖστον, στερούμενοι ἐλατῶν, θορυβούμενοι καὶ ἐξαγριούμενοι ἐκ τοῦ ἀλλαγμοῦ τῆς μάχης, καὶ μανιώδεις ἐκ τῶν τραυμάτων γινόμενοι, περιεφέροντο, ὡς πλοῖα ἀκυβέρνητα ἐν τρικυμίᾳ καὶ κατέβαλλον καὶ συνεπάτουσαν πάντας τοὺς πλησιάζοντας, φίλους καὶ ἐχθρούς. Οἱ Ἑλληνες ἔχοντες τὸ εὐρὺ πεδίον ἀναπεπταμένοι, ὥστε νὰ κινῶνται ἐλευθέρως ἀπέναντι τῶν θηρίων, ὑπεχώρουν μὲν ὁσάκις ταῦτα ἐπήλαυον, κατεδίωκον δὲ καὶ ἐτόξευον αὐτά, ὁσάκις ἐπανεστρεφον· ἐνῶ οἱ Ἰνδοὶ, ὑποχρεωμένοι μεταξὺ αὐτῶν νὰ κινῶνται, διότι ἔμπροσθεν μὲν αὐτῶν εἶχον τὸ πεζικόν, ὀπισθεν δὲ τὸ ἵππικόν τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἠδύναντο μῆτε νὰ φύγουν, μῆτε νὰ σωθοῦν.

Τότε ὁ Πῶρος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ πολεμικοῦ τοῦ ἐλέφαντος διηύθυνε τὸν ἀγῶνα, συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν τεσσαράκοντα ἔτι ἀβλαβῆ θηρία, ἵνα δι' αὐτῶν ἐπιχειρήσῃ ὑστάτην προσπάθειαν καὶ κρίνῃ τὸν ἀγῶνα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλεν ἐναντίον αὐτοῦ τοὺς Ἀγριάνας ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς Κρήτας τοξότας. Οὗτοι ἐν τῇ δεξιότητι αὐτῶν, ὅτε μὲν παρεξέκκλινον τὰ κατ' αὐτῶν ἄγρια θηρία, καὶ μακρόθεν κατέτοξευον αὐτά καὶ τοὺς ἐλάτας αὐτῶν, ὅτε δὲ μετὰ προσοχῆς εἰσχωροῦντες ἐκ τῶν ὀπισθεν, κατέκοπτον διὰ τῶν πελέκεων τὰς πτέρνας αὐτῶν, ἢ ὀρμώντες ἀπροόπτως ἐκ τῶν πλαγίων κατέκοπτον τὰς προβοσκίδας αὐτῶν, διὰ βραχέων, ἠκονισμένων καὶ κυρ-

των, ὡς δρέπανα, ξιφῶν, καλουμένων „κοπίδων“.¹ Καὶ πολλὰ μὲν ἐκ τούτων ἐκυλίοντο θνήσκοντα ἐπὶ τοῦ πλήρους νεκρῶν καὶ ἡμιθανῶν πεδίου, ἄλλα δέ, μὲ ἀνίσχυρον πλέον μανίαν ἐφέροντο συρίζοντα καὶ κλονούμενα ἐναντίον τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι δὲν τοὺς ἐφοβοῦντο πλέον. Τὴν ἀποφασιστικὴν ἐκείνην στιγμήν ὁ Ἀλέξανδρος, συνήθροισε πέραν τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὸ Ἱππικόν του, περαιτέρω δὲ συνασπισθεῖσα, μὲ ζηλευτὴν πειθαρχίαν καὶ τάξιν, ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Νέαρχον καὶ τὸν Ἀντιγένην ἢ φάλαγξ τῶν ὑπασπιστῶν. Ὄταν μὲ τοιαύτην παραδειγματικὴν ἀκρίβειαν καὶ τάξιν, ὑπακούουν τὰ τμήματα ἐνὸς μαχομένου στρατοῦ εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ του, ἢ ἔκβασις μιᾶς μάχης δὲν δύναται πλέον νὰ παραμένῃ ἀμφίρροπος· ἢ τελικὴ νίκη δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ στέφῃ πάντοτε τὰ ὄπλα τοιοῦτου ἀρχηγοῦ, τοιούτους ἔχοντας στρατιώτας.

Τότε, τέλος, ἐδόθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἡ διαταγὴ νὰ ἐπιπέσουν πάντες ἐναντίον τῶν περιεζωσμένων πολεμίων, καὶ διὰ τῆς διπλῆς αὐτῆς ἐπιθέσεως νὰ συντρίψουν τὰ διαλελυμένα αὐτῶν πλήθη. Οὐδεὶς πλέον ἀνθίστατο· ἀλλὰ ὅσοι ἠδύναντο ἔφευγον περὶτρομοὶ τὴν φοβερὰν σφαγὴν, ἄλλοι εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, ἄλλοι εἰς τὰ ἔλη τοῦ ποταμοῦ καὶ ἄλλοι εἰς τὸ διαλελυμένον στρατόπεδον. Ἐκ δὲ τῆς ἀντιπέραν ὄχθης, ὁ Κράτερος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος, διέβη, καθ' ἣν εἶχε διαταγὴν τὸν πο-

(¹) „Nunc sequentium, nunc fugientum elephantos in multum diei varium certamen extraxit, donec securibus pedes amputare coeperunt. Copidas vocant gladios leviter curvatos, falcibus similes, queis appetabant belluarum manus,, (Curtius VIII).

ταμόν, καί μῆ εὐρών σοβαράν ἀντίστασιν, ἀπέβη εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην, ἦλθον δὲ ἐγκαίρως, τὰ τμήματα αὐτοῦ, ἵνα διαδεχθῶν, εἰς τὴν ἀρχίσασαν ἦδη καταδίωξιν, τοὺς ἐκ τῆς ὀκταώρου μάχης καταπεπονημένους στρατιώτας.

Ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πώρου, 12.000 πεζοὶ καὶ 3.000 ἵππεῖς ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μεταξὺ δὲ αὐτῶν δύο υἱοὶ τοῦ Πώρου, ὁ ἡγεμὼν Σπιτάκης, πάντες οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ καὶ πάντες οἱ ἡνίοχοι καὶ ἐλάται τῶν ἐλεφάντων· μέγας ἦτο ἐπίσης ὁ ἀριθμὸς τῶν τραυματιῶν. Πλέον τῶν 3.000 ἵππων καὶ ὑπὲρ τοὺς 100 ἐλέφαντες κατέκειντο νεκροὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου, 9.000 δὲ Ἴνδοὶ καὶ 80 ἐλέφαντες ἠχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ νικητοῦ. Ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπεσον ἵππεῖς μὲν 280, πεζοὶ δὲ 700 καὶ ἐτραυματίσθησαν περὶ τὰς 3.000.

Οὕτω ἐτελείωσεν ἡ μνημειώδης ἐκείνη μάχη καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξῆλθε θριαμβευτῆς ἀπὸ ἓνα ἀμέτρητον κίνδυνον. Ἀπὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἑλλησπόντου παρόμοιον κίνδυνον δὲν εἶχεν ἀντιμετωπίσει· ἡ ἐλαχίστη ἦττα ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ὑδάσπου, θὰ προεκάλει, λόγῳ τῶν τεραστίων συνεπειῶν τῆς, ἀθεράπευτον ναυάγιον. Ἐὰν διὰ μίαν μόνον στιγμήν ἢ τύχη τῆς Ἑλλάδος ἐκάμπτετο, πανταχόθεν, ἀπὸ τὰς καταληφθείσας ἀπεράντους ἐκτάσεις θὰ ὠγοῦτο τὸ ρεῦμα τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως.

Ἡ νίκη αὐτὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου προεκάλεσε τὸν βαθὺν θαυμασμόν ὄλων τῶν ἱστορικῶν τοῦ κόσμου· καὶ εἶναι ἐκείνη ἀκριβῶς, ἡ ὁποία ἔκαμε τὸν Γάλλον ἱστορικὸν Jurien de la Gravière νὰ ἀναφωνήσῃ μὲ τὴν εὐκρινείαν τοῦ στρατιώτου ὅτι „δὲν ὑπῆρξε ποτὲ παρὰ ἓνας Ἀλέξανδρος εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου“.

καί νά ἐρωτήση κατάπληκτος : „Γνωρίζετε ἄν ὑπάρχουν πουθενά τοιοῦτοι στρατιῶται ; Ἐὰν ὑπάρχουν, διδιήποτε καί ἄν κάμωμεν ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, εἰς ἕν μέλλον προσεχῆς ἢ ἀπώτερον, ἡ οἰκουμένη θὰ εἶναι ἰδική των“.¹

Ἄξιζει νά μνημονευθῆ ὅτι κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν κατέπεσεν ἐκ τῶν ἐξαντλήσεων τῶν μακροχρονίων ἐκστρατειῶν, ὁ γηραιὸς πλέον καί πιστὸς πολεμικὸς ἵππος τοῦ Ἀλεξάνδρου Βουκεφάλας, εἰς μνήμην τοῦ ὀποίου, βραδύτερον ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτισε πόλιν παρὰ τὸν Ὑδάσπην, τὴν Βουκεφάλειαν.

Θὰ φανῆ ἴσως παράδοξον ὅτι δὲν ἀναφέρω λέξιν περὶ τῆς δράσεως τῶν 300 ἀρμάτων μάχης τοῦ Πῶρου. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅσοι διέσωσαν μέχρις ἡμῶν περιγραφὴν τῆς μνημειώδους μάχης, ὁμιλεῖ περὶ τῆς δράσεως τῶν ἀρμάτων αὐτῶν. Ἀκολουθῶν ἀπολύτως τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, ἀποφεύγω καί ἐγὼ νά τὰ μνημονεύσω· φαίνεται ὅμως, ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς μάχης αὐτῆς, ἡ ὁποία ταχέως κατέληξεν εἰς συμφυρμὸν φίλων καί ἐχθρῶν, ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν νά δράσουν τὰ ἄρματα αὐτά, ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἔδρασαν τόσον ἀξιοσημειώτως, ὥστε νά μνημονευθοῦν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

Μετὰ τὴν μάχην αὐτὴν σύμπασα ἡ χώρα ὑπετάχθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ δὲ Πῶρος, τοῦ ὀποίου ὁ Ἀλέξανδρος ἐθαύμασε τὴν ἀνδρείαν καί τὴν εὐγενῆ ἀξιοπρέπειαν, καί τὸν μετεχειρίσθη βασιλικῶς, ἐπιτρέψας εἰς αὐτὸν νά ἄρχῃ τοῦ κράτους του, ἐγένετο πιστὸς φίλος καί σύμμαχος του.

(¹) Jurien de la Gravière „La conquête de l'Inde“, σελίς 107, 221.

Ἄξιοσημείωτος κατὰ τὴν μνημειώδη ἐκείνην μάχην εἶναι ἡ δρᾶσις τοῦ σώματος τῶν ὑπασπιστῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐγνώριζεν, ὅτι ἡδύνατο νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τοῦ σώματος τούτου καὶ τῶν ἐξαιρετικῶν ἀρχηγῶν του. Τὸ ἠθικόν σθένος τῶν ὑπασπιστῶν, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅπως καὶ ἐν Γαυγαμήλοις, νὰ κρίνη τὴν τελικὴν σύγκρουσιν. Ἐχρειάζετο πράγματι ἡ μεγίστη πειθαρχία τοῦ σώματος τούτου, ὅπως αἰφνιδίως οἱ ἄνδρες του, ἀπὸ τῆς μεγίστης ταραχῆς τῆς συμπλοκῆς καὶ τῆς ἐπελάσεως τῶν ἐλεφάντων, συναθροισθοῦν καὶ συνταχθοῦν εἰς συντεταγμένην φάλαγγα, διὰ νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν τελικὴν ἐπίθεσιν. Μόνον ὁ ἐλιγμός αὐτός, ὁ μετὰ μεγίστης ἀκριβείας ἐκτελεσθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ ἵππικοῦ ὑποστηριχθεὶς, καὶ ἐναντίον τοῦ ὁποίου οὐδὲν εἶχον ν' ἀντιτάξουν οἱ Ἰνδοὶ, ἔκρινε τὴν παρὰ τὸν Ὑδάσπην νίκην.¹

(¹) Ἡ χρονολογία τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς μάχης δὲν εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένη. Κατὰ τὸν Ἀρριανὸν αὐτὴ συνεκροτήθη κατὰ τὸν μῆνα Μουνιχιῶνα, ἐπὶ ἄρχοντος ἐν Ἀθήναις τοῦ Ἡγεμόνος· ὁ Ἡγεμών, ἦτο ἐπώνυμος ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ 28 Ἰουνίου 327 μέχρι 16 Ἰουλίου τοῦ 326, ὁ δὲ μῆν Μουνιχιῶν συμπίπτει μετὰξὺ 19 Ἀπριλίου καὶ 19 Μαΐου τοῦ 326. Μεταξὺ τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ διαστήματος ἔγινεν ἡ περίφημος μάχη. Τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴν ἀσπάζεται ὁ Droysen. Ὁ Grote ἰσχυρίζεται, ὅτι αὐτὴ ἐγένετο τὸν Αὐγούστον τοῦ 326· ἀλλὰ ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ εἶναι ἡμαρτημένη διότι περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου, κατὰ ρητὴν μαρτυρίαν τοῦ Νεάρχου, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (ΙΕ', 191), ὁ Ἀλέξανδρος ἐστρατοπέδευε παρὰ τὸν Ὑφασιν ποταμόν. Πιθανοτέρα εἶναι ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Droysen πρὸς τὴν ὁποίαν συμφωνεῖ καὶ ἡ τοῦ Γάλλου συγγραφέως G. Radet.*

(*) G. Radet „Alexandre le Grand“, σελις 291.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ο ΝΕΑΡΧΟΣ ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Μετά την έναντίον τοῦ Πώρου μάχην, ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτισεν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Νίκαιαν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του ἐκείνης.

Δὲν θὰ χρονοτριβήσω διηγούμενος τὰς μετὰ τὴν μάχην ἐκείνην γενομένας διαφόρους πρὸς ἀνατολάς τοῦ Ὑδάσπου ἐπιχειρήσεις, πρὸς σταθεροποίησιν τῆς Ἑλληνικῆς κατακτήσεως εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, ἐπιχειρήσεις εἰς τὰς ὁποίας ἐνεργῶς μετέσχε καὶ ὁ ἥρωσ τῆς παρούσης συγγραφῆς. Ἄρκοῦμαι νὰ σημειώσω μόνον, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος βαίνων διαρκῶς πρὸς ἀνατολάς, διέβη διαδοχικῶς τὸν Ἀκεσίνην, τὸν Ὑδραῶτην καὶ τὸν Ὑφασιν,¹ ἐξησφάλισε τὴν σταθερότητα τῆς κατακτήσεώς του εἰς ὅλην τὴν Πενταποταμίαν καὶ ἐκανόνισε τὰ τῆς διοικήσεως τῶν πλουσιωτάτων ἐκείνων χωρῶν κατὰ τρόπον ἐξαφανίζοντα τὰς διακρίσεις μεταξύ νικητῶν καὶ ἠττημένων καὶ προω-

---

(¹) Ὁ ποταμὸς Ἀκεσίνης εἶναι ὁ σημερινὸς Chenab, ὁ Ὑδραῶτης, ὁ σημερινὸς Ravi, ὁ Ὑφασιν, ὁ σημερινὸς Bias, καὶ ὁ Ὑδάσπης, ὁ σημερινὸς Jelum. Οἱ τέσσαρες οὗτοι ποταμοὶ οἱ ὁποῖοι μὲ τὸν Σαράγγην, διασχίζουν τὴν ἐξ αὐτῶν κληθεῖσαν Πενταποταμίαν, τὴν σημερινὴν Pendjab, πηγάζουν ἐκ τῶν Ἰμαλαίων ὄρεων καὶ χύνονται διαδοχικῶς εἰς τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν.

θοῦντα τὸ μέγα του σχέδιον τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῶν χωρῶν αὐτῶν, διὰ τῶν ἐπιμιξιῶν τὰς ὁποίας πάντοτε ἠνύνησε καὶ ἐπροστάτευσε καὶ διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἠθῶν καὶ ἔθιμων.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου τοῦ 326 π.Χ., ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εὕρισκετο στρατοπεδευμένος παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ὑφάσιος, ὅταν ἐλήφθη παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιστροφῆς. Ἐκεῖ, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ αὐτοῦ ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ ἀκρότατον βορειοανατολικὸν ὄριον τῆς Ἑλληνικῆς κατακτῆσεως, ἐκτίσθησαν, κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, δώδεκα βωμοί, πρὸς τιμὴν τῶν δώδεκα θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. Οἱ βωμοὶ αὐτοὶ ἦσαν ὅμοιοι πρὸς πύργους πεντήκοντα πήχεων ὕψος ἔχοντες, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν ἐτοποθετήθη χαλκίνη στήλη μετὴν ἐπιγραφὴν „*Ἀλέξανδρος ἐνταυθα ἔστη*“.¹

Λαμπροὶ ἀγῶνες καὶ τελεταὶ καὶ θυσίαι εὐχαριστήριοι πρὸς τοὺς θεοὺς, ἠγίασαν τὴν ἐσχατιὰν ἐκείνην τοῦ μέχρι τότε γνωστοῦ κόσμου, μέχρι τῆς ὁποίας ἔφθασεν ἡ θαμβοῦσα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς λάμπις. Τὸ θέαμα τῶν τελετῶν, θυσιῶν καὶ ἀγώνων ἦτο ἐπιβλητικῶς μεγαλοπρεπές, ἡ δὲ ἀνάμνησις αὐτῶν διετηρήθη ἐπὶ πολὺ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἰνδὸς ἡγεμὼν Τσανδραγούπτα,² ὁ ὁποῖος εὕρισκετο μετὰ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Ἀ-

(¹) Ἀρριανὸς Ε' 29, 1, Διόδωρος ΙΖ', 95, Curtius ΙΧ 3, 19, Φιλόστρατος ΧΙ, 15.

(²) Ὁ Τσανδραγούπτα ἢ Σανδρακότιος, ἦτο ὁ κατόπιν ἰδρυτῆς τῆς ἰσχυρᾶς δυναστείας Μαούρνα, βασιλευσάσης ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὰς περὶ τὸν Ὑφάσιν χώρας.

λεξάνδρου τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, φίλος καὶ σύμμαχος αὐτοῦ, γενόμενος βραδύτερον μονάρχης ἀχαινοὺς αὐτοκρατορίας, δὲν ἐλησμόνησε τὸν Ἡρώα τὸν ὁποῖον εἶχε λατρεύσει ὡς Θεόν. Ἐπὶ αἰῶνας, ὡς διηγεῖται ὁ Πλούταρχος, οἱ ἡγεμόνες ἀπόγονοι τοῦ Σανδρακόττου διέβαινον τὸν ποταμὸν, ὁ ὁποῖος περιβρέχει τὴν πρωτεύουσάν των, καὶ μετέβαινον ἐν πομπῇ νὰ θυσιάσουν, κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ἐπὶ τῶν δώδεκα βωμῶν τοῦ Ὑφάσιος. Ἡ ἀνάμνησις δὲ τοῦ μεγαλυτέρου κατακτητοῦ τὸν ὁποῖον ἐγνώρισαν ποτὲ αἱ χώραι αὗται καὶ ὁ κόσμος ὀλόκληρος, μεταδοθεῖσα ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα διὰ τῶν παραδόσεων τῶν Ἰθαγενῶν, διεσώθη μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὴν Πενταποταμίαν καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Ὠξοῦ, ἔνθα ὑπάρχουν φυλαὶ ἀκόμη καὶ νῦν καυχώμεναι ὅτι κατὰγονται ἐκ τῶν Μακεδόνων πολεμιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἐλθόντες εἰς γάμον μετὰ τῶν ἐγγχωρίων γυναικῶν, ἐγένοντο ἀρχηγοὶ νέων συμμίκτων γενεῶν καὶ ἔνθα, ὑπὸ τὸ Ἰνδικὸν ὄνομα Ἴσκενδέρ, εἶναι ἀκόμη γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ληφθείσης τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐπιστροφῆς, ὁ στρατὸς ἤρχισε τὴν πορείαν τοῦ πρὸς δυσμὰς καὶ διαβάς τὸν Ὑφασιν καὶ Ὑδραώτην ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἀκεσίνου, ὅπου ἐκτίζετο ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίνου, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, πόλις, Ἀλεξάνδρεια καλουμένη. Ἐκεῖ διετάχθη ἀνάπαυσις, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ παρασκευασθοῦν τὰ δέοντα πρὸς κατάπλουν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου, διὰ νὰ συνοικισθῇ ἡ νέα πόλις, εἰς τὴν ὁποῖαν μετώκησαν ἐκ τῶν περιχώρων Ἰνδοὶ καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκ τοῦ στρατοῦ οἱ ἀπόμαχοι. Μετὰ τὰς πανδήμους θυσίας, τὰς τελετὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας, πρὸς καθιέρωσιν τῆς κτισθείσης πόλεως, ὁ Ἀλέξανδρος διέβη τὸν Ἀκε-

σίνην καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 326, ὄλος ὁ στρατὸς συνεκεντρώθη εἰς τὴν Βουκεφάλειαν καὶ τὴν Νίκαιαν, παρὰ τὸν Ὑδάσπην.

Ὅτε ἀπὸ τοῦ Ὑδάσπου εἶχε τραπή πρὸς ἀνατολάς ὁ Ἀλέξανδρος, εἶχεν ἤδη διατάξει, εὐθὺς μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Πώρου νίκην του, τὴν ἔναρξιν κατασκευῆς μεγάλου ποταμοῦ στόλου. Ἄφθονον ξυλείαν πρὸς τοῦτο παρῆχον τὰ ὑπερκειμένα τοῦ ποταμοῦ δασώδη ὄρη.¹ Ἐξ ὄλων τῶν εἰς τὸν Ἰνδὸν ἐκβαλλόντων ποταμῶν ὁ Ὑδάσπης, πλησιάζει περισσότερο πρὸς τὰ πυκνὰ δάση τὰ καλύπτοντα τὰς νοτιωτέρας κλιτύς τῶν Ἰμαλαῖων, συχνάκις δέ, ἀκόμη καὶ σήμερον, συναντοῦν οἱ ταξειδιῶται ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ πελωρίους κορμούς δένδρων, παρασυρθέντων ὑπὸ τῆς πλημμύρας.

Ὅταν ὁ στρατὸς ἔφθασε παρὰ τὸν Ὑδάσπην, ἡ δεξιὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ μίλια πολλὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ ναυπηγείων, ἔνθα μέγας ἀριθμὸς πλοίων ἐναυπηγεῖτο. Ἐσφυζεν ἀπὸ ζωῆν καὶ κίνησιν τὸ ἄλλοτε ἔρημον καὶ νεκρὸν ἐκεῖνο μέρος. Χιλιάδες ἰθαγενῶν ὑλοτόμων κατέκοπτον τὰ δένδρα, πεύκα, ἔλατα καὶ κέδρους, τῶν ὑπερκειμένων τοῦ ποταμοῦ δασῶδων ὀρέων, καὶ μακρὰ σειρὰ ὑποζυγίων μετέφερον αὐτὰ συνεχῶς εἰς τὰ περὶ τὴν ὄχθην ναυπηγεῖα· χιλιάδες ἔργατῶν, ξυλουργῶν καὶ σιδηρουργῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἐμπείρων ναυπηγῶν Αἰγυπτίων, Φοινίκων καὶ Κυπρίων, εἰργάζοντο πυρετωδῶς εἰς τὰ ναυπηγεῖα, περαιτέρω πολυἀριθμα συνεργεῖα βαφέων καὶ διακοσμητῶν ἐχρωμάτιζον καὶ διεκόσμουσαν τὰ ἐκ

(¹) „Multa materia navalis in proximis montibus erat“ (Curtius IX).

τῶν ναυπηγῶν παραλαμβανόμενα πλοῖα, ἐνῶ, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔμπειροι ναῦται καθέλκουον εἰς τὸν Ὑδάσπην τὰ ἔτοιμα πλοῖα καὶ τὰ ἐδοκίμαζον εἰς τὰ ὕδατα αὐτοῦ. Μία τεραστία κυψέλη ἐργασίας ἐβόμβει εἰς τὰς ὄχθας ἐκεῖνας τοῦ Ὑδάσπου καὶ ὁ θόρυβος τῶν ἐργαζομένων ἀνεμιγνύετο μὲ τὰ ἄσματα τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι εἰς τὸν κατασκευαζόμενον ἐκεῖνον στόλον ἔβλεπον τὸ μέσον τῆς ἐπιστροφῆς των, ἀπὸ τῶν μακρυνῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων ἢ κατάκτησις τόσους κόπους, τόσους ἀγῶνας, τόσας θυσίας εἶχε στοιχίσει.

Διότι πράγματι ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν ὄχι διὰ ξηρᾶς, κάμπτων ἀμέσως πρὸς Δ. ἢ ΝΔ., ἀλλὰ καταπλέων τὸν Ἰνδὸν ποταμόν.¹ Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ τοῦ βασιλέως ἦτο πραγματικῶς μεγάλη. Ἀφ' ἐνός μὲν θὰ ἐπεξέτεινε τὸ κράτος τοῦ μέχρι τοῦ νοτιωτέρου ἄκρου τοῦ γνωστοῦ μέχρι τότε κόσμου, καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ διέσπειρε

(¹) Καὶ ὁ Ἀρριανὸς (Ἀνάβ. Ε') καὶ ὁ Στράβων (ΙΕ'), ἀναφέρουν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν εἰς τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν κροκοδείλους, πὺλ μόνον εἰς τὸν Νεῖλον εἶχε συναντήσει, ἐπίσης δὲ ἰδὼν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἀκεσίου, κυάμους, ὁμοίους πρὸς τοὺς φουμένους εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐνόμισεν, ὅτι ἀνεκάλυψε τὰς πηγὰς τοῦ Νεῖλου καὶ ἐφαντάσθη, ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος πηγάζων ἐκ τῶν πρὸς βορρᾶν ὀρέων καὶ ῥέων δι' ἐκτεταμένης ἐρήμου γῆς, φθάνει μέχρι τῆς Αἰγύπτου, ἔνθα χάνει τὸ ὄνομα τοῦ Ἰνδοῦ καὶ λαμβάνει τὸ τοῦ Νεῖλου. Ὁ Ἀρριανὸς μάλιστα προσθέτει, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔγραψεν εἰς τὴν μητέρα του Ὀλυμπίαδα σχετικῶς. Ἀλλὰ κατόπιν, ἐξετάσας ἀκριβέστερον, καὶ πληροφορηθεὶς παρὰ τῶν ἐγχωρίων, ὅτι ὁ Ὑδάσπης χύνεται εἰς τὸν Ἀκεσίην, ὁ ὁποῖος παραλαμβάνων τοὺς Ὑδραῶτιν καὶ Ὑφρασίην, χύνεται εἰς τὸν Ἰνδόν, ὁ ὁποῖος πάλιν χύνεται εἰς τὸν Ὠκεανόν, ἀπεφάσισε τὴν κατασκευὴν μεγάλου ποταμοῦ στόλου καὶ τὸν κατάπλου μὲχρι τῆς θαλάσσης.

τὰ σπέρματα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ βίου εἰς τὰς χώρας τὰς περὶ τὸν κάτω ροῦν τοῦ ποταμοῦ. Ἡ στάσις του πρὸς τὸ τεράστιον κράτος του, δὲν ἦτο στάσις δορυκτῆτορος, ἀλλὰ ἐστηρίζετο κυρίως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ὁδῶν συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας κατὰ τὰς διαφόρους ἐννοίας αὐτοῦ, εἰς τὴν εὐρύτητα τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἤδη εἰς τὴν περιοχὴν ἐκεῖνην ἀρξαμένων ἐπιμιξιῶν.

Εἰς ὅλην τὴν πλήρη κινδύνων καὶ περιπετειῶν βραχεῖαν δυστυχῶς ζωὴν τοῦ Μεγάλου Κατακτητοῦ, ἡ ταχύτης τῶν ἐπιτυχιῶν του ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀνδρείας, τῆς συνέσεως καὶ τῆς ἀξίας, θαυμασίως συνδυαζομένων, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου, εἶναι γενικῶς σήμερον παραδεδεγμένον, ὅτι αἱ διοικητικαὶ του ἀπόψεις συμφωνοῦν μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς πλέον ὑγιοῦς πολιτικῆς.

Οἱ τέσσαρες περίπου μῆνες τοὺς ὁποίους διήλθεν εἰς τὴν Πενταποταμίαν, ἐξησφάλισαν μὲν τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν σχεδίων του εἰς τὴν χώραν ἐκεῖνην, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ ὅλον ἔργον, ἔπρεπε νὰ μὴν ὑπάρχη ἐκ νότου κίνδυνος, πολὺ δὲ περισσότερον διότι περὶ τὰ νότια σύνορα τῆς Πενταποταμίας, κατώκουν μαχιμώτατα καὶ πολεμικώτατα Ἰνδικὰ ἔθνη, τινὰ τῶν ὁποίων, ἰδίως δὲ οἱ Μαλλοὶ καὶ οἱ Ὁξυδράκαι, θὰ ἦσαν διαρκῆς κίνδυνος.

Ἡ ἄφιξις τοῦ βασιλέως εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιταχύνῃ τὸν ρυθμὸν τῶν ναυπηγήσεων καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 326 π. Χ. ὁ στόλος ἦτο ἕτοιμος. Ὁ Ἀλέξανδρος ἤρχισε τότε τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν πλοίων του κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον. Ὁνόμασε δηλαδὴ, κατὰ τὰ Ἑλληνικὰ ἔθιμα, ἐκ τῶν πλουσιωτάτων καὶ ἐπιφανεστάτων ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν τριά-

κοντα τρεῖς τριηράρχους. Ἡ τριηραρχία, θεωρουμένη εἰς τοὺς Ἑλληνας ὡς ἔντιμος λειτουργία, διήγειρεν εὐγενῆ μεταξὺ τῶν τριηράρχων ἄμιλλαν, περὶ τοῦ τίς θὰ φανῆ ἀνώτερος καὶ θὰ ἐξοπλισθῆ τὰς καλυτέρας καὶ περισσοτέρας τριήρεις.¹

Ὁ Ἀρριανὸς (Ἰνδ. ΙΗ΄) μᾶς διέσωσεν εὐτυχῶς ὄλα τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ἰδιαιτέρας πατρίδας τῶν τριηράρχων· καὶ λέγω εὐτυχῶς, διότι ἀξίζει πράγματι νὰ εἶναι παραδεδομένα εἰς τὴν ἀθανασίαν τὰ ὀνόματα τῶν τριηράρχων τοῦ στόλου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε τὸν μνημειώδη καὶ κοσμοϊστορικὸν πλοῦν. Ἦσαν δὲ οὗτοι 32 Ἑλληνες καὶ 1 Πέρσης, οἱ ἐξῆς:

„1) Ἡφαιστῖων ὁ Ἀμύντου, 2) Λεοννάτος ὁ Εὐ-
νου, 3) Λυσίμαχος ὁ Ἀγαθοκλέους, 4) Ἀσκλη-
πίδωρος ὁ Τιμάνδρου, 5) Ἄρχων ὁ Κλεινίου,
6) Δημόνικος ὁ Ἀθηναίου, 7) Ἀρχίας ὁ Ἀναξι-
δότου, 8) Ὀθέλλας ὁ Σειληνοῦ, 9) Τιμάνθης ὁ
Παντιάδου, ἄπαντες Πελλαῖοι, 10) Νέαρχος ὁ
Ἄνδροτίμου, Κρής, 11) Λασομέδων ὁ Λαρίχου,
12) Ἄνδροσθένης ὁ Καλλιστράτου, Ἀμφιπολί-
ται, 13) Κράτερος ὁ Ἀλεξάνδρου, 14) Περδίκκας
ὁ Ὀρώντεω, ἐξ Ὀρεσιίδος, 15) Πτολεμαῖος ὁ
Λάγου, 16) Ἀριστόνους ὁ Πεισαίου, Ἐορδαῖοι,
17) Μήτρων ὁ Ἐπιχάρμου, 18) Νικαρχίδης ὁ
Σίμου, ἐκ Πύδνης, 19) Ἄτταλος ὁ Ἄνδρομένους,
Στυμφαῖος, 20) Πευκέσκας ὁ Ἀλεξάνδρου, Μι-
ζεὺς, 21) Πείθων ὁ Κρατεύα, Ἄλκομενεὺς, 22)
Λεοννάτος ὁ Ἀντιπάτρου, Αἰγαῖος, 23) Πάν-
ταυχος ὁ Νικολάου, Ἀλωρίτης, 24) Μυλλέας ὁ
Ζωίλου, Βερροιαῖος, 25) Μήδιος ὁ Ὄξυνθέμι-

(¹) Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Εὐμ. Β΄.), ἡ διαπὴν ἐκάστου τριηράρχου ἀνήλθεν εἰς 300 τάλαντα, ἧτοι περίπου εἰς 3.000.000 σημερι-
νῶν δραχμῶν.

δος, Λαρισσαίος, 26) Εὐμένης ὁ Ἱερωνύμου, Καρδιανός, 27) Κριτόβαρος ὁ Πλάτωνος, Κῶος, 28) Θόας ὁ Μηνοδώρου, 29) Μαϊάνδρος ὁ Μανδρογένους, Μάγνητες, 30) Ἄνδρων ὁ Καβήλεω, Τήτιος, 31) Νικοκλῆς ὁ Παρικράτους, 32) Νιθάφων ὁ Πνυταγόρεω, Κύπριοι, 33) Βαγώας ὁ Φαρνουχέως, Πέρσης”.

Ὁ κατάλογος αὐτὸς τῶν τριηράρχων εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο σπουδαῖος, διότι μᾶς γνωρίζει τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισημοτάτων παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ μεγιστάνων.

Οἱ τριηραρχοὶ ἐπέδειξαν ζῆλον ἐξαιρετικόν, εὐγενῆ ἄμιλλαν μεταξύ των ἀναπτύξαντες, διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν πλοίων, καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὁ στόλος ἐκ 1800 πλοίων συγκείμενος,¹ (80 τριακόντο-

(¹) Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν πλοίων τοῦ στόλου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς συζητήσεις. Ὁ Κούρτιος ἀποφεύγει νὰ δώσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, ὁμιλῶν μόνον περὶ „μεγάλου στόλου”, ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (ΙΖ', 95) ὁμιλεῖ περὶ „200 ἀφράκτων ἡτοιμασμένων 800 δ' ὑπηρετικῶν”, νεώτεροι δὲ ξένοι συγγραφεῖς, ἀκολουθοῦντες τὸν Διόδωρον, προσπαθοῦν νὰ συμβιβάσουν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀρριανὸν καὶ παρερμηνεύοντες σχετικὸν χωρίον αὐτοῦ (Ἰνδικὴ ΙΘ, 6) λέγοντος „ἦν δὲ ὁ ξύμπας ἀριθμὸς τῶν πλοίων ὀκτακόσια καὶ χίλια”, ἰσχυρίζονται ὅτι ἀντὶ τοῦ „καὶ” δέον νὰ ἀναγνωσθῆ „ἕως” δηλαδή, „ὀκτακόσια ἕως χίλια” καὶ δέχονται αὐθαιρέτως τὸν ἀριθμὸν χίλια. Ἀλλὰ οἱ συγγραφεῖς αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν καὶ τὸ μειονέκτημα, ὅτι δὲν γνωρίζουν κατὰ βάθος τὴν γλῶσσαν μας, ἀπατῶνται. Ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων, ὁ Ἀρριανός, σεμνὸς καὶ ἀκριβολόγος συγγραφεὺς, ὁ ὅποιος ἀποτελεῖ καὶ τὴν σπουδαιότεραν ἱστορικὴν πηγὴν ὅλων τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν, εἶναι σαφὴς καὶ κατηγορηματικὸς. Εἰς τὴν Ἀνάβασίν του (Ε', 2) λέγει ἐπὶ λέξει: „ἦν δὲ τὸ ξύμπαν πλῆθος τῶν νεῶν τριακόντοροι μὲν ὀγδοήκοντα, τὰ δὲ πάντα πλοῖα ξὺν τοῖς ἰππαιγοῖς καὶ κερκούροις οὐ πολὺ ἀποδέοντα τῶν δισχιλίων” περαιτέρω εἰς τὴν Ἰνδικήν του (ΙΘ, 6) λέγει, ὡς ἀναφέρω ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν πλοίων ἦσαν „ὀκτακόσια καὶ χίλια”. Τὰ δύο

ροι νῆες,¹ 200 εἰδικὰ στρογγύλα πλοῖα πρὸς μεταφορὰν ἵππων καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἡμιολία,² κέρκουροι,³ ὀπλιταγωγὰ καὶ φορηγὰ), ἦτο ἕτοιμος πρὸς ἀπόπλου.

Ὡς πληρώματα τοῦ στόλου ἐξελέγησαν ἄνδρες ἔμπειροι περὶ τὰ ναυτικά. Ἕλληνες ἐκ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας, Φοίνικες, Αἰγύπτιοι, Κάρες, Κύπριοι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες νησιῶται.

χωρία συμφωνοῦν ἀπολύτως μεταξύ των καὶ δὲν γνωρίζω ποῦ στηριζόμενοι οἱ ξένοι συγγραφεῖς ἀξιοῦν ἀντὶ τοῦ „καί“ τῆς Ἰνδικῆς τοῦ Ἀρριανοῦ νὰ ἀναγνωσθῇ „ἕως“. Εἰς τῶν σπουδαιότερων νεωτέρων συγγραφέων, ὁ Ἄγγλος William Wincent, τέμνων καὶ αὐτὸς τὸ ζήτημα, ἀναφέρει πρῶτον τὴν ἀφθονον ξυλείαν τὴν ὁποίαν παρῆχον εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὰ δάση τοῦ Ὑδάσπου, τὸν μέγαν ἀριθμὸν τοῦ ἐπιβισθέντος περσικοῦ καὶ ἱππικοῦ στρατοῦ, τὸν ὄγκον τῶν δι' αὐτὸν φορτωθέντων τροφίμων καὶ ἄλλων ἐπιτηδείων καὶ ἐπάγεται: „Ὅλα αὐτὰ συμβάλλουν νὰ δεχθῶμεν ἕν γεγὸς ἐπὶ τοῦ ὁποίου πολλοὶ καὶ ἐπὶ πολὺ ἐφιλονέκησαν“ καὶ ἂν συμφωνήσωμεν μὲ τοὺς συγγραφεῖς ποῦ ἀναβιβάζουν εἰς 2.000 πλοῖα πολεμικά, φορηγὰ καὶ ἐπιβατικά, τὸν στόλον τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν θὰ ὑπάρχη τι τὸ προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν“.

(¹) Ἡ „τριακόντορος“ ἦτο πλοῖον πολεμικὸν ἔχον τριάκοντα κώπας· αἱ λεπτομέρειαι τούτου εἶναι ἀνεξακριβῶτοι.

(²) Τί ἦτο ἡ ἀρχαία ἡμιολία, ἐξ οὐδεμιᾶς πηγῆς προκύπτει. Φαίνεται πιθανὸν ὅτι αἱ ἡμιολία εἶχον μίαν καὶ ἡμίσειαν σειρὰν κωπῶν. Σήμερον, κατὰ τὸ ἐπίσημον ὀνοματολόγιον τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς πλοῖον δίστηλον ἄνευ σταυρώσεως, τοῦλάχιστον εἰς τὸν πρυμναῖον ἰστόν, τὸ κοινῶς γολέττα (Γαλλιστὶ goëlette).

(³) Τί εἶδους πλοῖον ἦτο ὁ ἀρχαῖος κέρκουρος, οὐδαμῶθεν προκύπτει. Φαίνεται μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐλαφροῦ ταχύπλου ἀνιχνευτικοῦ πλοιαρίου. Ἡ σημερινὴ ὀνομασία κέρκουρος, κοινῶς κότερο (Γαλλιστὶ cote, Ἀγγλιστὶ cutter), τοῦ ναυτικοῦ μας ὀνοματολογίου, διδομένη εἰς τὰ γνωστὰ μονόστηλα πλοῖα, εἶναι αὐθαίρετος, ὀφειλομένη εἰς τοὺς σοφοὺς συντάκτας τοῦ ναυτικοῦ ὀνοματολογίου Ἰωάννου, Παλάσκαν καὶ Κουμελᾶν.

Ναύαρχος παντός τοῦ στόλου διορίσθη ὁ Νέαρχος, ἡ γραμματεὺς αὐτοῦ ὁ Κορίνθιος Εὐαγόρας ὁ Εὐκλέωνος, κυβερνήτης δὲ τῆς βασιλικῆς νηὸς ὁ Ἄστυπαλαιεύς Ὀνησίκριτος.

Ο ΑΠΟΠΛΟΥΣ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ

Ὅτε τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα προηγήθησαν, κατὰ τὴν εὐσεβῆ συνήθειαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, δεήσεις καὶ θυσίαι πρὸς τοὺς θεοὺς, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς νέας μεγάλης ἐπιχειρήσεως καὶ ἀγῶνες γυμνικοὶ καὶ μουσικοὶ. Καὶ ἤρχισεν ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις, τῆς ὁποίας ἡ τόλμη τῆς συλλήψεως καὶ αἱ σοφαὶ διατάξεις, αἱ ἐξασφάλισασι τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς, ἔχουν προκαλέσει τὸν θαυμασμόν τῶν ἱστορικῶν τοῦ κόσμου.

Διηρέθη πρῶτον ὁ στρατὸς εἰς τρία. Καὶ δύο μὲν φάλαγγες θὰ ἐβάδιζον παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ ἐξασφαλίζουσαι τὰς δύο ὄχθας αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ἀπειλῆς· ἡ μία ὑπὸ τὸν Κράτερον ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης μὲ ἰσχυρὸν σῶμα πεζῶν καὶ ἵππέων καὶ ἡ ἄλλη ἡ μεγαλύτερα, περιλαμβάνουσα τὸ κράτιστον μέρος τῆς στρατιᾶς καὶ διακοσίους ἐλέφαντας, ὑπὸ τὸν Ἡφαιστίωνα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς· ἡ τρίτη φάλαγξ ὑπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἀλέξανδρον, περιλαμβάνουσα ὀλόκλη-

(¹) „Ναύαρχος δὲ αὐτοῖσιν ἐπεστάθη Νέαρχος Ἐνδροτίμου· τὸ γένος μὲν Κόρης ὁ Νέαρχος, ὤκει δὲ ἐν Ἀμφιπόλει τῇ ἐπὶ Στυρμόνι (Ἄρχ. Ἰνδ. ΙΗ'. 23).

ρον τὸ σῶμα τῶν ὑπασπιστῶν, τὸ ἄγλημα τῶν ἐταίρων ἱππέων,⁴ τοὺς Ἀγριάνας ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς Θράκας καὶ Κρήτας τοξότας, ἐπεβιβάσθη τοῦ στόλου. Ἰσχυρὸν τέλος τμήμα, ὑπὸ τὸν σατράπην τῆς δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ χώρας, Φίλιππον, ἐσχημάτιζε τὴν ὀπισθοφυλακὴν καὶ θὰ ἠκολούθει εἰς ἀπόστασιν τριῶν ἡμερῶν πορείας. Ἡ δύναμις σύμπαντος τοῦ στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ ἀνῆρχετο εἰς 120.000 ἄνδρας.²

Ὁ Νέαρχος εἶχε δώσει ἐν τῷ μεταξύ ὅλας τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἀπόπλου, οὕτως ὥστε ὁ στόλος νὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ ἀποπλεύσῃ, εὐθὺς ὡς ὁ βασιλεὺς ἤθελε δώσει τὸ σύνθημα. Ἴνα διευκολύνη τοὺς ἀναγκαίους ἐλιγμούς ὁ Ναύαρχος καὶ ἀποφύγῃ τὴν σύγχισιν τῶν πλοίων, εἶχε διαιρέσει τὸν στόλον εἰς διαφόρους μοίρας, τεταγμένας εἰς ἀπόστασιν μεταξύ των· κατόπιν διέταξεν ὅπως οἱ ἀρχηγοὶ τῶν μοιρῶν αὐτῶν ὑψώσουν σῆμα, διαφόρου χρώματος ἕκαστος, ἐπὶ τοῦ πλοίου

(4) Ὅλοι γενικῶς οἱ ξένοι συγγραφεῖς, οἱ μὲ τὰς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀσχοληθέντες, ἐσφαλμένως μεταφράζουσι τὴν φράσιν „ἄγλημα τῶν ἐταίρων ἱππέων“ ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Jurien de la Gravière τὸ ἀποκαλεῖ „βασιλικὴν ἴλην“ (escadron royal) ὁ Radet τὸ ὀνομάζει „ἱππεῖς τῆς φρουρᾶς“ (les cavaliers de la garde) καὶ ἄλλαχθῆ „σύντροφοι τοῦ βασιλέως“ (les compagnons du roi), ὁ δὲ Wincent „βασιλικὸν ἱπτικόν“ (royal cavalry) καὶ λέγει ὅτι ἡ φράσις αὐτὴ „ἄγλημα τῶν ἐταίρων ἱππέων“, δὲν ἔχει ὀρισμένην ἔννοιαν, σημαίνουσα ἄλλοτε τοὺς ὄλους συντρόφους τοῦ βασιλέως, ἄλλοτε τὴν βασιλικὴν ἴλην κ.λ.π. Οἱ ξένοι αὐτοὶ συγγραφεῖς, ὑποπίπτουσι εἰς πλάνην ἐξ ἐσφαλμένης ἐρμηνείας τῆς λέξεως „ἐταῖροι“. Ἡ ἀκριβὴς ἔννοια τῆς λέξεως αὐτῆς δίδεται εἰς τὴν σελίδα 18 τοῦ παρόντος, ἡ δὲ ἀκριβὴς ἔννοια τοῦ ἀγήματος τῶν „ἱππέων“ ἐν τῇ σελίδι 19.

(2) „Ἦδη γὰρ καὶ δώδεκα μυριάδες αὐτῶν μάχιμοι εἴποντο ξὺν οἷς ἀπὸ θαλάσσης τε αὐτὸς ἀνήγαγε“ (Ἀρρ. Ἰνδ. ΙΘ', 5).

του, τὸ ἴδιον δὲ σῆμα μικροτέρων διαστάσεων, νὰ ὑψώσουν ὅλα τὰ πλοῖα τὰ ὑπαγόμενα εἰς τὴν οἰκείαν μοῖραν. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἦτο εὐχερῆς ἡ μετάδοσις τῶν διαταγῶν τοῦ Ναυάρχου διὰ σημάτων εἰς τοὺς διαφόρους ἀρχηγοὺς στολισκῶν καὶ ἐκείνων εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, καὶ ἠδύναντο ταῦτα νὰ συγκεντρῶνται καὶ ἐλίσσωνται χωρὶς δυσκολίαν καὶ ἀταξίαν. Ἐκανόνισεν ἔπειτα τὴν ταχύτητα τῆς κωπηλασίας ἐκάστου εἴδους τῶν πλοίων, καὶ καθώρισεν ἐπακριβῶς τὰς μεταξὺ τῶν τηρητέας ἀποστάσεις καὶ διαστήματα, οὕτως ὥστε ταῦτα οὔτε νὰ πλέουν ταχύτερον τοῦ θέοντος καὶ ἀποσπῶνται τῆς τάξεως τοῦ στόλου, οὔτε καὶ βραδύτερον νὰ διατρέχουν τὸν κίνδυνον νὰ συγκρούονται μὲ τὰ ὀπισθεν πλέοντα πλοῖα.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΑΠΟΠΛΟΥ

Ἐφθασε τέλος ἡ ὠρισμένη ἡμέρα πρὸς ἀπόπλου.

Ζητῶ συγγνώμην ἀπὸ τὸν ἀναγνώστην μου διότι θὰ τὸν κουράσω ὀλίγον μὲ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀκριβοῦς ἡμέρας τῆς ἐκ Νικαίας ἀναχωρήσεως τοῦ στόλου, ὅπως καὶ περαιτέρω, τῆς ἀναχωρήσεως ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ· ἀλλὰ ἔχει τόσην μεγάλην, τόσην κοσμοϊστορικὴν σημασίαν ὁ πλοῦς ἐκεῖνος τῶν Ἑλλήνων, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους του, ὥστε θεωρῶ καθήκόν μου ἐπιβεβλημένον τὴν ἔρευναν ταύτην.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔχομεν δύο μαρτυρίας ἀρχαίων συγγραφέων· μίαν τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώ-

του, αναφερομένην εἰς τὸ ἔτος κατὰ τὸ ὅποιον ἐγένετο ὁ ἀπόπλους καὶ ἑτέραν τοῦ Ἀριστοβούλου τοῦ Κασσανδρέως, αναφερομένην εἰς τὴν ἡμέραν αὐτοῦ. Τὴν πρώτην μαρτυρίαν κατὰ τὴν ὅποιαν τὸ ἀξιοσημείωτον γεγονός ἔλαβε χώραν τὸ 327 π.Χ., ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ἀξιόλογος Ἰησουΐτης Ἱστοριοδίφης père Rétau.

Ἀλλὰ ὁ τοιοῦτος προσδιορισμὸς τοῦ ἔτους εἶναι προφανῶς ἡμαρτημένος. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι, ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης δὲν διακρίνεται διὰ τὸν ἀπολύτως ἀκριβῆ χρονολογικὸν προσδιορισμὸν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τὰ ὅποια ἀφηγεῖται, ὑπάρχει τὸ ἀδιάσειστον γεγονός, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε τὸν Ἰούνιον τοῦ 323 π.Χ., τὰ δὲ γεγονότα τὰ ὅποια συνέβησαν ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ ὑπεδέχθη τὸν στόλον τοῦ Νεάρχου, κατὰ τὴν αἴσιν ἀφίξιν του εἰς Σοῦσα μέχρι τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου του, ἔχουν προσδιορισθῆ μετὰ τόσης ἀκριβείας εἰς τὴν ἱστορίαν, μεθ' ὅσης οὐδὲ τὰ γεγονότα τῆς βασιλείας οὐδενὸς μονάρχου ἀπὸ ἐκείνου ποῦ ἐβασίλευσαν ἐπὶ θρόνων τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς τελευταίους δύο αἰῶνας. Ἐκτὸς τούτου ἔχει ἀποδειχθῆ, ὡς προανέφερα, ὅτι ἡ ἐναντίον τοῦ Πώρου μάχη ἐγένετο περὶ τὸν Μάιον τοῦ 326 π.Χ. Δοθέντος δέ, ὅτι ὁ κατάπλους τοῦ Ἰνδοῦ ἔγινε πολὺ μετὰ τὴν μάχην ἐκείνην, εἶναι προφανὴς ἡ πλάνη τῆς ἀνωτέρω ἀναφερομένης μαρτυρίας.

Εἰς τὴν ἴδιαν πλάνην τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἔτους 327 π.Χ., ὡς ἔτους κατάπλου τοῦ Ἰνδοῦ, ὑποπίπτει καὶ ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς William Vincent, τὴν ὅποιαν καὶ συνεχίζει εἰς τὰς χρονολογίας, μέχρι τέλους τοῦ, πολυτίμου καθ' ὅλα τὰ ἄλλα, βιβλίου του, „The voyage of Nearchus“, ἐκδοθέντος τὸ 1797. Εἶθε, δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἦτο ἀκριβὴς ἡ χρονολογία αὕτη. Διότι τότε, δοθέντος ὅτι, ὅπως ἀναφέρεται εἰς

τάς ἀκολουθούσας σελίδας τοῦ παρόντος, ὁ περιπλους τοῦ Νεάρχου ἐτελείωσε τὴν 24ην Φεβρουαρίου τοῦ 324 π.Χ., ὅποτε συνηντήθη εἰς Σοῦσα στόλος καὶ στρατός, θὰ μετετοπίζετο κατὰ ἓν ἔτος, δηλαδὴ τὴν 24ην Φεβρουαρίου τοῦ 325 π.Χ., ἢ συνάντησις αὕτη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε τὸν Ἰούνιον τοῦ 323 π.Χ. θὰ εἶχε δύο καὶ ἡμισυ περίπου ἔτη ζωῆς, ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ'ἣν συνηντήθη στόλος καὶ στρατός, καὶ θὰ εἶχεν ἴσως ἐπιτύχει τὸ καταπληκτικὸν σχέδιον τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσω εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος καὶ τὸ ὁποῖον ὁ πρόωρος θάνατός του ἄφησεν ἀπραγματοποίητον.

Ἐκκαθαρισθέντος λοιπόν, ὅτι τὸ γεγονός συνέβη τὸ 326 π.Χ., προβαίνω εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἐξευρέσεως τῆς ἡμερομηνίας τοῦ ἀπόπλου τοῦ στόλου. Περὶ αὐτοῦ ἔχομεν τὰς συμπιπτούσας μαρτυρίας τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Ἀριστοβούλου τοῦ Κασσανδρέως „*πλεῖν ἀρξαμένους πρὸ δύσεως Πληιάδος οὐ πολλαῖς ἡμέραις*“.

Τὸ χωρίον ὅμως εἶναι ἀρκετὰ σκοτεινὸν καὶ ἔχει ἀνάγκην προσεκτικώτερας ἐξετάσεως. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον δύο δύσεις τῆς Πλειάδος, τὴν πρῶταν καὶ τὴν ἐσπέραν· κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Columella,¹ τὴν 12ην ἢ 13ην τῶν καλενδῶν τοῦ Νοεμβρίου (δηλαδὴ τὴν καθ'ἡμᾶς 20ὴν ἢ 21ην Ὀκτωβρίου), ἡ Πλειὰς ἀρχίζει νὰ δῆ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, τὴν δὲ 5ην τῶν ἰδίων καλενδῶν (καθ'ἡμᾶς 28ην Ὀκτωβρίου) ἔχει δύσει. Λαμβάνομεν λοιπόν, τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, ὡς ἐποχὴν δύσεως Πλειάδος· καὶ ἐπειδὴ ὁ Στράβων καὶ ὁ Ἀρι-

(¹) Lucius Junius Moderatus Columella, Ρωμαῖος συγγραφεὺς ἀκμάσας κατὰ τὴν 1ην π. Χ. ἐκατόνταετηρίδα, γράφας διάφορα ἔργα, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ἓν ἀστρονομικὸν σύγγραμμα.

στόβουλος λέγουν „πρὸ δύσεως Πληϊάδος οὐ πολ-
λαῖς ἡμέραις“, νομίζω ὅτι θὰ εἴμεθα ἐντὸς τῆς πραγ-
ματικότητος, ἐὰν ὀρίσωμεν ὀριστικῶς, ὡς ἐποχὴν τῆς
ἀναχωρήσεως τοῦ στόλου ἐκ Νικαίας τὴν 23ην Ὀκτω-
βρίου τοῦ 326 π.Χ.

Η ΕΚΚΙΝΗΣΙΣ

Ο ΚΑΤΑΠΛΟΥΣ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥ

ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΩΝ ΠΑΡΟΧΘΙΩΝ ΦΥΛΩΝ

Μὲ τὰς πρώτας λάμπεις τῆς αὐγῆς τῆς ἡμέρας
ἐκείνης, εἶχε περατωθῆ ἡ ἐπὶ τῶν πλοίων ἐπιβίβασις
τοῦ μέλλοντος νὰ πλεύσῃ στρατοῦ. Ἐπὶ τῶν δύο
ὄχθων τοῦ Ἰνδοῦ, ἔτοιμος πρὸς ἐκκίνησιν εἰς τὸ σύν-
θημα τοῦ βασιλέως του, ἀνέμενε λαμπρῶς παρατε-
ταγμένος ὁ ὑπόλοιπος στρατός.

Ὁρθίος ἐπὶ τῆς πύρας τοῦ πλοίου του ὁ βασι-
λεύς, σπένδει ἀπὸ χρυσης φιάλης εἰς τὸν ποταμόν,
δεόμενος πρὸς τοὺς θεοὺς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀνα-
λαμβανομένου κοσμοῖστορικοῦ ταξειδίου· ὀλόκληρος
ὁ στρατός τῶν 120.000 μαχητῶν, σιωπηλὸς καὶ ἀκί-
νητος κρατεῖ καὶ τὴν ἀναπνοὴν του ἀκόμη, κατὰ τὴν
ἱερὰν αὐτὴν στιγμὴν τῶν βασιλικῶν σπονδῶν· καὶ ἡ
σιγὴ εἶναι τόσον βαθεῖα, ὥστε θὰ ἠδύνατο ν'ἀκου-
σθῆ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τῆς τερα-
στίας παρατάξεως, ὁ κρότος τῶν βασιλικῶν σπον-
δῶν, καθὼς συναντοῦν αὐταὶ τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ.
Ἀπὸ χιλιάδας θυμιατήρια ἀνεβαίνει πρὸς τὸν οὐρα-

νόν ὁ καπνός τῶν καιομένων πολυτίμων θυμιαμάτων, τῶν ὀποίων ἡ ὄσμη πληροῖ τὸν ἀέρα καθ' ὄλον τὸ μήκος τῆς παρατάξεως.

Μὲ τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, αἱ ὁποῖαι ἐχρύσωσαν τὸ ἐπιβλητικὸν τοπεῖον, ἐτελείωσαν αἱ σπονδαὶ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως· καὶ λάμπων μέσα εἰς τὴν χρυσοῦν πανοπλίαν του, ἀκτινοβολῶν ὀλόκληρος ἀπὸ θάρρος καὶ τόλμην καὶ νεότητα καὶ ἐλπίδα, δίδει τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως. Αἱ σάλπιγγες ἤχουιν, ἐξυπνοῦσαι τὴν κοιμωμένην ἡχὴ τῶν γύρω ὀρέων, καὶ στόλος καὶ στρατὸς ἐκκινουῖν ταυτοχρόνως. Οὐδέποτε ἐπιβλητικώτερον θέαμα παρουσιάσθη πρὸ ἀνθρωπίνων ὀφθαλμῶν.

* Ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἡ περιγραφή τῆς ἐκκινήσεως αὐτῆς μᾶς δίδει τὴν εἰκόνα ἑνὸς θριάμβου μᾶλλον παρὰ μιᾶς πορείας στρατοῦ. Τὸ μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος τῶν λαμπρῶς ἐξωπλισμένων καὶ κοσμημένων πλοίων, τὸ ἐπιβιβασθὲν ἵππικόν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιβατῶν, ἡ μεγαλειώδης πομπὴ τῶν καταστολιστῶν ἐλεφάντων, τὰ στίλβοντα ὄπλα τῶν ὑπερηφάνως βαδιζόντων στρατιωτῶν, ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς ἀκριβείας τῶν κινήσεων, τὸ πᾶν, συνετέλει εἰς τὸ νὰ συρρεῦσούν οἱ Ἴνδοι κατὰ χιλιάδας ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ· καὶ κατάπληκτοι καὶ ἐνθουσιασθέντες καὶ ἐκεῖνοι πρὸ τοῦ μεγαλειώδους θεάματος συνώδευαν τὴν ὑπέροχον πομπὴν ἄδοντες καὶ χορεύοντες ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ. Ὁ ἦχος τῶν σαλπίγγων, ἡ κλαγγὴ τῶν ὄπλων, αἱ διαταγαὶ τῶν ἀξιωματικῶν, τὰ ρυθμικὰ παραγγέλματα τῶν κελευστῶν, ἡ βοή τῶν πληρωμάτων, ὁ κτύπος τῶν χιλιάδων κωπῶν, ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἦχοι, ἐπαναλαμβάνόμενοι ἀδιακόπως παρὰ τῶν ὑψηλῶν ὀχθῶν, ἰδοὺ ἡ μεγαλειώδης εἰκὼν τῆς δυνάμεως τῆς

μεγάλης Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποίαν ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δόξαν νὰ συμμερισθοῦν παρόμοιον θρίαμβον. Ἄξιζει πραγματικῶς, ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων συγγραφέων, νὰ μεταφέρω ἐδῶ μέρος τῆς ὥραίας περιγραφῆς τοῦ Ἀρριανοῦ, μὲ τὴν γλυκεῖαν διάλεκτόν του :

„Ἄμα τε δὴ ἐσημάνθη ἀνήγοντο ἐν κόσμῳ. Ἦν δέ ο ἰκτύπος τῆς εἰρεσίης οὐδενὶ ἄλλῳ ἐοικῶς, ἅτε ἀπὸ πολλῶν νεῶν ἐν ταύτῳ ἐρεσσομένων, καὶ βοῆ ἀπὸ τε τῶν κελευστῶν ἐκδιδόντων τὰς ἀρχὰς τε καὶ ἀναπαύλας τῆς εἰρεσίης καὶ τῶν ἐρετῶν, ὁπότε ἀθροοὶ ἐμπύπτοντες τῷ ροχθίῳ ἐπαλαλάξειαν. Αἶ τε ὄχθαι ὕψηλότεραι τῶν νεῶν πολλαχῆ οὔσαι, ἐς στενόν τε τὴν βοήν ξυνάγουσαι καὶ τῆ ξυναγωγῆ αὐτῇ ἐπὶ μέγα ἠύξημένην ἐς ἀλλήλας ἀντέπεμπον καὶ που καὶ νάπαι ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ τῆ τε ἐρημίῃ καὶ τῆ ἀντιπέμψει τοῦ κτύπου καὶ αὐται ξυνεπελάμβανον. Οἶ τε ἵπποι διαφαινόμενοι διὰ τῶν ἵππαγωγῶν πλοίων, οὐ πρόσθεν ἵπποι ἐπὶ νεῶν ὀφθέντες ἐν τῇ Ἰνδῶν γῆ, ἐκπληξιν παρεῖχον τοῖς θεομένοις τῶν βαρβάρων, ὥστε καὶ οὔτοι ἐπὶ τῇ ὄχθῃ κατέθειον καὶ ξυνείποντο ἐπάδοντες βαρβαρικῶς“.¹

Μετὰ τριήμερον πλοῦν, ἐκτελεσθέντα μὲ τὴν προαναφερθεῖσαν ζηλευτὴν τάξιν, ὁ στόλος ἐσταμάτησεν ἐπὶ δύο ἡμέρας, ἵνα ἐνωθῆ μὲ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ ἀφίχθεις φάλαγγας τοῦ Ἡφαιστῖανος καὶ τοῦ Κρατέρου· μετὰ δὲ τὴν ἀφίξιν καὶ τῆς ὑπὸ τὸν Φίλιππον ὀπισθοφυλακῆς, ἐξεκίνησαν πάλιν, ἀφοῦ πρῶτον κατ' ἐντολὴν τοῦ Νεάρχου ὁ στόλος ἔλαβεν ὅλας τὰς ἐνδεδειγμένας διατάξεις ἀσφαλείας πορείας, διότι μετ' ὀλίγον θὰ ἔφθανον εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Ὑδάσπου

(¹) Ἀρριανοῦ Ἀνάβασις IV, 3.

καὶ Ἐκεῖνου, περαιτέρω τῆς ὁποίας ἐξετείνετο ἡ ἐχθρική χώρα τῶν Μαλλῶν καὶ Ὀξυδρακῶν.

Εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς συμβολῆς τῶν δύο ποταμῶν σχηματίζεται στενωπάτη διώρυξ· τὸ κῦμα, οὕτω συμπιεζόμενον στροβιλίζεται μετὰ μανίας καὶ παρουσιάζει θέαμα πράγματι τρομερόν· οἱ μυκηθμοὶ τοῦ ἔχουν τι τὸ τρομακτικὸν καὶ ἀκούονται ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως, ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦ ἐπιβλητικοῦ θεάματος.¹ Ὁ διάπλους τοῦ σημείου ἐκεῖνου εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνος ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπερογκώσεως τῶν ποταμῶν, ὅπως ἡ περιγραφομένη· οἱ δύο ποταμοὶ, συμμιγνυόμενοι μετὰ σφοδροῦ κυματισμοῦ καὶ πολλῶν δινῶν, συνωθοῦνται ἀφρίζοντες εἰς τὴν στενὴν κλίτην καὶ ἐξακολουθοῦν τὸν ροὺν τῶν με ἀκάθεκτον ὄρμην.

Τὴν πέμπτην ἡμέραν τοῦ πλοῦ, ἠκούσθη ἐκ νότου σφοδρὰ βοή, ὁμοία πρὸς τὴν βοὴν ὤκεανου θυελλώδους· οἱ κωπηλάται τῆς πρωτοπορείας ἐπέσχον τὴν κωπηλασίαν καὶ οἱ μουσικοὶ τρομαγμένοι ἔπαυσαν τὰ ἄσματα, ἀποροῦντες ἂν ἡ θάλασσα ἦτο πλησίον ἢ καταγιγίς ἐπέκειτο. Ὁ Νέαρχος διέταξε νὰ σταματήσῃ ὁ στόλος ὀλόκληρος καὶ ἔστειλεν ἀναγνώρισιν διὰ ξηρᾶς ἵνα ἐρευνήσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ φαινομένου· ἡ ἀναγνώρισις συνήντησεν Ἰνδοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, οἱ ὅποιοι ἀνέφερον εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, ὅτι πλησιάζουν εἰς τὸ ἐπικινδυνωδέστατον σημεῖον τῆς συμβολῆς τῶν δύο ποταμῶν, τὸ ὅποιον ποτὲ δὲν εἶχε τολμήσει κανεὶς νὰ διαβῇ πλέον.

(¹) . . . . . Ἐκεῖ τὸ ρεῦμα μέγα καὶ δίνει ἀποπὶ ὑποστρέφοντος τοῦ ροῦ καὶ τὸ ὕδωρ κυμαίνεται καὶ κοχλάζει ἐπὶ μέγα, ὥστε καὶ πόρρω ἔτι ὄντων ἐξακούεσθαι τὸν ἦτύπον τοῦ κύματος. . . .” (Ἄρριανοῦ Ἀνάβ. VI, 5).

Μόλις ὁ Ναύαρχος ἔλαβε τὴν ἀναφορὰν τῆς ἀναγνωρίσεως, διέταξε νὰ κλιμακωθοῦν αἱ μοῖραι τοῦ στόλου κατ' ἀποστάσεις μεγάλας, νὰ εὐρυνθοῦν συγχρόνως τὰ μεταξὺ τῶν πλοίων διαστήματα, πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων μεταξύ των, συγχρόνως δὲ ἡ κωπηλασία νὰ γίνεται μὲ ρυθμὸν βραδύν, μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, οἱ πηδαλιούχοι νὰ καταβάλλουν μεγίστην προσοχὴν διὰ τὴν διαταχθεῖσαν τήρησιν τῆς γραμμῆς πλεύσεως, ὅλα δὲ τὰ πλοῖα νὰ λάβουν μέτρα διασώσεως τυχόν ναυαγῶν.

Αἱ διαταγαὶ τοῦ Ναυάρχου ἐξετελέσθησαν μετ' ἀκριβείας καὶ ὁ πλοῦς ἐπανελήφθη μὲ μεγάλην ἔντασιν προσοχῆς. Ἐφόσον ἐπροχώρουν, ἡ βοή ἐγένετο σφοδρότερα, αἱ ὄχθαι συνεπληρῆαζον καὶ ἐφάνη μακρόθεν ἡ συμβολή, ἡ σύγκρουσις μᾶλλον τῶν ποταμῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ρεῦμα τοῦ Ὑδάσπου, ἐπιπίπτον σχεδὸν καθέτως ἐπὶ τῆς ὑδατίνης στήλης τοῦ Ἄκεσίνου, παλαίει πρὸς αὐτόν, περιδινόμενον καὶ μανιωδῶς μυκώμενον, καὶ εἴτα, ἀμφοτέροι οἱ ποταμοὶ ἐνούμενοι εἰς ἓνα, ὡς βέλος ὄξυ διὰ μέσου τῆς στενῆς κοίτης, ἐξορμοῦν πρὸς τὰ κάτω.

Μετὰ μεγίστου κόπου ἐνέσχον πάλιν τὴν κωπηλασίαν οἱ ναῦται εἰς νέαν διαταγὴν τοῦ Ναυάρχου, ἐμείωσαν τὸ μέτωπον τῶν πλοίων, ἵνα μὴ συντριβοῦν εἰς τὰς ὄχθας τῆς στενῆς διώρυγος τῆς συμβολῆς καὶ ἤρρυναν περισσότερο τὰ διαστήματα καὶ τὰς ἀποστάσεις μεταξύ των.

Κατόπιν ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Νεάρχου ἡ διαταγὴ τῆς διαπλεύσεως τοῦ ἐπικινδύνου σημείου ἤτο δὲ ἡ διαταγὴ αὕτη, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὁ Ναύαρχος : *„βιαιοτάτη εἰσεσίη χρωμένους ἐξελαύνειν ἐκ τῶν στενῶν, τοῦ μὴ ἐμπιπτούσας τὰς ναῦς ἐς τὰς δίνιας ἀνα-*

στρέφεσθαι πρὸς αὐτῶν, ἀλλὰ κρατεῖν γὰρ τῇ εἰρησίῃ τῶν ἐπιστροφῶν τοῦ ὕδατος".¹

Ἐφθασαν ἤδη τὰ πλοῖα πρὸς τὸ τρομερὸν σημεῖον. Παρὰ τὸν φόβον τὸν ὅποιον δεδικοιολογημένως ἐδοκίμαζαν τὰ πληρώματα, ἐξετέλεσαν πιστῶς τὰς διαταγὰς τοῦ Ναυάρχου· οἱ πηδαλιούχοι ἐκράτουν σταθερῶς τὴν κατεύθυνσιν, οἱ δὲ ἀξιώματικοὶ παρώτρυναν εἰς προσοχὴν καὶ μεγίστην ἔντασιν τῶν δυνάμεων, ἵνα διὰ βιαίας κωπηλασίας ὑπερνικήσουν τὸ ρεῦμα. Ἄλλως ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ παρεσύροντο τὰ πλοῖα εἰς δίνην, λόγῳ τῆς ὁποίας θὰ ἐκινδύνευον νὰ μὴ δυνηθοῦν νὰ ἐξέλθουν ἐκ τῆς στενότητος τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν περαιτέρω, εὐρύτερον, ἐξαπλουμένην κοίτην, ἀλλὰ νὰ καταβυθισθοῦν καὶ νὰ κατασυντριβοῦν ἢ μεταξὺ των ἢ ἐκτοξευόμενα μεθ' ὀρμῆς εἰς τὰς ὄχθας.

Ἐν τούτοις παρ' ὅλα τὰ ληφθέντα μέτρα καὶ τὰς ὑπερανθρώπους τῶν πληρωμάτων προσπάθειας, τὸ ρεῦμα παρέσυρε τὰ πλοῖα, μετ' ἀπεριγράπτου δὲ μόχθου οἱ πηδαλιούχοι καὶ οἱ ἐρέται ἐτήρουν τὴν διεύθυνσιν.

Πολλὰ πλοῖα παρεσύρθησαν εἰς τὴν δίνην, ὅπου κυκλικῶς περιεδινήθησαν, καὶ αἱ μὲν κῶπαι καὶ τὰ πηδάλια αὐτῶν συνετριβήσαν, τὰ πλάγια ἐβλάβησαν, αὐτὰ δὲ μόλις καὶ μετὰ βίας ἐσώθησαν ἀπὸ τοῦ καταποντισμοῦ. Ἰδίως ἐκινδύνευσαν μεγάλως αἱ μακρὰ νῆες· χάρις ὅμως εἰς τὰ ληφθέντα μέτρα τῆς εὐρύνησεως τῶν μεταξὺ των ἀποστάσεων καὶ διαστημάτων, δύο μόνον ἐξ ὅλων συνεκρούσθησαν πρὸς ἀλλήλας καὶ συντριβεῖσαι κατεβυθίσθησαν, ἀλλὰ τὰ

(¹) Ἀρχιαν. Ἀνάβ. VI, 5.

πληρώματά των, πλὴν ὀλίγων ναυτῶν, διεσώθησαν. Εὐτυχέστερον διήλθον τὰ στρογγύλα ὄπλαταγωγὰ, ἵππαγωγὰ καὶ φορτηγὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα καταληφθέντα ὑπὸ τῆς δίνης δὲν ἀνετράπησαν ἕνεκα τοῦ πλάτους αὐτῶν, ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς τῆς βίας τῶν κυμάτων, περιήχθησαν πάλιν εἰς τὴν ὄρθην διεύθυνσιν. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς βασιλικῆς νηός, περιήλθεν πρὸς στιγμὴν εἰς κίνδυνον καὶ ἐκδυθεὶς ἦτο ἕτοιμος νὰ ριφθῆ εἰς τὸν ποταμὸν καὶ σωθῆ κολυμβῶν.¹

Οὕτω λοιπὸν διέπλευσεν ὁ στόλος τὸ ἐπικίνδυνον σημεῖον, ὑπὸ τὰ κατάπληκτα τῶν ἰθαγενῶν βλέμματα, καὶ μετὰ ζημίας σχετικῶς μικρᾶς, χάρις εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου ληφθέντα μέτρα, καὶ ἐσυνέχισε τὸν πλοῦν. Μετὰ μίαν ὥραν πλεύσεως, κατέστη τὸ ρεῦμα ἡρεμώτερον· ὁ ποταμὸς ἐδῶ κάμπτεται πρὸς τὰ δεξιὰ παρὰ τοὺς παροχθίους λόφους, ὀπισθεν τῶν ὁποίων εἰς σχηματιζομένην ἡρεμον λεκάνην ἤδυνήθησαν νὰ προσορμισθοῦν ἀνέτως καὶ ἐξησφαλισμένοι ἀπὸ τῶν ρευμάτων. Ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ παραμείνῃ ἐνταῦθα ὁ στόλος καὶ παρήγγειλεν εἰς τὸν Νέαρχον νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν καὶ τὴν ταχυτέραν δυνατὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν βλαβέντων πλοίων· αὐτὸς δέ, παραλαβὼν τμήμα τοῦ στρατοῦ ἐξέδραμε καὶ καθυπέταξε τὰς περιοικούσας μαχίμους φυλάς τῶν Σιβῶν καὶ Ἀγαλασσῶν.

¹Ἐπιστρέψας εἰς τὸν Ἀκεσίην ὁ Ἀλέξανδρος, εὔρε τὸν στόλον ἕτοιμον πρὸς ἀπόπλουν· εἶχε δὲ φθάσει ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἡφαιστίων, ὁ Κράτερος καὶ ὁ Φίλιππος μὲ τὸν ὑπόλοιπον στρατόν. Ἐλαβε τότε

(¹) (Κούρτιος IX, 4, 10, Διόδωρος ΙΖ'. 96).

τάς διατάξεις του διὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Μαλλῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐπικράτεια ἀρχομένη ἀπὸ τὴν συμβολὴν περίπου τοῦ Ἑκεσίμου καὶ Ἑδραῶτου, ἐξετείνεται πολὺ πρὸς βορρᾶν παροχθίως τοῦ τελευταίου τούτου ποταμοῦ. Ὁ βασιλεὺς εἶχε πληροφορίας περὶ συγκεντρώσεως μεγάλων ἐχθρικών δυνάμεων καὶ παρασκευαζομένης πείσμονος ἀντιστάσεως τοῦ μαχιμωτάτου τούτου Ἰνδικοῦ ἔθνους καὶ ἔλαβε τὰς ἀναγκαίαις διατάξεις του ὡς ἐξῆς :

Διέταξε πρῶτον τὸν Νεάρχον νὰ πλεύσῃ ἀμέσως μὲ τὸν στόλον πρὸς τὰ κάτω καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἑκεσίμου, ἀπέναντι τῆς συμβολῆς τοῦ Ἑδραῶτου, διὰ νὰ ἀποκόψῃ οὕτω τὴν συγκοινωνίαν τῆς χώρας τῶν Μαλλῶν, μετὰ τῶν δυτικῶς τοῦ Ἑκεσίμου φυλῶν καὶ ἐμποδίσῃ πᾶσαν τυχὸν ἀπόπειραν αὐτῶν διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Κρατέρου· κατόπιν διέταξε τὸν Κράτερον, μετὰ τοῦ ἰδίου του σώματος, τῶν ἐλεφάντων καὶ τῆς φάλαγγος τοῦ Πολυσπέροντος, νὰ ὀδεύσῃ παραλλήλως πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἑκεσίμου, καὶ φθάνων εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Νεάρχου, νὰ σχηματίσῃ, μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν σπουδαίας δυνάμεως, ἰσχυρὰν βάσιν κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, κατασυντρίβων πᾶσαν τυχὸν ἐκεῖ ἐκδηλωθησομένην ἀπόπειραν, καὶ ἀναμένων, κατὰ τὰ ἄλλα, τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως. Τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν διήρσεεν εἰς τρία τμήματα· τὸ ἓν τούτων, ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος καὶ ἐξώρμησε διὰ τῆς ἐνδοχώρας πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ ὄρια τῆς χώρας τῶν Μαλλῶν μεταξύ τῶν ὁπίων καὶ τοῦ Ἑκεσίμου ἐξετείνεται μεγάλη καὶ ἄνυδρος ἔρημος, ἵνα ὠθήσῃ αὐτοὺς κάτω πρὸς τὸν Ἑδραῶτην· τὸ δεύτερον τὸ ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἑφαιστίωνος, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξορμήσῃ καὶ κα-

ταλάβη τὴν γραμμὴν τοῦ Ὑδραῶτου καὶ τὸ τρίτον, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Πτολεμαίου, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ καταλάβη ἐπίκαιρα σημεῖα περὶ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀκεσίνου. Κατὰ τὸ θαυμάσιον αὐτὸ εἰς σύλληψιν στρατηγικὸν σχέδιον, περὶ τῆς πληρότητος τοῦ ὁποῦ ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου μᾶς πείθει, οἱ Μαλλοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ εὔρουν οὐδαμοῦ σωτηρίαν· διότι ἂν μὲν, ὠθούμενοι ἀπὸ βορειοδυτικῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐτρέποντο ἵνα ζητήσουν καταφύγιον εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀκεσίνου, θὰ ἐπιπτον εἰς χεῖρας τοῦ Νεάρχου καὶ τοῦ Κρατέρου, ἂν δὲ ἔφευγον πρὸς νότον, κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ὑδραῶτου, θὰ ἐνέπιπτον εἰς χεῖρας τοῦ Ἡφαιστίνου, καὶ ἂν ἐκεῖθεν ἐζήτουν σωτηρίαν πρὸς δυσμᾶς, θὰ συνήντων τὰς, περὶ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀκεσίνου, δυνάμεις τοῦ Πτολεμαίου.

Μετὰ πολλοὺς καὶ σκληροὺς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι τοῦ παρόντος διὰ νὰ τοὺς ἀφηγηθῶ, οἱ Μαλλοὶ, τῶν ὁποίων αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις ἦσαν σημαντικώταται, ἀνερχόμενοι εἰς 60.000 πεζοὺς, 10.000 ἵππεῖς καὶ 700 πολεμικὰ ἄρματα, ὑπετάγησαν εἰς τὴν δύναμιν τῶν Ἑλληνικῶν ὄπλων. Εἰς μίαν ὀχυρὰν πόλιν τῶν Μαλλῶν, τὴν προτάξασαν τὴν τελευταίαν πείσμονα ἀντίστασιν, παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῆ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος, τραυματισθεὶς διὰ βέλους εἰς τὸ στήθος, ὅτε, ἀναβάς ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, εἰς τὸ τεῖχος, καὶ ἀκολουθοῦμενος μόνον ὑπὸ τοῦ Πευκέστα, τοῦ Λεοννάτου καὶ τοῦ Ἀβρέου ἐπήδησεν ἐκεῖθεν ἀναμέσον τῶν χιλιάδων τῶν Ἰνδῶν. Ὁ βαρὺς ἐκεῖνος τραυματισμὸς τοῦ βασιλέως, ἔγινεν αἷτια νὰ πιστευθῆ ἐπ' ἄρκετόν, ὑφ' ὄλου τοῦ στρατοῦ, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐφονεύθη, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ μεγάλην ταραχὴν, ὀδύνην καὶ πένθος. Καὶ

ἐδέησε, διὰ νὰ παρηγορηθῆ ὁ στρατός καὶ νὰ πιστεύσῃ ὅτι ζῆ ὁ βασιλεύς του, νὰ μετακομισθῆ, πάσχωσαν ἀκόμη εἰς τὸν Ὑδραῶτην ὁ Ἄλέξανδρος, νὰ ἐπιβιβασθῆ τριακοντόρου, καὶ νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸ στρατόπεδον, ἵνα τὸν ἴδουν οἱ στρατιῶταί του.

Οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων του τότε, συνίστων εἰς τὸν βασιλέα νὰ μὴν ἐκθέτῃ τὴν ζωὴν του εἰς τοιοῦτον κίνδυνον, οἱ δὲ στρατιῶταί του τὸν ἐξελιπάρουν νὰ μὴν ἐπαναλάβῃ τοιοῦτον τόλμημα, διότι αὐτοῦ θανόντος τί θὰ ἐγένετο ὁ στρατός; Ἐξ ὄλων αὐτοῦ τῶν φίλων, ὁ Νέαρχος, δὲν συνεφώνει μὲ τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις αὐτὰς πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἔλεγεν, ὅτι *„χαλεποὶ αὐτῶ τῶν φίλων ἐγένοντο ὅσοι ἐκάμιζον ὅτι αὐτὸς πρὸ τῆς στρατιῆς κινδυνεύει· οὐ γὰρ στρατηγοῦ εἶναι ταῦτα ἀλλὰ στρατιώτου“*, γέρων δὲ τις Βοιωτός, ἀπέκτησε τὴν φιλιαν τοῦ βασιλέως, διότι εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις τῶν ἄλλων, αὐτὸς εἶπεν *“ὦ, Ἄλεξανδρε, ἀνδρῶν τὰ ἔργα· τῶ δέ τι δρῶντι καὶ παθεῖν ἔστιν ὀφειλόμενον“*.¹

Ἐνταῦθα παρέμεινεν ὁ στόλος μέχρι ἀποθεραπείας τοῦ Ἄλεξάνδρου, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐναυπηγήθησαν νέα πλοῖα, ὥστε ὁ ὄλος ἀριθμὸς τούτων ἀνήλθεν εἰς 2000. Ἀναρρώσαντος τελείως τοῦ βασιλέως, ὁ στόλος ἐξεκίνησε φέρων ἤδη 1700 ἑταίρους ἵππεις, 10.000 πεζοὺς, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὀλόκληρον τὸ σῶμα τῶν ὑπασπιστῶν, τοὺς Κρήτας καὶ Θράκας τοξότας καὶ τοὺς Ἄγριάνας ἀκοντιστάς, καὶ μετὰ ἤρεμον καὶ ἄνευ ἀπευκταίου πλοῦν, ἔφθασεν εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Ἀκεσίνου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ,¹ περὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 325 π.Χ.

(¹) Ἄρριανοῦ Ἀνάβ. Δ', 15.

Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἔκτισεν ὁ Ἀλέξανδρος νέαν πόλιν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοῦ Ἰνδοῦ· ἡ πόλις αὐτὴ κατελήφθη ὑπὸ σημαντικῆς δυνάμεως στρατευμάτων καὶ ὠρίσθη ὡς τὸ νοτιώτατον σημεῖον τῆς σατραπείας τοῦ Φιλίππου, ὅστις ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ φροντίσῃ μετὰ πάσης ἐπιμελείας διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐγγωρίου ἐμπορίου, νὰ κατασκευάσῃ εὐρύχωρον λιμένα, ναυπηγεῖα καὶ ἀποθήκας καὶ διὰ παντὸς τρόπου νὰ προαγάγῃ τὴν ἀκμὴν τῆς νέας ἑλληνικῆς πόλεως, εἰς τοιοῦτον ἐπίκαιρον σημεῖον κτισθείσης.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 325 π.Χ., ὁ στόλος ἐξεκίνησε ἄλιν καὶ ἔφθασεν ἀκωλύτως μέχρι τῆς χώρας τῶν Σόγδων. Τὸ ἔδαφος καὶ ἡ φύσις τῆς χώρας μεταβάλλεται πλέον οὐσιωδῶς· ἡ εὐφορία τῆς Πενταποταμίας παύει καὶ μία ἀυξάνουσα ξηρασία τὴν διαδέχεται. Ἐνταῦθα ὑπετάγησαν οἰκειοθελῶς, μὲ ὄλον τὸν στρατὸν τῶν ἀνερχόμενον εἰς 60.000 πεζοὺς, 10.000 ἵππους καὶ 500 ἄρματα, οἱ Σόγδοι καὶ ἄλλοι παραποτάμιοι φυλαί, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔκτισε νέαν πόλιν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα „Ἀλεξάνδρεια ἢ ἐν Σόγδοις“· ἡ πόλις ὠχυρώθη σπουδαίως, ἀπέκτησε λιμένα καὶ ναύσταθμον, καὶ ὠρίσθη ὡς πρωτεύουσα τῆς σατραπείας τοῦ κάτω Ἰνδοῦ. ἡ ἐπικράτεια τῆς ὁποίας ἐπεξετάθη ἀργότερον μέχρι τῆς θαλάσσης, σατράπης δὲ αὐτῆς διωρίσθη ὁ Πείθων, ὁ

(1) Ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ διαδοχικὴ ὀνομασία τῶν ποταμῶν τῆς Πενταποταμίας μέχρι τῆς συμβολῆς αὐτῶν μετὰ τὸν Ἰνδόν· ὁ Ὑδάσπης χύνεται εἰς τὸν Ἀκεσίην καὶ οἱ δύο ποταμοὶ καλοῦνται πλέον Ἀκεσίης, εἰς αὐτὸν χύνεται κατόπιν ὁ Ὑδραώτης καὶ ὁ νέος ποταμὸς διατηρεῖ ἄλιν τὸ ὄνομα Ἀκεσίης, κατωτέρω δέχεται τὸν Ὑφασιν καὶ ἐξακολουθῶν ἄλιν νὰ ὀνομάζεται Ἀκεσίης, ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἰνδόν, ὁπότε χάνει πλέον τὸ ὄνομά του, παραλαμβάνων τὸ τοῦ Ἰνδοῦ.

ὁποῖος ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν μὲ στρατὸν 10.000 ἀνδρῶν.

Ὁ στόλος ἐξεκίνησε πάλιν καὶ καταπλέων συνεχῶς τὸν Ἰνδὸν ἔφθασεν εἰς τὰς ἐπικρατείας τῶν Ἰνδῶν ἡγεμόνων Σάμβου Ὁξυκανοῦ καὶ Μουσικανοῦ, τὰς ὁποίας διὰ διαφόρων ἀγῶνων καθυπέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος.

Ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς διέταξεν ὅπως τὸ τρίτον σχεδὸν τοῦ στρατοῦ (ἦτοι αἱ φάλαγγες τῶν πεζεταίρων τοῦ Ἀττάλου καὶ τοῦ Μελεάγρου, τὸ ὑπὸ τὸν Ἀντιγένην ἡμῖσι τοῦ σώματος τῶν ὑπασπιστῶν, μέρος τῶν τοξοτῶν, ἅπαντες οἱ ἐλέφαντες καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πεζῶν καὶ τῶν ἐταίρων ἰππέων ἱκανὸς ἀριθμὸς) ὑπὸ τὸν Κράτερον, πορευθῆ πρὸς δυσμὰς καὶ διὰ τῆς Ἀραχωσίας καὶ τῆς Δραγγιανῆς μεταβῆ εἰς τὴν Καρμανίαν ἔνθα θὰ συνηνοῦτο μὲ τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν. Διέταξε κατόπιν τὸν Πείθωνα, ὅπως παραλαμβάνων τοὺς Ἀγριάνας ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς Δάας ἱπποτοξότας, διαβῆ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἰνδοῦ, ἵνα ἐκκαθαρίσῃ τὴν περιοχὴν ἐκ τυχόν ὑπολειμμάτων ἀντιστάσεως, συνοικήσῃ τὸν τόπον καὶ τοποθετήσῃ τὰς ἀναγκαίας φρουράς, κατόπιν δὲ κατέλθῃ πρὸς τὰ Πάτταλα καὶ συνενωθῆ μὲ τὸν ἄλλον στρατὸν. Τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν ἀνέλαβεν ὁ Ἡφαιστίων, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ κατήρχετο ἐπίσης εἰς Πάτταλα. Ὁ ἴδιος δὲ ὁ βασιλεὺς μὲ τὸν ἐπὶ τοῦ στόλου ἀπομένοντα στρατὸν κατέπλευσε τὸν ποταμὸν καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου 325 π.Χ. ἔφθασεν εἰς Πάτταλα, ὁπόθεν ἄρχεται τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἔνθα ὁ ἡγεμὼν Μοῖρις, τοῦ ὁποιοῦ τὸ κράτος ἐξετείνετο καθ' ἅπαν τὸ Δέλτα τοῦ ποταμοῦ, ὑπετάγη οἰκιοθελῶς εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ πόλις Πάτταλα, ἡ σημερινὴ Haiderabad, κειμένη

τότε εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ τριγώνου τοῦ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ δεσπόζουσα τῆς περὶ τὸν κάτω Ἰνδὸν χώρας, ἀνεξαρτήτως τῆς στρατιωτικῆς τῆς ἀξίας διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κατοχῆς ὅλης τῆς περιοχῆς, παρουσιαζέτο ὡς τὸ περισσότερον ἐνδεδειγμένον διαμετακομιστικὸν κέντρον ἐμπορίου μεταξὺ Ἰνδιῶν καὶ Περσίας. Διὰ τοῦτο ὁ Ἡφαιστίων ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ τὴν ὀχυρώσῃ μετὰ πάσης ἐπιμελείας, παρ' ὅλην τὴν φλογερὰν θερμότητα τοῦ κλίματός της, (ἐξ οὗ δικαιολογεῖται καὶ τὸ ὄνομά της Πάτταλα, σημαίνον εἰς τὴν Σανσκριτικὴν κόλασιν), καὶ νὰ κατασκευάσῃ ἀποθήκας νεώρεια καὶ εὐρύχωρον λιμένα περὶ τὴν πόλιν. Ταυτοχρόνως ἐστάλησαν εἰς τὴν ἀνατολικῶς τῶν Παττάλων ἐκτεινομένην ἀνυδρον ἔρημον πολλὰ ἀποσπάσματα στρατιωτῶν καὶ ὤρυξαν πολλὰ φρέατα εἰς διάφορα σημεία τῆς ἐρήμου, οὕτως ὥστε νὰ γίνῃ κατοικήσιμος ἡ χώρα, νὰ διευκολυνθῇ καὶ ἡ ἐκ τοῦ μέρους τούτου πρὸς τὰ Πάτταλα συγκοινωνία καὶ νὰ ἀνοιχθῇ καὶ ἐκεῖθεν ὁδὸς ἐπικοινωνίας εἰς τὰ καραβάνια τὰ ἐκ τῶν ἀνατολικῶς τοῦ Ἰνδοῦ χωρῶν προερχόμενα.

Μὲ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Μοίριδος ἔληξαν αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις τῆς Ἰνδικῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μεμονωμένοι ἀντιστάσεις κατεβάλλοντο εὐχερῶς ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῶν σατραπῶν καὶ ἡ ἐμπέδωσις τῆς Ἑλληνικῆς κατακτήσεως ἐσταθεροποιεῖτο ὁσημέραι μὲ τὰ ἐκπολιτιστικὰ σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν κατακτηθεῖσαν Ἰνδικὴν χώραν, ἡ ἔκτασις τῆς ὁποίας ἦτο περίπου 600.000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα.

Ἐννέα καὶ πλέον μῆνες ἀπητήθησαν διὰ τὸν κατάπλου τοῦ Ἰνδοῦ, ἀπὸ Νικαίας μέχρι Παττάλων, τὸν πρῶτον αὐτὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου κατά-

πλουν, τὸν ὅποιον ἐπετέλεσαν οἱ Ἕλληνες ναυαρχοῦντος τοῦ Νεάρχου.

Ὁ στόλος ἐξεκίνησεν ἐκ Νικαίας, τὴν 23 Ὀκτωβρίου τοῦ 326 π.Χ., κατηνάλωσε τὸ φθινόπωρον, τὸν χειμῶνα, τὴν ἀνοιξιν τοῦ 325 π.Χ. καὶ μέρος τοῦ θέρους καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ Πάτταλα περὶ τὴν ἀνατολήν τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Κυνός, ἦτοι περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου τοῦ 325 π.Χ.¹

ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥ

Μετὰ τὴν ἀνάπαυσιν ἀρκετῶν ἡμερῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ δυχύρωσις τῶν Παττάλων εἶχε σχεδὸν περατωθῆ, ἡ δὲ κατασκευὴ τῶν νεωρείων εἶχεν ἱκανῶς προχωρήσει, ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ ἐξετάσῃ αὐτοπροσώπως μετὰ τοῦ Νεάρχου τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰνδοῦ, νὰ ἀντιληφθῆ ἂν αὐταὶ εἶναι πλωταὶ καὶ κατάλληλοι πρὸς ἐμπορίαν, καὶ νὰ ἐκπλεύσῃ κατόπιν πρὸς τὸν Ὀκεανόν, πρὸς τὸν ὅποιον οὐδεὶς ἕως τότε εἶχεν ἐκπλεύσει.

Ἡ νέα αὐτῆ ἐπιχείρησις βασιλέως καὶ ναυάρχου προκαλεῖ ἐπίσης τὸν θαυμασμόν ὄλων τῶν ξένων ἱστορικῶν συγγραφέων· ἤδη ἐθαύμασαν οὗτοι τὴν

(¹) „Πλεῖν ἀρξαμένους πρὸ δύσεως Πληϊάδος οὐ πολλαῖς ἡμέραις, καὶ τὸ φθινόπωρον πᾶν καὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ ἐπιδὸν ἔαρ καὶ θέρος ἐν τῷ κατάπλω πραγματευθέντας, ἐλθεῖν ἐς τὴν Παταληνὴν περὶ Κυνός ἐπιτολήν, δέκα μὲν δὴ τοῦ κατάπλου γενέσθαι μῆνας, οὐδαμοῦ δ' ὑετῶν αἰσθᾶσθαι, οὐδ' ὅτε ἐπήμασαν οἱ ἐτησιαί“ (Ἀριστόβουλος ὁ Κασσανδρεύς).

ἄνευ προηγουμένου τόλμην αὐτῶν, οἱ ὅποιοι, μεταφερθέντες εἰς τὰς ἀγνώστους αὐτὰς χώρας, τὰς ἀποτελούσας τὰ σύνορα τοῦ μέχρι τότε γνωστοῦ κόσμου καὶ ὅπου τὰ πάντα ἦσαν καινὰ δι' αὐτούς, ἐτόλμησαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ ρεῦμα ποταμοῦ, ὃ ὁποῖος, πλατὺς ὅπως ὁ Ἑλλήσποντος, βαθύς, εἰς μερικά μέρη ὅπως ἡ θάλασσα, κυλῖει τὸν τεράστιον ὄγκον τοῦ ἀπὸ τῶν Ἴμαλαΐων ὀρέων μέχρι τῆς θαλάσσης, μὴ παρουσιάζων οὐδὲ ἓνα διαβατὸν πόρον καθ' ὅλον τὸ μήκος αὐτοῦ καὶ τοῦ ὁποίου τὰ κύματα, ὅταν ἐγείρεται ὁ ἄνεμος, ὁμοιάζουν πρὸς τὰ κύματα ὠκεανοῦ θυελλώδους.

„Ἡ ναυσιπλοῖα τοῦ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ, λέγει ὁ ἐξερευνητὴς Burnes,¹ εἶναι, παρ' ὅλα τὰ σημερινὰ τελειοποιημένα μέσα, παρ' ὅλην τὴν πληθώραν ὁδηγῶν καὶ πιλότων, δυσχερεστάτη συγχρόνως καὶ ἐπικίνδυνος. Τὸ ὕδωρ ρίπτεται μεθ' ὀρμῆς ἀπὸ τῆς μιᾶς ὄχθης εἰς τὴν ἄλλην, ἀποσπῶν ἀδιακόπως μεγάλους ὄγκους γῆς, τὴν ὁποίαν κατατρώγει καὶ ὑπονομεύει κάθε στιγμήν ὄγκοι ἀργίλλου καταπίπτουν εἰς τὸν ποταμὸν μὲ τρομακτικὸν θόρυβον. Ἐὰν ἡ ὄχθη, περισσότερο συμπαγῆς, ἀνθίσταται, σχηματίζονται, ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐνέργειαν τοῦ ἐπερχομένου καὶ ἀναστρέφοντος ρεύματος, ἄβυσσοι καὶ στρόβιλοι. Καταλαμβανόμενα ἀπὸ τὴν δίνην αὐτῶν τὰ πλοῖα, περιστρέφονται ἀποτόμως καὶ χρειάζεται μεγίστη προσοχὴ καὶ ἱκανότης διὰ νὰ μὴ καταποντισθοῦν“.

(¹) Sir Alexander Burnes (1805-1841) Ἕλληνας θαλασσοπόρος καὶ ἐξερευνητής, μελετήσας ἰδιαιτέρως τὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἐπιχειρήσας τὴν ναυσιπλοῖαν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ τὸ 1835. Σχετικὸν βιβλίον του δημοσιευθὲν ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ 1836 ἐγένετο τὸ προσφιλέστερον βιβλίον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Καί ἐν τούτοις ὁ Ἄλέξανδρος καί ὁ Ναύαρχός του, μόνοι ἄνευ ὁδηγῶν καί πιλότων, ἀπεφάσισαν νά ἐξερευνήσουν καί νά δαμάσουν καί τὸ τελευταῖον αὐτὸ τμήμα τοῦ ποταμοῦ.

Ἡ ἐξερεύνησις αὐτῆ τοῦ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ, ἡ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου, ἤρχισεν ἀπὸ τὸν εὐρύτερον αὐτοῦ βραχίονα, τὸν δεξιόν. Διετάχθη πρῶτον ὁ Λεοννάτος μὲ 1.000 ἵππεῖς καί 9.000 ὀπλίτας καί ψιλοὺς νά κατέρχεται τὴν ἐσωτερικὴν ὄχθην τοῦ βραχίονος αὐτοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τοῦ Νεάρχου, παραλαβόντες ἐκ τῶν τριακοντόρων καί ἡμιολιῶν τὰς καλυτέρας καί τινὰς κερκούρους, κατέπλεον τὸν βραχίονα τοῦ ποταμοῦ, ἄνευ ὁδηγῶν, διότι οἱ μὲν κάτοικοι τῶν Παττάλων δὲν ἤσκουν τὴν ναυτιλίαν, οἱ δὲ παρόχθιοι Ἰνδοὶ ἔφευγον μόλις τοὺς ἔβλεπον προσεγγίζοντας. Οὕτω ἤρχισαν τὴν ἐξερεύνησιν αὐτὴν, ἐμπιστευόμενοι μόνον εἰς τὴν ἴδιαν τόλμην καί εἰς τὸ θάρρος καί τὴν δεξιότητα τῶν ναυτῶν τῶν, χωρὶς ὁμῶς καί νά φαντάζονται ποῖα δεινὰ θά συνήντων ἀπὸ τὴν ἀνήκουστον ὀρμὴν τῶν ὠκεανείων φαινομένων

Θά ἦσαν περίπου τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου τοῦ 325 π. Χ., ὁ ποταμὸς εἶχεν ἐξογκωθῆ, καταπλημμυρίσας ἐν μέρει τὰς ταπεινοτέρας παραποταμίους χώρας, καί ὁ πλοὺς ἦτο διὰ τοῦτο δυσχερέστατος. Καί τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἔπλευσαν ἄνευ τινος ἀπευκταίου· ἀλλὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν, δέκα περίπου μίλια κατωτέρω τῶν Παττάλων, ἠγέρθη σφοδρότατος νότιος ἄνεμος, μετὰ τοσαύτης ὀρμῆς πνέων ὥστε *„κοῖλον ἐποίει τὸν ποταμὸν καί τὰ σκάφη διέσειεν ὥστε ἐπόνησαν αἱ πλεῖσται τῶν*

νεῶν, τῶν δὲ τριακοντόρων ἔστιν αἷ καὶ πάντη διε-
λύθησαν".¹

"Ἐσπευσαν τότε πρὸς τὴν ὄχθην, ἵνα ὄσον τὸ δυ-
νατὸν ταχύτερον ἐπιδιορθώσουν τὰς βλάβας· φιλοὶ δέ
τινες στρατιῶται, σταλέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως, συνέ-
λαβον μερικοὺς ἐκ τῶν φυγόντων παροχθίων κατοί-
κων, διὰ τὰ τοὺς χρησιμοποιήσουν ὡς ὀδηγούς.

Τὴν ἐπομένην ἐξηκολούθησαν τὸν πλοῦν· ὁ πο-
ταμὸς ἐγίνετο ὀλοὲν πλατύτερος, μεταξὺ τῶν χαμη-
λῶν καὶ ἐρήμων ὄχθων του, ἤρχισαν δὲ νὰ αἰσθά-
νωνται τὴν ψυχρὰν θαλασσίαν αὖραν. Μετὰ διακο-
σίων σταδίων πλοῦν, ἔφθασαν εἰς τὸ πλατύτερον μέ-
ρος τοῦ ποταμοῦ, ὁπότε σφοδρὸς θαλάσσιος ἄνεμος
ἠγέρθη ἐκ νότου· ὁ ποταμὸς ὠγκοῦτο ἐπικινδύνως, ἡ
κωπηλασία ἐγίνετο μετὰ μεγάλης δυσκολίας, φοβού-
μενοι δὲ τὴν ἐπανάληψιν τῆς χθεσινῆς συμφορᾶς,
ἔστρεψαν πρῶραν πρὸς μίαν διώρυγα πλησίον τῆς
ὄχθης, ὑποδειχθεῖσαν ὑπὸ τῶν συλληφθέντων τὴν
προηγουμένην ἡμέραν παροχθίων ἀλιέων. Οἱ ἐρέται
ἐκωπηλάτων μὲ ὄλας τῶν τὰς δυνάμεις, διότι τὰ
ὔδατα τοῦ ποταμοῦ ἐξωγκοῦντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλ-
λον, καὶ μετὰ κόπου ἠδυνήθησαν νὰ προσεγγίσουν
τὰ πλοῖα εἰς τὴν ξηράν.

Νέα δεινὰ τοὺς ἐπερίμεναν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο,
ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἐδραπέτευσαν οἱ συλληφθέντες
ἐγχώριοι ἀλιεῖς. Μόλις προσήραξαν ἤρχισεν ἡ πρώτη
φάσις—ἡ ἄμπωτις—τοῦ συνήθους εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα
φαινομένου τῆς παλίρροιας, τὸ ὁποῖον εἰς πάντας
ἐπροξένησε κατάπληξιν καὶ φόβον διότι οὐδεὶς, οὔτε
ἀξιωματικοὶ οὔτε πληρώματα, εἶχον ἴδη ποτὲ τὸ φαι-
νόμενον τοῦτο καὶ μάλιστα εἰς τοιαύτην σφοδρότητα

(¹) Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. ΣΤ'. 18.

καὶ ἕκτασιν. Ὁ ποταμὸς ἤρχισε νὰ καταπίπτῃ ταχέως, τὰ ὕδατά του ἀπεσύροντο μεθ' ὀρμῆς, καὶ ἐντὸς ὀλίγου τὰ σκάφη, ἄλλα μὲν ἔμειναν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἄλλα δὲ ἐβυθίσθησαν εἰς τὴν ἰλὺν τῆς ὄχθης.¹ Σπασμένοι κῶπαι καὶ πηδάλια καὶ παντὸς εἴδους ἄλλα ναυάγια ἐκάλυπτον τὰ πέριξ.² Κατάπληκτοι πάντες ἤρχισαν νὰ περιποιῶνται ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰ πλοῖα καὶ ἠτοιμάζοντο ἤδη νὰ τὰ μετακινήσουν διὰ τῶν χειρῶν περαιτέρω, μέχρις ὅτου συναντήσουν βαθύτερα ὕδατα, ὅτε ἡ δευτέρα φάσις τοῦ ἐπικινδύνου φαινομένου—ἡ πλημμυρίς—ἤρχισεν.

Ὁ Ὁκεανὸς, ὑπακούων εἰς τὴν περιοδικὴν του κίνησιν, ἤρχισε νὰ ἀνυψοῦται ταχέως, τὰ κύματά του ἐξωγκώθησαν καὶ ἠπλοῦντο μυκώμενα καὶ ὠθοῦντα τὸν ποταμὸν πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὸ ρεῦμα αὐτοῦ ἐσταμάτησε πρῶτον, κατόπιν ἀπωθούμενον μεθ' ὀρμῆς αὐξανούσης ἐστροβιλίσθη καὶ ὑπεχώρησε μὲ ταχύτητα σφοδροτέραν ἐκχειλίζοντος χειμάρρου. Ἡ θάλασσα ἐξωγκοῦτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ ἐκά-

(¹) Ὁ Βολταῖρος σατυρίζει τὴν ἐκπληξιν, τὸν τρόμον καὶ τὴν ἄγνοιαν τοῦ φαινομένου ἀπὸ ἀξιωματικῶν καὶ πληρώματα, λέγων ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔπρεπε νὰ ἀγνοῇ τὸ φαινόμενον τῆς παλίρροιας ἐφόσον εἶχε διδάσκαλον τὸν Ἀριστοτέλην καὶ ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν του ὄφειλον νὰ τὸ γνωρίζουν ἀπὸ τὸν Εὐριππον. Ὁ ταγματάρχης Rennel καυτηριάζει τὴν ἀναιδῆ αὐτὴν ἀτύρῃαν, ἀποδεικνύων ὅτι ἡ παλίρροια τοῦ Ἰνδοῦ (Ie bore), ἡ ὁποία γίνεται καθ' ὄλον τὸ μῆκος τῆς ἀκτῆς, ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ κόλπου Cutch μέχρι τῆς χερσονήσου Guzarate, ἔχει τὰ τρομακτικώτερα ἀποτελέσματα τὰ ὅποια δύναται κανεὶς νὰ φαντασθῇ. Σχετικὴ περιγραφή τοῦ φαινομένου εὐρίσκεται εἰς τὸν „Περὶ πλουν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης“, Ἔκδοσις Hudson, σελὶς 27.

(²) „Strati erant campi sarcinis, armis, avulsarum tabularum remorumque fragmenti“ (Curtius IX).

λυπτε τὰς μέχρι τότε ξηρὰς πεδιάδας ὑπὸ ἀχανῆ πλήμμυραν. Τὰ πλοῖα ἀνηράγησαν ὑπὸ τῶν κυμάτων, ὁ στόλος διεσκορπίσθη καὶ οἱ ναῦται, τρέμοντες καὶ ἀπηλπισμένοι ἀπὸ τὴν νέαν συμφορὰν, ἔτρεχον πάνταχόθεν διὰ νὰ ἐπιβιβασθοῦν τῶν πλοίων. Ἀλλὰ ἀταξία καὶ θόρυβος τρομακτικὸς ἐμπόδιζον τὰς φωνὰς τῶν κελευστῶν καὶ τὰ πλοῖα, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκυβέρνητα, ἄλλα μὲν ἀνετρέποντο καὶ ἐβυθίζοντο, ἄλλων αἱ κῶπαι καὶ τὰ πηδάλια συνετρίβοντο καὶ ἄλλα ἐφέροντο ἐν ἀταξίᾳ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ὑπὸ τῶν σφοδρῶς κλυδωνιζομένων ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ.

Ἡ θάλασσα εἶχεν ἤδη πλημμυρίσει τὸ πᾶν μερικοὶ λόφοι μόνον ἐξεῖχον τῶν κυμάτων, ὡς νησίδες καὶ ἐκεῖ κολυμβῶντες προσεπάθουν νὰ σωθοῦν οἱ τρομοκρατημένοι ἄνδρες τοῦ στόλου.

Ὁ Νεάρχος κατέβαλλεν ἀπεγνωσμένης προσπάθειας νὰ σώσῃ τὸν στόλον καὶ τέλος ὁ σάλος ἐκόπασε καὶ ἠδυνήθη, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν του, νὰ συγκεντρώσῃ καὶ πάλιν τὰ πλοῖά του καὶ νὰ πλεύσῃ εἰς μέρος κατάλληλον, ὅπου καὶ ἤρχισε μετὰ σπουδῆς τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν γενομένων μεγάλων ζημιῶν.

Διὰ τοιούτων κινδύνων καὶ καταστροφῶν ἐξηγόρασεν ὁ στόλος τὴν πρώτην γνωριμίαν του μὲ τὸ φαινόμενον τῆς ὠκεανείου παλιρροίας, διότι ἡ πλημμυρίς εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τοῦ ποταμοῦ, ἦτο ἄκρως ἰσχυρά, ἔχουσα νὰ ἀντιπαλαίῃ πρὸς τὸν τεράστιον ὄγκον τοῦ κατ' αὐτῆς, ἀντιθέτως ἐπερχομένου, ρεύματος τοῦ Ἰνδοῦ.

Ὅλαι αἱ σχετικαὶ περιγραφαὶ παρουσιάζουν ὡς τρομακτικὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς παλιρροίας εἰς τὰ

στόμια τοῦ Ἰνδοῦ, τῆς bove, ὅπως ὀνομάζεται ἐκεῖ, καὶ θαυμάζουν τὴν τόλμην τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ ἀσθενῆ των πλοιάρια, μόνοι καὶ ἄγνωστοι εἰς τὰς χώρας ἐκείνας εἶχαν τὸ θάρρος νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν.

Ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Jurien de la Gravière λέγει σχετικῶς: „Κατὰ τὰς πλημμυρίδας τὰ ὕδατα καταπλημμυροῦν μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος τὴν χώραν καὶ ἀποσύρονται μετὰ τοσαύτης ταχύτητος κατὰ τὰς ἀμπώτιδας, ὥστε κάθε πλοῖον ποῦ δὲν ἔτυχε νὰ εὐρίσκεται εἰς αὐλακά τινα ἢ διώρυγα μένει ἐπὶ ἐντελῶς ξηρᾶς γῆς. Τὸ κύμα δὲν προχωρεῖ βραδέως, ἀλλὰ ὑψοῦται ὡς τεῖχος ἀφρίζον, ἔτοιμον τὸ πᾶν νὰ ἀνατρέψῃ πρὸ αὐτοῦ. Κατὰ τὰς πλημμυρίδας, ἡ ὄλη ἔκτασις ὁμοιάζει πρὸς στέππαν ὑδατίνην κατὰ δὲ τὰς ἀμπώτιδας, ἀχανεῖς ποσότητες ἄμμου καὶ ἱλύος καλύπτουν ἐκατέρωθεν τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, τόσον μακρὰν, ὅσον φθάνει τὸ βλέμμα“.

Ἐποῦ ὁ στόλος ὑπερένικησε τοὺς προαναφερθέντας κινδύνους καὶ ἀπέκτησε τὴν πικρὰν ἐξ αὐτῶν πείραν, ἐδιδάχθη καὶ πῶς νὰ ἀποφεύγῃ τὰς τρομερὰς συνεπειὰς των, κατὰ τὰς ὥρας τῆς περιοδικῆς ἐπαναλήψεως τοῦ θαλασσίου φαινομένου. Κατόπιν, καθ' ὃν χρόνον ἐπεσκευάζοντο τὰ τοσοῦτον καταπονηθέντα πλοῖα, ὁ Νεάρχος ἔστειλε δύο ἐλαφρὰ πλοιάρια πρὸς τὰ κάτω τοῦ ποταμοῦ, ἵνα ἀναγνώρισουν νῆσόν τινα φαινομένην μακρόθεν. Τὰ δύο πλοιάρια ἐξετέλεσαν ἐπιτυχῶς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐπιστρέψαντα ἀνέφεραν ὅτι ἡ νῆσος, ὀνομαζομένη *Κιλλουτά*, εἶναι εὐμεγέθης, εὐορμος καὶ ὑπήνεμος,

(¹) Jurien de la Gravière „La conquête de l'Inde“.

καί ὅτι εἶχεν ἄφθονον πόσιμον ὕδωρ· ἀμέσως τότε κατηυθύνθη πρὸς τὰ ἐκεῖ ὄλος ὁ στόλος καὶ προσωμίσθη εἰς ὕρμον ἀσφαλῆ. Ἀπὸ τῆς νήσου αὐτῆς ἐφαίνοντο μακρὰν, ἀφρισμέναι αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ πέραν αὐτῶν ὁ ἀτέρμων τοῦ Ὠκεανοῦ ὀρίζων.

Ὁ Ἄλέξανδρος καὶ ὁ Νεάρχος, παραλαβόντες τότε τὰ ἄριστα τῶν πλοίων τοῦ στόλου, ἐξέπλευσαν πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ἵνα ἐξετάσουν, ἂν ὁ ἐκεῖθεν ἐκπλους πρὸς τὴν θάλασσαν ἦτο εὐκολος. Μετὰ πλοῦν διακοσίων σταδίων συνήντησαν ἄλλην τινα νήσον, τῆς ὁποίας ἡ χαμηλὴ ἔρημος καὶ ἀμώδης ἀκτὴ περιεβρέχετο πλέον ὑπὸ τῆς θαλάσσης· ἐξερευνήσαντες τὴν νήσον αὐτὴν, ἀνεκάλυψαν μίαν ὑπήνεμον ἀκτὴν εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ προσορμισθῇ ὁ στόλος καὶ ἐπέστρεψαν κατόπιν εἰς τὴν Κιλλουτά, ὅπου εὐρίσκοντο τὰ ὑπόλοιπα πλοῖα. Τὴν ἐπομένην, μετὰ πανδήμους εὐχαριστηρίους θυσίας πρὸς τοὺς θεοὺς, διὰ τὴν πρώτην αὐτὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τὸ ἄκρον τῆς τελευταίας πρὸς νότον χώρας τῆς οἰκουμένης, ἐξέπλευσεν ὄλος ὁ στόλος καὶ προσωμίσθη εἰς τὴν ὑπήνεμον ἀκτὴν τῆς ἐν τῇ θαλάσῃ νήσου, ὅπου, ἐν ὄψει τοῦ Ὠκεανοῦ, ἐτελέσθησαν νέαι θυσίαι πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ διετάχθη ἡ ἀνάπαυσις τῶν πληρωμάτων.

Ἐξεπληρώθη οὕτω καὶ ὁ χρησμός τοῦ μαντείου τοῦ Διὸς Ἀμμωνος τῆς Λιβύης· „οἱ Ἕλληνες, εἶχεν εἶπει τὸ μαντεῖον εἰς τὸν Ἄλέξανδρον, θὰ θυσιάσουν εἰς τοὺς θεοὺς ἐπὶ μιᾷ νήσου, κειμένης εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου“.

Ἐκεῖθεν ὁ Ἄλέξανδρος μετὰ τοῦ Νεάρχου, παραλαβόντες ὀλίγα πλοῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ ἐπεβί-

βασαν ταύρους, τούς οποίους θά έθυσίαζον εις τόν Ποσειδῶνα, εξέπλευσαν πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν.

Τὸ ἀνήσυχον καὶ τολμηρὸν πνεῦμα τοῦ βασιλέως ἤθελε νὰ ἐρευνήσῃ μήπως ὑπάρχει ἐκεῖ που πλησίον ἄλλη ἡπειρος τὴν ὁποίαν νὰ κατακτήσῃ. Τὸ νὰ ἀντιμετωπίσουν, μὲ τὸν πνέοντα μονίμως τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σφοδρὸν ΝΔ. ἄνεμον τὸν ἔκπλουν πρὸς τὸν Ὠκεανόν, δὲν ἦτο πρᾶγμα δυνάμενον νὰ παρέλθῃ ἀπαρτήρητον. Ὁ ἄνεμος αὐτὸς ἀναδεύει βιαίως τὸ Ἰλυῶδες ἔδαφος καὶ ἐγείρει ὑπερμεγέθη κύματα, τὰ ὁποῖα ὠθούμενα μὲ ὑπόκωφον μηκυθμὸν πρὸς τὸ ἀντιθέτως ἐρχόμενον ρεῦμα τοῦ Ἰνδοῦ, ἀντιπαλαίουν ἀγρίως πρὸς τοῦτο, πολλαπλασιάζοντα τούς κινδύνους τῆς πλεύσεως.

Ἐκὼς καὶ αἱ περιγραφαὶ τῶν νεωτέρων θαλασσοπόρων, τονίζουν τὸν μεγάλον κίνδυνον τῆς πλεύσεως εἰς τὰ στόμια τοῦ Ἰνδοῦ. Ὁ Burnes γράφει σχετικῶς: „Ὁ ὠκεανὸς εἰς τὰ στόμια τοῦ Ἰνδοῦ κυματίζεται μὲ τρομερὰν σφοδρότητα· μᾶς ἔρριψεν ἐπὶ τῶν ἀμμοσκοπέλων τῆς ἀκτῆς. Ἡ θάλασσα μᾶς ἐκάλυπτεν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, ἐνῶ τὸ πλοῖόν μας ἐκτύπα σφοδρῶς τὸν πυθμένα, εἰς κάθε ἐπερχόμενον κύμα. Ἀπηλπισμένοι ἐρρίψαμεν τὴν ἄγκυραν καὶ ἤδη δὲν ἐσκεπτόμεθα παρὰ πῶς νὰ σώσωμεν τὴν ζωὴν μας, ἢ ὁποῖα ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐκινδύνευεν, ὅταν παρετηρήσαμεν μὲ ἀνέκφραστον καὶ ἀπροσδόκητον χαρὰν, ὅτι τὸ πλοῖόν μας ἀπὸ προσαράξεως εἰς προσάραξιν, εἶχεν ὑπερπηδήσει τούς σκοπέλου καὶ ὅτι αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔπλεε“.

Ὁ γάλλος ὑποναύαρχος Jurien de la Gravière, περιγράφων καὶ αὐτὸς τούς τεραστίους καὶ ἐπικινδύνους ἀμμοσκοπέλους τῶν στομιῶν τοῦ Ἰνδοῦ, ἀπο-

τελοῦντας, λέγει, πραγματικὸν ἀδιάβατον φράγμα, προσθέτει χαρακτηριστικῶς: „Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ Ὡκεανός, ὁ ὁποῖος κατατρώγει τὴν ἀκτὴν· εἶναι ἡ ἀκτὴ ἡ ὁποία, κατόπιν μεγάλης πάλης, ἀναγκάζει τὸν Ὡκεανὸν νὰ ὑποχωρήσῃ“.¹

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Νέαρχος μὲ τὸ ἀκατάβλητον θάρρος των, ἀντεμετώπισαν καὶ τὸν τελευταῖον αὐτὸν μέγαν κίνδυνον καὶ διεξέπλευσαν τὴν ἐπικίνδυνον παραλίαν, κάθε σημεῖον τῆς ὁποίας, λόγῳ τῶν τεραστίων ὄγκων ἰλύος τῶν ἀποτιθεμένων συνεχῶς ἐν αὐτῇ, ἀπετέλει καὶ μίαν παγίδα θανάτου.

Ἀφοῦ δὲ ἐπλευσαν περὶ τὰ 400 στάδια, ἀφοῦ πᾶσαι αἱ πέριξ ἀκταὶ ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τῶν ὀμμάτων των καὶ οὐδὲν πλέον ἐφαίνετο, εἰμὴ θάλασσα ἀτέρμων καὶ οὐρανός, ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαμε σπονδὰς, ἀπὸ χρυσῆς φιάλης εἰς τὸν Ποσειδῶνα καὶ ἐθυσίασε τοὺς ταύρους εἰς τὸν θεόν, ρίψας αὐτοὺς καὶ τὴν φιάλην εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ ἄλλας χρυσὰς φιάλας, τὰς ὁποίας ἐπίσης ἔρριπεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἔκαμε σπονδὰς πρὸς τὰς Νηρηΐδας καὶ τὴν Θέτιδα, τὴν μητέρα τοῦ γενάρχου τοῦ Ἀχιλλέως, δεηθεὶς νὰ δεχθοῦν εὐμενῶς τὸν στόλον αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσουν ἀσφαλῶς πρὸς δυσμὰς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος. Διότι ἤδη εἶχεν ὠριμάσει εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἡ μεγάλης του ἀπόφασις, τῆς ἀνακαλύψεως τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας τῆς συνδεοῦσης τὴν Ἰνδικὴν μὲ τὴν Ἀσίαν, διὰ τοῦ Ἰνδοῦ, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐφράτου.

Μετὰ ταῦτα ἐπανήλθεν εἰς τὸν στόλον, καὶ πάντες ἀνέπλευσαν τὸν ποταμὸν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ

(¹) Jurien de la Gravière „La conquête de l'Inde“ σελίς 232.

Πάτταλα. Ἐκεῖ, εἶχε συντελεσθῆ πλήρης ἡ δούρωσις τῆς πόλεως καὶ ἔβαινον γοργῶς αἱ ἐργασίαι τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμένος, εἶχε δὲ φθάσει καὶ ὁ Πείθων μετὰ τῶν στρατευμάτων του, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τελείως τὰς ἐντολὰς τὰς ὁποίας εἶχε λάβει παρὰ τοῦ βασιλέως.

Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν, ὁ Ἀλέξανδρος, μὴ θέλων νὰ ἀφήσῃ τίποτε ἀνεξερευνητὸν εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ, ἀπεφάσισε νὰ ἐξερευνήσῃ καὶ τὸν ἕτερον βραχίονα τοῦ ποταμοῦ, τὸν ἀριστερὸν (ἀνατολικόν), διὰ νὰ ἴδῃ ἂν οὗτος ἦτο εὐχερέστερον πλωτός. Οἱ δύο βραχίονες τοῦ Ἰνδοῦ ἀπέιχον τότε, κατὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτῶν ὅπως λέγει ὁ Νέαρχος, 1800 στάδια.

Σήμερον αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ἰνδοῦ καλύπτουν μέτωπον διακοσίων χιλιομέτρων, διατεμνόμενον ὑπὸ ἔνδεκα στομιῶν, διὰ τῶν ὁποίων ὁ μέγας ποταμὸς ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν.

Παραλαβὼν λοιπὸν πάλιν τὸν Νέαρχον μὲ τὰ καλύτερα πλοῖα τοῦ στόλου ἐξεκίνησε. Καὶ ἀφοῦ ἔπλευσαν ἐπὶ μακρὸν πρὸς τὰ ΝΑ., ἄνευ ἀπευκταίου, συνήντησαν μεγάλην λίμνην, ἡ ὁποία ἐξετείνεται μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἡ λίμνη αὕτη ἦτο ὁμοία πρὸς κόλπον θαλάσσιον, εἶχεν ὕδωρ ὑφάλμυρον καὶ ἰχθύς θαλασσίους· ὁ στόλος προσήγγισε τέλος εἰς τὰς ὄχθας τῆς καὶ προσωρμίσθη εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν ἐγχαρῶν ὁδηγῶν ὑποδειχθέντας ἀσφαλεῖς ὄρμους. Ἐκεῖ ἄφησε τὸν ὑπόλοιπον στόλον καὶ στρατὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λεοννάτου, αὐτὸς δέ, μετὰ τοῦ Ναυάρχου του, παραλαβόντες τὰς τριακοντόρους καὶ ἡμιολίας, κατέπλευσαν διὰ τῆς λίμνης εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν θάλασσαν, χωρὶς νὰ δοκιμασθοῦν ἀπὸ ὄλα ἐκεῖνα τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν, ὅταν κατέπλεον τὸν δεξιὸν βραχίονα τοῦ ποταμοῦ.

Διέταξε τότε ὁ Ἀλέξανδρος νὰ προσορμισθῆ ὁ στόλος παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ, αὐτὸς δὲ μετὰ τινων ἀξιωματικῶν καὶ μικροῦ ἀποσπάσματος στρατοῦ, κατηρθύνθη πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἐπορεύθη τριῶν ἡμερῶν πορεῖαν παρὰ τὴν ἀκτὴν, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν φύσιν αὐτῆς καὶ διὰ νὰ ὀρύξῃ φρέατα, πρὸς χρῆσιν τῶν θαλασσοπορούντων. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς τὸν στόλον καὶ πάντες ἐπλευσαν πάλιν διὰ τῆς λίμνης, ὀπίσω εἰς τὰ Πάτταλα, ἐνῶ μικρὸν τμήμα στρατοῦ ἀνήρχετο διὰ ξηρᾶς, ἵνα ὀρύξῃ καὶ ἐκεῖ φρέατα διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ποσίμου ὕδατος κατὰ μῆκος τῶν ὀχθῶν τῆς ἀλμυρᾶς λίμνης.

Ἀπὸ τῶν Παττάλων κατέπλευσε καὶ πάλιν εἰς τὴν λίμνην, ἐξέλεξε τὸ καταλληλότερον μέρος, κατέστησεν ἰσχυρὰν φρουρὰν ἐν αὐτῷ καὶ διέταξε νὰ κτισθῆ λιμὴν καὶ εὐρὺς ναύσταθμος καὶ ἀποθήκαι, εἰς τὰς ὁποίας νὰ ἐναποθηκευθῆ σῖτος ἀρκετὸς νὰ διαθρέψῃ τὴν φρουρὰν καὶ τοὺς ἐργάτας ἐπὶ τέσσαρας μῆνας.

Εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἡ ἔκτασις τῶν ὀχυρώσεων τὰς ὁποίας ὁ Ἀλέξανδρος κατεσκεύασεν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, ἀποτελοῦσαν τὴν κλειθρα τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς κατοχῆς ὅλης τῆς χώρας τοῦ Δέλτα. Ἐὰν πιστεύσωμεν σωζομένην παράδοσιν, χίλιοι τετρακόσιοι προμαχώνες κατεσκευάσθησαν εἰς τὰς ὀχυρώσεις ἐκείνας.

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὰ πάντα ἐκανονίσθησαν συμφώνως πρὸς τὰ σχέδια τοῦ μεγάλου βασιλέως· ἐν μόνον ὑπελείπετο πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῶν σχεδίων αὐτῶν· ἐν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπικινδυνωδέστατον καὶ δυσχερέστατον πάντων καὶ τοῦτο ἦτο ἡ ἀνακάλυψις τῆς θαλασσίας ὁδοῦ, ἣτις ἔμελλε τοῦ λοιποῦ

νά συνδέη εἰς τοὺς αἰῶνας τὸν Ἰνδὸν καὶ τὸν Εὐφράτην.¹

Η ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΠΛΟΥΝ

Εἶχεν ἤδη, ὡς εἶπον, ληφθῆ ἡ Μεγάλη Ἀπόφασις τοῦ Μεγάλου Βασιλέως. Ἡ ἀπόφασις αὕτη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μίαν τῶν μεγαλυτέρων τιμῶν τῆς ἐνδόξου ἐκείνης ἱστορικῆς μας περιόδου, ἐμφανίζει τὸν Ἀλέξανδρον, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποίου οἱ περισσότεροι ἐσυνηθίσαμεν κυρίως νὰ τιμῶμεν τὸν μεγαλύτερον Στρατηλάτην ὅλων τῶν αἰῶνων, ὡς τὸ εὐρύτερον πνεῦμα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ὡς τὸν μεγαλύτερον ἐκπολιτιστὴν τοῦ κόσμου, ὡς τὸν αὐθεντικὸν πρόδρομον ὅλων ἐκείνων τῶν μεγάλων ἐξερευνησεων καὶ ἀνακαλύψεων, πρὸς τὰς ὁποίας εὐγνωμόνως ἀτενίζει ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότης.

Πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ αὐτοκρατορία τῶν Περσῶν κατεπατήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Θίμβρωνος, ὑπὸ τοῦ Δερκυλλίδα, ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου. Ἀλλὰ ὅλοι οἱ σκοποὶ τῶν διαφόρων αὐτῶν ἐπιδρομῶν ἦσαν ἡ λεηλα-

(1) Ἐὰν ἐπέμεινα κάπως περισσότερον εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, περὶ τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ, τὸ ἔπραξα ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐνεργείας ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος ὁ Νέαρχος καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἀσφαλῶς εἶναι ἄγνωστοι εἰς πολλοὺς· δὲν ἔχει ἀτυχῶς ἐπαρκῶς μελετηθῆ παρ' ἡμῶν, ἡ περίοδος αὕτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἡ ἐνδοξωτέρα πασῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἔσχατα πρὸς ἀνατολὰς ὄρια τῆς Ἑλλάδος, ἀκολουθοῦντα τὸν ροῦν τοῦ Ἰνδοῦ, ἐξετείνοντο, κατὰ κάθετον σχεδὸν γραμμὴν, ἀπὸ τῶν Ἱμαλαίων ὄρεων μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ.

οία τῶν καταπατουμένων ἐπαρχιῶν, ἢ συντήρησις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς Ἀσίας, ὁ πόθος τῆς ἐκδικήσεως διὰ τὰ κακὰ τὰ ὅποια ἐπροξένησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ προγενέστεραι ἐκστρατεῖαι τῶν Περσῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ στερεωθῇ οὐδεμία Ἑλληνικὴ κατάκτησις τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως, ἀπὸ τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν διέβη τὸν Ἑλλήσποντον, μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐκστρατείας του, μετεχειρίζετο ὅλας τὰς χώρας τὰς ὁποίας κατελάμβανεν, ὡς τμήματα τῆς μελλούσης αὐτοκρατορίας του· δὲν ἐλεηλάτησεν οὐδεμίαν ἐπαρχίαν, δὲν ἐπέβαλε φόρους δορυκτῆτορος. Ἀπὸ τῆς μάχης τοῦ Γρανικοῦ μέχρι τῆς μάχης τῶν Γαυγαμήλων, καίτοι εἶχεν ὑποτάξει ἤδη τὴν Μ. Ἀσίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, δηλαδὴ τὰς πλουσιωτέρας χώρας τῆς αὐτοκρατορίας, δὲν ἠτίμασε τὰς κατακτήσεις του μὲ τὴν καταπίεσιν οὐδενὸς λαοῦ, μὲ οὐδεμίαν βεβήλωσιν τῶν ναφῶν, μὲ οὐδεμίαν ὕβριν πρὸς τὴν θρησκείαν· ἐτίμησε τοὺς θεοὺς τῶν κατακτηθέντων λαῶν καὶ ἐσεβάσθη τὴν οἰκογενειακὴν τιμὴν των· ἀπέβλεψε πάντοτε πρὸς αὐτούς, ὡς πρὸς μέλλοντας ὑπηκόους τῆς αὐτοκρατορίας του καὶ εἶχε διαρκῆ μέριμναν τὴν εὐημερίαν τοῦ συνόλου. „*Ἦλθα εἰς τὴν Ἀσίαν, ἔλεγε, ὄχι διὰ νὰ καταστρέψω συνολικῶς καὶ ἐκ βάρθρων τὰ ἔθνη τῆς, οὔτε διὰ νὰ μεταβάλλω εἰς ἔρημον τὸ ἥμισυ τῆς γῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ κάμω τοὺς λαοὺς αὐτοὺς εὐτυχεστεροὺς, ὥστε νὰ μὴ λυποῦνται διὰ τὴν νίκην μου*“. Ὁ Ἀλέξανδρος ἤθελε νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἀντινομίαν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων· ἐγκαινιάζων τὴν αὐτοκρατορίαν του, ἤθελε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς προαιωνίους ἐχθρότητας πόλεων καὶ ἡπειρῶν, νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν διάκρισιν τῶν ἐθνῶν,

νά συμπλησιάσῃ τοὺς λαοὺς καὶ νά τοὺς ἀναμίξῃ, ἄν ὄχι εἰς μίαν ἐνιαίαν ἐθνότητα, τοῦλάχιστον εἰς τὸ κοινὸν ἐπίπεδον ἐνὸς ἀνωτέρου πολιτισμοῦ, ἠθελεν ἐν ἐνὶ λόγῳ νά ἀπολαμβάνουν τὰ καλὰ μιᾶς στρατιωτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἰσότητος, ὅλα τὰ ἔθνη τῆς μοναρχίας του. Ἰδοὺ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον, κατὰ τὰ ὀκτῶ ἔτη τῆς ἀπουσίας του εἰς τὰ ἔσχατα τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ἱστορία δὲν ὀμιλεῖ διὰ καμμίαν ἀνταρσίαν, ἢ ὁποία νά ἀξίζῃ τὸν κόπον νά μνημονευθῆ, ἰδοὺ εἰς τῶν λόγων διὰ τοὺς ὁποίους ἐμελέτα, συνελάμβανε καὶ ἐξετέλει σχέδια τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν του, ὅπως τὸ μέγα σχέδιον τῆς συνδέσεως Ἰνδικῆς Ἀσίας, ἰδοὺ τέλος ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐλατρεύθη ἀπὸ τὰ ἔθνη τὰ ὁποῖα κατέκτησε, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε, καὶ αὐτὴ ἡ γηραιὰ μήτηρ τοῦ Δαρείου Σισυγαμβίς, νά αὐτοκτονήσῃ ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν της, ὅταν ἐπληροφόρηθῃ τὸν θάνατόν του.

Ἄλλα τὰ ἐμπορεύματα τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ἀκόμη ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τοῦ Ἰνδικοῦ ἐμπορίου, ὅλα τὰ ἦθῃ καὶ ἔθιμα, τὸ μέτρον τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς, ὁ βίος καὶ αἱ πράξεις τῶν λαῶν τῶν κατοικούντων τὴν ἔσχατιὰν ἐκείνην τῆς ἕως τότε γνωστῆς Ἀνατολῆς, ἔγιναν γνωστὰ εἰς τὸν κόσμον διὰ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. Ὁ Νέαρχος, εἰς τὰ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα τοῦ ἡμερολογίου του, τὰ ὁποῖα μᾶς διέσωσαν ὁ Στράβων, ὁ Ἀρριανὸς καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, περιγράφει τοὺς λαοὺς αὐτοὺς καὶ τὰς συνηθείας των, ὀμιλεῖ διὰ τὴν ὄρυζαν, τὸν βάμβακα, τὰς ὠραίας μουσελίνας, τὸ σακχαροκάλαμον, τὴν μέταξαν. Κανὲν ἀπὸ τὰ εἶδη αὐτὰ δὲν εἶχε μεταφερθῆ πρότερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ πουθενά ἄλλοῦ διὰ θαλάσσης. Ἰδοὺ ἐτέρα σκέψεις, ὠθήσασα τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ νέου ἐμπορίου· καὶ διὰ

νά εισαγάγη εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ μέχρι τότε ἀγνοούμενα ἐκεῖνα εἶδη, ἐσχεδίασε καὶ ἐπέτυχε τὴν θαλασσίαν ἐκείνην συγκοινωνίαν, ἢ ὅποια ἔφερεν εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν Ἰνδικὴν μὲ τὸν ὑπόλοιπον πολιτισμένον κόσμον. Πόσα δισεκατομμύρια ἀνθρώπων εὗρον τὰ μέσα τῆς ζωῆς εἰς τὸ διάστημα τῶν διαρρηυσάντων εἴκοσι τριῶν αἰώνων, καὶ πόσαι ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων τὰ εὐρίσκουν ἀκόμη καὶ σήμερον, ἀπὸ τὴν κίνησιν καὶ τὰ εἶδη τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὅποιον ἔκαμε κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἢ εὐρεῖα ἐκείνη διάνοια τοῦ Μεγάλου Ἐκπολιτιστοῦ!

Σήμερον, ὅταν ἀτενίζωμεν τὰ γεγονότα χωρὶς νὰ ἀνατρέχωμεν εἰς τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν αὐτῶν, ὅταν ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὰς εὐρεῖας ἀνακαλύψεις τῶν νεωτέρων χρόνων, εἶναι πιθανὸν νὰ μὴ σχηματίζωμεν μεγάλην ἰδέαν δι' ἓν ταξιδιον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτέλεσις ἀπῆλθε τόσον μεγάλους κόπους, κινδύνους καὶ προπαρασκευάς, καὶ τὸ ὅποιον ἔν ἱστιοφόρον θὰ ἔκαμε σήμερον εἰς τὸ ἓν δέκατον τοῦ χρόνου, κατὰ τὸν ὅποιον διήρκεσεν ἡ ναυσιπλοῖα ἐκείνη. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἐκτιμῶμεν τὴν ἀξίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ἀναλόγως τῆς τολμηρότητος τοῦ σχεδίου. Καὶ δὲν δύναται κανεὶς νὰ μὴν ἀποδώσῃ τὴν δέουσαν τιμὴν εἰς τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο, ἢ ἄπειρος διεισδυτικότητος τοῦ ὁποίου ἐστάθη ἱκανὴ νὰ βασίση ἐπὶ τῶν προϊόντων μιᾶς τόσον ἐκτεταμένης χώρας, τὴν βάσιν ἑνὸς ἐμπορίου, προσωρισμένου νὰ ἀνθίξῃ ἐπὶ δύο χιλιάδας τριακόσια ἔτη, καὶ νὰ τεῖνῃ ἀκαταπαύστως πρὸς νέαν ἀνάπτυξιν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε τὸν Περίπλου καὶ ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀπόφασις ἦτο ἀποτέλεσμα βαθείας μελέτης, στηριζομένης εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ὠφελημάτων, τὰ ὅποια θὰ ἀπελάμβανον οἱ λαοὶ οἱ ἀπαρτί-

ζοντες τὸ κράτος του, εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς σταθεροποιήσεως τῆς αὐτοκρατορίας του ἐπὶ τῶν ἐκεῖθεν τοῦ Εὐφράτου κατακτηθεισῶν χωρῶν, εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ μεγάλου ἐμπορίου μεταξὺ Ἰνδικῆς καὶ Περσίας καὶ εἰς τὴν θέλησιν νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς συγκοινωνίας του καὶ νὰ τὰς βασιῆσῃ ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος τῶν συμφερόντων. Τοῦτο ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν περαιτέρω περιγραφομένην διάταξιν τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ στρατοῦ του εἰς Περσίαν.

Δικαίως ὅθεν ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς William Wincent, λέγει, μὲ τὴν εἰλικρίνειαν ἢ ὁποῖα χαρακτηρίζει τὴν φυλὴν του: „Τὰ ὠφελήματα, τῶν ὁποίων τὸ ἐμπόριον τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ δι' ὅλα τὰ ἔθνη, τὰ εὐτυχήσαντα νὰ συμμεθέξουν εἰς αὐτό, ὀφείλονται εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Καὶ θὰ εἶναι διὰ τὸν ἥρωα τῆς Μακεδονίας, δόξα ἀθάνατος, δόξα τὴν ὁποίαν αἱ ὠραιοτέραι ἀνακαλύψεις τῆς Εὐρώπης δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπισκιάσουν, τὸ ὅτι ἐξετίμησε τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐμπορίου αὐτοῦ, προεῖδε τὰς συνεπείας του, καὶ προπαρεσκεύασε τὴν διεύθυνσιν τὴν ὁποίαν τοῦτο ἠκολούθησε καὶ ἀκόλουθεῖ ἀκόμῃ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν αἰώνων. Ἡ προσοχὴ τὴν ὁποίαν ἀπαιτοῦν ἐκ μέρους ἡμῶν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ταῦτα μᾶς προκαλοῦν, καὶ πρὸς τὰς ἐξ αὐτῶν ἐξαγομένας συνεπείας. Ὅθεν τοιαῦτα ἦσαν ἐκεῖναι τῆς ἀποστολῆς τοῦ στόλου τοῦ Ἀλεξάνδρου· πρῶτον αὕτη ἤνοιξεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μίαν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν χωρῶν τῶν τοποθετημένων εἰς τὰ ἔσχατα ὄρια τῆς Ἀσίας, δευτέρου, εἰς χρόνους περισσότερον πλησίον πρὸς τοὺς ἰδικούς μας, αὕτη ἐγένετο ἡ πηγὴ καὶ ἡ ἀφορμὴ τῶν ἀνακαλύψεων τῶν γενομένων ὑπὸ τῶν Πορτογάλλων, ἡ βᾶσις τοῦ πλέον ἐκτεταμένου ἐμπορικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι ἐσχημάτισαν ποτέ, καί, διὰ τὰ εἰπωμεν ὅλα τέλος, ἡ

ἀρχική αἰτία, καίτοι ἀπομεμακρυσμένη, τῆς ἐπιτυχῶς ἐγκαθιδρύσεώς μας εἰς τὰς Ἰνδίας“.¹

ΑΙ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΙ ΔΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΠΛΟΥΝ

Ἡ ΕΚΛΟΓΗ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ ΔΙΑ ΤΟ ΜΕΓΑ ΤΟΛΜΗΜΑ

Μόλις ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Περίπλου καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Περσίαν, καθώρισε καὶ τὰ μέτρα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἠγγυῶντο τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου σχεδίου του. Καὶ ἡ ἐπιτυχία αὐτῆ ἐξησφαλίσθη διὰ τριπλῆς ἐνεργείας.

Ἦδη μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἰνδῶν ἡγεμόνων Σάμβου καὶ Μουσικανοῦ, εἶχεν ἀποστείλει, ὡς προανέφερα, διὰ τῆς Ἀραχωσίας καὶ Δραγγιανῆς εἰς Καρμανίαν, τὸν Κράτερον μὲ τὸ τρίτον τῆς στρατιᾶς. Οὗτος, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου 325, διαβάς τὸν Ἰνδὸν μετὰ τοῦ σημερινοῦ Φαζιλποῦρ καὶ Κασμόρ, καὶ πορευόμενος κατὰ εὐρὺ ἡμικύκλιον ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ, διὰ τῶν διαβάσεων τοῦ Μπολάν πρὸς Κέττα καὶ Κανταχάρ, καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ΝΔ, θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Καρμανίας,² ὅπου θὰ ἦνοῦτο μὲ τὸν ὑπόλοιπον στρατόν. Πρὸς νότον, ὁ στόλος, παραπλέων τὴν Γεδρωσιανὴν ἀκτὴν, θὰ κατηθύνετο πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν. Εἰς τὸ κέντρον, ἑτέρα φά-

(¹) William Vincent „The voyage of Nearchus“ 1797, Πρόλογος.

(²) Σημερινὸν Γκουλασκίρντ.

λαγξ, πορευομένη πρὸς δυσμάς, θὰ καθυθύνετο ἐπίσης εἰς Καρμανίαν, μὴ ἀπομακρυνομένη κατὰ τὸ δυνατὸν ἀπὸ τὴν ἀκτὴν, διὰ νὰ ὀρύσση κατὰ διαστήματα φρέατα πρὸς ὕδρευσιν τοῦ στόλου καὶ νὰ ἐγκαθιστᾷ ἀποθήκας τροφίμων διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν αὐτοῦ.

Καὶ αἱ μὲν δύο φάλαγγες τοῦ στρατοῦ εἶχον τοὺς ἀξιους ἀρχηγούς των. Ὁ Κράτερος πρὸς βορρᾶν, παλαιάμαχος καὶ δεδοκιμασμένης ἀξίας στρατηγός, ἐνέπνεε πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὰ στρατεύματα· τὴν φάλαγγα τοῦ κέντρου, προωρισμένην νὰ πορευθῆ διὰ μέσου ἀγρίων ἐρημιῶν, καὶ νὰ ὑποστῆ κόπους καὶ στερήσεις μεγάλας, μόνος ὁ βασιλεὺς ἠδύνατο νὰ διοικήσῃ.

Διὰ τὴν τρίτην ὅμως φάλαγγα, τὸν στόλον, ὁ Ἀλέξανδρος ἐδοκίμαζε τὰς μεγαλυτέρας ἀνησυχίας. Καὶ δικαίως. Διότι ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν κατάστασιν τῆς τότε ναυτιλίας καὶ τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων, θὰ δυνηθῶμεν νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ τολμηροῦ τῆς συλλήψεως ἐνὸς τοιοῦτου σχεδίου. Ἡ ναυπηγία ἦτο ἀτελής καὶ ἐλάχιστα προσηρμοσμένη δι' ἓνα τοιοῦτον μακρότατον πλοῦν· οἱ μόνοι ὁδηγοὶ τῶν θαλασσοπορούντων θὰ ἦσαν τὰ ἄστρα καὶ τὰ παράλια· ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα δὲν θὰ ἐφαίνοντο πάντοτε, τὰ δὲ δεύτερα ἦσαν τελείως ἄγνωστα καὶ ἢ εἰς αὐτὰ προσέγγισις θὰ ἦτο πολλάκις ἐπικίνδυνος· τέλος οἱ στρατιῶται, ἀτρόμητοι καὶ ἀνδρεῖοι ὅπου εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν ἐχθρόν, ἐφοβοῦντο τὸ ἄγνωστον τοῦ Ὠκεανοῦ, τὸν ὁποῖον, πρώτην φορὰν ἀντικρύζοντες, ἐνόμιζον πλήρη αἰνιγμάτων καὶ κινδύνων ὑπούλων ἐναντίον τῶν ὁποίων ἦσαν ἄοπλοι καὶ ἀνίσχυροι. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος καίτοι εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἐπιχείρησιν, γνωρίζων πάντα ταῦτα, ἐκυμαίνετο μεταξὺ τοῦ πόθου καὶ τοῦ δισταγμοῦ, διὰ τὴν ἐκτέλε-

σιν αὐτῆς. Ἐφοβεῖτο τὸ μέγεθος καὶ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξειδίου, τοὺς κινδύνους τῆς ἀγνώστου καὶ ἐρημικῆς παραλίας, τὸν κίνδυνον ἑλλείψεως λιμένων, τὴν ἔλλειψιν ὕδατος, τὰς μεγάλας δυσκολίας τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ. Ἡ ἀκτὴ, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ περιπλεύσῃ ὁ στόλος, δὲν τὴν εἶχε κανεὶς μέχρι τότε ἐπισκεφθῆ οὔτε διὰ ξηρᾶς, οὔτε διὰ θαλάσσης· δὲν ὑπῆρχε οὐδὲ ἡ ἐλάχιστη ἔνδειξις περὶ τοῦ μήκους καὶ τῶν κινδύνων τοῦ ταξειδίου. Τὰ πλοῖα ἦτο πιθανὸν νὰ παρασυρθοῦν εἰς ἄγνωστον ἔρημον χώραν, νὰ ριφθοῦν ἐπὶ ἀκτῆς ἄνευ λιμένων, ἄνευ τροφῶν, ἄνευ ὕδατος. Πῶς θὰ κατενίκων μίαν τοιαύτην τρομερὰν μοῖραν;

Ἡ σκέψις, ὅτι τὸ ἐλάχιστον σφάλμα, ἠδύνατο νὰ ἀμαυρώσῃ τὴν λάμπιν τῶν προτέρων κατορθωμάτων του, ἐτρόμαζε τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀλλὰ ὁ πόθος νὰ ἐπιχειρήσῃ τί τὸ νέον, τὸ ἕκτακτον, νὰ τολμήσῃ τὸ σχέδιον, τὴν εὐτυχῆ ἐκτέλεσιν τοῦ ὁποίου ἐθεώρει ὡς τὴν μεγαλυτέραν τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν του, καὶ τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ἕως τότε εἶχε τολμήσει, ἐπεκράτησε τέλος.

Ποῖος ὅμως θὰ ἦτο ὁ ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην μιᾶς παρομοίας ἀποστολῆς;

Ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς προσωπικῶς, τολμηρὸς καὶ ἔτοιμος νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν νίκην ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν Ὀκεανόν, δὲν ἠδύνατο ἐν τούτοις νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στόλου, διότι ἡ ἀνάγκη τῆς ταχείας ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Περσίαν καὶ τῆς ρυθμίσεως τῶσων σοβαρῶν ζητημάτων, δημιουργηθέντων ἀπὸ τὴν μακροχρόνιον ἀπουσίαν του, καθίστατο ὁσημέραι ἐπιτακτικωτέρα. Ποῖος λοιπὸν θὰ εἶχε τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος, τὴν τόλμην, τὴν δεξιότητα, τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ βα-

σιλέως, ὅλα τέλος τὰ ἐχέγγυα, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στόλου ;

Ἐκάστοτε, ὅταν τὰ στρατεύματα παρέμεναν συγκεντρωμένα περὶ τοῦ βασιλέως των, τοιοῦτον ζήτημα δὲν εἶχε παρουσιασθῆ. Ὁ Ἀλέξανδρος συνεκέντρωνε τὸ πᾶν εἰς τὰς χεῖράς του καὶ καθεὶς ὑπεκλείνετο εἰς τὰς διαταγὰς του· ἀλλὰ εἰς ἀρχηγὸν ὀλιγωτέρας ἐπιβολῆς θὰ ὑπήκουον τὰ πληρώματα ; Καὶ ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ διαλύσῃ τὰς προλήψεις καὶ τὸν φόβον ναυτῶν καὶ πολεμιστῶν, νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ τὴν ἀναγκαίαν ἐμπιστοσύνην καὶ νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι χρησιμοποιῶν αὐτοὺς εἰς τόσον τολμηρὰν ἐπιχείρησιν, δὲν τοὺς ὠδήγει εἰς τὴν ἀπώλειαν ;¹

Ὁ ἀρχηγὸς ὁ ὁποῖος θὰ ἐξελέγετο, ἔπρεπε νὰ εἶχε ψυχικὸν σθένος τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ κατεβάλλετο ἀπὸ δοκιμασίας καὶ κινδύνους, νὰ μὴν ἀπηλπίζετο ἀπὸ τὴν σωρείαν τῶν ἀπογοητεύσεων τὰς ὁποίας ἀφεύκτως θὰ συνήντα. Ἐπρεπε τέλος νὰ ἦτο ἀνὴρ, ἡ θυσία τοῦ ὁποίου θὰ ἐστοιχίζε πολὺ εἰς τὸν βασιλέα, ὥστε νὰ σχηματισθῆ ἡ πεποίθησις εἰς τὸν στρατόν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ βασιλεὺς ἕνα τοιοῦτον ἄνδρα νὰ στείλῃ μὲ ἐλαφρὰν τὴν καρδίαν εἰς τόσους κινδύνους.

Αὐταὶ ἦσαν αἱ σκέψεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅταν

(¹) Εἶναι γνωστὸν εἰς πόσα μέσα ἐνεργητικότητος καὶ ἀπάτης ἀκόμη κατέφυγεν ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, διὰ νὰ συγχαρτῆ τὴν σταθερότητα τῶν πληρωμάτων του καὶ ἐμψυχῶνῃ τὴν κλονιζομένην των πίστιν. Καὶ ἐν τούτοις δὲν εἶχε παρὰ τρεῖς караβέλλας. Δυνάμεθα ἐκ τούτου νὰ φαντασθῶμεν πόσῃ ἐπιβολῇ ἔπρεπε νὰ ἔχη ὁ ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος θὰ ἐκυβέρνηα 150 πλοῖα καὶ 14.000 ἀνθρώπους, εἰς ἕν ἀγνωστον ταξείδιον, τὸ 925 π.Χ. ὁπότε ἔλειπον ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον τὸ 1500 μ.Χ.

ἐκάλεσεν εἰς σύσκεψιν τὸν πιστὸν τοῦ Νέαρχου. Τὴν ἱστορικὴν καὶ πλήρη σεμνοῦ μεγαλείου ψυχῆς καὶ ὑπερτάτης ἀφοσιώσεως ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης στοργικῆς πρὸς ἕνα προσφιλεῖ σύντροφον τῶν ὡραίων ὡρῶν τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀφ' ἑτέρου, συνδιάλεξιν ἐκείνην, ὃ γάλλος συγγραφεὺς G. Radet¹ παρομοιάζει μὲ συνδιάλεξιν τῶν δύο ἡρώων τοῦ Ὀμήρου τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Ὀδυσσεά, καὶ ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Jurien de la Gravière μὲ συνδιάλεξιν τοῦ Ἀγ. Λουδοβίκου πρὸς τὸν Joinville.²

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Νέαρχον τοὺς φόβους καὶ τὰς ἀγωνίας του, ἀνεμέτρησε τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς ναυτικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὸν συνεβουλεύθη ποῖος θὰ εἶχε τὸ ἀνάστημα νὰ τὰς ὑπερνήκησῃ. Ὁ Νέαρχος ὠνόμασε τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς ἀνωτάτους βαθμοῦχους τοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς ἀπέρριψε πάντας, τοὺς μὲν διότι ἡ ἀφοσίωσις των πρὸς αὐτὸν δὲν ἦτο τόση, ὥστε νὰ ἐκτεθοῦν εἰς τόσους κινδύνους, ἄλλους διότι δὲν εἶχον τὸ ριψοκίνδυνον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀπῆται μίᾳ τοιαύτῃ ἐπιχειρήσει, ἄλλους διότι δὲν ἦσαν ἐξοικειωμένοι πρὸς τὰ ναυτικά καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν στρατιωτῶν, ἄλλους τέλος διότι κατεῖχοντο ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν μακρυνὴν πατρίδα καὶ δὲν εἶχον συνεπῶς κανένα ζῆλον νὰ ἀναλάβουν ἐπιχειρήσιν, ἢ ὅποια θὰ καθίστα ἀβεβαίαν ἢ τοῦλάχιστον θὰ ἐπεβράδυνε πολὺ τὴν ἐπιστροφὴν των αὐτὴν καὶ ἄλλους διὰ διαφόρους λόγους.³ Δὲν ἔμενε πλέον παρὰ ὁ Νέαρχος,

(¹) G. Radet „Alexandre le Grand“, σελίς 319.

(²) Jurien de la Gravière „La conquête de l'Inde“ σελ.260.

(³) „Ὡς δὲ ἄλλον καὶ ἄλλον εἰς μνήμην ἰόντα, τοὺς μὲν ὥς

καί εἰς αὐτὸν ἤθελε νὰ καταλήξῃ ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν συνδιάλεξιν ἐκείνην. Ὁ πιστὸς καὶ γενναῖος Κρής ἀντελήφθη τὴν ἀρνητικὴν αὐτὴν ἐκλογὴν τοῦ βασιλέως καὶ φίλου του καὶ ἐγερθεὶς εἶπεν :

„Ὁ βασιλεῦ, ἐγὼ τοι ὑποδέκομαι ἐξηγήσασθαι τοῦ στόλου, καὶ εἰ τὰ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ξυνεπιλαμβάνοιτο, περιάξω τοι σῶας τὰς νέας καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἔστε ἐπὶ τὴν Περσίδα γῆν, εἰ δὴ πλωτὸς ἐστὶν ὁ ταύτη πόντος καὶ τὸ ἔργον οὐκ ἄπορον γνώμη ἀνθρωπίνῃ“.

Ὁ Ἀλέξανδρος διεμαρτυρήθη ἀμέσως· δὲν ἐπεθύμει, εἶπεν, ἄνδρα τοσοῦτον πιστὸν καὶ τοσοῦτον ἄξιον νὰ ἐκθέσῃ εἰς νέους ἀνυπολογίστους κινδύνους. Ὅσον περισσότερο ὁ Νέαρχος ἐδεικνύετο ἀφωσιμένος, τόσο περισσότερο πολῦτιμος ἀπέβαινε διὰ τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Νέαρχος ἐπιμένει· τὸν Κρήτα αὐτὸν τὸν ἐκ παραδόσεως ναυτικόν, ἔλκει ἢ ἐξερεύνησις τῶν αἰνιγμάτων τοῦ Ὁκεανοῦ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τὸν ὅποιον ἠσθάνετο διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ σχεδίου, τὸν ὠθεῖ, ἐπιμένει εἰς τὸ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν παράδοσιν τοῦ Σκύλακος¹ καὶ νὰ τὴν φέρῃ εἰς ἐπιτυχίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος συμμερίζεται τέλος τὴν πίστιν καὶ τὴν πεποίθησιν τοῦ φίλου του καὶ ὑποχωρεῖ ἐκεῖ ἄλλως τε ἤθελε νὰ καταλήξῃ ἀπ' ἀρχῆς τῆς

οὐκ ἐθέλοντας κινδυνεύειν ὑπὲρ οὗ ἀπολέγειν, τοὺς δὲ ὡς μαλακοὺς τὸν θυμόν, τοὺς δὲ ὡς πόθῳ τῆς οἰκίης κατεχομένους, τοῖσι δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο ἐπικαλέοντα. . . .” (Ἀρριαν. Ἰνδικ. Κ'. 30).

(¹) Κατὰ παράδοσιν, διασωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (IV σελ. 300) ὁ Σκύλαξ, Ἕλλην ἀπὸ τὴν Γαρούανδα τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπεχείρησε ταξιδεῖον ἀπὸ τὴν ἀκτὴν τῆς Ἰνδικῆς μέχρι τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου, διαρκέσαν τριάκοντα μῆνας. Σχετικὰ περὶ αὐτοῦ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἔκδοσιν „GEOGRAPHI GRÆCI“ τοῦ Karl Müller, εἰς τὸ κεφάλαιον „De Scylace Caryandese“ σελ. 33 - 50.

συζητήσεως· συγχάρει λοιπὸν τὸν Νέαρχον διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του, καὶ τοῦ ἀναθέτει τὴν ὑπερτάτην ἀρχηγίαν τῆς ναυτικῆς ἐκστρατείας.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνδιαλέξεως τῶν δύο φίλων, μεγάλαι ἀνησυχίαι ἐπεκράτουν εἰς τὸ ναυτικὸν διὰ τὴν τύχην τοῦ προετοίμαζον.

Αὐταὶ αἱ μυστηριώδεις θαλάσσιαι ἐκτάσεις εἰς τὰς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ διακινδυνεύσουν, τί εἶδους ἀγνώστους κινδύνους ἔκρυπτον; Πῶς θὰ ἐσώζοντο ἀπὸ τῶν κινδύνων αὐτῶν; Πῶς θὰ ἠδύνατο καθεὶς νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπικίνδυνον τιμὴν τοῦ ἐπεφύλασσαν;

Ἐν μέσῳ τῶν ζωηρῶν αὐτῶν συζητήσεων ἀνεκοινώθη ἡ ἐκλογή τοῦ Νεάρχου. Αἰφνιδίᾳ μεταλλαγῆ ἐσημειώθη τότε εἰς ὄλων τὰ πνεύματα. Μὲ ἀρχηγὸν τὸν Νέαρχον, ἡ ἐπιχειρήσις λαμβάνει εἰς τὰ ὄμματα πάντων ἀλλοίαν ἐντελῶς ὄψιν. Καὶ αἱ συζητήσεις ἀκόμη ἀλλάζουν θέμα. Ἐὰν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀνησυχίαν διὰ τὴν ἔκβασιν τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ τὴν ἐνεπιστεύετο εἰς τὸν Νέαρχον; Θὰ ἐδέχετο νὰ θυσιάσῃ ἓνα τῶν προσφιλεστέρων συντρόφων του; Ἐπὶ τέλους τί μυστήρια θὰ ἔκρυβεν αὐτὸς ὁ Ὠκεανός, ὥστε νὰ τοὺς προκαλῆ τόσον φόβον;

Οἱ στρατιῶται οἱ ὁποῖοι ἐσέβοντο τὸν λαμπρὸν ἡγεμόνα τοῦ στόλου, τοῦ ὁποίου τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν ἀξίαν εἶχον ἤδη λάβει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκτιμήσουν κατὰ τὸν κατάπλου τοῦ Ἰνδοῦ, ἠσθάνθησαν ὄλοι αἰσθημα πραγματικῆς ἀνακουφίσεως. Γνωρίζοντες τὴν πρὸς αὐτὸν μεγάλην εὐνοίαν τοῦ βασιλέως, διείδον ἐν τῇ ἐκλογῇ ταύτῃ ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν ἰδίων τῶν ἑαυτῶν των, διότι ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκλέξῃ ἓνα τῶν προσ-

φιλεστέρων συντρόφων τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, καὶ ἓνα τῶν ἀρίστων αὐτοῦ στρατηγῶν διὰ νὰ τὸν ἐκθέσῃ εἰς τοὺς μεγάλους κινδύνους ἐπιχειρήσεως, τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος θὰ ἔκρινεν ἀβεβαίαν.¹

Καὶ οὕτω οἱ μέχρι τότε ἄθυμοι καὶ περιδεεῖς στρατιῶται ἀνέκτησαν τὸ ἠθικόν των. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ ἐπάρκεια καὶ λαμπρότης τῶν παρασκευῶν, ἡ πεποίθησις μετὰ τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς ἐπηγγέλετο τὴν αἰσίαν ἐκβασιν, ἡ δόξα ὅτι μετέχουν τῆς τολμηροτάτης καὶ ἐπικινδυνωδεστάτης ἐπιχειρήσεως, ἥτις ἐτολμήθη ποτέ, καὶ τέλος τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου βασιλέως των, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ ἀφρισμένου στομίου τοῦ Ἰνδοῦ ἀνήχθη εἰς τὸν Ὠκεανόν, πάντα ταῦτα ἐκράτυναν τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπέβαλον τοὺς προτέρους φόβους των καὶ μετ' ἀνυπομονησίας καὶ χαρᾶς πλέον ἀνέμενον τὴν ὥραν τοῦ ἀπόπλου. Καὶ ἤρχισαν αἱ προετοιμασίαι τοῦ μνημειώδους ταξειδίου.

„Ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν ἐξοπλισμῶν, λέγει ὁ Νέαρχος εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του, ἡ πλοσία διακόσμησις τῶν πλοίων, αἱ φροντίδες τῶν κυβερνητῶν διὰ τὴν περιποίησιν τῶν πληρωμάτων των, ἐνεθουσίαζον τὰ πνεύματα, ἐνεψύχωναν τὸ θάρρος ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ κατείχετο πρότερον ὑπὸ φόβου, ἐξῆπτον τὸν ζῆλον καὶ ἐνέπνεον εἰς πάντας τὴν καλυτέραν ἐλπίδα“.²

Αἱ ἐντολαὶ τὰς ὁποίας ἔλαβεν ὁ Ναύαρχος παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦσαν ρηταί: Ὡφείλε νὰ ἀναγνώ-

(¹) „Καὶ τότε δὴ ἔτι μᾶλλον τῆς στρατιῆς ὅτι περ ἐπὶ τῷ παρᾶπλῳ τῷδε ἐτάσσετε, καὶ τὰς ὑπηρεσίας ἴλεω ἔχειν τὴν γνώμην ὅτι δὴ Νέαρχόν γε οὔποτε ἂν Ἀλέξανδρος προήκατο ἐς κίνδυνον καταφανέα, εἰ μὴ σφι σωθήσονται ἔμελλον...“ (Ἀρχ. Ἰνδ. Κ', 8).

(²) Ἀρχιαν. Ἰνδικ. Κ' 9.

ρίση τὰς ἀκτάς, νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς ὄρμους καὶ τοὺς λιμένας, τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα ὑπῆρχεν ὕδωρ, νὰ ἐξερευνήσῃ τοὺς κόλπους, νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς παρακτίους πόλεις, νὰ σημειώσῃ τὰς γονίμους καὶ ἀγόνους περιοχάς.¹ Μία τοιαύτη ἀποστολή, μὲ τὰς συνεχεῖς ἀποβιβάσεις εἰς ἄγνωστον χώραν, ἐν μέσῳ φυλῶν ἐχθρικῶν καὶ ἴσως ἀγρίων, ἐπιβάλλει τὴν λήψιν ὄλων τῶν προφυλακτικῶν μέτρων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπεβιβάσθησαν καὶ τοξόται ἐπὶ τῶν πλοίων, μαζὶ μὲ τοὺς ὀπλίτας καὶ τοὺς ναύτας· ἐπίσης τὰ πλοῖα ἐφωδιάσθησαν μὲ καταπέλτας.

Δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸν πόσα πλοῖα, ἐκ τῶν 2.000 τοῦ ἀρχικοῦ στόλου συμμετέσχον εἰς τὴν ἔνδοξον ἐπιχείρησιν. Αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας μᾶς μεταδίδουν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, συμπίπτουν εἰς τὸ ὅτι ἐξελέγησαν τὰ ἰσχυρότερα καὶ μεγαλύτερα πλοῖα τοῦ ποταμίου στόλου καὶ πρὸ πάντων αἱ τριακόντοροι, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ ταχύπλοοι κέρκουροι,² προστεθήσαν δὲ καὶ ἀρκετὰ ὀπλιταγωγὰ καὶ φορτηγὰ πλοῖα. Οὕτω ἡ ὅλη δύναμις τοῦ στόλου ὁ ὁποῖος θὰ ἐπετέλει τὸ μέγα τόλμημα ἦτο περίπου 150 πλοῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέβαινον ὡς πληρώματα μὲν 12.000 ἄνδρες καὶ 2.000 ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς. Καὶ ἐνῶ τὸ ἠθικὸν ἡμέρα τῆ ἡμέρᾳ ἐξυψοῦται, ἡ ὑλικὴ ὀργάνωσις ἐπιταχύνεται. Οἱ κυβερνήται τῶν διαφόρων πλοίων ἀναπτύσσουσιν ζῆλον ἐξαιρετικόν· ἐξαρθήσεις, ὄπλα, μηχαναί, τρόφιμα, πᾶν ὅτι θὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ ν' ἀντιμετωπίσουσιν τοὺς κινδύνους τοῦ ὑγροῦ στοιχείου καὶ τῶν ἐχθρι-

(1) Ἄρριαν. Ἀνάβ. VII 20, Ἄρριαν. Ἰνδ. Κ', 2, Πλούτ. Βίος Ἀλεξ. 66, Διόδωρ. ΙΖ' 104, 3, Curt. IX, 10, 3.

(2) Ἄρριαν. Ἰνδ. ΚΓ' 3, ΛΑ' 4, Curt. IX, 10, 3.

κῶν κατοίκων τῆς ἀκτῆς συγκεντρώνονται μὲ σπουδὴν, ἀλλὰ καὶ τάξιν εἰς τὰ πλοῖα.

Μετὰ τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ στόλου, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 325 π.Χ., ὁ Ἀλέξανδρος ἡγούμενος τῆς στρατιᾶς τοῦ κέντρου ἀνεχώρησε πρὸς δυσμὰς, ἀφοῦ συνεφωνήθη ὅπως ὁ στόλος, ὑπὸ τὸν Νέαρχον, ἀναχωρήσῃ βραδύτερον, ὅταν οἱ ἔτησιαι θὰ ἦσαν εὐνοῖκοί διὰ τὸν πλοῦν.

Η ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΚΤΗΣ ΜΕΧΡΙ ΚΑΡΜΑΝΙΑΣ

Ἡ δυτικῶς τοῦ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ ἐκτεινομένη περιοχὴ, τὸ σημερινὸν Βελουτχιστάν, εἶναι ἢ πλεον καταραμένη χώρα τῆς γῆς· ἐγχώριος μῦθος, ἐκφράζων τὴν ἔρημίαν τῆς, λέγει, ὅτι κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου δὲν ἐπροικίσθη παρὰ μόνον μὲ ἐρείπια. Εἰς τὴν μεσόγειον, τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ Δέλτα μέχρι τοῦ Ἀράβιου ποταμοῦ χώραν, τὴν καλουμένην χώραν τῶν Ἀραβιτῶν, δυτικώτερον τῆς ὁποίας ἀπλοῦται ἡ τῶν Ὠρειτῶν χώρα, ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς γυμνὴ καὶ φαλακρὰ σειρὰ θλιβερῶν βράχων, πραγματικὴ ὄρεινὴ ἔρημος, ἀπὸ τῶν προπόδων τῆς ὁποίας ἀπλοῦται μέχρι τῆς θαλάσσης ἀπέραντος ἀμμόδης ὠκεανός, καλυπτόμενος ὑπὸ ἐρυθροπῆς ἀτμοσφαίρας πλήρους φλογερᾶς ἄμμου καὶ διασχιζόμενος ὑπὸ κυματοειδῶν καὶ ἀστάτων ἀμμολόφων. Τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ εἶναι τὸ τελευταῖον εἰς τὴν ἄξενον αὐτὴν περιοχὴν, ἐλάχιστα δὲ χωρία καὶ ἀκόμη ὀλιγώτεροι καλλιεργημένοι ἀγροί, διεσπαρμένοι ἀνά τὴν, κατ' εὐφημισμὸν, αὐτὴν πεδιάδα, εἶναι αἱ μόναι ἐνδείξεις ζωῆς ποῦ συναντᾷ ὁ ὁδοιπóρος ἐπὶ ἐβδομάδας πορευόμενος.

Πρὸς νότον ἐξαπλοῦται ἡ ἀκτὴ ἀκόμη ἐρημοτέρα καὶ φοβερωτέρα. Μετὰ τὰ πρὸς δυσμὰς ὄρη τῆς χώρας τῶν Ὁρειτῶν ἄρχονται αἱ μεγαλύτεραι φρικαλεότητες τῆς ἐρημίας. Καὶ ἡ μὲν ἀκτὴ εἶναι χαμηλὴ, ἀμμώδης, ἀλίμενος, πυρακτωμένη, ἄνυδρος, γυμνὴ ἀπὸ πάσης βλαστήσεως, αὐλακουμένη ὑπὸ χαραδρῶν, ἀπεξηραμένων χειμάρρων καὶ σχεδὸν ἀκατοίκητος· ἐλλεῖναι καλύβαι ἀλιέων, διεσπαρμέναι ἀνά τὴν παραλλαν εἰς ἕκτασιν πολλῶν μιλίων, ὑπὸ μεμονωμένας συστάδας καχεκτικῶν φοινίκων καὶ κατεσκευασμένα ἀπὸ κόκκαλα κητῶν καὶ μεγάλων ἰχθύων συγκολλουμένων μὲ θαλασσίαν ἰλύν, στεγάζουν τοὺς ὀλίγους ἀθλίους κατοίκους τῆς ἐρημίας ἐκείνης. Εἰς ἀπόστασιν δὲ μιᾶς ἡμέρας πρὸς τὰ μεσόγεια, ὄπισθεν σειρᾶς γυμνῶν βράχων, διασχιζομένων ὑπὸ ἀπεξηραμένων χειμάρρων, ἐκτείνεται, εἰς πλάτος πορείας πολλῶν ἡμερῶν, ἡ φοβερὰ Γεδρωσιανὴ ἐρημος, καταφύγιον ἐπιφόβων ληστρικῶν νομαδικῶν φυλῶν, τῶν ὀποίων αἱ αἱματηραὶ ἐπιδρομαὶ φθάνουν μέχρι τῆς ἀκτῆς. Ἐρημία, ξηρασία καὶ ἀνυδρία, βασιλεύουν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς ἐρήμου αὐτῆς· τὴν ἡμέραν ἥλιος φλογερὸς καὶ καυστικὴ ἄμμος φλογίζουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ καταπνίγουσα τὴν ἀναπνοήν, τὴν νύκτα ψύχος ἰσχυρὸν καὶ ὠρυγαὶ θηρίων πειναλέων· πουθενὰ τροφή καὶ ὕδωρ, πουθενὰ ὁδὸς ἀσφαλῆς ἢ τέρμα πορείας. Διὰ τῆς ἐρήμου αὐτῆς ἐλέγετο, καθὼς ἀφηγεῖται ὁ Στράβων, ὅτι ἐπορεύθησαν, εἰς χρόνους μακρυνούς, ἐπιστρέφοντες ἐξ Ἰνδικῆς ὁ Κῦρος καὶ ἡ Σεμίραμις· καὶ ἐκ τῶν πολλῶν μυριάδων τῶν στρατιῶν τῶν, ἔφθασαν εἰς τὰ σύνορα τῶν κρατῶν τῶν, ὁ μὲν πρῶτος μὲ ἐπτὰ, ἡ δὲ δευτέρα μὲ εἴκοσι στρατιώτας.¹

(¹) „Σεμίραμις μὲν ἐξ Ἰνδῶν φεύγουσα μετὰ ἀνδρῶν εἴκοσι ἐσώθη, Κῦρος δὲ ἐπτὰ“ (Στράβ. ΙΕ' 722, 5)

Η ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τὴν ἰδίαν ἐπικίνδυνον ὁδὸν ἐξέλεξε διὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὁ Ἀλέξανδρος, ἡγούμενος τῆς φάλαγγος τοῦ κέντρου, ἀποτελουμένης ἐκ τῆς ἡμισείας δυνάμεως τῶν ὑπασπιστῶν καὶ τοξοτῶν, ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν πεζαιτέρων, ἀπὸ τὸ ἄγλημα τῶν ἐταίρων ἰπέων, ἀπὸ μίαν ἴλην ἐξ ἐκάστης τῶν ἄλλων ἱππαρχιῶν καὶ ἀπὸ ὄλους τοὺς ἱπποτοξότας, ἐν ὄλῳ 40.000 περίπου ἀνδρας, Ἐνεχώρησε λοιπὸν ἐκ Παττάλων τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 325 π.Χ. καὶ ἠκολούθησε τὴν τρομερὰν αὐτὴν ὁδὸν, ὅχι διὰ νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι ἡ Σεμίραμις καὶ ὁ Κύρος δὲν κατώρθωσαν, ἀλλὰ ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι δὲν ἤθελε νὰ ἀφήσῃ ἀνυποτάκτους φυλάς μεταξὺ τοῦ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καὶ κυριώτερον διότι ἤθελε νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὸν στόλον, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ περιπλεύσῃ τὴν ἔρημον ἀκτὴν καὶ νὰ ἀνοίξῃ τὴν μεταξὺ Ἰνδικῆς καὶ Περσίας ὁδόν. Ὁ στόλος, μὴ δυνάμενος ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐπισιτισθῇ καὶ ὑδρευθῇ διὰ μακρὸν πλοῦν, ἦτο ἠναγκασμένος διὰ τοῦτο νὰ προσορμίζεται συνεχῶς εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην ἀκτὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξ ἄλλου δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπομακρυνθῇ. Διὰ τὴν ἀσφάλειαν λοιπὸν τοῦ στόλου καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ναυτικῆς ἐκστρατείας, ἦτο ἀνάγκη νὰ ὀρυχθοῦν φρέατα, νὰ συγκομισθοῦν τρόφιμα καὶ νὰ συντριβοῦν αἱ ἐστὶν ἀντιδράσεως τῶν ἰθαγενῶν φυλῶν. Ἰδοὺ διατὶ ὁ Ἀλέξανδρος, καίτοι ἐγνώριζε τὴν φύσιν τῆς χώρας τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ διασχίσῃ, ἐπροτίμησε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τοὺς μεγάλους κινδύνους καὶ τὰς θυσίας εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐτυχῆ ἐκβασιν τοῦ μεγαλεπηβόλου σχεδίου του, ἀπὸ

τὴν ὁποῖαν τὴσὴν δόξαν καὶ τόσας ἐπιτυχίας γενικῶς ἀνέμενε.

Ἐπέταξε κατὰ πρῶτον, τοὺς Ἀραβίτας καὶ Ὠρεΐτας εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, ἐκφεύγοντας τοῦ θέματος τοῦ παρόντος, δὲν θὰ ἐνδιατρίψω, τοὺς μνημονεύω μόνον διότι ὁ βασιλεὺς ἀπέδιδε μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς χώρας των, καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ ὁ στόλος, παραπλέων τὴν ἀκτὴν αὐτὴν, νὰ εὐρίσκη τὰ τροφίμα καὶ τὴν ἀνάπαυσιν ποὺ θὰ ἐχρειάζετο. Ἡ ἀσφάλεια τοῦ Νεάρχου εἶναι, ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐκ Παττάλων, ἢ συνεχῆς φροντίς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Σατράπην τῶν ὑποταγεῖσῶν χωρῶν διώρισε τὸν Ἀπολλοφάνην, τὸν ὁποῖον διέταξε νὰ λάβῃ τὰ προσήκοντα μέτρα καὶ νὰ κλιμακώσῃ ἀποθήκας τροφίμων διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τοῦ στόλου· ἀφῆκε δὲ εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην τὸν Λεοννάτον μετ' ἀξιολόγου δυνάμεως συγκεκλιμένης ἐκ τῶν Ἀγριάνων ἀκοντιστῶν, μέρους τῶν τοξοτῶν καὶ ἱππέων καὶ ἰσχυροῦ σώματος ὀπλιτῶν καὶ πελταστῶν, μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ ἀναμένῃ τὴν ἄφιξιν τοῦ στόλου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς περιοχῆς, νὰ παρασκευάσῃ τὰ πάντα πρὸς ὑποδοχὴν, ἐπισιτισμὸν καὶ ἀνάπαυσιν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἀλλὰ πλέον αὐτῶν, οὐδὲν ἄλλο ἠδυνήθη νὰ πράξῃ διὰ τὸν στόλον, περιελθὼν ὁ ἴδιος μετὰ τῆς φάλαγγός του εἰς δεινὰς συμφοράς· πλὴν δὲ τῆς ἀνακουφίσεως τὴν ὁποῖαν ἔλαβε πράγματι ὁ στόλος, ἀπὸ τὸν Λεοννάτον, οὐδεμίαν ἄλλην βοήθειαν συνήνητησεν ἀπὸ ξηρᾶς, διότι ὁ Ἀπολλοφάνης, ὅπως θὰ ἴδωμεν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως.

Κατόπιν ἐσυνέχισε τὴν πορείαν του πρὸς δυσμὰς. Τὴν πορείαν αὐτὴν ἐν συντόμῳ θὰ ἐξιστορήσω, πρῶ-

τον διότι ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Νεάρχου καὶ δὲν εἶναι ἐπαρκῶς γνωστὴ καὶ δεύτερον διότι ἀποτελεῖ παράδειγμα διὰ τὴν στρατιωτικὴν μας ἱστορίαν.

Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Ἀραβιτῶν καὶ Ὠρειτῶν, ὁ Ἀλέξανδρος συνεχίζων τὴν πρὸς δυσμὰς πορείαν του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον τῆς Γεδρωσίας. Ὁ καύσων ἐγένετο συνεχῶς φλογερότερος καὶ ἡ ὁδὸς δυσβατοτέρα· ἐπὶ ἡμέρας ὀλοκλήρους ἐβάδιζον δι' ἐρήμων ἀμμωδῶν ἐκτάσεων, διαστιζομένων ὑπὸ θάμνων σμύρνης καὶ ὑπὸ σπανίων συστάδων φοινίκων, παρεχόντων πενιχρὰν σκιὰν εἰς τὸν κατάκοπον στρατόν. Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἡ ἔρημος ἐγένετο φοβερότερα· πᾶσα βλάστησις ἔπαυεν, οὐδὲν δὲ ἕχνος ζωῆς ἐφαίνετο εἰς τὰς ἀτελειώτους ἐκεῖνας ἐκτάσεις. Ἦρχισαν τότε νὰ ὀδοιποροῦν τὴν νύκτα διὰ νὰ ἀναπαύωνται τὴν ἡμέραν, ἡ δὲ συνεχὴς φροντίς τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὸν στόλον, τὸν ἠνάγκασε νὰ τρέπεται πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, μήπως ἐκεῖθεν δυνηθῆ νὰ προμηθευθῆ τροφὰς καὶ τὰς ἀποστείλῃ εἰς τὴν ἔρημον παραλίαν, ἡ θεὰ καὶ μόνη τῆς ὀποίας τὸν ἔκαμνε νὰ τρέμῃ διὰ τὰ δεινὰ τὰ ὅποια ἀνέμενον τὸ ναυτικόν του, κατὰ τὸν παράπλου αὐτῆς. Ἐτράπη λοιπὸν πρὸς τὰ ἐνδότερα καὶ ἄφησεν εἰς τὴν παραλίαν ἀποσπάσματα ἵππέων, ὑπὸ τὸν Θόαντα, διὰ νὰ ὀρύξουν φρέατα καὶ κατασκευάσουν ἀποθήκας τροφίμων, διὰ τὸν στόλον. Μετὰ μακρὰς καὶ ἐπιπόνους νυκτερινὰς πορείας ἔφθασαν εἰς τὰ μεσόγεια τῆς χώρας τῶν Ἰχθυοφάγων, εἰς δὲ τὰ ἐκεῖ πτωχικὰ χωρία, ὀλίγα τινὰ μόνον ἐπιτήδεια εὗρεν· ἐκ τούτων ὁ Ἀλέξανδρος διεμοίρασε ποσότητά τινα εἰς τὸν στρατόν μετὰ μεγάλης φειδοῦς, τὰ δὲ ὑπόλοιπα σφραγίσας διὰ τῆς ἰδίας του σφραγίδος διέταξε νὰ φορτωθοῦν

ἐπὶ καμήλων καὶ νὰ σταλοῦν εἰς τὴν παραλίαν διὰ τὸ ναυτικόν. Μόλις ὅμως ἐξεκίνησε διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν πορείαν του, οἱ φύλακες τῶν ζωοτροφῶν αὐτῶν, πιεζόμενοι καὶ ἀπειλούμενοι ὑπὸ τῶν πειναλέων στρατιωτῶν, διέρρηξαν τὰς βασιλικὰς σφραγίδας καὶ διεμοίρασαν εἰς αὐτοὺς τὰ τρόφιμα. Ὁ Ἀλέξανδρος, πληροφορηθεὶς τοῦτο δὲν τοὺς ἐτιμώρησε, δικαιολογῶν τὴν ἀντιπειθαρχικὴν αὐτὴν πράξιν ἐκ τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης τῆς πείνης, ἔσπευσε δὲ νὰ συλλέξῃ ὅσα ἐκ τῶν ἐνόντων κατώρθωσε τρόφιμα, τὰ ὁποῖα ἀπέστειλεν ὑπὸ ἀσφαλεστέραν συνοδείαν διοικουμένην ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἀξιωματικοὺς Κρίθειον καὶ Τηλεφῶντα εἰς τὴν παραλίαν, καὶ διέταξε τοὺς ἐγχωρίους νὰ συγκεντρώσουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον σῖτον, φοίνικας καὶ πρόβατα καὶ νὰ τὰ ἀποστείλουν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν παραλίαν, ἀφήσας καὶ ἀπόσπασμα πιστῶν στρατιωτῶν διὰ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς μεταφορᾶς των.¹

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ στρατιὰ ἐξακολουθοῦσα τὴν πορείαν τῆς ἐπλησίασεν εἰς τὸ φοβερώτερον μέρος τῆς ἐρήμου· τὸ ὕδωρ ἔλειψε πλέον σχεδὸν παντελῶς, ἡ δὲ ἄμμος βαθεῖα καὶ φλογισμένη, συνεσωρεύετο εἰς ἐκτεταμένους ἀμμολόφους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνά πᾶν βῆμα ἐβυθίζοντο καὶ μετὰ κόπου ἐξήρχοντο στρατιῶται καὶ μεταγωγικά, ἐνῶ ὁ καυστικὸς καὶ δηλητηριώδης σιμὸν, ἐφλόγιζεν ὀφθαλμοὺς καὶ ἀναπνοήν. Αἱ δοκιμασίαι τῆς στρατιᾶς ἔφθασαν εἰς τὸ ἔσχατον. Ἔσφαζον τοὺς ἵππους καὶ τὰς καμήλους

(¹) Παρεμπιπτόντως ἀναφέρω, ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν τροφίμων τούτων εὔρεν ὁ Νέαρχος κατὰ τὸν περίπλουν· φαίνεται ὅτι μέρος αὐτῶν κατηναλώθη ὑπὸ τῶν πεινῶντων φυλάκων, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐλεηλατήθη ὑπὸ ἐγχωρίων ὀρδῶν.

καὶ ἔτρωγον τὸ κρέας αὐτῶν· ἢ ἐκ τῶν στερήσεων καὶ κινδύνων κλονισθεῖσα πειθαρχία καὶ τὸ ἐνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως, ὥθει τοὺς στρατιώτας εἰς πλήρη λήθην φιλαλληλίας καὶ ἀλληλεγγύης· ἐξεζεύγνυον καὶ ἔτρωγον καὶ αὐτὰ τὰ ὑποζύγια τῶν ἀμαξῶν τῶν ἀσθενῶν, ἐγκαταλείποντες αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην τῶν ὄσσοι ὑπὸ τοῦ καμάτου ἕμενον ὀπίσω, ἀνθρώπινα συρόμενα ράκη, δὲν ἀνεύρισκον τὴν ἐπομένην τὰ ἴχνη τῆς στρατιᾶς καὶ, συρόμενοι μὲ τοὺς πληγωμένους πόδας τῶν εἰς τὴν διάπυρον ἄμμον, ἐμαραίνοντο ἐν τέλει μετὰ φρικωδῶν σπασμῶν, ὑπὸ τὰς φλογεράς ἀκτῖνας τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου ἢ περιπλανώμενοι εἰς τοὺς λαβυρίνθους τῶν ἀμμολόφων, παρεδίδοντο εἰς τὸν ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης βραδὺν καὶ ὀδυνηρὸν θάνατον.

Πολλάκις ἐκ τῆς πορευομένης φάλαγγος τὰ ζῶα κατέπιπτον ἀγωνιῶντα, τῶν δὲ καταπιπτόντων ἀνθρώπων τὸ αἷμα κρουνηδὸν ἀπὸ τοῦ στόματος, τῆς ρινὸς καὶ αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν ἔρρεε, ἐνῶ αἱ μόλις συγκρατούμεναι τάξεις σιωπηλῶς, ὡς φάσματα, ἀντιπαρήρχοντο τοὺς θνήσκοντας συστρατιώτας,¹ καὶ ἀνίσχυρος νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὁ βασιλεὺς, περιαλγῆς ἔβλεπε νὰ ἀποθνήσκουν ἀδόξως οἱ στρατιῶται ἐκεῖνοι, τῶν ὀποίων τὰ ὄπλα εἶχον κατακτῆσει τὸν κό-

(1). . . . „Καὶ τὰ ὑποζύγια ἐπέλιπε καὶ τὰ σκεῦη κατελείπετο ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ τοῖς στρατοπέδοις· πρὸς δὲ τῇ ἀπορίᾳ χαλεπὸν ἦν καὶ τὸ καῖμα καὶ τὸ βάθος τῆς ψάμμου καὶ ἡ θερμότης, ἔστι δ' ὅπου καὶ θῖνες ὑψηλοὶ ὥστε πρὸς τῷ δυσχερῶς ἀναφέρειν τὰ σκέλη καθάπερ ἐκ βυθοῦ καὶ ἀναβάσεις εἶναι καὶ καταβάσεις. . . . οἱ δ' ἐν τῷ ἡλίῳ κατὰ μέσσην τὴν ὁδὸν ἀπηγορευκότες ἔκειντο ὑπὸ δίψης· ἔπειτα τρομῶδεις μετὰ παλμοῦ χειρῶν καὶ ποδῶν ἔθνησκον παραπλησίως ὡς ἂν ὑπὸ ρίγους καὶ φρίκης ἐχόμενοι. . . . „ (Στράβων ΙΕ', 722, 6).

σμον. Μίαν ἑσπέραν, κατάκοπος καὶ κατεξηντημένος ὁ στρατὸς εἶχε καταυλισθῆ εἰς τὰς ὄχθας ἑνὸς ἀπεξηραμμένου χειμάρρου· περὶ τὸ μεσονύκτιον, ὁ χεῖμαρρος αὐτὸς αἰφνιδίως ὀγκοῦται μυκώμενος, κατακλύζει τὰς ὄχθας καὶ παρασύρει εἰς τὸ ἀκατάσχετον ρεῦμά του ἀνθρώπους καὶ ζῶα. Πολλοὶ ἀπώλεσθησαν· ἀνηρπάγη δὲ καὶ αὐτὴ ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ μέρος τῶν ὄπλων αὐτοῦ.

“Ὅτε τέλος, κατὰ τὴν περαιτέρω πορείαν, σφοδρὸς ἐγερθεὶς ἄνεμος συνετάραξε τοὺς ἀμμολόφους τῆς ἐρήμου καὶ ἐξήλειψε πᾶν ἴχνος ὁδοῦ, οἱ δὲ ἐγχώριοι ὀδηγοί, ἀποπλανηθέντες, δὲν ἐγνώριζον πλέον ποῦ εὐρίσκονται καὶ ποῖαν διεύθυνσιν πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν, τότε καὶ τῶν θαρραλεωτέρων κατέπεσε τὸ θάρρος, καὶ ἡ καταστροφή ἐφαίνετο εἰς πάντας βεβαία. Τὴν ὑστάτην στιγμήν ὁ Ἀλέξανδρος συναθροίσας περὶ ἑαυτὸν τοὺς ρωμαλεωτάτους τῶν ἑταίρων ἱππέων, καὶ ἐξορκίσας αὐτοὺς νὰ καταβάλουν τὰς ἐσχάτας τῶν δυνάμεις διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ἐτράπη πρὸς νότον, πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἔτρεχον συνεχῶς διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀμμολόφων, παράφρονες ἐκ τῆς δίψης, ἐξαντλοῦντες καὶ τὰς τελευταίας δυνάμεις τῶν, ζῶα καὶ ἄνθρωποι· καὶ οἱ μὲν ἵπποι κατέπιπτον, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, οἱ δὲ ἱππεῖς δὲν ἠδύναντο πλέον οὔτε νὰ σύρῳνται. Μόνος ὁ βασιλεὺς, μετὰ πέντε ἄλλων ἑταίρων, εἶχεν ἀκαμάτως προελάσει. Ἰδόντες δὲ τέλος τὴν κυανὴν θάλασσαν, κατεπήδησαν ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ ἑξαλλοὶ, ἔσκαπτον διὰ τῶν ξιφῶν τὴν ἄμμον, ζητοῦντες ὕδωρ· εὐτυχῶς ἀνέβλυσεν ἐντὸς ὀλίγου γλυκεῖα πηγὴ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐδροσίσθησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος στραφεὶς ἀμέσως ὀπίσω ὠδήγησε τὸν στρατὸν εἰς τὴν δροσερωτέραν παραλίαν καὶ τὰς ἐκεῖ ἀναβλυζούσας

πηγὰς τοῦ γλυκέος ὕδατος τὰς ὁποίας εἶχον σκάψει ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἵππεις.

Οἱ ὁδηγοὶ ἀνεύρον τότε τὸν δρόμον καὶ βαδίσαντες ἐπτά ἡμέρας ἀκόμη ἔφθασαν τέλος εἰς τὰ Ποῦρα¹ τῆς Γεδρωσίας, ἀλλὰ εἰς ποίαν κατάστασιν! Ἐξήκοντα ἡμέρας διήρκεσεν ἡ διὰ τῆς φοβερᾶς ἐρήμου πορεία ἀπὸ τῶν ὄριων τῶν Ὠρειτῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ στρατὸς διήνυσε, συμφώνως πρὸς τοὺς ἐπιτοπίλους ὑπολογισμοὺς τοῦ Ἄγγλου ταγματάρχου Oliver Saint-John, ὀκτακόσια τέσσαρα χιλιόμετρα. Ἡ μεγάλη στρατιά, ἡ ὁποία ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἐξώρμησε τόσον πλουσία καὶ ὑπερήφανος, ἔχασε τὰ τρία τέταρτα τῆς δυνάμεώς της,² καὶ τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο λείψανον τοῦ κοσμοκράτορος στρατοῦ, ἄοπλον σχεδόν, ρακένδυτον καὶ ἡμιθανές, παρουσίαζεν εἰκόνα ἐσχάτης ἐξαθλιώσεως. Μετὰ ἀνάπαυσιν ἀρκετῶν ἡμερῶν εἰς τὰ Ποῦρα, διὰ νὰ ἀναλάβουν οἱ καταπεποιημένοι στρατιῶται καὶ συγκεντρωθοῦν οἱ βραδυποροῦντες, ὁ στρατὸς ἐπορεύθη, διὰ χώρας πλουσίας πλέον καὶ εὐφόρου εἰς τὴν Καρμανίαν, ὅπου ἦτο, ὡς προεῖπον, τὸ γενικὸν μέρος συναντήσεως τῶν τριῶν φαλάγγων τῆς μεγάλης στρατιᾶς.

(¹) Κατὰ τὸ 1872 μία Ἀγγλοπερσικὴ ἀποστολὴ ἐξηρεῦνησε τὰς χώρας αὐτάς. Ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, ὁ στρατηγὸς Sir Frederic Goldsmid, ἀκολουθῶν τὴν ὁδὸν Bam εἰς Nasirabad, συνήντησεν ἐπὶ τῶν ὄρεων τῆς μεγάλης ἐρήμου τοῦ Kerman, πολυάριθμα ἐρείπια γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Fahraj. Εἰς τὰ ἐρείπια αὐτὰ ὁ σοφὸς Ἄγγλος γεωγράφος, ταγματάρχης Oliver Saint John, τοποθετεῖ, κατόπιν βαθείας μελέτης, τὰ ἀρχαῖα Ποῦρα τῆς Γεδρωσίας, τὰ ὁποῖα ἄλλοι τοποθετοῦν εἰς τὸ σημερινὸν Bamrou.

(²) „Ὡστε τῆς μαχίμου δυνάμεως μηδὲ τὸ τέταρτον ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἀπαγαγεῖν“ (Πλούτ., Ἀλεξ. ΕΣΤ').

Ἱστορικοί τινες συγγραφεῖς ἠθέλησαν νὰ θεωρήσουν τὴν ἀφήγησιν τῆς διὰ τῆς ἐρήμου πορείας τῆς φάλαγγος τοῦ κέντρου, ὡς ὑπερβολὴν. Νεώτεροι ἐκθέσεις, ἰδίως δὲ ἡ τοῦ Pottinger,¹ ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς, ὑπὲρ τῆς ὁποίας, ἄλλωστε, ἤρκει νὰ ἐγγυηθῇ καὶ μόνον τοῦ Νεάρχου τὸ ὄνομα, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ ὁποίου ἠρύσθησαν ὁ Ἄρριανός καὶ ὁ Στράβων τὰς σχετικὰς περιγραφὰς των. Αἱ νεώτεροι πράγματι ἐξερευνήσεις διεπίστωσαν κατὰ τρόπον ἐκπληκτικὸν τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀφηγήσεως. Ὅταν κατὰ τὸ 1873 ὁ Ἄγγλος ταγματάρχης Oliver Saint-John, ἐπορεύθη μετὰ τοῦ τμήματός του, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰδίας χώρας, πλέον ἢ ἅπαξ παρ' ὀλίγον νὰ παρασυρθῇ ὑπὸ ἀποτόμως ἐκχειλισαντος χειμάρρου.

Ἡ δευτέρα φάλαγξ τῆς στρατιᾶς, ὑπὸ τὸν Κράτερον, ἔφθασεν αἰσίως εἰς τὴν Καρμανίαν, συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐλάχιστα δοκιμασθεῖσα εἰς τὴν πορείαν τῆς.

Ὁ Κράτερος μαθὼν τὰς τεραστίας συμφορὰς τοῦ βασιλέως ἔσπευσε νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς αὐτὸν τὸν ἀκμαῖον καὶ ἐρρωμένον στρατὸν του. Ἐφθασαν ἐπίσης καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ καὶ σατράπαι, ὁ Σιασάνωρ, σατράπης τῆς Ἀρειανῆς καὶ Δραγγιανῆς, ὁ Φαρισμάνης, υἱὸς τοῦ Φραταφέρνου, σατράπης τῶν Πάρθων καὶ Ὑρκανίων, ὁ Κλέανδρος τέλος, ὁ Σιτάλκης καὶ ὁ Ἡράκων ἐκ Μηδίας, κομίζοντες ἐνισχύσεις τῆς στρατιᾶς, ἵππους, καμήλους, ὑποζύγια, ὄπλα,

(¹) Eldred Pottinger (1811 - 1843), ἀξιωματικὸς τοῦ Ἀγγλοῖνδικου στρατοῦ, ὁ ὁποῖος μεταμφιεσθεὶς τὸ 1837, διέσχισε τὸ Ἀφγανιστάν, γενόμενος βραδύτερον ταγματάρχης τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀφγανῶν, οἱ ὁποῖοι τότε εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Πέρσας.

ένδυμασίας καὶ παντὸς εἴδους τρόφιμα καὶ ἐπιτήδεια διὰ τὸν τόσον δοκιμασθέντα στρατὸν. "Ὅλα αὐτά, τὸ ὠραῖον κλίμα τῆς Καρμανικῆς χώρας, αἱ ἀνέσεις καὶ παντὸς εἴδους περιποιήσεις αἱ παρασχεθεῖσαι εἰς τοὺς στρατιώτας, καὶ τέλος ἡ ἄμεσος παρουσία τοῦ βασιλέως, τοῦ ὀποιοῦ ἢ δραστηριότητος οὐδέποτε ὑπῆρξε σοβαροτέρα καὶ εὐρυτέρα, ἐξήλειψαν, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου, τὰ ἴχνη τῶν δεινοπαθημάτων καὶ ἀπέδωκαν πάλιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν τὴν προτέραν ρώμην καὶ αὐτοπεποιθῆσιν.

ΑΙ ΑΝΗΣΥΧΙΑΙ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΙΑ ΤΟΝ ΣΤΟΛΟΝ

Θὰ ἦσαν αἱ ἀρχαὶ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 325 π.Χ. ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν εἰς Καρμανίαν καὶ συνεκεντρώθη ὁ ὑπόλοιπος στρατός· περὶ τοῦ στόλου ὅμως καὶ τῆς τύχης αὐτοῦ οὐδεμία ὑπῆρχεν εἰδησις. Καὶ ἦτο μὲν, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἢ εἰς τὸν μεγάλθυμον Νέαρχον ἀνατεθεῖσα ἐκστρατεία πλήρης κινδύνων καὶ ἀπροόπτων, ἀλλὰ ἡ ὄλοσχερῆς ἀβεβαιότης περὶ τῆς πορείας του εἰς τὴν ἄξενον ἐκείνην ἀκτὴν, ἐνέπνεε μὲ γίστας ἀνησυχίας. Μετὰ τὴν ἀπερίγραφτον φρικαλεότητα τῶν δεινοπαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἔπαθεν ἡ φάλαγξ τοῦ κέντρου, ὁ Ἀλέξανδρος ἔκλινε νὰ φοβῆται τὰ πάντα, παρὰ νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοσοῦτον μεγάλης ἐπιχειρήσεως. Ἐσκέπτετο ὅτι ἢ ἔρημος ἐκείνη ἀκτὴ, ἢ ὁποῖα, διὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς στρατιᾶς, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς οἰκτροτέρας καταστροφῆς, ἦτο ἡ ἐσχάτη καὶ μόνη καταφυγὴ τοῦ στόλου· ὅπως δὲ ἦτο ἔρημος, χαμηλὴ, ἀμμόδης καὶ ἀλλίμενος, ἐφαίνετο ὅτι μᾶλλον ἀπέβαινε ἐπικίνδυνος, ἔνεκα τῶν ἀνυπολογίστων μεταβολῶν τοῦ και-

ροῦ καὶ τῶν ἀνέμων, ἢ ὅτι ἠδύνατο νὰ παράσχη σωτηρίαν ἢ προσέγγις εἰς αὐτήν· μίᾳ μόνῃ θύελλᾳ, καὶ ἠδύνατο ὁ στόλος νὰ ἐξολοθρευθῆ χωρὶς οὐδὲ ἕχνος νὰ ἀφήσῃ, εἰς μόνος ἀσύνητος πλοῦς, καὶ ὁ Ὡκεανός, ἐν τῇ ἀχανῆ αὐτοῦ ἐκτάσει, ἦτο ἱκανός νὰ παρασύρῃ εἰς ἀτελευτήτους πλάνας, ἄνευ ἐλπίδος σωτηρίας. Ἐὰν δὲ ὁ διὰ τῆς ἐρήμου πορευθεὶς στρατός, εἰς τὰ ἔσχατα ὄρια τῆς πείνης καὶ τῆς ἐξαντλήσεως εὐρεθεὶς ἠδύνατο νὰ σφάζῃ τὰ ὑποζύγια καὶ νὰ συντηρῆται, ἔστω καὶ ὀλίγον, ἀπὸ τὸ κρέας αὐτῶν, πῶς θὰ συνετηρεῖτο, εἰς παρομοίας περιστάσεις, ὁ στερούμενος ὑποζυγίων στόλος;

Ἡ ἔρημος τοῦ ἀφήρπασε μέγαν ἀριθμὸν τῶν παιῶν ἐνδόξων συντρόφων του, ἢ θάλασσα τοῦλάχιστον θά τοῦ ἀπέδιδε τὸν στόλον του;

Ἦδη ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε πληροφορηθῆ ἐν Καρμανίᾳ, ὅτι οἱ Ὡρεῖται, πρὸ πολλοῦ στασιάσαντες, εἶχον φονεύσει τὸν σατράπην αὐτῶν Ἀπολλοφάνην, ἢ δὲ πληροφορία αὐτὴ ἐπηύξησε τὰς διὰ τὴν τύχην τοῦ στόλου ἀνησυχίας του· διότι οὕτω ἐξέλιπε καὶ ἡ τελευταία του ἐλπίς, ὅτι ὁ Ἀπολλοφάνης θὰ εἶχε κλιμακώσει, κατὰ μῆκος τῆς ἐρημικῆς ἀκτῆς ἀποθήκας τροφίμων καὶ φρέατα διὰ τὸν στόλον.¹

(1) Πράγματι, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῶν ὄριων τῆς χώρας των, οἱ Ὡρεῖται ἐξηγέρθησαν ἐξ ὅλων τῶν σημείων, ἐφόνευσαν τὸν Ἀπολλοφάνην καὶ ἄγοντες δύναμιν 8.000 πεζῶν καὶ 500 ἵππεων ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Λεοννάτου. Κατὰ τὴν γενομένην μάχην, ὁ Λεοννάτος τοὺς κατεσυνέτριψε, φονεύσας περὶ τὰς 6.000 ἐξ αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὅλους τοὺς ἀρχηγούς των καὶ οὕτω διετήρησε τὴν τάξιν καὶ ἐβοήθησε, κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν προσεγγίσαντα στόλον. Διὰ τὸ κατόρθωμά του τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ ἀπένευμε, βραδύτερον εἰς τὰ Σοῦσα, τὴν ἀνωτάτην τιμητικὴν διάκρισιν, τὸν χρυσοῦν στέφανον.

Αὐταὶ ἦσαν αἱ διὰ τὴν τύχην τοῦ στόλου βάσιμοι ἀνησυχίαι τοῦ Ἀλεξάνδρου, αἱ ὅποσαι ἐγέμιζαν ἀπελπισίαν τὴν ψυχὴν του· κάθε δὲ παρερχομένη ἄνευ εἰδήσεων ἡμέρα, ἐπέτεινε τὴν ἀπελπισίαν του, καὶ τοῦ παρουσιαζεν ὄλοεν πιθανοτέραν τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου του, τὴν ἀποτυχίαν τοῦ μεγάλου σχεδίου του, καὶ τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς τῶν προσφιλεστέρων συντρόφων τῆς ζωῆς του.

Ἄλλὰ τί ἐγένετο ὁ στόλος κατὰ τὸ διάστημα αὐτό ;

Πρὶν εἰσελθῶ εἰς τὴν ἀφήγησιν αὐτὴν θὰ προσπαθήσω νὰ δώσω μίαν ἀνάγλυφον εἰκόνα τοῦ Κρητὸς ναυάρχου, καὶ τῆς ἀξίας του, ὅπως κρίνεται ἀπὸ ἀρχαίους καὶ νεωτέρους συγγραφεῖς, ἀπαραίτητον διὰ τὴν συνέχειαν τοῦ παρόντος.

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΣ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

„Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ“

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ ΩΣ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

„Τῆς ψυχῆς ὡς ἡγεμόνος ἐπιμελοῦ, τοῦ δὲ σώματος ὡς στρατιώτου προνόει. Κρεῖττον ἀποθανεῖν ἢ δι' ἀκροασίας τὴν ψυχὴν ἀμυροῦσαι“. (Κλείταρχος)

Ὁ Νέαρχος ἔχων, ὡς εἶπον, ἀποπερατώσει τὰς προπαρασκευάς του διὰ τὸ μέγα του τόλμημα, ἐκάνονιζε τὰς τελευταίας λεπτομερείας.

Εἶχεν ἤδη συμφωνηθῆ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτι ὁ στόλος θὰ ἀνεχώρει ὅταν οἱ ἐτησίαι θὰ ἦσαν εὐνοϊκοὶ διὰ τὸν πλοῦν. Ὁ Νέαρχος, ἐκ παραδόσεως ναυτικός, ἐγνώριζε τὴν φύσιν τῶν ἐτησιῶν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν· ἐγεννήθη εἰς Κρήτην καὶ διέμεινεν ἐπὶ ἔτη εἰς τὴν Ἀμφίπολιν· καὶ ἡ νῆσος Κρήτη δὲ καὶ ἡ Ἀμφίπολις εὐρίσκονται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἐτησιῶν, οἱ ὅποιοι πνέοντες ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὸν Εὐξεινον πόντον, σαρώνουν τὸ Αἰγαῖον, διαχέονται εἰς τὴν Μεσόγειον, μέχρι τῶν Ἀφρικανικῶν ἀκτῶν καὶ φθάνουν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Νουβίαν καὶ Αἰθιοπίαν. Αἱ γνώσεις του αὐταὶ τὸν ἐβοήθησαν νὰ μελετήσῃ τὸ φαινόμενον τῶν ἐτησιῶν, καὶ ἀναλόγως τῶν λεπτομερειῶν αὐτοῦ νὰ κανονίσῃ

ὥστε ὁ παράπλους τῆς ἀκτῆς νὰ ἀρχίσῃ τὸν προσφορώτερον διὰ τοιοῦτον ταξείδιον μῆνα, τὸν Νοέμβριον. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποδεικνύει πόσον βαθέως εἶχε μελετήσῃ τὸ ζήτημα αὐτὸ ὁ Νέαρχος· οἱ ἔτησίαι¹ πνέουν εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας τῶν Ἰνδιῶν, ἀπὸ τῆς Ἰαπωνίας μέχρι τῆς Μαδαγασκάρης, ἕξ μῆνας ἀπὸ βορειοανατολικῶν καὶ ἕξ μῆνας ἀπὸ νοτιοδυτικῶν· πλησίον τῶν ἀκτῶν, μεταβάλλονται εἰς θαλασσίαν καὶ ἀπόγειον αὔραν, αἱ ὁποῖαι πνέουν, κατ' ἐναλλαγὴν, ὀλόκληρον τὸ εἰκοσιτετράωρον.

Πᾶσαι αἱ μαρτυρίαι διαφόρων νεωτέρων θαλασσοπόρων (Cluer, Thornton,² Tavernier³ κ.λ.π.), συλλεγεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Dalrymple,⁴ συμπίπτουν εἰς τὸ ὅτι „ὁ πλέον εὐνοϊκὸς καιρὸς διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰνδικῆς, ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου εἶναι οἱ μῆνες Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ἰανουάριος καὶ Φεβρουάριος· οἱ ἔτησίαι τότε πνέουν ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ, ἡ θαλασσία αὔρα εἰς τὰς ἀκτὰς ἀπὸ μεσημβρίας μέχρι μεσονυκτίου, ἡ δὲ ἀπόγειος ἀπὸ μεσονυκτίου μέχρι μεσημβρίας“.

(¹) Ἐτησίαι λέγονται ἄνεμοι περιοδικοί, κοινῶς μελέμια, γαλιιστί mousson.

(²) Cluer καὶ Thornton ἦσαν πλοίαρχοι τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἰνδιῶν.

(³) J. Tavernier, Γάλλος ταξειδιώτης καὶ ἐξερευνητής (1665 - 1689), ταξειδεύσας εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἐγραψε τὰς ταξειδιωτικὰς του ἐντυπώσεις καὶ παρατηρήσεις εἰς βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον „Ταξείδια εἰς Περσίαν, Τουρκίαν καὶ Ἰνδίας“.

(⁴) Alex Dalrymple, σπουδαῖος Ἄγγλος ὕδρογράφος τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἀν. Ἰνδιῶν ταξειδεύσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἐγραψε πολυαριθμοὺς γεωγραφικὰς καὶ ὕδρογραφικὰς ἐργασίας καὶ ἐσχέδιασε χάρτην τῆς ἀνατολικῆς λεκανῆς τῆς Βεγγάλης.

Ἐπίσης ὁ πλοίαρχος Hughton διαπιστώνει ὅτι „γενικῶς ὁ καιρὸς εἶναι εὐχάριστος καὶ αἰθριος κατὰ τοὺς ἀπὸ ΒΑ πνέοντας ἑτησίας, ὁπότε δὲν ὑπάρχουν οὔτε θύελλαι, οὔτε λαίλαπες“.¹

Ἄνεφερα τὰς νεωτέρας αὐτὰς μαρτυρίας διὰ νὰ καταδείξω πόσον βαθὺς μελετητὴς τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἀποστολῆς του ὑπῆρξεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁ Κρῆς ναύαρχος, ἀποφασίσας νὰ παραπλεύσῃ τὴν ἀκτὴν τὸν Νοέμβριον.

Τὸ σύγγραμμά του,² ὀλίγα δυστυχῶς μέρη τοῦ ὁποίου διέσωσαν μέχρις ἡμῶν ὁ Ἄρριανὸς καὶ ὁ Στράβων, ἄλλοι δὲ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀκόμη ὀλι-

(¹) Ἡμερολόγιον Hughton, πλοίαρχου τῆς Ἑταιρίας τῶν Ἰνδιῶν, 1756.

(²) Ὁ Νέαρχος ἔγραψε τὴν ἀφήγησιν τοῦ ἱστορικοῦ του ταξειδίου, εἰς σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον ὁ Θεόφραστος (IV, 7, 3) ὀνομάζει „Ἀνάπλους τῶν ἐξ Ἰνδῶν ἀποσταλέντων παρὰ Ἀλεξάνδρου“, οἱ δὲ Ἄρριανός, Στράβων καὶ ὁ Ἀνδροσθένης ὁ Καλλιστράτου, Θάσιος, ὁ καὶ συμπληρὸς τοῦ Νεάρχου „Τῆς Ἰνδικῆς παράπλους“. Τὸ ταξειδίον του εἶναι γενικῶς γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα „Περίπλους τοῦ Νεάρχου“. Εἰς τὸ σύγγραμμά του αὐτὸ ὁ Νέαρχος δὲν περιωρίσθη ἀπλῶς νὰ περιγράψῃ τὸ περιφημον ταξειδίον του, ἀλλὰ ἐξιστόρησεν ἐπίσης τὴν διὰ τῆς Γεδρωσιανῆς ἐρήμου πορείαν τῆς φάλαγγος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸν κατάπλου τοῦ Ἰνδοῦ, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τὸν πολιτισμὸν, τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τὴν θρησκείαν, τὸν στρατὸν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῶν Ἰνδῶν, τὰ ἐμπορεύματα τῆς χώρας των, τὰ προϊόντα, τὰ ζῶα καὶ τὴν γεωγραφίαν τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας διῆλθε. Ἡ μεγάλη Γερμανικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία (Paulys Real-Encyclopädie der Klassischen Altertumswissenschaft - Stuttgart 1935) ἀφιερώνει πολλὰς σελίδας (2132 - 2154) εἰς τὸν Νεάρχον καὶ τὸ ἔργον του, καὶ τὸν κρίνει ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ὡς ἀρχηγὸν, γεωγράφον, ἱστορικόν, ἐθνολόγον, γεωλόγον κλπ. μετ' ἀνυποκρίτου θαυμασμοῦ. (Nearchos, der geborene Führer war zeigt seinen ganz persönlichen Wagemut in hellem Lichte. . . . .).

γώτερα άποσπάσματα, άπετέλεσε την βάσιν της γεωγραφίας του Περσικού κόλπου.

‘Ο Άγγλος ταγματάρχης Rennell, όν έλαβα άφορμήν νά προαναφέρω, άποδίδει έξέχουσαν τιμήν εις αυτό, λέγων επί λέξει : „*Εφόσον προεχώρουν εις τας άναζητήσεις μου, επί τοσοῦτον αί λεπτομέρειαι τας όποίας μās μετέδωκεν ο Νεάρχος, έλάμβανον άξίαν εις τους όφθαλμούς μου, και επί τοσοῦτον ευρισκον εις αυτό την τόσον αναγκαίαν διά τον ιστορικόν άκριβολογίαν.*“

‘Ο Άγγλος συγγραφεύς William Wincent, εις τó θαυμάσιον βιβλίον του „*The voyage of Nearchus*“ έκδοθέν έν Λονδίνω τó 1797, κρίνων τόν ναύαρχον του Μ. Άλεξάνδρου, λέγει επί λέξει : „*Τó ταξείδιον του Νεάρχου από του στομίου του Ίνδοῦ μέχρι του Ευφράτου, είναι, εις την ιστορίαν της ναυσιπλοΐας, τó πρώτον μεγάλης σημασίας γεγονός διά τον κόσμον όλόκληρον*“ και έν τó ευρύν πνεῦμα του Άλεξάνδρου άποκαλύπτεται έν τῇ συλλήψει του σχεδίου, ἡ εκτέλεσις δέν αναδεικνύει όλιγώτερον μεγάλα τά προσόντα του άνδρός, ό όποιος τó εξετέλεσε. ‘Ο θανμασμός μου προς τόν Νεάρχον, συνεχίζει ο Άγγλος συγγραφεύς, αυξάνει, όχι μόνον διά τας δυσκολίας, άλλ’ ακόμη και διά τó μήκος του ταξειδίου. Άπαιτείται άληθώς πλέον του συνήθους βαθμός θάρρους, διά την άνάληψιν τοιούτου τολμήματος, με πλοΐα, τών όποιων ἡ άσθενεστάτη κατασκευή ἦτο μακράν του ν’ ανταποκρίνεται εις τας άνάγκας της πλευσεως, και διά την άπόφασίν του νά έξερευνήση μίαν άκτήν τόσον εκτεταμένην, επί της όποίας, αν υποθέσωμεν ότι θά ἠδύνατο νά άποφύγη τά νανάγια, θά είχεν όμως άκαταπαύστως νά φοβῆται την φοβίην της πείνης.“

‘Ο Γάλλος συγγραφεύς Georges Radet, μέλος του Ίνστιτούτου, εις τó βιβλίον του „*Alexandre le Grand*“, έκδοθέν εις Παρισίους τó 1931, τόν όνομά-

ζει „Κρήτα Ὀδυσσέα“, καὶ λέγει ἐπὶ λέξει: „Ἐκ τῶν προσφιλεστέρων συντρόφων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὁ Νεάρχος, ὑπῆρξεν ἀνὴρ τοῦ ὁποίου ἡ ἀφοσίωσις δὲν διεψεύσθη ποτέ. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ κοσμοϊστορικοῦ του ταξιδίου ὁ Κρηὶς Ναύαρχος, κρατεῖ ὑπὸ τὴν ἰσχυράν του χεῖρα ἀκλόνητον τὸν στόλον ὀλόκληρον· εἶναι μία ἐκ τῶν ἐξαιρετικῶν φύσεων τῶν γονίμων εἰς τὴν ἐξεύρεσιν λύσεων, καὶ τὰς ὁποίας οὐδὲν ἀπρόοπτον εὐρίσκει ἀπροετοιμάστους· προσαρμόζεται πρὸς τὰς περιστάσεις, ἐφευρίσκει, θεραπεύει. Αἱ πρῶται δυσχέρειαι τοῦ ἔρχονται ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄργανον τὸ ὁποῖον κυβερνᾷ· ὁ στόλος του, μετρίας ἀξίας, προσαρμόζεται μόνον διὰ ποτάμια ταξίδια· δὲν εἶναι πρόσφορος διὰ ταξίδιον, ὅπως ὁ περίπλους ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ· ἀντιμετωπίζει λοιπὸν ἀμέσως δύο κινδύνους: τὸν τῆς πλεύσεως εἰς τὰ ἀνοικτὰ, μὲ τὰς θυέλλας καὶ τοὺς κυκλῶνας, καὶ τὸν τῆς πλεύσεως παρὰ τὴν ἀκτὴν μὲ τὰς ἀνατώπιδας καὶ τοὺς σκοπέλους· ἐν τούτοις, ἐπὶ τῶν 150 πλοίων του, ἐλάχιστα, ἀνάξια λόγου, σημειοῦνται ναυάγια· ἴποτε δὲν ἐμφανίζει καλύτερα τὴν πρόβλεψιν, τὴν διορατικότητα καὶ τὴν εὐστροφίαν τοῦ Ναυάρχου.“ Καὶ συνεχίζει ὁ Γάλλος συγγραφεὺς:

„Παραπλεύρως πρὸς τὴν Ἰλιάδα αὐτήν, τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ ἡ Μεγάλῃ Ἀνάβασις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Περίπλους τοῦ Νεάρχου εἶναι μία Ὀδύσεια ἴσων ἐνδιαφέροντος. Ὁ ἥρωας τῆς μιᾶς εἶναι ἀντάξιός τῃ συγκριθῆ μὲ τὸν ἥρωα τῆς ἄλλης· ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς δράσεώς του, ἐνθα πραγματοποιεῖ τὴν εὐτυχή ἔνωσιν ἐνὸς ἐνεργητικοῦ χαρακτήρος καὶ μιᾶς ἀνωτέρας διανοητικότητος, ὁ Κρηὶς Ὀδυσσεὺς εἶναι ἄξιος τοῦ χρυσοῦ στεφάνου μὲ τὸν ὁποῖον τὸν εἰτίμησεν ὁ Ἀχιλλεὺς τῆς Μακεδονίας· τὸ ἔργον του εἶναι γόνιμον καὶ μόνιμον· ὅλαι αἱ νεώτεραι ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἔχον ὡς ἀρχὴν καὶ δικαίωσιν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ταξιδίου τοῦ Νεάρχου.“

Ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Jurien de la Gravière, γράφει εἰς τὸ βιβλίον του „Les Campagnes d'Alexandre“ τόμ. α', ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις τὸ 1833: „Ὁ Ναπολεὼν εἶχεν Ἡφαισίωνα, Κρατέρους καὶ Εὐμέναι· δὲν τοῦ ἔλειπε παρὰ ἓνα Νεάρχου“. Κρίνων τὴν παρατηρητικότητα καὶ ἀκριβολογίαν τοῦ Νεάρχου ὁ ἴδιος Γάλλος ὑποναύαρχος γράφει εἰς τὸν ε'. τόμον του „La conquête de l'Inde“:

„Ἠκολούθησα βῆμα πρὸς βῆμα τὸν μέγαν αὐτὸν θαλασσοπόρον καὶ διεπίστωσα ὅτι, μοῦ ἦτο εὐκολὸν ἔπειτα ἀπὸ 22 αἰῶνας, νὰ ἐπανεύρω τὰ ἔγνη του· οἱ νεώτεροι ἐξερευνηταὶ γενικῶς δὲν μᾶς ἔχουν συνηθίσει εἰς τόσῃ ἀκρίβειαν. Ἡ γενικὴ φυσιογνωμία τῆς χώρας τὴν ὁποίαν ἐπεσκέψθη ὁ Νεάρχος, ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ εἶναι ὅπως μᾶς τὴν περιέγραψε. Τὸ ταξείδιον τοῦ Νεάρχου εἶναι ὁ προθάλαμος τοῦ ἱεροῦ τῶν μεγάλων ἐξερευνήσεων· ἡ γενικὴ ἱστορία τῆς ναυσιπλοΐας θὰ ἦτο ἔλλειψής, ἐὰν δὲν ἐγνωρίζαμεν τὴν ἀφήγησιν τοῦ κατορθώματος τοῦ γενναίου αὐτοῦ προγόνου ὄλων τῶν μεγάλων θαλασσοπόρων“.

Ἐπανειλημμένως εἰς τὸ βιβλίον του τὸν ὀνομάζει „intrépide navarque“, „brave navarque, courageux navarque“.¹

Προχωρῶν περαιτέρω ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος, δὲν δύναται νὰ συγκρατήσῃ τὸν θαυμασμόν του, πρὸ τῆς ἀκριβολογίας τοῦ Νεάρχου, ὡς ναυτικοῦ συγγραφέως: „Δὲν εἶναι πλέον ἡμερολόγιον πλοίου, αὐτὸ πὸν μᾶς δίδει ὁ Νεάρχος, λέγει, εἶναι ἀληθῆς ναυτικῶς ὁδηγός· αἱ ἀποστάσεις πὸν σημειώνει συμπίπτουν τόσον θαυμάσια μὲ ἐκείνας πὸν ἐμέτρησεν, εἴκοσι δύο αἰῶνας ἀργότερα, ἢ

(¹) Jurien de la Gravière „La conquête de l'Inde“, σελίδες 310, 312, 366, 369.

Ἑλληνική ὑδρογραφική ὑπηρεσία, ὥστε ἐὰν ἡ κλιμαξ τῶν χαρτῶν τῆς ἤτο εἰς στάδια, δὲν θὰ ἐγνώριζα εἰς ποῖον νὰ ἀποδώσω τὴν τιμὴν τῆς κατασκευῆς τῶν". Περαιτέρω τέλος, κρίνων τὴν πιστὴν περιγραφὴν τῶν τόπων ποῦ συνήντησεν ὁ Νέαρχος, λέγει: „Δὲν γνωρίζω πλέον γλυκὺ αἰσθημα διὰ τὸν μελετητὴν τῆς ἱστορίας, ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ αἰσθάνεται ὅταν ἀντικρούζη τὴν βεβαιότητα τῆς πραγματικότητος, εἰς τὰ διαδοχικὰ στάδια τῶν μελετῶν του. Καὶ δὲν εἶναι πλέον ἐκτίμησις οὔτε σεβασμὸς, εἶναι πραγματικὴ εὐγνωμοσύνη, αὐτὸ τὸ ὁποῖον αἰσθάνομαι διὰ τὸν Νέαρχον, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀφείλω τὴν ἐνδύμνησιν αὐτὴν ἀπόλαυσιν".

Ὁ σοφὸς καὶ ὀλιγόλογος Γερμανὸς συγγραφεὺς, Wilhelm Tomaschek, μέλος τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης, εἰς τὸ βιβλίον του „Topographische Erläuterung der Küstenfahrt Nearchs vom Indus bis zum Euphrat“, ἐκδοθὲν ἐν Βιέννῃ τὸ 1890, λέγει: „Δὲν εἶναι μόνον αἱ τολμηραὶ ἐκστρατεῖαι καὶ αἱ ἀπειράριθμοι κατακτήσεις ποῦ ἔκαμαν ὀνομαστὸν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ, ὅπως τώρα παγκοίνως ἀνομολογεῖται, εἰς ἀκόμη μεγαλύτερον βαθμὸν, τὰ μεγάλα ἐκπολιτιστικὰ δημιουργήματά του, τὰ ὁποῖα μέχρι καὶ σήμερον ὑφίστανται, καὶ αἱ διὰ τὴν παγκόσμιον συγκοινωνίαν καρποφόροι ἀναζητήσεις του, αἱ ὁποῖαι ἐν μέρει μόνον εὗρον τὰς ἀντιστοιχίας των εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19οῦ αἰῶνος. Μεταξὺ ὅλων αὐτῶν, τὴν πλέον ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ ἐξερευνησις τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰνδικῆς ὑπὸ τοῦ ναύαρχου Νέαρχου, διὰ τῆς ὁποίας ἐξεσηφαλίσθη ἡ μεταξὺ Ἰνδοῦ καὶ Εὐφράτου θαλασσία συγκοινωνία. Ἡ ἀκτοπλοία τῆς Ἰνδοπερσικῆς παραλίας, παρουσιάσθη πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ πολιτικωτάτου κατακτητοῦ, ὡς μία ἀνάγκη, ὡς ἐν καθήκον, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐκπληρωθῇ. Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δυσχεροστάτης αὐτῆς ἀποστολῆς, εὗρεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν θαρρα-

λέον και πολυμαθῆ Κρητα Νέαρχον, τὸν ἐνδεδειγμένον ναύαρχόν του. Ὁ Νέαρχος, διέσωσε μέχρις ἡμῶν, μὲ τὸ σύγγραμμά του, τὸ ἀρχαιότερον ἡμερολόγιον πλοίου, τὸ ὁποῖον κατέχομεν, τὸ ἀρχαιότερον πρότυπὸν τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς διηγήσεως· και ἀληθῶς λυπεῖται κανεῖς, διότι ὁ Ἄρριανὸς τόσον σκληρῶς ἐσυντόμευσε και, τόσον τὸν πρωτότυπον χαρακτῆρα τοῦ ἡμερολογίου τοῦ μεγάλου θαλασσοπόρου, ἐξηφάνισε".

Ἄλλος πολύτιμος Γερμανὸς συγγραφεὺς, ὁ Helmut Berve εἰς τὸ σπουδαῖον βιβλίον του „Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage" ἐκδοθὲν εἰς Μόναχον τὸ 1926, λέγει ἐπὶ λέξει εἰς τὸ κεφάλαιον „Νέαρχος": „Ὁ Νέαρχος εἶναι ἡ λαμπροτέρα φνσιογνωμία τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου,¹ ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος κατεῖχε παρὰ τῷ βασιλεῖ μίαν ἐντελῶς ἰδιαίτην θέσιν. Συμπληροῖ, τρόπον τινα, τὸν Κατακτητὴν τῶν ἡπείρων εἰς τὴν θάλασσαν. Διὰ τοῦτο, ἂν και λόγῳ τοῦ ἀρρενωποῦ του χαρακτῆρος διετηρεῖ πλήρη ἀτομικότητα γνώμης και ἐλευθερίαν κρίσεως, ἀπῆλανε πάντοτε μεγίστης εὐνοίας ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως, εὐνοίας διατηρηθείσης μέχρι τέλους τοῦ βίου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος εἰς αὐτὸν ἀνέθηκε τὴν ὑπερτάτην ἀρχηγίαν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων διὰ τὴν Ἀραβικὴν ἐκστρατείαν".

Ὁ μέγας Γερμανὸς ἱστορικὸς J. Droysen εἰς τὸ ἔργον του „Geschichte des Hellenismus", ἐκδοθὲν ἐν Βερολίῳ τὸ 1877, λέγει ὅτι „Ὁ Νέαρχος ἐξετέλεσεν αἰσίως ἐπιχειρήσιν, ἧτις πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην ὁμοιάζει κατὰ τοὺς κινδύνους και τὰ θαυμάσια", εἰς πολλὰς δὲ σελίδας τοῦ βιβλίου του ἀποδίδει βαθεῖαν τιμὴν εἰς τὸ κατόρ-

(¹) „Die prachtvöllste Persönlichkeit in Alexanders Heer", (Helm. Berve, Τόμ. Β'. σελίς 272).

θωμά του, λέγων, μεταξύ άλλων ότι, „διὰ τὴν ἀκριβειαν τῆς ἀφηγήσεως ἑνὸς γεγονότος ἀρκεῖ νὰ ἐγγυηθῇ καὶ μόνον τοῦ Νεάρχου τὸ ὄνομα.”

Νεώτεροι ιστοριοδίφαι, ἐξερευνηταὶ καθὼς καὶ γεωγράφοι, ὅπως οἱ de Saumaise,¹ Kempthorne,² Sainte-Croix,³ de Gosselin,⁴ père Petau,⁵ Sir Burnes, Scaliger,⁶ στρατηγὸς Cunningham,⁷ Beloch,⁸

(¹) Claude de Saumaise (1588 - 1653) Γάλλος σοφὸς καὶ συγγραφεὺς, ταξειδεύσας εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐκμαθὼν ὅλας αὐτῆς τὰς γλώσσας ἔγραψε πολλὰ ἔργα σχετικὰ μὲ τὰ ταξείδια τοῦ.

(²) James Kempthorne (1764-1854) Ἄγγλος ἀξιωματικὸς ταξιδιωτῆς καὶ ἐξερευνητῆς, περιηγηθεὶς τὰς Ἰνδίας καὶ γράψας πολλὰ σχετικὰ περὶ αὐτῶν.

(³) G. Sainte - Croix (1767 - 1840) Γάλλος ταξιδιωτῆς καὶ ἐξερευνητῆς γράψας διάφορα βιβλία μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ἓν ὑπὸ τὸν τίτλον „Ταξείδια εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας”.

(⁴) Pascal-François-Joseph de Gosselin (1751 - 1830). Σοφὸς Γάλλος γεωγράφος γράψας διάφορα ἔργα, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ „Γεωγραφίαν τῶν Ἑλλήνων”.

(⁵) Denis Pétau (1583 - 1652) Γάλλος ιστοριοδίφης καὶ χρονικογράφος γράψας διάφορα ἔργα μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τὸ „Οὐρανολόγιον”, βιβλίον περιέχον ἐρεῦνας ἐπὶ τῶν διαφορῶν ιστορικῶν χρονολογιῶν.

(⁶) Joseph Juste Scaliger (1540 - 1609) Γάλλος φιλόλογος καὶ συγγραφεὺς, ταξειδεύσας εἰς Ἀνατολὴν καὶ ἐκμαθὼν ὅλας τὰς γλώσσας αὐτῆς, γράψας δὲ πολλὰς ἱστορικὰς καὶ ἀστρονομικὰς μελέτας.

(⁷) Alexander Cunningham (1814 - 1885) Ἄγγλος στρατηγός, παραμείνας ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς διαφόρους ἐπισήμους ἀποστολὰς εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ μελετήσας ἐπιτοπῶς τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐγραψε πολλὰ ἔργα μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ „Ἀρχαίαν γεωγραφίαν τῆς Ἰνδικῆς”.

(⁸) Carl Julius Beloch, Γερμανὸς ἱστορικὸς συγγραφεὺς, ἐκ-

d'Anville¹ και ἄλλοι ἀκόμη ἐξαίρουν τὸν Νέαρχον, ὄχι μόνον ὡς ναύαρχον ἐπιτυχόντα τὸ καταπληκτικὸν κατόρθωμα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀκριβολόγον καὶ σεμνὸν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος γράψας περὶ τοῦ περιφήμου αὐτοῦ περίπλου, περιωρίσθη νὰ ἀναφέρῃ ξηρῶς τὰ γεγονότα καὶ τὴν τοπογραφίαν τῶν ἀκτῶν, χωρὶς οὐδεμίαν ἐγωϊστικὴν μνείαν περὶ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νὰ κάμῃ.

Μόνος ἐξ ὄλων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὁ Ρωμαῖος Πλίνιος, λέγει ὅτι ὁ Νέαρχος δὲν ἀναφέρει οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν τόπων ὅπου ὁ στόλος ἐκάστοτε ἠγκυροβόλει, οὔτε τὸ μέτρον τῶν ἀποστάσεων,² ἀφίνων οὔτω εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δὲν ἦτο πλήρες τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Ναυάρχου.

“Ὅσον καὶ ἂν προσεπάθησα, δὲν ἤδυνήθην ποτὲ νὰ ἀντιληφθῶ, ποῦ στηριζόμενος ὁ Ρωμαῖος συγγραφεύς, ἐκφράζει τὴν γνώμην αὐτὴν. Διότι εἰς τοὺς ἀμέσως ἐπομένους εἴκοσι δύο στίχους τοῦ βιβλίου του, δὲν ἀναφέρει τίποτε ἄλλο σχεδὸν παρά ὀνόματα τόπων καὶ μέτρα ἀποστάσεων τῆς Ἰνδικῆς παραλλίας τὰ ὅποια ἠρύσθη ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Νεάρχου.”³

δῶσας τὸ βιβλίον του „Griechische Geschichte“ εἰς Βερολίον τὸ 1923.

(¹) Jean Baptiste Bourgnignon d'Anville, Γάλλος (1697-1782). Ὁ μεγαλύτερος γεωγράφος συγγραφεὺς τοῦ 18ου αἰῶνος· ἔγραψε πολλὰ ἔργα μεταξὺ τῶν ὁποίων „Mémoire et abrégé de géographie ancienne et générale“ καὶ „Traité des mesures anciennes et modernes“.

(²) „Nearchi navigatio nec nomina habet mansiorum, nec spatia“ (G. Plinii Secundi : Historiarum mundi VI).

(³) „Arbis oppidum a Nearcho... Flumen Nabrum contra insula distans LXX stad... Argenus portu salibri... Flumen Tuberum navigabile... Insula quae Solis appellatur...“

Ἐν τούτοις, δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἰδική μου γνώμη διὰ τὴν καταρριφθῆναι ἢ ἄδικος αὐτῇ κρίσις τοῦ Πλίνιου. Διὰ τοῦτο μεταφέρω ἐνταῦθα, ὅτι ὁ διάσημος Γάλλος ἱστοριοδίφης de Saumaise, θερμὸς θαυμαστῆς τοῦ Νεάρχου, θίγων τὸ ζήτημα αὐτὸ λέγει: „Ἡ γνώμη αὐτῆ τοῦ Πλίνιου δὲν ἔχει ἀξίαν, διότι ὁ Ρωμαῖος συγγραφεὺς πολλάκις συγκρίξει τὴν Ἄνατολὴν μὲ τὴν Δύσιν, καὶ ἀναστρέφει τὴν σειρὰν τῶν φυλῶν, αἱ ὁποῖαι κατοικοῦν τὴν Ἰνδικὴν ἀκτὴν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικῶς τὸ ὅτι ὁ Νεάρχος δὲν ἀναφέρει τὰ μέτρα τῶν ἀποστάσεων, συνεχίζει ὁ de Saumaise, ἔχομεν εὐτυχῶς ὠρισμένα χωρία τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Νεάρχου, διασωθέντα μέχρις ἡμῶν· εἰς ταῦτα σημειοῦνται πολλαὶ ἀποστάσεις καὶ ἐπὶ πλέον ὑπάρχοντες λεπτομέρειαι σημαντικῶν παρατηρήσεων· ἡ χάραξις τῆς ἀκτῆς, ἡ περιγραφή τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἰθαγενῶν, αἱ περιγραφαὶ τοῦ κλίματος, τῶν ἐποχῶν, τῶν ἀνέμων καὶ τῶν προϊόντων τῆς χώρας, ἀκριβῶς ὅπως ἔχουν καὶ σήμερον· τὸ πᾶν δεικνύει βαθυτάτην γνώσιν καὶ προσοχὴν ἀξίαν τοῦ μεγαλυτέρου ἐπαίνου“. Ἐπὶ πλέον ὁ de Saumaise, ἀναφέρει μακρὰν σειρὰν λαθῶν εἰς τὰ ὁποῖα ὑπέπεσεν ὁ Πλίνιος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν περιγραφὴν τῆς ἀκτῆς: „Ὁ Πλίνιος λέγει, ὅτι τὸ ὄριον τὸ χωρίζον τὴν Καρμανίαν ἀπὸ τὴν Ἀρμόζιαν εἶναι ἀκρωτήριον καὶ ὅτι ἡ ἀκτὴ αὐτῆς ἔχει μῆκος 600 μιλίων· ὁ Νεάρχος, ἀντιθέτως, λέγει, ὅτι ἡ ἀκτὴ αὐτῆ ἔχει μῆκος 3.700 σταδίων (230 μιλίων), καὶ πράγματι τόσον ἔχει· λέγει, ὅτι ἡ Ἀρμόζια εἶναι διαμέρισμα τῆς Καρμανίας, καὶ πράγματι, μέχρι σήμερον ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τοιοῦτον· σημειώνει τὰ χαμηλὰ μέρη τῆς ἀκτῆς καὶ τὰ ὄρη τῆς ἔσω χώρας, οἱ καλύ-

Insulae tres XXV mil. . . Flumen navigabile Heratemis. . . Flumen Gravis. . .“ (G. Plinii Secundi: Historiarum mundi Lib. VI, Cap. XXVI Navigationes in Indiam).

τεροι δὲ γεωγράφοι τῶν ἡμερῶν μας συμφωνοῦν. Ὅταν λοιπὸν ἔχωμεν, συμπεραίνει ὁ de Saumaise, πληροφορίας τόσοσιν σαφεῖς καὶ τόσοσιν ἐξακριβωθείσας, ἐξ ἑνὸς μέρους, αἱ ὁποῖαι λείπουν τελείως ἐκ τοῦ ἄλλου, δὲν πρέπει νὰ διατάζωμεν νὰ ἐκφρασθῶμεν διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἀξίαν τῶν δύο συγγραφέων.”

Ὁ Ἄρριανὸς εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς „Ἀλεξάνδρου Ἀναβάσεως” καὶ τῆς „Ἰνδικῆς”, ὁμιλεῖ μετὰ βαθείας ἐκτιμήσεως διὰ τὸν Νεάρχον, τοῦ ὁποῖου ἀναγνωρίζει τὰ μεγάλα προσόντα, „τὴν τόλμην καὶ σοφίαν”, καὶ λέγει ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ σωτηρία τοῦ ναυτικοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Περιγράφων κατόπιν εἰς πολλὰς σελίδας τῆς Ἰνδικῆς του, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τῶν Ἰνδῶν, ἀναφέρει, ὅτι ὅλας αὐτὰς ἀφηγήσεις του, τὰς ἠρύσθη ἀπὸ τὰ συγγράμματα τοῦ Νεάρχου καὶ τοῦ Μεγασθένους.¹

Δὲν θὰ ἦτο πλήρες τὸ κεφάλαιον αὐτὸ ἐὰν δὲν ἀνέφερα, ὅτι ὁ Στράβων, ὁ ὁποῖος ἐπίσης σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν αἰσθάνεται πρὸς τὸν Νεάρχον, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ὀφείλει τὸ πλεῖστον τῶν περὶ Ἰνδικῆς „Γεωγραφικῶν” του ἀμφισβητεῖ τὴν ἀκρίβειαν ὠρισμένων πληροφοριῶν τοῦ Νεάρχου καὶ λέγει, ὅτι ἐπ’ αὐτῶν „παραψελλίζει”.² Πλὴν, ὁ περισσότερον πάντων τῶν νεωτέρων συγγραφέων, ἐπὶ ἔτη ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν ἐξακριβῶσιν τῆς ἀληθείας τῶν ἀφηγήσεων καὶ τῶν πληροφοριῶν πού μᾶς ἀφήκεν ὁ Νεάρχος, Ἄγγλος William Wincent, ἐξετάζων βαθέως τὸ σημεῖον αὐτό, παρατηρεῖ μετὰ λύπης : „Τὸ πεπωμένον τοῦ μεγάλου ἀνδρός,

(1) „Ταῦτά μοι ἀπόρη δεδηλωσθαι ὑπὲρ Ἰνδῶν, ὅσα γνωριμώτατα Νεάρχος τε καὶ Μεγασθένης, δοκίμω ἄνδρε, ἀνεγραψάτην”. Ἀρριανοῦ Ἰνδικὴ ΙΖ, 7.

(2) Στράβων Β' 70, 9.

ἦτο νὰ κριθῆ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ μεθ' ὑπερτάτης αὐστηροῦτητος ἀπὸ τὸν Στράβωνα· καὶ ἐν τούτοις ὅλαι γενικῶς αἱ νεώτεροι ἔρευναι ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθειαν ἐκείνων τὰ ὁποῖα ὁ Στράβων δὲν ἐπίστευσεν ὅτι ἦσαν πραγματικά'. Πρέπει ἐπίσης ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἀναφέρω, ὅτι ὁ Στράβων ὑποπίπτει καὶ εἰς μίαν ἄλλην ἀνακρίβειαν· λέγει δηλαδῆ, ὅτι ὁ Νέαρχος δὲν ἠδυνήθη νὰ προμηθευθῆ πλοηγούς μεταξὺ τῶν Ἰθαγενῶν, κατὰ τὸν πλοῦν του ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῆς Βαβυλωνίας.¹ Πλὴν ὁ ἴδιος ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτόν, λέγει κατωτέρω, ὅτι ὁ Μαζήνης, ὁ κυβερνήτης τῆς νήσου Ὁάρακτα ἐχρησίμειυσεν εἰς τὸν Νέαρχον, ὡς πλοηγὸς ἀπὸ τὴν νήσον αὐτὴν μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου.² Ἐκτὸς δὲ τούτου εἶναι γνωστὸν, ὅτι κατὰ τὴν ἕκτην ἀγκυροβολίαν του εἰς τὴν ἀκτὴν τῶν Ἰχθυοφάγων, εἰς τὰ Μόσαρνα, ὁ Νέαρχος κατάρθωσε νὰ ἐξεύρη ἓνα Γεδρωσιανὸν πλοηγόν, ὀνομαζόμενον Ὑδράκη, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐγνώριζεν ὁ Στράβων, ὑποπίπτων οὕτω εἰς τὴν προαναφερομένην ἀνακρίβειαν.

Καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ κλείσω ἀκόμη τὸ κεφάλαιον αὐτὸ ἐὰν δὲν ἀνέφερα τὸ ἐξῆς γεγονός: Μόλις τὸ 1774, δηλαδῆ 2100 περίπου ἔτη μετὰ τὸν περίπλου τοῦ Νεάρχου, ἐξωπλίσθη εἰς τὴν Βομβάν τῶν Ἰνδιῶν, μικρὰ ναυτικὴ μοῖρα, προωρισμένη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀκτὴν μετὰ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Τὴν μοῖραν αὐτὴν ἀπετέλουν τὰ κάτωθι πλοῖα :

(¹) „Νεάρχος μηδὲ καθοδηγῶν ἐπιχωρίων τυγχάνει ἡνίκα τῷ στόλῳ παρέπλει πρὸς τὴν Βαβυλωνίαν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς“ (Στράβων ΙΕ', 732).

(²) „Τὸν δὲ Μαζήνην ἐπάρχειν νήσου τινος Ὁάρακτα ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ, καθηγεμόνα τοῦ πλοῦ γενέσθαι,“ (Στράβων ΙΣΤ' 767, 7).

Τὸ ἱστιοφόρον Fox, μὲ κυβερνήτην τὸν πλοίαρχον Robinson, ἀρχηγὸν τῆς ἀποστολῆς.

Τὸ ἱστιοφόρον Dauphin, μὲ κυβερνήτην τὸν ὑποπλοίαρχον Porter.

Ἡ ἐφολκίς Patamar, μὲ ἐπιβάτας τοὺς γεωγράφους ἀξιωματικούς Blair καὶ Mascall.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ οὐδὲν ἄλλο βοήθημα εἶχεν, εἰμὴ τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ πρὸ 2100 ἐτῶν συνταχθέντος ἡμερολογίου τοῦ Κρητὸς Ναυάρχου, καὶ τῶν ὁποίων τὴν ἀκρίβειαν διεπίστωσε κατὰ τὸν πλεον ἀπόλυτον τρόπον.

Ἐκ τῶν ὑλικῶν τὸ συλλεγὲν ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, ὁ Dalrymple ἐσχεδίασε χάρτην, περιλαμβάνοντα τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ πλοίαρχου Robinson, καὶ προσέθεσεν ὑπόμνημα συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ ὑποπλοίαρχου Porter, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἐσημειοῦντο τὰ ἑξῆς: „*Αἱ ἀκταὶ αἱ ὁποῖαι περιγράφονται εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτό, εἶναι τόσον ὀλίγον γνωσταί, ὥστε καὶ αἱ παραμικραὶ τῶν λεπτομέρειαι θὰ εἶναι εὐχάριστοι εἰς τὸν ἀναγνώστην. Πράγματι εἶναι αἱ μόναι τὰς ὁποίας ἔχομεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου*“.¹

(¹) Περιώρισα τὰς περὶ τοῦ Νεάρχου κρίσεις μόνον εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ εἰς τοὺς ξένους νεωτέρους συγγραφεῖς. Πράγματι, εἶναι τόσον ἐνθουσιώδεις καὶ τόσον βαθεῖαν ἐκτίμησιν καὶ σεβασμὸν ἐκφράζουσιν αἱ γνώμαι αὐταί, ὥστε περιττεῖται κάθε ἄλλη κρίσις. Ἐλπίζω ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ ἀναγνώστου θὰ σχηματισθῇ πηγαία μετὰ τὸ τέλος τοῦ παρόντος, μὴ ἀπομακρυνομένου ποσῶς ἀπὸ τὴν αὐστηρὰν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ ἀνάγκην ἐπιβοηθητικῆς ἰδικῆς μου κρίσεως.

ΤΟ ΜΗΚΟΣ ΤΟΥ ΤΑΞΕΙΔΙΟΥ

Τοιοῦτος λοιπὸν ὁ ἀνὴρ, ὁ ἐπιχειρήσας καὶ ἐπιτυχῶν τὸ μέγα κατόρθωμα. Ἐν τούτοις, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κριθῆ καλῶς ὁ ἀρχηγὸς μιᾶς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, ἐὰν δὲν γνωρίζωμεν πλήρως ὅλα τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα εἶχε νὰ ὑπερπηδήσῃ. Πρῶτον δὲ ἐξ ὅλων πρέπει νὰ γνωρίσωμεν τὸ μῆκος τοῦ ἐπιχειρηθέντος ταξειδίου. Ἐκ τῆς Νικαίας μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ ὁ στόλος διήνυσε 10.000 στάδια (625 μίλια) καὶ ἐκεῖθεν ἄρχεται ὁ περίπλους. Ἐπ' αὐτοῦ ἔχομεν πέντε διακεκριμένας ἀποστάσεις, τῶν πέντε φάσεων εἰς τὰς ὁποίας χωρίζεται τὸ ὅλον θαλάσσιον ταξίδιον.

α) Τὸ μῆκος τῆς ἀκτῆς τῶν Ἀραβιτῶν, ἀπὸ τὸν λιμένα Κρώκαλα μέχρι τοῦ Ἀράβιος ποταμοῦ, 1000 στάδια ἢ 62,50 μίλια (πρώτη φάσις).

β) Τὸ μῆκος τῆς ἀκτῆς τῶν Ὠρειτῶν, ἀπὸ τοῦ Ἀράβιος ποταμοῦ μέχρι Μάλανα, 1600 στάδια ἢ 98 μίλια (δευτέρα φάσις).

γ) Τὸ μῆκος τῆς ἀκτῆς τῶν Ἰχθυοφάγων, ἀπὸ Μάλανα μέχρι Βάδις, 10.000 στάδια ἢ 625 μίλια (τρίτη φάσις).

δ) Τὸ μῆκος τῆς ἀκτῆς τῆς Καρμανίας, ἀπὸ Βάδις μέχρι τῆς νήσου Καταίης, 3700 στάδια ἢ 230 μίλια (τετάρτη φάσις).

ε) Τὸ μῆκος τῆς Περσικῆς ἀκτῆς, ἀπὸ τῆς νήσου Καταίης μέχρι τοῦ Εὐφράτου, 4700 στάδια ἢ 292,50 μίλια (πέμπτη φάσις).

Ἐνακεφαλαιοῦντες τὰς ἀποστάσεις ταύτας ἔχομεν :

		<u>Στάδια</u>	<u>Ἀγγλικά μίλια</u>
Ἀκτὴ	Ἀραβιτῶν	1.000	62,50
»	ᾠρειτῶν	1.600	98
»	Ἰχθυοφάγων	10.000	625
»	Καρμανίας	3.700	230
»	Περσίδος	4.700	292,50
	Σύνολον	<u>21.000</u>	<u>1308</u>

Ὡστε τὸ ὅλον μῆκος τοῦ ταξειδίου τοῦ Νεάρχου, ἀπὸ τῆς Νικαίας μέχρι τοῦ Εὐφράτου, εἶναι 31.000 στάδια ἢ 1933 μίλια. Ἐκ τούτων, ἂν ἀφαιρέσωμεν τὸ μῆκος τοῦ, ἱστορηθέντος ἤδη, ποταμοῦ ταξειδίου, ἀπομένει θαλάσσιον ταξειδίον 21.000 σταδίων ἢ 1308 μιλίων.¹

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου μὲ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ στρατοῦ, φῆμαι ἐπικινδύων διαταραχῶν τῶν γύρω ἰθαγενῶν φυλῶν ἤρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Παττάλων. Ὁ Νεάρχος, ἔνεκα τούτου, ἔχων ὑπ' ὄψιν

(¹) Πρὸς μετατροπὴν εἰς μίλια τῶν σταδίων τοῦ Νεάρχου, ἠκολούθησα τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ Γάλλου γεωγράφου Jean Baptiste Bourguignon d'Anville, ὁ ὁποῖος, κατόπιν βαθείας μελέτης καὶ ἐπισταμένων ἐρευνῶν, ὑπελόγησε τὸ στάδιον τοῦτο ἴσον πρὸς 115 μέτρα. Πράγματι δὲ πρὸς τὴν γνώμην ταύτην συντάσσονται οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων γεωγράφων καὶ ἀνεγνώρισαν τὸ στάδιον τοῦτο, ὡς μόνον προσαρμόζον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν διανυθέντων διαστημάτων κατὰ τὴν διὰ τῆς Ἀσίας πορείαν τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαρμάτων τοῦ πλοῦ τοῦ Νεάρχου ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου.

του ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται κατ' οὐδὲν νὰ διακινδυνεύσῃ ἡ μεγάλη ἀποστολὴ τὴν ὁποῖαν ὁ βασιλεὺς τοῦ ἐνεπιστεύθη, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιταχύνη τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στόλου καὶ κατερχόμενος εἰς τὴν θάλασσαν νὰ ἀναμένῃ ἐκεῖ, εἰς ὄρμον ἀσφαλῆ, τὴν εὐνοϊκὴν διὰ τὸν πλοῦν τροπὴν τῆς διευθύνσεως τῶν ἑτησιῶν.

Ἐκδώσας λοιπὸν τὰς τελευταίας διαταγὰς τοῦ διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἀπόπλου καὶ ἀκολουθῶν τὴν εὐλαβὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνήθειαν, ἔθυσεν, ἐν λαμπρῇ τελετῇ εἰς τὸν σωτῆρα Δία, τελέσας συγχρόνως ἀγῶνας γυμνικούς.

Καὶ ἄρχεται ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μεγάλου τολμῆματος. „Ὡς δὲ τὰ ἐτήσια πνεύματα ἐκοιμήθη, λέγει ὁ Ἀρριανός,¹ ἅ δὴ τοῦ θέρους τὴν ὥρην πᾶσαν κατέχει ἐκ τοῦ πελάγους πνέοντα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ταύτη ἀπορον τὸν πλόον ποιέοντα, τότε δὴ ὠρμηγτο ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθήνησι Κηφισοδώρου, εἰκάδι τοῦ Βοηδρομιῶνος μηνός, κατότι Ἀθηναῖοι ἄγουσι, τὸ ἐνδέκατον ἔτος βασιλεύοντος τοῦ Ἀλεξάνδρου“.

Ἡ τελευταία διασάφισις τοῦ Ἀρριανοῦ, „τὸ ἐνδέκατον ἔτος βασιλεύοντος Ἀλεξάνδρου“ εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ κοσμοῦστορικοῦ γεγονότος· ἄλλως, θὰ εἴμεθα εἰς ἀδιάλυτον ἀμφιβολίαν. Διότι οἱ τρεῖς ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, οἱ μνημονεύοντες τοὺς ἐπωνύμους ἄρχοντας τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς καὶ ὁ Ἀρριανός, διαφωνοῦν ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῶν ὀνομάτων τῶν ἀρχόντων τῆς CXXIIIης Ὀλυμπιάδος, εἰς τὴν ὁποῖαν εὕρισκόμεθα, ὡς ἐξῆς:

(1) Ἰνδικὴ ΚΑ', 15.

<u>Διόδωρος</u> ὁ <u>Σικελιώτης</u>	<u>Διονύσιος</u> ὁ <u>Ἀλικαρνασσεύς</u>	<u>Ἄρριανός</u>
1) Εὐθύκριτος	1) Εὐθύκριτος	1) Ἑγήμων
2) Χρέμης	2) Ἑγήμων	2) Χρέμης
3) Ἀντικλῆς	3) Χρέμης	3) Κηφισόδωρος
4) Σωσικλῆς	4) Ἀντικλῆς	4) Ἀντικλῆς

Πρόδηλον καθίσταται ἐκ τοῦ ἄνω πίνακος, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀρίσωμεν ἐπακριβῶς τὴν χρονολογίαν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, διότι αἱ πληροφοριατῶν τριῶν συγγραφέων, ὡς πρὸς αὐτούς, δὲν συμπίπτουν μεταξύ των. Τὸ ἀσφαλέστερον λοιπὸν εἶναι νὰ ἀνατρέξωμεν ποῖον ἦτο τὸ 11ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Χωρὶς νὰ κουράσω τὸν ἀναγνώστην εἰς ὑπολογισμοὺς Ὀλυμπιάδων καὶ μηνῶν, σημειῶ ἀπλῶς, ὡς δεδομένον ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι τὸ ἐνδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι τὸ 325 π.Χ., καὶ προβαίνω εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Ἄρριανου „εἰκάς Βοηδρομιῶνος μηνός”.

Ἡ ἀναχώρησις τοῦ στόλου ἔγινε, κατὰ τὸν Ἄρριανόν, τὴν εἰκοστὴν τοῦ μηνός Βοηδρομιῶνος, κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα, „κατὰ Πλειάδος ἐπιτολὴν ἐσπερίαν”.¹

¹ Ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρονται, καθ’ ὅμο-

(¹) „Καὶ φησιν Νέσρχος, ἤδη τοῦ βασιλέως τελοῦντος τὴν ὁδόν, αὐτὸς μετοπίρου κατὰ Πλειάδος ἐπιτολὴν ἐσπερίαν ἄρξασθαι τοῦ πλοῦ, μήπω μὲν τῶν πνευμάτων οἰκείων ὄντων, τῶν δὲ βαρβάρων ἐπιχειρούντων αὐτοῖς καὶ ἐξελαυνόντων καταθαρροῖσαι γὰρ, ἀπελθόντος τοῦ βασιλέως καὶ ἐλευθεριάσαι.” (Στράβων, ΙΕ’, 721)

λογίαν των εις τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Νεάρχου. Ὁ Στράβων, μὲ τὴν φράσιν του αὐτὴν, ἐννοεῖ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς ἑσπέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς ἀστήρ, ὁ ὁποῖος ἀπεκρύπτετο ἀπὸ τὸν ἥλιον, ἐμφανίζεται εἰς τὸν οὐρανόν. Συμφώνως μὲ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Columella, ἡ ἀνατολὴ τῆς Πλειάδος τὴν ἑσπέραν, συμπύπτει μὲ τὴν ἕκτην ἡμέραν τῶν „εἰδῶν“ τοῦ Ὀκτωβρίου, δηλαδὴ καθ' ἡμᾶς, μὲ τὴν 10ην Ὀκτωβρίου. Τὸ ἔτος 325 π.Χ., τέταρτον ἔτος τῆς CXXIIIης Ὀλυμπιάδος, ἀρχίζει τὴν ἰδικὴν μας 16ην Ἰουλίου, ὁ δὲ μὴν Βοηδρομιῶν, τρίτος τοῦ ἔτους, ἀρχίζει τὴν ἰδικὴν μας 13ην Σεπτεμβρίου. Ὡστε ἡ 20ῆ Βοηδρομιῶνος συμπύπτει μὲ τὴν ἰδικὴν μας 2αν Ὀκτωβρίου· ἡ ἀνατολὴ τῆς Πλειάδος τὴν ἑσπέραν ἀνταποκρίνεται, ὅπως εἶπον, πρὸς τὴν ἰδικὴν μας 10ην Ὀκτωβρίου, ἐπειδὴ δὲ ὁ Στράβων, μὴ ὢν κατηγορηματικὸς εἰς τὸν ὄρισμόν τῆς ἡμερομηνίας, ἐννοεῖ, εἰς τὸ σχετικὸν χωρίον του, „κατὰ Πλειάδος ἐπιτολήν ἑσπερίαν“, περὶ τοῦ ἐποχῆν τῆς Πλειάδος, συμπλησιάζει κατὰ τοῦτο μὲ τὸ κατηγορηματικὸν χωρίον τοῦ Ἀρριανοῦ, ὀρίζοντος τὴν 20ὴν Βοηδρομιῶνος, μηνός, ἦτοι τὴν ἰδικὴν μας 2αν Ὀκτωβρίου. Νομίζω λοιπόν, ὅτι θὰ εἴμεθα ἐντὸς τῆς πραγματικότητος, ἂν λάβωμεν ὡς ἡμερομηνίαν ἀναχωρήσεως τοῦ στόλου ἐκ Παττάλων, τὴν 2αν Ὀκτωβρίου τοῦ 325 π.Χ.!

(1) Ὁ Γερμανὸς ἱστορικὸς Droysen καὶ ὁ Γάλλος συγγραφεὺς G. Radet ἐπλανήθησαν ὡς πρὸς τὸν ὑπολογισμόν τῆς ἡμερομηνίας αὐτῆς, ὀρίσαντες ὁ μὲν πρῶτος τὴν 22αν ὁ δὲ δεῦτερος τὴν 21ην Σεπτεμβρίου· ὁ δὲ Ἄγγλος συγγραφεὺς W. Wincent, ὀρίζει μὲν ὀρθῶς ὡς ἡμερομηνίαν τὴν 2αν Ὀκτωβρίου, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ πλανώμενος ὡς πρὸς τὸ ἔτος, ὀρίζων τὸ 326 μ.Χ.

Ο ΚΑΤΑΠΛΟΥΣ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ
ΑΠΟ ΠΑΤΤΑΛΩΝ ΜΕΧΡΙ ΘΑΛΛΑΣΣΗΣ

Τὴν 2αν λοιπὸν Ὀκτωβρίου τοῦ 325 π.Χ., ὁ στόλος ἀπέπλευσεν ἀπὸ τοῦ ναυστάθμου τῶν Παττάλων ἐν μεγάλῃ πομπῇ.

Ἀξιωματικοί, ἐπιβάται καὶ πληρώματα, πλήρεις πεποιοθήσεως εἰς τὸν ἱκανὸν ἀρχηγόν των, ἐξεκίνησαν, ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας καὶ τὰς εὐχὰς τῶν παραμενόντων συναδέλφων των, οἱ ὅποιοι, παρατεταγμένοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ ναυστάθμου, προέπεμπον, με συγκίνησιν τοὺς τολμηροὺς συντρόφους των, οἱ ὅποιοι θὰ ἀντεμετώπιζον τὸ ἄγνωστον καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ Ὠκεανοῦ.

Θὰ ἐξιστορήσω μὲ ἀπόλυτον ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, ἡμέραν πρὸς ἡμέραν, τὸν μνημειώδη πλοῦν, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ἡ ἱστορία τῆς πρώτης ναυσιπλοΐας, τὴν ὁποίαν Εὐρωπαῖοι ἐπεχείρησαν εἰς τὰς θαλάσσας τῶν Ἰνδιῶν.

2 - 9 Ὀκτωβρίου
325 π.Χ.

Τὴν πρώτην ἡμέραν διήνυσαν 100 στάδια (6 1/4 μίλια), κατερχόμενοι τὸν ποταμόν, καὶ προσωρμίσθησαν εἰς μεγάλην διώρυγα *Σιοῦδα* ὀνομαζομένην, ὅπου διέμειναν ἐπὶ δύο ἡμέρας. Κατόπιν πλεύσαντες 30 στάδια (2 περίπου μίλια) ἔφθασαν εἰς ἄλλην διώρυγα, ἡ ὁποία ὠνομάζετο *Καύμανα*, καὶ ἦτο ἄλμυρά, διότι μέρος τοῦ θαλασσίου ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἔφθανε

μέχρις αὐτῆς κατὰ τὰς πλημμυρίδας, παρέμενε καὶ κατὰ τὰς ἀμπώτιδας, ἀναμεμιγμένον μὲ τὸ ποτάμιον.

Εἰς τὴν διώρυγα αὐτὴν διενυκτέρευσαν τὴν δὲ ἐπομένην ἐξεκίνησαν πάλιν καὶ μετὰ πλοῦν 20 σταδίων (1 $\frac{1}{4}$ μίλια) ἠγκυροβόλησαν εἰς χῶρον καλούμενον *Κορέεσις*, κατὰ τὸν ποταμόν. Ἐκεῖθεν ἐκκίνησαντες, ἔλαβον διατάξεις βραδέος πλοῦ, ἐπὶ τῇ θεᾷ σφοδρᾶς μακρόθεν ταραχῆς καὶ ἐναντίου ἀνέμου, διότι ἐπλησίαζον πλέον εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ μετ' ὀλίγον ὁμως ἠναγκάσθησαν πάλιν νὰ σταματήσουν. Ἡ ἰδιόδοξος δὲν ἦτο ἐλευθέρα, διότι αἱ συνεχῶς συσσωρευόμεναι τεράστιαι ποσότητες ἄμμου, ἐσχημάτιζον πραγματικὸν ἀμμῶδες φράγμα,¹ τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο μακρόθεν λευκὸν ἀπὸ τὸν ἀφρόν, καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἀδιάβατον. Πέραν τοῦ φράγματος αὐτοῦ, τὰ κύματα „ἔσπαζαν, λέγει ὁ Νεάρχος, μὲ θόρυβον τρομακτικὸν εἰς τὴν τραχεῖαν παραλίαν, ἢ ὁποῖα, κατὰ μῆκος τῶν ἐκβολῶν ἐκείνων τοῦ Ἰνδοῦ, ἐκαλύπτετο ἀπὸ ἐκτεταμένον καὶ ἐπικίνδυνον βράχον”.²

Κατόπιν ὑπερανθρώπων προσπαθειῶν, ὁ Ναύαρχ-

(1) Τὸ ἐξ ἄμμου αὐτὸ τεράστιον φράγμα εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας τοὺς πλέοντας καὶ σήμερον εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα.

(2) Ὅσον μεταμόρφωσιν καὶ ἄν ἔλαβον, κατὰ τὴν βραδείαν ἐνέργειαν εἴκοσι δύο αἰώνων, τὰ στόμια τοῦ Ἰνδοῦ, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ παρατηρήσωμεν τὴν πλήρη συμφωνίαν τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Νεάρχου, μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ Burnes, ὁ ὁποῖος ἀναπλέον τὸν ποταμόν, συνήντησε τὸν ἴδιον ἐπικίνδυνον βράχον καὶ τὸν περιγράφει ὡς ἑξῆς (Burnes I, I σελ. 14): „Πλησίον τοῦ στομίου τοῦ ποταμοῦ συνηντήσαμεν βράχον ἑξαπλούμενον ἐγκαρσίως τοῦ ρεύματος εἶναι ὁ ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ Νεάρχου μνημονεύμενος ἐπικίνδυνος βράχος, καὶ ἀναγνωρίζεται εὐκόλως, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλος εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ”.

χος ἀνεκάλυψεν εἰς τὴν ἄλυσιν αὐτὴν τῶν ὑφάλων μέρος, ὅπου ὁ πυθμὴν ἐφαίνετο μαλακώτερος· ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τοῦ σημείου ἐκεῖνο μέχρι τῆς θαλάσσης ἢ ἀπόστασις δὲν ἦτο μεγαλυτέρα τῶν πέντε σταδίων ($\frac{1}{3}$ μιλίου), διέταξε τὴν ἔξοδον τῶν πληρωμάτων καὶ τὴν κατασκευὴν διώρυγος, ἢ ὅποια πράγματι θὰ παρουσίαζεν εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον τὸν μέχρι τῆς θαλάσσης διάπλουν. Πολυάριθμα ἀποσπάσματα στρατιωτῶν, κλιμακωθέντα κατὰ μῆκος τῆς ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου χαραχθείσης διώρυγος, ἐπελήφθησαν τοῦ ἔργου τῆς ἐκσκαφῆς καὶ μετ'ὀλίγον ἢ διώρυξ ἦτο ἐτοίμη. Μετέφερον λοιπὸν ἐκεῖ τὰ πλοῖα, ἔλαβον ὄλας τὰς ἀναγκαίας διατάξεις καὶ ἀνέμενον τὴν πλημμυρίδα, διὰ νὰ πλεύσουν πρὸς τὴν θάλασσαν. Πράγματι, μετ'ὀλίγον ἐπήλθεν ἡ πλημμυρίς καὶ χάρις εἰς τὰ ληφθέντα μέτρα, ἀνήχθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν τάξει καὶ χωρὶς οὐδεμίαν ζημίαν, πλεύσαντες δὲ ἐν συνόλῳ 150 στάδια (10 περίπου μίλια), ἔφθασαν τὴν 8 Ὀκτωβρίου εἰς ὄρμον, παρὰ τὴν ἀμμώδη νῆσον *Κρώκαλα* εὐρισκόμενον, ἔνθα προσορμισθέντες διενυκτέρευσαν.

9 Ὀκτωβρίου 325

1ος σταθμὸς
ΚΡΩΚΑΛΑ

Τὴν νῆσον Κρώκαλα, κατῴκει τότε ἔθνος Ἴνδικόν, Ἀραβίται καλούμενον, ἐκ τοῦ Ἀράβιος ποταμοῦ, τὸν ὅποιον θὰ συναντήσωμεν περαιτέρω, καὶ ὁ ὅποιος ρέων διὰ τῆς γῆς αὐτῶν χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν, χωρίζων τὴν χώραν τῶν ἀπὸ τῆς παρακειμένης τῶν Ὠρειτῶν Ἰνδῶν.¹

(1) Ὁ ὄρμος ἔνθα ἠγκυροβόλησεν ὁ Νέαρχος εἶναι ὁ σημερινὸς κόλπος Crotchey, ὁ ὅποιος εἶναι καὶ ὁ πρῶτος θαλάσσιος λιμὴν

ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

Ο ΑΠΟ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΕΥΦΡΑΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ

Α) Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΤΗΣ ΤΩΝ ΑΡΑΒΕΙΤΩΝ

Ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ σημείου αὐτοῦ ἄρχεται ὁ περιφημὸς περίπλους τοῦ Νεάρχου, μίᾳ πραγματικῇ Ὀδύσειᾳ, μακρὰ, τραχεῖα, πλήρης περιπετειῶν. Ποτὲ ἐν τούτοις, αἱ ἀναριθμητοὶ αὐταὶ περιπέτειαί, συνήθως μοῖρα τῶν ριψοκινδύνων θαλασσοπόρων, δὲν κατέληξαν, ὅπως εἰς τὴν κόλασιν τῆς Γεδρωσιανῆς ἐρήμου, εἰς καταστροφὰς τοῦ στόλου καὶ τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐμπιστευθῆ εἰς τὰς σιβαρὰς χεῖρας τοῦ ἀξίου Ναυάρχου του. Ὁ Νεάρχος, ἐφάνη ἀντάξιός τῆς ἐκλογῆς καὶ τῶν προσδοκιῶν τοῦ βασιλέως καὶ ἀνέδειξε τὰ προτερήματά του εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν.

τῶν Ἰνδιῶν εἰς τὸν ὅποιον Εὐρωπαϊκὸν πλοῖον ἠγκυροβόλησεν ἢ δὲ ἀμώδης νῆσος Κρώκαλα, εὐρίσκειται ἀκόμη εἰς τὸν κόλπον αὐτόν καὶ φαίνεται ὅταν ἡ θάλασσα ἀποσύρεται. Πρῶτος ὁ γεωγράφος ἀξιωματικὸς Mascall, ὁ ὅποιος, ὡς προανέφερα, ἠκολούθησεν ἐπὶ τῆς ἐφορκίδος Patamar τὴν ἀποστολὴν τοῦ πλοίαρχου Robinson, ἐσχέδιασε διὰ πρώτην φορὰν τὸ 1774 τὸν κόλπον Crotchet. Βραδύτερον ὁ πλοίαρχος Pritty, ἐμέτρησε τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἀμώδων φράγμα μέχρι τῆς νήσου Κρώκαλα εἰς 10 ναυτικά μίλια ἢ ἀπόστασις αὕτη ἀνταποκρίνεται τόσον ἀκριβῶς εἰς τὰ 150 στάδια τοῦ Νεάρχου, ὥστε εἶναι πλήρης ἀπόδειξις τῆς ἀθροιστικότητος τοῦ τοπίου καὶ τῆς ἀκριβολογίας τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Ναυάρχου.

9 Ὀκτωβρίου 325
 ΛΙΜΗΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
 2ος σταθμὸς
 9η ἡμέρα

Ἀπὸ τὰ Κρώκαλα, ὁ στόλος ἀπέπλευσεν ἔχων δεξιὰ μὲν ὑψηλὸν ἀκρωτήριον ὀνομαζόμενον Εἶρα, ἀριστερὰ δὲ ἀλιτενῆ τινα νῆσον, τόσον χαμηλὴν, ὥστε νὰ ἐγγίζη σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, καὶ τόσον πλησίον τῆς ξηρᾶς, ὥστε νὰ χωρίζεται ἀπ' αὐτῆς διὰ στενῆς διώρυγος, ἡ ὁποία ἐπροστάτευε τὸν στόλον ἀπὸ τὸν ἄνεμον. Διεκπλεύσαντες δὲ τὴν νῆσον αὐτὴν εἰσηλθον περὶ τὴν ἐσπέραν, κατόπιν τρικυμιώδους ταξειδίου, διότι σφοδρότατοι ἄνεμοι ἔπνεον συνεχῶς ἐκ τοῦ πόντου, εἰς στενὸν κόλπον, προστατευόμενον ὑπὸ δευτέρας νησίδος, *Βίβαντα* καλουμένης. Τὸ στόμιον τοῦ κόλπου εἶχε πλάτος δύο μόλις σταδίων, ἀλλὰ ἐξετείνετο οὗτος εἰς βάθος ἀρκετόν. Ὁ χῶρος εἰς τὸν ὁποῖον ἔφθασαν ἐκαλεῖτο *Σάγγαδα*, ὃ δὲ Νέαρχος θεωρήσας ὅτι ὁ ὄρμος αὐτός, ὃ πρῶτος τὸν ὁποῖον ἀνεκάλυψε καὶ τὸν ὁποῖον ὠνόμασε „*Λιμένα Ἀλεξάνδρου*“ ἦτο καλὸς καὶ πρόσφορος διὰ τὰ πλοῖα, ἀπεφάσισε νὰ ἐπωφεληθῆ τοῦ προφυλαγμένου καὶ ἀσφαλοῦς αὐτοῦ καταφυγίου, μέχρις ὅτου ἡ εὐνοϊκώτερα τροπὴ τῶν ἐτησιῶν τοῦ ἐπιτρέψει τὴν συνέχισιν τοῦ ταξειδίου του. Ἀνείλκυσε λοιπὸν τὰ πλοῖα εἰς τὴν ξηρὰν, κατεσκεύασε στρατόπεδον περὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ ὠχύρωσε δι' ἰσχυροῦ λιθίνου χαρακώματος,¹ οὕτως ὥστε νὰ ἐξασφα-

(1) Τὰ μέτρα ταῦτα τοῦ Ναυάρχου ἦσαν πράγματι ἀναγκαῖα, διότι περὶ τὸν χῶρον Σάγγαδα κατόκει φυλὴ πειρατῶν, περίφημος διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῆς, καὶ τῶν ὁποίων ἡ δράσις διήρκεσε μέχρι τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος. Ὁ d'Anville γράφει περὶ

λισθη ἀπὸ τὰς τυχὸν ἐπιθέσεις τῶν Ιθαγενῶν ἙΑραβιτῶν, τοὺς ὀποίους, ὡς προανέφερα, ὁ Ἄλέξανδρος, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ στόλου, εἶχε προσβάλει καὶ διασκορπίσει.

Ὁ Νέαρχος παρέμεινεν ἐπὶ 24 ὥρας εἰς τὸ στρατόπεδόν του. Ὁ στόλος ἦτο μὲν ἐν παντὶ προφυλαγμένος, ἀλλὰ ὑπέφερεν ἐξ ἐλλείψεως ὕδατος, διότι δὲν ὑπῆρχε παρὰ μόνον ὑφάλμυρον ὕδωρ, τροφᾶς δὲ δὲν εὔρισκον ἄλλας παρὰ μόνον ὄστρεα, σωλήνας καὶ ἄλλα θαλασσινά, τὰ ὁποῖα ἀφθόνως συνέλεγον οἱ ἄνδρες ἀπὸ τῆν παραλιαν.¹

Καθ' ὄλην αὐτὴν τὴν χρονικὴν περίοδον, οἱ ἔτησιν αἰ ἐπνεον ἀντιθέτως, ἄνευ διακοπῆς καὶ μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε σφοδρότητα.

Ὁ Ναύαρχος διὰ τοῦτο ἀνέμενε τὴν κατάλληλον ἡμέραν διὰ νὰ ἐκκινήσῃ καὶ ὡς τοιαύτην ἐξέλεξε τὴν 3ην Νοεμβρίου. Ἡ ἐκλογή τῆς ἡμέρας αὐτῆς δὲν ἦτο

αὐτῶν, οἱ εἶχον προαιώνιον πειρατικὴν παράδοσιν καὶ κατεῖχον ὀλόκληρον τὴν περὶ τὸν σημερινὸν κόλπον Cutch παραλίαν, κρυπτόμενοι δὲ ὀπισθεν τῶν ἀκρωτηρίων καὶ προεσοχῶν τῆς ἀκτῆς, αἰφνιδίαζον τὰ παραπλέοντα καὶ ἐξ ἙΑνατολῶν προερχόμενα πλοῖα, ἰδίως ὅταν οἱ ἔτησιν ἀπὸ ΒΑ, ἦσαν εὐνοϊκοὶ διὰ τὰ πειρατικά των πλοίαρκα καὶ δυσμενεῖς διὰ τοὺς προσβαλλομένους. Ἐὰν συνεπῶς ὁ Νέαρχος ἐταξείδευε, μὲ τοὺς ἔτησιν ἀντιθέτως πνέοντας, ἠδύνατο νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας ἐπικινδύνου καὶ ἀπροόπτου ἐχθροῦ. Ὁ ἙΑγγλος πλοίαρχος Hamilton ταξιδεύων εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα προσεβλήθη παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ τοὺς κατέβαλε.

(¹) Ὅλα αὐτὰ τὰ θαλασσινά, σημειώνει εἰς τὸ ἡμερολόγιον του ὁ Νέαρχος, ἦσαν ἀσυνήθους μεγέθους, ἐν συγκρίσει μὲ τὰ τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν. Δὲν ὑπάρχει γραμμὴ, λέγει ὁ Jurien de la Gravière, εἰς τὸ ἀξιοσημείωτον αὐτὸ ἡμερολόγιον ποῦ νὰ μὴ εἶναι ἀκριβής.

τυχαία. Ἦδη, ὡς προάνεφερα, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ταξειδεύσῃ τὸν Νοέμβριον ἢ παροῦσα ὄμως ἀπόφασίς του, ἢ ὁποῖα συμπίπτει μὲ τὴν ἀρχικὴν, ἀποδεικνύει βαθεῖαν ἐπιμέλειαν καὶ πλήρη γνῶσιν τῶν πραγμάτων ἐκ μέρους τοῦ. Διότι πράγματι οἱ ἔτησιν ἀλλάζουν τροπὴν εἰς τὸ μέσον τοῦ Νοεμβρίου· μεταξὺ δὲ τοῦ τέλους τῆς μιᾶς τροπῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἄλλης, μεσολαβεῖ ἓν διάστημα μεταλλαγῶν. Καὶ πράγματι ἡ βραδύτης τῆς πλεύσεως κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεως ἀπὸ τὸν λιμένα Ἄλεξανδρου, τὸ ὅτι ὁ ἄνεμος ἦτο ἐλαφρῶς ἐναντίος, μεταβαλλόμενος κατὰ μικρὰ διαστήματα εἰς εὐνοϊκόν, τὸ ὅτι ὁ στόλος διήνυεν αἰσθητῶς κάθε ἡμέραν μεγαλυτέραν ἀπόστασιν, ἐφόσον ἐπλησίαζον τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου, ἀποδεικνύουν σαφῶς ὅτι ἡ μεταλλαγή αὐτὴ τῶν ἀνέμων εἶχεν ἀρχίσει. Τέλος οἱ εὐνοϊκοὶ ἄνεμοι ἐκυριάρχησαν μὲ ὄλας τῶν τὰς δυνάμεις περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου· τότε ἄνεμος βορειανατολικὸς ἔπνεε κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς· ἢ ἀπόγειος αὖρα ἦτο ἀρκετὰ ἰσχυρὰ διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν στόλον ἀπὸ τῶν ἀκτῶν, ἀλλὰ ὄχι καὶ τόση ὥστε νὰ τὸν ρίψῃ εἰς τὸ πέλαγος· οὔτε θύελλαι, οὔτε λαίλαπες· μαζὶ δὲ μὲ ὄλα αὐτὰ ἓν ρεῦμα ἰσχυρόν ὠδήγει τὸν στόλον εὐθές πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς.

3 Νοεμβρίου 325

ΔΟΜΑ

3ος σταθμὸς

33ῃ ἡμέρᾳ

Ὁ στόλος λοιπόν, ἐπωφελοῦμένος τῆς ἀλλαγῆς τοῦ καιροῦ,¹ ἀπέπλευσε τὴν 3ην Νοεμβρίου καὶ δια-

(¹) „Ἄμα τε ὁ ἄνεμος ἐπαύσατο καί, οἱ ἀνήγοντο“ (Ἀρριαν. Ἰνδ. ΚΒ).

νύσας 60 στάδια (4 περίπου μίλια), προσωμίσθη· εἰς ἀμμώδη αἰγιαλόν, παρὰ ἔρημόν τινα ἀκατοίκητον καὶ ἄνυδρον νήσον *Δόμα*¹ ὀνομαζομένην.

Εἰς τὸν χώρον αὐτὸν διενυκτέρευσαν, καὶ ἐπειδὴ οὔτε εἰς τὴν ἀκτὴν ὑπῆρχεν ὕδωρ, ὁ Νέαρχος ἤναγκάσθη νὰ στείλῃ ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα στρατιωτῶν εἰς τὰ μεσόγεια διὰ νὰ ἀνερευνήσῃ καὶ ἀνεύρῃ ὕδωρ· τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι σταδίων (1 $\frac{1}{4}$ μιλίου) ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, εὔρε πράγματι ὕδωρ καλὸν καὶ ὑδρεύθη ὁ στόλος.

4 Νοεμβρίου 325

ΣΑΡΑΓΓΑ

4^{ος} σταθμὸς

34^η ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην ἐπανήρχισαν τὸν πλοῦν, καὶ διανύσαντες 300 στάδια (18 $\frac{1}{2}$ μίλια) ἔφθασαν εἰς τὴν θέσιν *Σάραγγα*, ὅπου ὠρμίσθησαν, διανυκτερεύσαντες παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ἀναγκασθέντες καὶ πάλιν νὰ στείλουν ἀπόσπασμα, μέχρις ἀποστάσεως ὀκτώ σταδίων, ἀνὰ τὰ μεσόγεια πρὸς ἀνεύρεσιν ὕδατος.

5 καὶ 6 Νοεμβρίου 325

ΣΑΚΑΛΑ - ΜΟΡΟΝΤΟΒΑΡΑ

5^{ος} καὶ 6^{ος} σταθμὸς

35^η ἡμέρα

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν θέσιν *Σάραγγα* καὶ φθάσαντες εἰς χώρον ὀνομαζόμενον *Σάκαλα*, ἠγκυροβόλησαν εἰς ἔρημον καὶ ἐντελῶς ἀπροφύλακτον ἀκτὴν. Ὁ Νέαρχος φοβηθεὶς, ὅτι τὸ ἀγκυροβόλιον ἐκεῖνο θά ἦτο ἐπισφαλές διὰ τὴν νύκτα,

(¹) Ὁ Πτολεμαῖος ὀνομάζει τὴν νήσον αὐτὴν *Κοδάνην*.

ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὸν πλοῦν αὐθημερόν. Ἐξεκίνησαν λοιπὸν πάλιν καὶ πλείοντες μέσῳ δύο σκοπέλων, τόσον πλησιαζόντων ἀλλήλους, ὥστε αἱ κῶπαι τῶν πλοίων ἤγγιζον σχεδὸν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὰς πέτρας, προσωρμίσθησαν εἰς *Μοροντόβαρα*, πλεύσαντες ἐν ὄλῳ 300 στάδια (18 1/2 μίλια). Ὁ ἄνευ ἀπεικταίου διὰ μέσου τῶν σκοπέλων διάπλους δὲν ἦτο μικρὰ ἐπιτυχία, διότι τὰ κύματα ὑψοῦντο εἰς ἀρκετὸν ὕψος καὶ ἡ θάλασσα ἦτο μεγάλως τεταραγμένη. Διευκτέρευσαν λοιπὸν εἰς τὴν θέσιν *Μοροντόβαρα* ὅπου παρέμειναν καὶ τὴν ἐπομένην διὰ ν' ἀναπαυθοῦν, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχε λιμὴν, ἔχων μὲν στενὸν τὸ στόμιον ἀλλὰ ἐκτεταμένον, βαθύς, εὐκυκλος καὶ ὑπὴνεμος, ὀνομαζόμενος, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἐγχωρίων „*Γυναικῶν λιμὴν*“, διότι, ὅπως λέγει ὁ Ἀρριανός, πρώτη κατῴκησε γυνὴ εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον.¹

7 καὶ 8 Νοεμβρίου
ΑΡΑΒΙΣ ΠΟΤΑΜΟΣ
7ος σταθμὸς
36η καὶ 37η ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην ἐκκινήσαντες, ἔπλεον πάλιν διὰ μέσου τῶν σκοπέλων, οἱ ὅποιοι ἀκόμη ἐξετείνοντο, καὶ ὅταν τοὺς διεξέπλευσαν τέλος, ἐνέπεσαν εἰς ρεῦμα ἰσχυρὸν καὶ θάλασσαν τρικυμιώδη, τῆς ὁποίας τὰ κύματα εἰς μέγα ὑψοῦντο ὕψος. Ὅταν, λέγει ὁ Νέαρχος, ἔστρεφον ὀπίσω τὴν κεφαλὴν καὶ ἔβλεπον τὸν κίνδυνον τῶν σκοπέλων, τοὺς ὁποίους ἀβλαβῶς ἐπέρασαν, ἐνόμιζον ὅτι ἐπετέλεσαν μέγα ἔργον. Μετ'

(¹) Ὁ Γερμανὸς συγγραφεὺς W. Tomaschek λέγει, ὅτι ἡ τοιαύτη δικαιολογία τῆς ὀνομασίας τοῦ λιμένος εἶναι μῦθος, καὶ ὅτι ὀνομάζεται „*Γυναικῶν λιμὴν*“ λόγῳ τῆς στενῆς τοῦ εἰσόδου καὶ τῆς ἀνέσεως τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ λεκάνη του.

ὀλίγον συνήντησαν πρὸς τὰ ἀριστερά των νήσον, τόσον πλησίον πρὸς τὸν αἰγιαλόν, ὥστε εἶχον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἔπλεον διὰ μέσου διώρυγος· ἡ νήσος ἦτο σύσκιος ἢ δὲ ἀκτὴ σκεπασμένη μὲ πολλὰ καὶ πλατύφυλλα δένδρα. Μετὰ πλοῦν 70 σταδίων (4 1/2 μιλίων) διὰ μέσου τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ πορθμοῦ, διεξέπλευσαν τὴν νήσον καὶ ἔπλεον εἰς ἀβάθη, λόγω τῆς ἀμπώτιδος, ὕδατα. Τὴν ἐπομένην, μετὰ πλοῦν 120 σταδίων (7 1/2 μιλίων), ἔφθασαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀράβιος ποταμοῦ, ἔνθα προσορμισθέντες ἠγκυροβόλησαν. Ἐκεῖ εὐρίσκετο μέγας καὶ καλὸς λιμὴν καὶ πλησίον αὐτοῦ ὕψηλὴ καὶ ἔρημος νήσος, πέριξ τῆς ὁποίας τὰ πληρώματα ἠλίευσαν ὄστρεα καὶ ἰχθῆς. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ, λόγω τῶν πλημμυρίδων, ἦτο ὑφάλμυρον εἰς μεγάλην ἀπὸ τοῦ στομίου του ἀπόστασιν, ἠναγκάσθη πάλιν ὁ Νεάρχος ν' ἀποστείλῃ ἀπόσπασμα στρατιωτῶν εἰς βάθος τεσσαράκοντα σταδίων πρὸς τὰ μεσόγεια, διὰ νὰ εὔρῃ ὕδωρ κατάλληλον πρὸς ὕδρευσιν τοῦ στόλου. Ὁ ποταμὸς Ἀραβίς ἀποτελεῖ τὸ πρὸς δυσμὰς ὄριον τῆς χώρας τῶν Ἀραβιτῶν, ἐκεῖθεν δὲ ἄρχονται οἱ Ὠρεῖται. Ἐνταῦθα παρέμεινεν ὁ στόλος ἐπὶ δύο ἡμέρας διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν τὰ πληρώματα.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥ

"Ας ἀνακεφαλαιώσωμεν τὴν πρόοδον τοῦ στόλου ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐκ τῶν στομίων τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ ἄς σημειώσωμεν τὰ σημερινὰ ὀνόματα τῶν ὑπὸ τοῦ Νεάρχου ἀναφερομένων τόπων, καθὼς καὶ τὴν σύμπτωσιν τῶν παρατηρήσεών του μετὰ τὰς, ἔπειτα ἀπὸ δύο χιλιάδας ἑκατὸν ἔτη, γενομένης ἐρεῦνας.

Ἡ ἀκτὴ τῶν Ἀραβιτῶν ἔχει, κατὰ τὸν Νεάρχον, μήκος 1000 σταδίων (62 1/2 μιλίων), καὶ τόσην πράγματι ἔχει. Ὅταν σκεφθῆ κανεῖς, ὅτι ἐχρειάσθησαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον τεσσαράκοντα ἡμέραι διὰ τὸν πλοῦν αὐτόν, δύναται νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τοῦ θάρρους τοῦ Ναυάρχου, τοῦ ἀναδεχθέντος τὸ ταξειδίον αὐτό. Δύναται ἐπίσης νὰ ἀναμετρήσῃ τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας συνήνητησε, παραπλέων τὴν ἔρημον, ἄγνωστον καὶ πλήρη ὑφάλων καὶ ἄλλων κινδύνων ἐκείνην ἀκτὴν, μετὰ μὴ πλήρως εὐνοϊκοὺς ἀκόμη ἀνέμους, καὶ θαυμάζων τὴν καρτερίαν μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀτρόμητος αὐτὸς ἀρχηγός, ὅπως τὸν ὀνομάζει ὁ W. Wincent,¹ ἐπάλαυνεν ἐναντίον τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κινδύνων τῆς πείνης, θὰ ἔχη ἱκανοποίησιν νὰ πεισθῆ, ὅτι αἱ τελικῶς ἐκλεγείσαι ἡμερομηνία ἐκτελέσεως τοῦ ταξειδίου, συμφωνοῦν μετὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ναυσιπλοΐας τῶν θαλασσῶν ἐκεῖνων. Ἡ νῆσος *Κρώκαλα* ὀνομάζεται καὶ σήμερον ἀπὸ τοὺς Ἰθαγενεῖς *Crocola*, ὅπως γράφει ὁ Burnes ἢ *Chulna*, ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ Kempthorne, ἡ ἔρημος καὶ ἄνυδρος νῆσος *Δόμα* εἶναι ἡ σημερινὴ εἰς τοὺς Ἀγγλικοὺς χάρτας *Rocky island* (βραχώδης νῆσος) ἐπίσης καὶ σήμερον ἔρημος καὶ ἄνυδρος. Ὁ λιμὴν Ἀλεξάνδρου εἶναι ὁ σημερινὸς λιμὴν *Kourachi*.

(¹) W. Wincent „The voyage of Nearchus“ σελὶς 207.

Ὁ παρὰ τὴν θέσιν Μοροντόβαρα „Γυναικῶν λιμὴν“ εἶναι, κατὰ τὸν σοφὸν Ἀγγλον στρατηγὸν Cunningham, ἀσχοληθέντα ἐπὶ τῆς Ἰνδικῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ στόμιον τοῦ σημερινοῦ χειμάρρου *Bahar*, τὸ ὄρος *Etra* εἶναι τὸ σημερινὸν ἀκρωτήριο *Monze* ἢ Ἀραβιστὶ *Bas Muari*, καὶ ἡ ἐν τῷ λιμένι Ἀλεξάνδρου νῆσος *Bίβακτα*, ἡ σημερινὴ *Chilney*, σχεδὸν κεκαλυμμένη ὑπὸ τῶν ὑδάτων σήμερον.

Ἡ δυσκολία τῆς ὑδρεύσεως, τὴν ὁποίαν συνήτησεν ὁ Νεάρχος, ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ὁ ὑποπλοίαρχος Porter τῆς ἀποστολῆς Robinson τοῦ 1774, λέγει, εἰς τὸ προαναφερθὲν ὑπόμνημά του: Τὸ πᾶν εἶναι σπάνιον εἰς τὴν περιοχὴν αὐτήν, ἀκόμη καὶ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον προμηθεύονται μόνον σκάπτοντες φρέατα, πέντε ἕως ἕξ ποδῶν βάθους, καὶ ἄλλης τόσης διαμέτρου, εἰς μέρος ὅπου ἄλλοτε ἦτο ἔλος· ἐὰν τὸ ὕδωρ ἀναβλύσῃ, πρῶγμα ποῦ δὲν συμβαίνει πάντοτε, εἶναι πόσιμον τὴν πρώτην ἡμέραν καὶ ἴσως καὶ τὴν ἐπομένην· κατόπιν γίνονται ἀλμυρόν, ἀκατάλληλον πρὸς πόσιν, πιθανὸν λόγῳ τῆς ἀλατογενοῦς συστάσεως τοῦ ἐδάφους.

Ὡστε αἱ συνθῆκαι, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νεάρχου, εἶναι ἀπολύτως αἱ αὐταὶ καὶ τοῦτο εἶναι μία ἔτι ἀπόδειξις τῆς αὐθεντικότητος καὶ ἀκριβολογίας τοῦ ἡμερολογίου του.

Β) Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΤΗΣ ΤΩΝ ΩΡΕΙΤΩΝ

9 Νοεμβρίου 325

ΠΑΡΑΔΑ

8ος σταθμὸς

38η ἡμέρα

Τὴν 9ην Νοεμβρίου, ἐκκινήσαντες ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀράβιος, παρέπλεον τὴν γῆν τῶν Ὁρειτῶν,

καί μετὰ πλοῦν 200 σταδίων (12 1/2 μιλίων) ὀρμίζονται εἰς τὴν θέσιν *Πάγαλα*.

Ἡ ἀκτὴ ἦτο χαμηλὴ, ἀλλὰ ἡ ἔκτασις τοῦ βυθοῦ ἦτο εἰς ποιότητα τοιαύτην, ὥστε τὰ πλοῖα νὰ μὴ σύρουν τὰς ἀγκύρας τῶν.¹ Ἠγκυροβόλησαν λοιπὸν ἐκεῖ καὶ τὸ πλεῖστον τῶν πληρωμάτων παρέμεινεν ἔνδον, μέρος δὲ ἀπεστάλη πρὸς ἐξεύρεσιν ὕδατος δι' ὕδρευσιν τοῦ στόλου.

10 Νοεμβρίου 325

KABANA

9ος σταθμὸς

39η ἡμέρα

Τὴν αὐγὴν τῆς ἐπομένης ἐξεκίνησαν. Τὸ ταξίδιον ἦτο τρικυμιῶδες· σφοδρὸς ἄνεμος ἐκ τοῦ πελάγους ἐπέπεσεν ἐπὶ τοῦ στόλου τόσον ὀρμητικῶς, ὥστε δύο μὲν μακραὶ νῆες καὶ εἷς κέρκουρος κατεστράφησαν, τῶν πληρωμάτων περισωθέντων διὰ κολυμβήσεως εἰς τὴν ἀκτὴν, διότι ὁ πλοῦς ἐγένετο πλησίον αὐτῆς, πάντα δὲ τὰ πλοῖα τοῦ στόλου ἐδεινοπάθησαν. Δυστυχῶς ἡ ἀκτὴ, περιβαλλομένη ὑπὸ γυμνῶν καὶ ἀπειλητικῶν βράχων, δὲν παρουσίαζε πουθενὰ κατάλληλον σημεῖον προσορμίσσεως· ἠναγκάσθησαν λοιπὸν νὰ πλέουν ὄλην τὴν ἡμέραν, πολλαπλασιάζοντες τὰς δυνάμεις τῶν ἐναντίον τῆς μανίας τῶν στοιχείων καὶ μετὰ πλοῦν 430 σταδίων (26 1/2 μιλίων) ἔφθασαν εἰς τὴν θέσιν *Κάβανα*, καὶ προσωρμίσθησαν εἰς τελείως ἔρημον ἀκτὴν, ἡ ὁποία ἦτο σκοπελώδης καὶ τραχεῖα καὶ διὰ τοῦτο ὁ στόλος ἠγκυροβόλησεν εἰς τὰ ἀνοικτὰ (ἃ ρόδο) καὶ ἀπηγο-

(¹) „Ἀλλὰ ἀγκύρησι γὰρ ἐπίβολος ἦν ὁ χῶρος“ (Ἀρριαν. Ἰνδικ. ΚΓ').

ρεύθη πάλιν ἡ ἔξοδος τῶν πληρωμάτων καὶ στρατιωτῶν.

11 Νοεμβρίου 325

ΚΩΚΑΛΑ

10ος σταθμὸς

40ῆ ἡμέρα

Ὁ Νέαρχος κρίνων, ὅτι δὲν ἐπετρέπετο μακρὰ παραμονὴ εἰς τὸ ἐπικίνδυνον ἐκεῖνο ἀγκυροβόλιον, διέταξε τὴν ἄпарσιν τοῦ στόλου περὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ταξειδίου. Μετὰ πλοῦν 200 σταδίων (12 $\frac{1}{2}$ μιλίων) ἔφθασαν εἰς τὴν θέσιν **Κώκαλα**, ὅπου τὰ πλοῖα ἠγκυροβόλησαν πάλιν εἰς τὰ ἀνοικτὰ ἔνεκα τοῦ ἀλιμένου τῆς ἀκτῆς. Ὁ Νέαρχος ὅμως, βλέπων ὅτι οἱ ἄνδρες του εἶχον ἀνάγκην ἀναπαύσεως, λόγῳ τῆς καταπονήσεως ἐκ τῶν τόσων μόχθων καὶ περιπετειῶν τοῦ πλοῦ, καὶ τῆς ἐπὶ δύο νύκτας παραμονῆς των εἰς τὰ πλοῖα, διέταξε τὴν ἔξοδον αὐτῶν εἰς τὴν ξηράν. Ἐξῆλθον πράγματι εἰς τὴν ξηράν οἱ ἄνδρες καὶ ἐστρατοπέδευσαν, περιφράξαντες, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναυάρχου, ὁ ὁποῖος δὲν ἤθελε τίποτε νὰ ἀφήνῃ εἰς τὴν τύχην, τὸ στρατόπεδόν των, ἵνα εἶναι ἐξησφαλισμένοι ἀπὸ τυχόν βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΝΕΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΛΕΟΝΝΑΤΟΥ

Ἦτο πράγματι μεγάλη καταπόνησις τῶν πληρωμάτων καὶ τοῦ στρατοῦ νὰ μένουν νύκτα ἐπὶ πλοίων τοιούτων, ὅπου δὲν ὑπῆρχε οὔτε ὁ ἐλάχιστος χῶρος νὰ κινηθοῦν εὐχερῶς, οὔτε αἱ στοιχειώδεις ἀνάσεις διὰ ν' ἀναπαυθοῦν. Εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὁσάκις ἠδύναντο, προσήραζον τὰ πλοῖα των εἰς τὴν

ἀκτὴν, διὰ νὰ παρασκευάσουν τὸ φαγητόν των, εὐ-
 ρίσκοντες ἀπέιρωσ ἀνετώτερον νὰ δειπνοῦν ἐξηπλω-
 μένοι ἐπὶ τῆς ἀκτῆς παρὰ καθήμενοι εἰς τὰ στενὰ
 ἔδρανα τῶν πλοίων των, ὅπου ἡ στενότης τοῦ χώρου
 δὲν τοὺς ἐπέτρεπεν οὐδεμίαν ἄνεσιν. Ἐκ τῶν πλοίων
 τοῦ Νεάρχου, αἱ τριακόντοροι μόνον εἶχον κατά-
 στρωμα, ἀλλὰ αἱ ἡμιολίαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι πλοῖα ἀπὸ
 τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὀμήρου, εἶχον τὸ ἔμπροσθεν μέρος
 καὶ τὸ κέντρον ἀκάλυπτον, διὰ τὴν εὐκολίαν τῶν κω-
 πηλατῶν, καὶ ὀπισθεν εἶχον μικρὸν κατάστρωμα, τὸ
 ὀνομαζόμενον ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου, ἱκρίον, καὶ ἐπὶ τοῦ
 ὀπορίου ἐκάθητο ὁ ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν κυβέρνησιν
 τοῦ πλοίου. Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος αὐτοῦ ἢ κάτω-
 θεν τούτου, κατεκλίνοντο ἐνίοτε διὰ νὰ κοιμηθοῦν
 ναῦται ἐκ τοῦ πληρώματος καὶ αὐτὸ εἶναι ποῦ ὁ Ὀ-
 μῆρος ὀνομάζει „κοιμᾶσθαι παρὰ πρυμνήσια νηὸς“, ¹
 διότι τὰ σχοινία, ὡς φαίνεται, ἀφηροῦντο τὴν νύκτα
 καὶ ἐτοποθετοῦντο ἐκεῖ. Ὄταν ὁμως ὀλόκληρον τὸ
 πληρῶμα ὑπεχρεοῦτο νὰ κοιμηθῇ ἐντὸς τοιοῦτου
 πλοίου, ὑπέφερε πολὺ, ὁ δὲ ὕπνος καθίστατο ἀδύ-
 νατος λόγῳ τῆς στενότητος τοῦ χώρου καὶ τῆς δυ-
 σχερείας τῶν κινήσεων.

Εἰς τὴν θέσιν Κώκαλα παρέμειναν δέκα ἡμέρας,
 κατὰ τὰς ὁποίας ἀνεπαύθησαν καὶ ἐπεσκεύασαν,
 ὅσα πλοῖα εἶχον ἀνάγκην ἐπισκευῆς.

Εἰς Κώκαλα ἐπίσης ὁ Νεάρχος εἶχε τὴν εὐτυ-
 χίαν νὰ συναντηθῇ μὲ τὸν Λεοννάτον, ὁ ὁποῖος κύ-
 ριος τῆς χώρας, μετὰ τὴν προαναφερθεῖσαν κατὰ
 τῶν Ὁρειτῶν νίκην του, δὲν εἶχεν ἄλλην πλέον ἐπιεί-

(¹) Ὀδύσεια Μ. 32. Ὁ Ὀδυσσεὺς παραπονεῖται διότι τὰ μέλη
 του ἐσκληρύνθησαν ἀπὸ μακρὰν παραμονὴν εἰς τὸ πλοῖον καὶ
 ἔχασαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινήσεων.

γουςαν φροντίδα, παρὰ νά συναντήση τὸν Νέαρχον. Ἔτρεμεν ἐπὶ τῇ σκέψει, ὅτι ὁ γενναῖος φίλος καὶ συνάδελφός του θὰ ὑπέφερεν ἀπὸ πείναν καὶ δυστυχίαν.

Ἡ συνάντησις τῶν δύο φίλων καὶ συναγωνιστῶν ἦτο πράγματι συγκινητικὴ, περιχαρεῖς δὲ ἐπίσης στρατός καὶ ναυτικὸν συνητηθήσαν. Πλούσια θέματα ἀφηγήσεων εἶχον νά διηγούνται πρὸς ἀλλήλους οἱ σύντροφοι, οἱ μὲν τὴν λαμπρὰν κατὰ τῶν Ὁρειτῶν νίκην των, οἱ δὲ τὴν ἐπικράτησίν των κατὰ τῶν κινδύνων τοῦ Ὁκεανοῦ, καθ' ὅλον τὸ μακρὸν καὶ κοπιῶδες ταξιδιὸν των. Ὁ Λεοννάτος οὐδενὸς εἶχε φεισθῆ διὰ νά ἐφοδιάσῃ τὸν στόλον μὲ παντός εἶδους ἀναγκαῖα, ἢ δὲ ἱκανοποίησις, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθησαν οἱ θαλασσοπόροι, λαμβάνοντες τὴν τόσον ἀναγκαίαν βοήθειαν, ἦτο ἀκόμη ζωηρότερα εἰς τὴν θέαν παλαιμάχων συναγωνιστῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τοὺς εἶχον χωρίσει ἐπτὰ ἐβδομάδων ἐρημία καὶ κίνδυνοι τρικυμιῶν καὶ πείνης. Ἡ ἐμπιστοσύνη των ἐνεψυχώθη ἀκόμη, ὅχι μόνον ὅταν εἶδον τὸν εὐνοϊκὸν καιρὸν, ὁ ὁποῖος ἤρχισεν ἤδη νά πνέῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ αἴσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης, πού τοὺς ἐνέπνευσαν αἱ ἀποδείξεις τῆς προνοίας, τὰς ὁποίας ὁ βασιλεὺς ἔλαβε διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ναυτικοῦ του. Τέλος ἐπέσθησαν ἀκόμη, ὅτι ἡ κατὰ τῶν Ὁρειτῶν νίκη τοῦ Λεοννάτου, κατέστησε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα σεβαστὸν εἰς τοὺς βαρβάρους λαούς, τὰς ἀκτὰς τῶν ὁποίων θὰ ἐπεσκέπτοντο. Ὅλα αὐτά, καθὼς καὶ ἡ βεβαιότης ὅτι, χρεῖας τυχούσης, θὰ ὑπεστηρίζοντο ἀπὸ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, ἐτόνωσε τὸ ἠθικὸν τοῦ στόλου.

Ὁ Νέαρχος κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐπεσκεύασε τὰ πλοῖά του, ἐφωδιάσθη μὲ σῖτον καὶ ἄλλας τροφὰς

διά δέκα ἡμέρας καὶ ἀνεδιωργάνωσε τὸ ναυτικόν του, ἀντικαταστήσας τοὺς ἀκαταλλήλους ἀποδειχθέντας ἐκ τῶν ναυτῶν του μὲ ἄλλους ἀκμαίους ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λεοννάτου.¹

Ἄτυχῶς ἡ βοήθεια αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη καὶ τελευταία ποὺ εὗρεν ὁ Νέαρχος μέχρι τῆς ἀκτῆς τῆς Καρμανίας· ἔκτοτε ὁ στόλος ἐνεργεῖ μόνος ὑποχρεωμένος δὲ νὰ ἐξασφαλίζῃ δι' ἰδίων δυνάμεων τὰ μέσα συντηρήσεως του, εἰσέρχεται εἰς περίοδον σκληρῶν στερήσεων καὶ τὸ φάσμα τῆς πείνης καὶ τῆς ἀθλιότητος δὲν τὸν ἐγκαταλείπει οὐδὲ στιγμήν.

ΣΥΜΠΛΟΚΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ

21 Νοεμβρίου 325

ΤΟΜΗΡΟΣ

11ος σταθμὸς

50ῆ ἡμέρα

Ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀράβιος ποταμοῦ, ἀποχαιρετήσαντες, πλήρεις συγκινήσεως τοὺς συντρόφους τῶν τοῦ Λεοννάτου, ἐξεκίνησαν τὴν 21 Νοεμβρίου, τραπέντες πάλιν πρὸς τοὺς κινδύνους τοῦ ἀγνώστου. Μετὰ πλοῦν 500 σταδίων (31 μιλίων) ὑπὸ οὖριον ἄνεμον, ἔφθασαν εἰς τὰς ἐκβολὰς χειμάρρου ποταμοῦ, ὀνομαζομένου *Τόμηρος*, ἔνθα καὶ προσωρμίσθησαν. Παρατηροῦμεν ὅτι ὁ στόλος διανύει ἤδη αἰσθητῶς μεγαλύτεραν ἀπόστασιν, καὶ τοῦτο εἶναι ἔνδειξις τῆς εὐνοϊκῆς τροπῆς τῶν ἀνέμων. Εἰς τὰς

(1) „Τῶν ναυτέων ὅσοι ἐν τῷ ἔργῳ βλακεύειν ἐφαίνοντο Νέαρχω, τούτοις περὶ ἄγειν Λεοννάτῳ ἔδωκεν. . . .“ (Ἀρριαν. Ἰνδικ. ΚΓ', 8).

ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ὑπῆρχε λίμνη, παρ' αὐτὴν δὲ κατώκουν ἄνθρωποι, διαμένοντες εἰς καλύβας τόσον χαμηλάς, ὥστε εἰσῆρχοντο ἔρποντες καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ σταθοῦν ὄρθιοι ἐντὸς αὐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, μόλις εἶδον ἀγκυροβολοῦντα τόσα πλοῖα, ἀνησύχησαν, καὶ, παραταχθέντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἠτοιμάσθησαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀπόβασιν. Ὁ ὀπλισμὸς τῶν μαχητῶν αὐτῶν συνίστατο εἰς λόγχας χονδράς μεγέθους ἕξ πήχεων, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον σιδηρὰν αἰχμὴν, ἀλλὰ τὸ ἄκρον ὀξὺ ἐκ πυρακτώσεως. Αἱ λόγχαι τῶν αὐτῶν δὲν ἠκοντίζοντο, ἦσαν μᾶλλον ἀγχέμαχοι. Οἱ παραταχθέντες μαχηταὶ ἦσαν ἐν ὄλῳ ἑξακόσιοι.

Ὁ Νεάρχος διέταξε τότε τὰ πλοῖα νὰ ἀνακωχεύσουν ἐντὸς ἀποστάσεως βέλους, οὕτως ὥστε τὰ ἐξ αὐτῶν τοξεύματα νὰ φθάνουν εἰς τὴν γῆν, ἐκ δὲ τῶν ἐλαφρότερον ὀπλισμένων στρατιωτῶν, τοὺς καλύτερους κολυμβητάς, νὰ ριφθοῦν πάντες, κατόπιν παραγγέλματος εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ νὰ κολυμβήσουν πρὸς τὴν ἀκτὴν· ὁ πρῶτος φθάσας πλησίον τῆς ἀκτῆς νὰ σταματήσει καὶ νὰ ἀποτελέσῃ τὸ κέντρον τῆς πρώτης γραμμῆς, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν αὐτοῦ νὰ παραταχθοῦν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ἐπὶ μετώπου ἕκα τὸν ἀνδρῶν καὶ μόλις παραταχθοῦν ἀκόμη δύο σειραὶ, ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ πολεμιστῶν, νὰ ὀρμήσῃ ἡ τριπλὴ φάλαγξ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ἐπαλαλάζουσα. Οἱ στρατιῶται ἐξετέλεσαν λαμπρῶς τὴν προσταγὴν τοῦ Ναυάρχου τῶν, ἐκολύμβησαν ταχύτατα εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ συνταχθέντες εἰς τριπλὴν φάλαγγα, ἐν πλήρει τάξει, ὤρμησαν ἀλαλάζοντες ἐναντίον τῶν βαρβάρων, ἐνῶ συγχρόνως οἱ ἀπὸ τῶν πλοίων στρατιῶται ἐτόξευον αὐτοὺς καὶ ἔρριπτον ἐναντίον τῶν βλήματα διὰ τῶν καταπελτῶν. Οἱ βάρβαροι,

ἐκπλαγέντες ἀπὸ τὴν λαμπρότητα τῶν ὄπλων τῶν στρατιωτῶν, ὅμοια τῶν ὀπείων πρῶτην φορὰν ἔβλεπον, καὶ καταπτοηθέντες ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τῆς ἐφόδου, συγχρόνως δὲ βαλλόμενοι ἀπὸ τῶν πλοίων διὰ τόξων καὶ βλημάτων καταπελτῶν, τὰ ὅποια τοὺς ἐπέφερον μεγάλην φθορὰν διότι, ἡμίγυμνοι ὅπως ἦσαν, δὲν ἠδύναντο νὰ προστατευθοῦν ἀπ' αὐτῶν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, ἄλλοι ἠχμαλωτίσθησαν, μερικοὶ δὲ κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν εἰς τὰ ὄρη.

Οἱ αἰχμαλωτισθέντες ὁμοίαζον πρὸς ζῶα μᾶλλον παρὰ πρὸς ἀνθρώπους· ἦσαν δασεῖς τὸ σῶμα, εἶχον κόμην μακρὰν καὶ πυκνὴν καὶ ὄνυχας θηριώδεις· μὲ τοὺς ὄνυχας αὐτοὺς ἔσχιζον τοὺς ἰχθύς καὶ τοὺς ἔτρωγον ὤμους, καὶ κατειργάζοντο τὰ μαλακώτερα ξύλα· τὰ δὲ ἄλλα, τὰ κατειργάζοντο μὲ λίθους ὄξεις, διότι ὁ σίδηρος ἦτο ἄγνωστος εἰς αὐτούς. Ὁ πολιτισμὸς δηλαδὴ τῶν ἀγρίων αὐτῶν παρέμενεν ἀκόμῃ εἰς τὸ στάδιον τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς· ἀντὶ ἐνδυμάτων ἐφόρου ἀκατέργαστα δέρματα θηρίων καὶ μεγάλων ἰχθύων.

Κακὰ προαισθήματα κατέλαβον τοὺς θαλασσοπόρους μόλις εἶδον τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς· διότι ἡ ὄψις τῶν ἦτο ἀσφαλῆς ἔνδειξις, ὅτι ἐπλησιάζον εἰς ἀγρίαν ἀκτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ πλέον σκληραὶ δοκιμασίαι τοὺς ἀνέμενον.

Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἔσυραν τὰ πλοῖα εἰς τὴν ἀκτὴν, διὰ νὰ ἐπισκευάσουν τὰ βλαβέντα ἐξ αὐτῶν, παρέμειναν δὲ ἐπὶ πέντε ἡμέρας, ὅσας ἀπήτησεν ἡ ἐπιβαλλομένη ἐκ τῆς ἀνάγκης ἐπισκευῆ τῶν πλοίων.

27 Νοεμβρίου 325

ΜΑΛΑΝΑ

12^{ος} σταθμός

56^η ημέρα

Μετά ταῦτα ἐπανάλαβον τὸν πλοῦν καὶ διανύσαντες 300 στάδια (18 $\frac{1}{2}$ μίλια) ἔφθασαν εἰς ἀκρωτήριον, *Μάλανα* καλούμενον, ἔσχατον πρὸς δυσμὰς ὄριον τῆς γῆς τῶν Ὁρειτῶν. Ἐκεῖθεν ἄρχεται ἡ φοβερὰ ἀκτὴ τῶν Ἰχθυοφάγων.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥ

Ἡ κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τῶν Ὁρειτῶν, ἀπὸ τοῦ Ἀράβιος ποταμοῦ μέχρι Μάλανα διανυθεῖσα ἀπόστασις, εἶναι κατὰ τὸν Νέαρχον 1600 στάδια (98 μίλια). Αἱ νεώτεροι καταμετρήσεις συμφωνοῦν. Ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας Ὁρα, ἔξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία Ὁρεῖται, ἦτο ἔδρα τῆς Ἑλληνικῆς διοικήσεως καὶ εἶναι ἡ σημερινὴ *Beyle*. Τοὺς κατοίκους τῆς χώρας περιγράφει ὁ Νέαρχος εἰς τὸ βιβλίον του ἄλλὰ τῆς περιγραφῆς αὐτῆς ἐλάχιστα ἀποσπάσματα διέσωσαν μέχρις ἡμῶν ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Διόδωρος, ἀρυσθέντες ταῦτα ἀπὸ τὸν Κλείταρχον, ὁ ὁποῖος τὰ ἐσταχυολόγησεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Νεάρχου. Ἡ „Ἀλεξάνδρεια τῶν Ὁρειτῶν“, τὴν ὁποίαν ἔκτισαν ὁ Ἡφαιστίων καὶ ὁ Λεοννάτος, κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, διότι ἡ γῆ ἦτο μᾶλλον γόνιμος, ἡ ἀκτὴ πλησίον καὶ ὁ λιμὴν ἀσφαλῆς, ἔκειτο παρὰ τὴν κωμόπολιν Ραμβακίαν τῶν Ὁρειτῶν πλησίον δ' αὐτῆς ὁ λιμὴν Κώκαλα, ὅπου ὁ Νέαρχος παρέμεινε 10 ἡμέρας.

Ὁ πρῶτος σταθμὸς *Πάγαλα* εἶναι ὁ σημερινὸς *Karrari*, οὐχὶ δὲ μακρὰν αὐτοῦ εὐρίσκονται ἀκόμη πολλὰ πηγάδια, ἔξ ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑδρεύθη ὁ Νέαρχος. Ἡ ἀκτὴ *Κάβανα*, ἀκόμη καὶ σήμερον, ὅπως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ περιπλου, ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἔρημος, ρηγὴ καὶ τραχεῖα.

(¹) Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος τῆς ὀνομασίας Ὁρεῖται καὶ ὅχι ὅπως ἀναφέρει ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Raymond Burgar, ὁ ὁποῖος τοὺς ὀνομάζει „Ὁρίτας“, ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως „ὄρος“ καὶ λέγει ὅτι ἡ ὀνομασία Ὁρίται σημαίνει τοὺς „ὄρεινούς“.

Ὁ Τόμηρος ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ εἶναι χεῖμαρος καὶ μόνον κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν βροχῶν πλημμυρίζει καὶ γίνεται ἀδιάβατος. *Κώκαλα* εἶναι τὸ σημερινὸν *Ras Kutcherie*, τὸ ἀκρωτήριο δὲ *Málava*, τὸ ὁποῖον ὁ Νέαρχος ἀναφέρει ὡς ὄριον μεταξύ τῆς χώρας τῶν Ὀρειτῶν καὶ τῶν Ἰχθυοφάγων, εἶναι τὸ σημερινὸν ἀκρωτήριο *Ras - Malan* ἢ *Moran*, τὸ ὁποῖον πραγματικῶς ἀκόμη καὶ σήμερον χωροῖται τὰς δύο ἐπαρχίας τῆς περιοχῆς *Las - Beyla* καὶ *Ormarah*.

Τέλος, οἱ νεώτεροι θαλασσοπόροι τῆς ἀκτῆς αὐτῆς συμφωνοῦν, ὅτι τὰ ἀγκυροβόλια τὰ ὁποῖα ἐξέλεξεν ὁ Νέαρχος καὶ κατὰ τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ ταξειδίου, ἦσαν τὰ καλύτερα τὰ ὁποῖα ἠδύνατο κανεῖς νὰ εὔρη, τὰ ἐχρησιμοποίησαν δὲ καὶ οἱ ἴδιοι.

Πάντα ταῦτα εἶναι μία ἀκόμη ἀπόδειξις τῆς ἐπιμελείας καὶ βαθείας μελέτης τοῦ Ναυάρχου καὶ τῆς ἀκριβολογίας τοῦ ἡμερολογίου του.

Ὡραίαν ὅσον καὶ ἐπιστημονικωτάτην λεπτομέρειαν, σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς κοσμογραφίας καὶ τῆς ἀστρονομικῆς ναυτιλίας, ἀναφέρει ὁ Ἀρριανὸς (ΚΕ', 4) : „Ὁ παράπλους τῆς γῆς τῶν Ὀρειτῶν, λέγει, διήκει ἐπὶ χίλια ἑξακόσια στάδια. Διὰ δὲ τοὺς παραπλέοντας τὴν Ἰνδικὴν χερσόνησον (διότι πέραν τοῦ προμνησθέντος παράπλου, δὲν ὑπάρχουν πλέον Ἰνδικὰ ἔθνη) ἀναφέρει ὁ Νέαρχος, ὅτι ἡ φορὰ καθ' ἣν ἐπροβάλλοντο αἱ σκιαὶ τῶν ἀντικειμένων, δὲν ἦτο οἷα πρότερον, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ὀλονὲν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἔξανοίγοντο εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, χωροῦντες πρὸς νότον, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ αἱ σκιαὶ τῶν ἀντικειμένων ἐτρέποντο πρὸς νότον·¹ ὅταν δὲ ὁ ἥλιος ἐπέιχε

(¹) Ἄξια ἰδιαίτερας μνείας εἶναι ἡ ἀκόλουθος, ἐπὶ τῆς περικοπῆς ταύτης, παρατήρησις τοῦ σοφοῦ Γάλλου γεωγράφου Joseph de Gosselin (*Géographie de Grecs III*, σελὶς 139), ἀνευ τῆς ὁποίας.

τὸ μέσον τοῦ ἡμερησίου τόξου—δηλαδή κατὰ τὴν ἀληθῆ μεσημβριάν—ἔβλεπον πᾶν ἀντικείμενον οὐδεμίαν προβάλλον σκιάν. Ἐκ δὲ τῶν ἀστέρων, ὅσους ἔβλεπον πρότερον ἀμφιφανεῖς, οἱ μὲν εἶχον καταστῆ ἔντελῶς ἀφανεῖς, οἱ δὲ ἐνεφάνιζον τὸ ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα τόξον μικρότατον, ἐνῶ

θα ἠδύνατο νὰ κλονισθῆ ἢ ἐπὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀφηγήσεων τοῦ Νεάρχου ὀφειλομένη πίστις: „Διὰ τοῦ ἀκολούθου ἐλαφροῦ μετατοπίσμου, ἢ ἀφήγησις τοῦ Νεάρχου ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι σαφῆς καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν ἀλήθειαν: Δὲν λέγει ποσῶς ὁ Ἄρριανός, ὅτι τὸ ἀναφερόμενον φαινόμενον παρατήρησεν αὐτὸς οὗτος ὁ Νεάρχος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ του, ἀλλ' ὅτι ἀναφέρεται εἰς γεγονόν, τὸ ὁποῖον εἶχε, φαίνεται, μάθει παρὰ τῶν κατοικῶν τῶν Μαλάων, οἱ ὁποῖοι παρέπλεον τὴν Ἰνδικὴν Χερσόνησον. Οὕτω ὅλον τὸ λάθος τὸ παρατηρούμενον διὰ τῆς συγῆθους ἐρμηνείας τοῦ χωρίου τούτου, βαρύνει τὸν ἀντιγράψαντα αὐτὸ Ἄρριανόν. Οὐχ ἥτιον, δὲν πρέπει νὰ πιστευθῆ, ὅτι ἐξ ἑλλείψεως προσοχῆς τάχα, ἔδωκεν ὁ Ἄρριανὸς τὴν βεβιασμένην ταύτην στροφὴν εἰς τὸ κείμενον τοῦ Νεάρχου· διότι, ὡς βλέπει τις περαιτέρω ἐν τῷ κειμένῳ του, ἐκζητεῖ οὗτος αἰτιολογίαν τῆς ἐρμηνείας του, διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν ὅσων εἶχε παρατηρήσει εἰς Συήνην καὶ εἰς Μερόην, ὅταν ὁ ἥλιος κατὰ τὴν θερινὴν τροπὴν του μεσουρανῆ εἰς τὸ Ζενιθ τῶν πόλεων τούτων. Δὲν ἐπέφερε δὲ τὴν ἀναφερομένην ἀνωτέρω διασαφηστικὴν μετατροπὴν ἐν τῷ κειμένῳ του, μόνον καὶ μόνον ὅπως προσαρμοσθῆ εἰς τὰς κατὰ τὸν αἰῶνά του ἐπικρατούσας ιδέας, δηλαδή πρὸς τὰς δοξασίας τῶν γεωγράφων τῆς σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἥτοι τοῦ Ἐρατοσθένους καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι εἶχον τοποθετήσει πάντα τοῦ Ἰνδοῦ τὰ στόμια, τὴν παράλιον τῶν Ἀραβιτῶν, τὴν τῶν Ὠρειτῶν καὶ τὴν τῶν Γεδρωσίων, νοτίως τοῦ τροπικοῦ κύκλου. Ἴσως δὲ μάλιστα, ἢ ἀρχαία αὕτη δοξασία θὰ ἠδύνατο καὶ νὰ γεννήσῃ τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ὁ Νεάρχος ὑπῆρξε τάχα ὁδηγὸς τῶν συγγραφέων τούτων, εἰς τὸν παρ' αὐτῶν λανθασμένον προσδιορισμὸν τῶν γεωγραφικῶν πλατῶν τῶν διαφόρων τόπων ἐκείνων. Εὐκόλως ὁμως διαγιγνώσκειται, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐχρησιμοποίησαν ποσῶς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Νεάρχου, διὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὰς ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀποστάσεις τῶν ἐν προκειμένῳ χωρῶν διότι, ἀντὶ νὰ ἀναζητήσουν τὰ τοπογραφικὰ πλάτη τῶν χωρῶν τούτων, προβαίνοντες ἀπὸ Νότου πρὸς

οἱ πρότερον ἀειφανεῖς ὄντες ἔδουον, διὰ τὰ ἀνατείλουν μετ' ὀλίγον.¹ Καὶ ταῦτα, ὅσα ὁ Νεάρχος ἀναγράφει, δὲν μοῦ φαίνονται ἀπίθανα, ἀφοῦ καὶ εἰς τὴν Συήνην τὴν κατ' Αἴγυπτον, ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι περὶ τὴν θερινὴν τροπὴν, οὐδεμίαν σκιὰν ἀφίνει ἐντὸς φρέατος κατὰ τὴν μεσημβρίαν, τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Μερόην, κατὰ τὴν ἰδίαν ὥραν. Φυσικὸν δὲ εἶναι τὰ συμβαίνοντα αὐτὰ φαινόμενα καὶ εἰς τοὺς Ἰνδοὺς, τῶν ὁποίων αἱ χῶραι ἐκτείνονται πρὸς νότον· ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ εἰς τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἔφ' ὅσον ἡ θάλασσά των πρὸς νότον ἀπλοῦται''.

Ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης τοῦ Ἀρριανοῦ, ἀρνούμεθα καὶ ἡμεῖς ἐν πρόσθετον, ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Gosselin, (ὄρα ὑποσημείωσιν 1) ἐπιχείρημα, ὅπερ διέλαθε τὸν βαθὺν καὶ σοφὸν γεωγράφον τοῦτον: Ἵνα ἀντικείμενόν τι οὐδεμίαν δέχεται ἢ προβάλλη σκιὰν „ἔρημα σκιῆς πάντα" λέγει ὁ Ἀρριανός—ἀπαιτοῦνται α) ἀπαραιτήτως τὰ με-

Βορρᾶν, ὡς θὰ ἔπρεπε, ἐάν εἶχον βασισθῆ ἐπὶ τοῦ Νεάρχου, συνεπέραναν τὰ πλάτη τῆς χώρας τῶν Ἀραβιτῶν καὶ τῆς τῶν Ὠρειτῶν, ἐργασθέντες κατὰ μέθοδον ἀντίστροφον, ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον· δηλαδή, ὅτι, δι' ἔλλειψιν ἀστρονομικῶν μέσων πρὸς γνῶσιν τῆς ἀποστάσεως τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀπὸ τῶν στομιῶν τοῦ Ἰνδοῦ, ἀπεδέχθησαν ὁδοιπορικὴν μέτρησιν, φέρουσαν τὰ στόμια ταῦτα εἰς 13.000 στάδια νοτίως τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταύρου, καθορισθείσης, κατ' αὐτούς, κατὰ τὸν τριακοστὸν ἔκτον παράλληλον (ὡς εὑρεται παρὰ Στράβωνι ΙΕ', 689).

(¹) Ὅσοι τῶν ἀναγνωστῶν μὴ κάτοχοι ἀστρονομικῶν γνώσεων, θέλουν νὰ κατανοήσουν τὴν περικοπὴν ταύτην, δύνανται νὰ συμβουλευθοῦν τὸ μεγάλῃς ἀπλότητος ἀλλὰ καὶ μεγάλου βάθους ἐννοίας συγχρόνος, σύγγραμμα τοῦ ἀντιπλ. Β. Ν. κ. Σπυρ. Λαζαρίμου „Ναυτικὴ Κοσμογραφία" (Ἔκδ. „Βιβλ. Πανελλ. Ἐνώσ. Πλοιάρχων ΕΝ, ἀρ. 1" Πειραιεύς), §§ 43 - 56, 71 - 72, 89, 91, 95.

σουρανῆ ὁ ἥλιος, δηλαδὴ νὰ εἶναι ἀκριβῶς μεσημβρία, β) ὁ παρατηρητὴς νὰ εὐρίσκειται ἀπαραιτήτως ἐντὸς τῆς διακεκαυμένης ζώνης, δηλαδὴ τῆς μεταξὺ τῶν δύο τροπικῶν κύκλων περιλαμβανομένης ζώνης τῆς ὑδρογείου, γ) νὰ εἶναι τὸ πλάτος $23^{\circ}27'$, ἵνα τὸ φαινόμενον συμβῆ ἅπαξ κατ' ἔτος καὶ δὴ κατὰ τὴν μεσημβρίαν τοῦ ὁμωνύμου τοῦ πλάτους ἡλιοστασίου, ἥτοι „τροπῆς“, δ) νὰ εἶναι ὁ παρατηρητὴς εἰς τὸν Ἰσημερινόν, διὰ νὰ ἴδῃ τὸ φαινόμενον δις τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν ἰσημερίαν τοῦ Κριοῦ (21 - 22 Μαρτίου) καὶ κατὰ τὴν ἰσημερίαν τοῦ Ζυγοῦ (21 - 22 Σεπτεμβρίου) καὶ ε) πάντως καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην ἐποχὴν, εἶναι ἀπαραίτητον, ὅπως τὸ πλάτος τοῦ τόπου τοῦ παρατηρητοῦ εἶναι ἴσον καὶ ὁμώνυμον πρὸς τὴν κλίσιν τοῦ ἡλίου¹ πάντως δὲ ἔλασσον τῶν $23^{\circ}27'$.

Ὁ Νέαρχος ὁμοῦς ἀποπλεύσας ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ Ἰνδοῦ τὴν 3 Νοεμβρίου καὶ καταπλεύσας εἰς Μάλανα τὴν 27 Νοεμβρίου, ἔπλευσεν ἀφ' ἐνὸς μὲν εὐρισκόμενος εἰς βόρεια πλάτη καθ' ὄλον τὸν πλοῦν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ κλίσιν ἡλίου διαρκῶς ἑτερόνυμον τοῦ πλάτους, δεδομένου ὅτι αὕτη

(¹) Τοῦτο γίνεται ἀμέσως νοητόν, εἰς τοὺς ἔχοντας μαθηματικὰς τινὰς γνώσεις, ἐκ τοῦ ἀλγεβρικοῦ τύπου τῆς ἀστρονομικῆς ναυτιλίας, τοῦ παρέχοντος τὸ γεωγραφικὸν πλάτος Λ τοῦ τόπου, συναρτήσει τῆς Ζενιθιακῆς ἀποστάσεως N τοῦ ἡλίου καὶ τῆς κλίσεως K αὐτοῦ, δηλαδὴ ἐκ τοῦ τύπου

$$\Lambda = N + K$$

Ἄλλὰ, ἵνα τὸ ἀντικείμενον μὴ προβάλλῃ σκιὰν πρέπει, αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες νὰ προσπίπτουν ἐντελῶς κατακορύφως ἐπ' αὐτοῦ, ἥτοι νὰ εἶναι ὁ ἥλιος εἰς τὴν προέκτασιν τῆς κατακορύφου, δηλαδὴ εἰς τὸ Ζενίθ. Τότε ὁμοῦς ἡ Ζενιθιακὴ ἀπόστασις εἶναι ἴση τῇ μηδενί καὶ ὁ τύπος γίνεται $\Lambda = K$ ἥτοι, ὅτι σῶμά τι δὲν ρίπτει σκιάν, μόνον τὰς μεσημβρίας τῶν ἡμερῶν κατὰ τὰς ὁποίας ἡ κλίσις τοῦ ἡλίου γίνεται ἴση πρὸς τὸ πλάτος τοῦ τόπου τῆς παρατηρήσεως καὶ εἶναι ὁμώνυμος πρὸς αὐτό.

είναι την 3 Νοεμβρίου περίπου 15° νοτία καὶ την 27 Νοεμβρίου περίπου 21° νοτία ἐπίσης.

Οὐδέποτε ὄθεν ὁ Νεάρχος, καθ' ὅλην τῆς θαλασσοπλοΐας του ταύτης τὴν διάρκειαν, εὐρέθη πρὸ περιπτώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὡς ὁ Ἀρριανὸς (ΚΑ', 5) γράφει, „ὁκότε δὲ τὸ μέσον τῆς ἡμέρης ἐπέχοι ὁ ἥλιος, ἤδη δὲ καὶ ἔρημα σκιῆς πάντα ὤφθη αὐτοῖσι“.

Δίκαιον πλήρες ἄρα ἔχει ὁ πολὺς Gosselin, ἀποκαλύπτων, ὅτι ἡ περικοπὴ αὐτῆ τοῦ Ἀρριανοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προέρχεται ἐξ ὑποκειμενικῆς παρὰ τοῦ Νεάρχου παρατηρήσεως τοῦ φαινομένου καὶ, ὅτι ὀφείλεται εἰς ἀφήγησιν τοῦ γεγονότος παρὰ τοῦ Νεάρχου, ὁ ὁποῖος ὅμως, δὲν τὸ εἶχεν ἴδει ὁ ἴδιος ἀλλὰ τὸ ἤκουσεν ἀφηγηθὲν παρ' Ἰνδῶν. Εἶχον δὲ οὗτοι, πράγματι δις τοῦ ἔτους τὴν εὐκαιρίαν, νὰ παρατηροῦν τὴν παντελῆ τῶν σκιῶν ἐπὶ βραχύτατον ἔξαφάνισιν, δεδομένου ὅτι, τὰ γεωγραφικὰ πλάτη τῶν τόπων τῆς χώρας των, εἶναι ἡσσόνα τῶν 23°27' Β, καὶ ἄρα οὗτοι ἐν τῇ διακεκαυμένη ζώνῃ.

Γ) Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΤΗΣ ΤΩΝ ΙΧΘΥΟΦΑΓΩΝ

Θ Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μάλανα ἄρχεται ἡ ἐγκαταλειμμένη, ἀγρία καὶ ἄξενος ἀκτὴ τῶν Ἰχθυοφάγων,¹ μέχρις ἀποστάσεως 10.000 σταδίων (625 μιλίων) διήκουσα, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δὲ αὐτῆς ἐκτείνεται ἡ φοβερὰ Γεδρωσιανὴ ἔρημος, κατὰ τὴν διάβασιν τῆς ὁποίας ἡ φάλαγξ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπέστη τὰ ἀπερίγραπτα δεινά, τὰ ὁποῖα ἀφηγήθην εἰς προηγουμένας σελίδας τοῦ παρόντος.

¹ (1). Τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς τὴν ἀκτὴν αὐτὴν ἀπὸ τὸν Νεάρχον καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι καὶ σήμερον.

Πρὶν εἰσέλθω εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ μέρους αὐτοῦ τοῦ περίπλου, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ προτάξω ὀλίγα περὶ τῆς φύσεως τῆς ἀκτῆς αὐτῆς καὶ τῶν κατόικων τῆς.

Τύπος ἀνθρώπων, ὑπερβαίνων εἰς φρίκην τοὺς Κύκλωπας καὶ τοὺς Λαιστρυγόνας τῆς Ὀδυσσεΐας, κατώκει τὴν ἀκτὴν αὐτὴν: Σώματα τριχωτά, μακρὰ καὶ δασεῖα κόμη, ὡς χαίτη καταπίπτουσα ἐπὶ τῶν ὤμων, ὄνυχες θηριώδεις εἰς μῆκος, οἱ ὅποιοι ἀρπάζουσι ὡς ἄγγιστρα, σχίζουσι ὡς ὄνυχες θηρίων, κόπτουσι ὡς μάχαιραι· ἀντὶ οἰκημάτων καλύβαι πνιγυραὶ καὶ βρωμεραὶ, κατεσκευασμένοι ἀπὸ λάσπη καὶ σκελετοῦς κητῶν. Εἰς τὰ ὄμματα τῶν πολιτισμένων ἀνδρῶν τοῦ στόλου, οἱ κτηνάνθρωποι αὐτοὶ ὑπενθυμίζουσι τοὺς πρωτογόνους πιθηκανθρώπους τῶν μύθων.

Ἡ ἀπέραντος ἐκείνη ἀκτὴ, μόνον ἰχθῦς παρέχουσα διὰ τροφήν, δὲν παρουσιάζει καμμίαν παρηγορίαν διὰ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ συνεχὴς ἔλλειψις ἄρτου, ἰσοδυνάμει μὲ πραγματικὸν λιμὸν. Ἐφόσον ὁ στόλος ἐπροχώρει, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξηκριβωνεν, ὅτι ἡ ἀκτὴ ἐξετείνετο ἀγρία, φρικτὴ καὶ πανέρημος καὶ ὅτι οἱ ἀπεξηραμένοι καὶ ἀλευροποιημένοι ἰχθῦς, ἦσαν ἡ μοναδικὴ καὶ βρωμερὰ τροφή, τὴν ὅποιαν ἀνθρωποὶ καὶ ζῶα διαιμοιράζοντο,¹ τὰ δεινὰ δὲ τὰ ὅποια ὑπέστη κατὰ

(¹) „Ἀλιτενὴς δ' ἔστιν ἡ τῶν Ἰχθυοφάγων καὶ ἄδενδρος ἡ πλείστη πλὴν φοινίκων καὶ ἀκάνθης τινος καὶ μυρικής· καὶ ὑδάτων καὶ τροφῆς ἡμέρου σπάνις τοῖς δ' ἰχθύσι χρώνται καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ θρέματα αὐτῶν. . . .“ (Στράβων ΙΕ', 770).

„Ἐρήμιος τόπος οἰκέουσιν, ἄδενδρόν τε τὴν χώραν καὶ ἄφορον καρπῶν ἡμέρων, τοῦτοισιν ἀπὸ τῶν ἰχθύων ἡ πᾶσα διαίτα πεποιήται. . . .“ (Ἄρρ. Ἰνδ. ΚΘ', 25).

τάς εἴκοσι δύο ἡμέρας, ὅσας διήρκεσεν ὁ περίπλους τῆς ἀκτῆς αὐτῆς, ὑπερβαίνουν τὴν φαντασίαν καὶ τοῦ πλέον εὐφαντάστου μυθιστοριογράφου.

Κίνδυνοι πραγματικοί, πείνα, φόβος καὶ ἀπελπισία τῶν πληρωμάτων, δυσχεραίνουν μέχρι τοῦ ἀδυνάτου τὸ ἔργον τοῦ γενναίου Ναυάρχου.³ Ἐπὶ τῶν δέκα χιλιάδων σταδίων τῆς διαδρομῆς, βαρέως οἱ στρατιῶται σύρουν τὴν δυστυχίαν των. Σπάνια εἶναι τὰ ἀγκυροβολία, ὅπου, ὅπως εἰς τὴν Βάρναν, ὁ στόλος εὕρισκει ποιάν τινα παρηγορίαν. Συχνὰ ὁ Ναύαρχος, φοβούμενος τὰς ἐκ τῆς ἀπελπισίας λιποταξίας, ἀπαγορεύει τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῶν πλοίων. Τὰ πληρώματα τρώγουν τὸ ἄθλιον συσσίτιόν των ἐπὶ τῶν ἠγκυροβολημένων πλοίων καὶ ἡ στενότης τοῦ χώρου δὲν τοὺς ἐπιτρέπει οὐδὲ στοιχειώδη ἀνάπαυσιν.

Μία πρόσθετος στενοχωρία διὰ τοὺς ἄνδρας, ὁσάκις ἐξ ἀνάγκης ἔμενον εἰς τὰ πλοῖα, ἦτο ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ γυμνασθοῦν. Διότι οἱ Ἕλληνες τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς, ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγαλυτέρων κινδύνων, ὑπὸ τὰ κτυπήματα τῶν σκληροτέρων δοκιμασιῶν, δὲν παρέλειπον, ὅπως, διὰ καθημερινῶν ἀσκήσεων, τῶν ὁποίων ἡ συνήθεια εἶχε καταστήσει εἰς αὐτοὺς σχεδὸν νόμος, διατηροῦν τὴν εὐκίνησίαν τῶν μελῶν των. Δὲν εἶχον ἴσως ἔλαιον διὰ νὰ φάγουν, ἀλλὰ ἐὰν εὕρισκον ἐλάχιστον, ἐπρωτίμων νὰ ἀλείφουν μὲ αὐτὸ τὰ μέλη των, διὰ νὰ γυμνασθοῦν, ὅπως οἱ ἄθληται τῶν σταδίων. Καὶ εἶναι ἡ λαμπρὰ αὐτῆ συνήθεια, ἡ ὁποία κάμνει τὸν Γάλλον ὑποναύαρχον Jurien de la Gravière νὰ γράψῃ εἰς τὸ βιβλίον του, τὸ ὁποῖον πολλάκις ἀνέφερα, ὅτι *„οὐδεὶς λαός, ἐν τῇ πατροπαραδότῳ ἐπιθυμία του νὰ φθάσῃ εἰς τὴν σωματικὴν τελειότητα, ἔκαμνε τὸ πᾶν διὰ νὰ βοηθήσῃ περισσότερο τὴν φύσιν, ὅσον οἱ Ἕλληνες“*.

Καί ἐν τούτοις, παρὰ τὰς τόσας ἀφορμὰς ἐκνευρισμοῦ, τὰς τόσας φυσικὰς κοπώσεις, τοὺς τόσους πόνους καὶ στερήσεις καὶ τὰς τόσας ἠθικὰς ἀγωνίας, οὐδεμία στάσις, οὐδεμία κἄν ἀπειθαρχία, ἐσημειώθη καθ' ὅλον τὸ διάστημα αὐτό, οὔτε ἐξ ἄλλου καὶ μέχρι τέλους τοῦ περίπλου. Ὁ Νέαρχος ἦτο ἐκ τῶν ἀρχηγῶν, οἱ ὅποιοι ἐπιβάλλονται εἰς τὸ πλῆθος· ἐκτός δὲ τοῦ ὅτι ἡ ἴδια ἡ θέσις τῶν πληρωμάτων καὶ στρατιωτῶν ἠμπόδιζε κάθε ἀπόπειραν στάσεως ἐκ μέρους των, ἐν τούτοις ἐγνώριζον οὗτοι, ὅτι ἡ τελικὴ σωτηρία των ἐξηρτάτο ἀπολύτως ἀπὸ τὴν πλέον τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ των.

Ἄν καὶ οἱ ἰχθυὲς εἶναι ἡ μόνη, ὅπως εἶπον, τροφὴ τῶν ἰθαγενῶν τῆς ἀκτῆς, ἐν τούτοις ὀλίγοι μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἀλιεῖς, ἔχοντες ἀκόμη ὀλιγωτέρας λέμβους καὶ αὐτὰς κακὰς καὶ ἀκαταλλήλους πρὸς ἀλιεῖαν. Τοὺς ἰχθυὲς, τοὺς παρέχει ἀκόπως καὶ ἀφθόως εἰς αὐτοὺς τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας. Αὐτοὶ κατασκευάζουν μόνον δίκτυα μεγάλα, δύο πολλακίς σταδίων μήκους, ἀπὸ φλοιὸν καὶ ἴνας φοινίκων, τὰς ὁποίας πλέκουν ὅπως τὰ σχοινία· τὰ δίκτυα αὐτὰ τὰ ἐξαπλώνουν κατὰ διαστήματα εἰς τὴν παραλίαν καὶ τὰ στερεώνουν διὰ πασσάλων. Κατὰ τὴν πλημμυρίδα, ἡ θάλασσα τὰ καλύπτει, κατὰ τὴν ἄμπωτιν δὲ οἱ ἰχθυὲς συλλαμβάνονται εἰς τὰ δίκτυα καὶ μένουν φυλακισμένοι εἰς κοιλότητος ἢ ἀνωμαλίας τῆς ἄμμου, φυσικὰς ἢ τεχνητῆς. Ἡ μεγαλύτερα κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν συλλαμβανομένη ποσότης ἰχθύων, ἀποτελεῖται ἀπὸ μικροὺς τοιοῦτους ἀλλὰ συλλαμβάνονται καὶ πολλοὶ μεγάλοι. Γενικῶς οἱ ἰθαγενεῖς τρώγουν τοὺς ἰχθυὲς ὠμούς, τὴν ἴδιαν στιγμὴν ποῦ τοὺς συλλαμβάνουν, τοῦλάχιστον τοὺς μικροτέρους, τῶν ὁποίων τὸ κρέας δὲν εἶναι σκληρόν. Τοὺς

μεγάλους καὶ σκληροὺς τοὺς ἐκθέτουν εἰς τὸν ἥλιον,¹ καὶ ὅταν ξηρανθοῦν, τοὺς κοπανίζουσι μὲ χονδρὰ ξύλα, μέχρις ὅτου μεταβληθοῦν εἰς πολτόν, τὸν ὁποῖον, ἀλατίζοντες, ἀποθηκεύουσι διὰ τὴν συντήρησίν των· πολλοί, κατασκευάζουσι ἀπὸ τὸν πολτόν αὐτὸν ἄλευρον καὶ πλακοῦντας. Καὶ τὰ ὀλίγα κτήνη τὰ ὅποια ἔχουσι τρέφονται ἀπὸ ξηροὺς ἰχθύς, διότι δὲν ὑπάρχει βοσκή εἰς τὴν περιοχὴν,² διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ κρέας των ἔχει ἀποκρουστικὴν γεῦσιν. Ἡ θάλασσα ἐκβράζει ἐπίσης εἰς τὴν ἀκτὴν μεγάλας ποσότητας ἀπὸ καβούρια, καραβίδας, κογχύλια καὶ ἄλλα ὀστρακόδερμα. Αὐτὰ καὶ οἱ ἀπεξηραμένοι ἰχθύς ἀπετέλεσαν τὴν κυρίαν, τὴν μόνην σχεδόν, τροφήν τοῦ στόλου καθ' ὅλον τὸν περίπλου τῆς ἀκτῆς. Τὸ ἄλας σχηματίζεται ἀπὸ τὴν φύσιν, διὰ τῆς ἡλιακῆς θερμότητος, ἡ ὁποία προκαλεῖ τὴν ἐξάτμισιν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν κρυστάλλωσιν τοῦ ἁλατος, ἄνευ τῆς βοήθειας τοῦ πυρός· ἀπὸ τὸ ἄλας αὐτὸ οἱ ἰθαγενεῖς ἐξάγουσι μίαν ὑγρὰν οὐσίαν, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν, ὅπως ἡμεῖς τὸ ἔλαιον.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χώρας εἶναι τόσο ἀγριὸν καὶ ἄγονον, ὥστε οἱ ἰθαγενεῖς, ἐκτὸς τῶν ἰχθύων δὲν ἔχουσι παρά μόνον χουρμάδες διὰ τροφήν. Εἰς ἐλάχιστα σημεῖα σπεύρουσι ὀλίγον σίτον· ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀθλίους αὐτοὺς λαοὺς, ὁ ἄρτος εἶναι τόσο πολῦτιμος καὶ τόσο ἀναζητουμένη τροφή,

(¹) „Σιτέονται δὲ ὠμοὺς μὲν, ὅπως ἀνειρῶουσιν ἐκ τοῦ ὕδατος, τοὺς ἀπαλωτέρους αὐτῶν, τοὺς δὲ μεζονάς τε καὶ σκληροτέρους ὑπὸ ἡλίῳ ἀθαίνοντες. . . .” (Ἄρρ. Ἰνδ. ΚΘ', 10).

(²) „Καὶ τὰ βοσκήματα αὐτοῖσι τοὺς ἰχθύας ξηροὺς σιτέονται· ἡ γὰρ χώρα ἔρημος λειμώνων, οὐδὲ ποίην φέρει” (Ἄρρ. Ἰνδ. ΚΘ', 15):

ὥστε οἱ ἰχθύς λαμβάνουν τὴν θέσιν τοῦ ἄρτου, ὁ δὲ ἄρτος, ὅταν ὑπάρχη, λαμβάνει τὴν θέσιν πολυτίμου καὶ σπανίου ἐδέσματος. Εἰς τὰς θαλάσσας τῶν, διαιτῶνται καὶ φάλαιναι, τῶν ὁποίων τὸ μήκος φθάνει τὰς εἴκοσι πέντε ὀργυιάς. Ἀπὸ τὰ ὄστᾶ τῶν φαλαινῶν αὐτῶν, ὅσαι τυχὸν λόγῳ τῆς ἀμπώτιδος ἢ τῶν σκληρῶν χειμῶνων ἐξώκειλον εἰς τὴν ἀκτὴν, διότι οἱ ἰθαγενεῖς δὲν ἐγνώριζον καὶ δὲν ἀπετόλμων τὸ κυνήγιον τῆς φαλαίνης, οἱ πλουσιώτεροι τῶν κατοίκων κατεσκεύαζον καλύβας. Τὰ ὄστᾶ αὐτὰ τὰ ἐχρησιμοποιοῦν ἀντὶ ξύλων καὶ ἀπὸ μὲν τὰ πλατύτερα καὶ στερεώτερα κατεσκεύαζον θύρας καὶ δοκοὺς, ἀπὸ δὲ τὰ ὄστᾶ τῶν σιαγόνων παράθυρα.

Ὁ Στράβων λέγει, ὅτι ἀπὸ τὴν σπονδυλικὴν στήλην τῶν φαλαινῶν, κατεσκεύαζον ἓν εἶδος ἰγδίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπολτοποιοῦν τὴν σάρκα τῶν ἰχθύων, τὴν ἐξήραιναι ἔπειτα καὶ ἀπὸ τὸ ἰχθυάλευρον αὐτὸ ἐζύμωνον ἄρτους. Ἐκ τῶν πτωχοτέρων κατοίκων, οἱ πλεῖστοι διέμενον εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς τὴν ἔρημον, ἄδενδρον καὶ ἄγονον γῆν, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς ἐλεεινὰς καλύβας κατεσκευασμένας ἀπὸ τὰς ἀκάνθας τῶν μεγάλων ἰχθύων.¹ Ὑδρεύοντο δὲ σκάπτοντες λάκκους εἰς τὴν γῆν, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀναβλύζον ὕδωρ, ἦτο συνήθως ὑφάλμυρον.

Αὕτῃ, ἐν ὀλίγοις, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἰδίου τοῦ Νεάρχου,¹ ἢ ὁποῖα θὰ ἴδωμεν ἐν τέλει τοῦ παρόντος κεφαλαίου πόσον συμφωνεῖ μὲ τὰς νεωτέρας

(¹) „Οἰκῆσεις δὲ ποιοῦνται τοῖς ὀστέοις τῶν κητῶν χρώμενοι καὶ κόγχοις ὄστρέων τὸ πλεόν, δοκοῖς μὲν ταῖς πλευραῖς καὶ ὑπερείμασι, θυρώμασι δὲ ταῖς σιαγόνσιν· οἱ σπόνδυλοι δ' αὐτοῖς εἰσὶν ὄλμοι, ἐν οἷς πτίττουσι τοὺς ἰχθύας ἐν ἡλίῳ κατοπητήσαντες εἰτ' ἄρτοποιοῦνται. . . .” (Στράβ. ΙΕ', 721).

ἐξερευνήσεις, ἦτο ἡ ἀκτὴ τῶν Ἰχθυοφάγων, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας θὰ ἐρριψοκινδύνευεν ἤδη ὁ στόλος, τῶν πάντων στερούμενος. Διότι, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Νέαρχος προσορμιζόμενος εἰς τὰ διαδοχικά του ἀγκυροβόλια, ἔπρεπε νὰ εὐρίσκη παντοῦ χώραν εἰρηνικήν, ὑποτεταγμένην, πλήρη ἐφοδίων καὶ τροφῶν. Ἀλλὰ τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα ὑπέστη ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του· καὶ ἀπὸ τῆς συναντήσεώς του μὲ τὸν Λεοννάτον, οὐδεμίαν, οὐδαμόθεν, ὡς προανέφερα, εὔρεν ὁ Ναύαρχος βοήθειαν καθ' ὄλον τὸν μακρότατον αὐτὸν πλοῦν.

28 Νοεμβρίου 325

ΒΑΓΙΣΑΡΑ

13ος σταθμὸς

57η ἡμέρα

Ἀφήσαμεν τὸν Νέαρχον μὲ τὸν στόλον εἰς Μάλανα τὴν 27ην Νοεμβρίου, ὅπου παρέμειναν ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ἐξεκίνησαν περὶ τὸ μεσονύκτιον, μετὰ πλοῦν δὲ 600 σταδίων (37 1/2 μιλίων) ἔφθασαν εἰς τὴν θέσιν *Βαγίσαρα*, ἔνθα διενυκτέρευσαν. Ἐκεῖ ἦτο εὖορμος λιμὴν, ἐξήκοντα δὲ στάδια ἀπὸ τῆς θαλάσσης εὐρίσκετο ἡ κωμόπολις Πάσιρα, ἐξ οὗ καὶ Πασιρεῖς ὠνομάζοντο οἱ κάτοικοι ὅλης τῆς γύρω περιοχῆς.

(¹) Τὴν περιγραφὴν αὐτὴν μᾶς μεταδίδουν ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Νεάρχου ὁ Στράβων καὶ ὁ Ἀρριανός, συμφωνεῖ δὲ αὐτὴ καὶ μὲ σχετικὰς περιγραφὰς τοῦ Ὄρθαγόρα „Ἐν Ἰνδοῖς λόγοις“.

29 Νοεμβρίου 325

Ἀκρωτήριον *APPABA*14^{ος} σταθμὸς58^η ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην, πρὶν ἀκόμη ἐξημερώσει, ἐξεκίνησαν καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν παρέπλεον ὑψηλὸν καὶ κρημνώδες ἀκρωτήριον, ἐπὶ πολὺ εἰσέχον εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ σημερινὸν Ἰσραβα, τὴν δὲ νύκτα ἠγκυροβόλησαν εἰς τὰ ἀνοικτά, μὴ δυνάμενοι νὰ προσομισηθοῦν εἰς τὴν ἀκτὴν, διότι ἦτο πλήρης ὑφάλων. Τὰ πληρώματα καὶ οἱ στρατιῶται διενυκτέρευσαν εἰς τὰ πλοῖα, μόνον δὲ μερικὰ ἀποσπάσματα ἐξήλθον εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ὠρυξαν φρέατα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀνέβλυσεν ὑφάλμυρον ὕδωρ, ἐκ τοῦ ὁποίου κατ' ἀνάγκην ὕδρευθη ὁ στόλος.

30 Νοεμβρίου 325

Κόλτα

15^{ος} σταθμὸς59^η ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην, μετὰ πλοῦν 200 σταδίων, (12 1/2 μιλίων) ἔφθασαν εἰς *Κόλτα*, ἔνθα διενυκτέρευσαν. Ἡ πείνα εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ μαστίζη τὸν στόλον, διότι αἱ τροφαὶ τοῦ Λεοννάτου εἶχον τελειώσει, οὐδὲν δὲ ἠδυνήθη νὰ πορισθῇ ὁ Νέαρχος ἐκ τῆς ἐρήμου ἀκτῆς.

1 Δεκεμβρίου 325

Κάλαμα

16^{ος} σταθμὸς60^η ἡμέρα

Τὴν ἐπαύριον, ἐξεκίνησαν λίαν πρωτὶ καὶ πλεύσαντες 600 στάδια (37 1/2 μίλια) ἔφθασαν εἰς τὴν θῆσιν *Κάλαμα*, ἔνθα καὶ προσωρμίσθησαν εἰς τὴν ἀκτὴν

εὐρίσκετο μικρὰ πολίχνη καὶ περὶ αὐτὴν ὀλίγοι φοίνικες μὲ ἀώρους καρπούς, τὸ μόνον πράσινον εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην. Οἱ κάτοικοι προσέφεραν δῶρα εἰς τὸν Νέαρχον πρόβατα καὶ ἰχθύς· τὸ κρέας τῶν προβάτων εἶχεν ἰχθυώδη ἀποκρουστικὴν ὄσμήν, ὅπως τῶν θαλασσιῶν πτηνῶν, διότι καὶ αὐτὰ ἐτρέφοντο ἀπὸ πολλτῶν ἀπεξηραμένων ἰχθύων, μὴ ὑπαρχούσης χλόης ἐν τῇ χώρᾳ.¹ Ἐν τούτοις, ἐφάνη ὡς πραγματικὴ ἀμβροσία εἰς τοὺς πεινασμένους θαλασσοπόρους μας.

Ἡ ΝΗΣΟΣ ΤΗΣ ΝΗΡΗΪΔΟΣ

Εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν σταδίων ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, εὐρίσκεται ἡ νῆσος Καρνίνη ἢ κατὰ Φιλόστρατον Σέληρα, τὴν ὁποίαν οἱ Ἰθαγενεῖς ὠνόμαζον *Νόσσαλα*,² καὶ τὴν ἐθεώρουν ὡς ἱερὰν νῆσον τοῦ Ἡλίου. Περὶ αὐτῆς ὑπῆρχε παμπάλαιος μεταξὺ τῶν Ἰθαγενῶν μύθος, ὅτι κατωκεῖτο ἀπὸ Νηρηΐδα τινα, ἀγνώστου ὀνόματος, ἢ ὁποία προσεῖλκυεν ὄσους ἐπλησίαζον εἰς τὴν νῆσον, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐπεριποιεῖτο καὶ τοὺς

(1) „... Καὶ τῶν προβάτων τὰ κρέα ἰχθυώδεα ἦν, ὡς τοῖσι τῶν ὀρνίθων τῶν πελαγίων, ὅτι καὶ αὐτὰ ἰχθύων σιτέεται· ποίη γὰρ οὐκ ἐνὶ ἐν τῇ χώρῃ“ (Ἄρριαν. Ἰνδικ. ΚΔ', 7).

„Καὶ τὰ πρόβατα τάκειν ἰχθυώδεα εἶναι καὶ φαγεῖν ἄτοπα· τοὺς γὰρ ποιμένας βοσκεῖν αὐτὰ τοῖς ἰχθύσιν“ (Φιλοστράτου, Βίος Ἀπολλωνίου III, 55).

„... Καὶ τὰ κρέα τῶν θρεμμάτων ἰχθύων προσβάλλει“ (Στράβων ΙΕ', 720).

(2) Ὁ Πτολεμαῖος (VI, 20) ὀνομάζει τὴν νῆσον *Ἀσθόλαν*, ὀνομασία συμπύπτουσα μὲ τὴν σημερινὴν Astholah.

προσέφερε τὸν ἔρωτά της, τοὺς μετεμόρφωσεν εἰς ἰχθῦς καὶ τοὺς ἔρριπτεν εἰς τὴν θάλασσαν.¹ Εὐτυχῶς ὅμως διὰ τὰ θύματα τῆς ἰδιοτροπίας τῆς νύμφης αὐτῆς τῶν ὑδάτων, ὁ Ἥλιος, δυσσαρεστηθεὶς διὰ τὴν ἀνθηκότητα καὶ τὴν βαρβαρότητά της, τὴν ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς νήσου καὶ ἀπέδωσε πάλιν τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν εἰς τὰ θύματά της· ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, λέγει ὁ μῦθος, εἴλκον τὴν καταγωγὴν τῶν οἰ² Ἰχθυοφάγοι.²

Λόγω τοῦ μῦθου αὐτοῦ, οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν νήσον, ἐλέγετο δέ, ὅτι οἱ ὀλίγοι τολμηροί, οἱ ὅποιοι ἐριψοκινδύνευσαν νὰ μεταβοῦν εἰς αὐτήν, ἐξηφανίσθησαν, γεγονός, τὸ ὅποιον ἐπέτεινε τὸν φόβον τῶν βαρβάρων καὶ φύσει δεισιδαιμόνων ἐκείνων ἀνθρώπων.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ Νεάρχου, εἰς κέρκουρος ἐκ τοῦ στόλου μὲ πλήρωμα Αἰγυπτίων, περιφρονῶν τοὺς μῦθους καὶ τοὺς φόβους τῶν Ἰθαγενῶν, προσήγγισεν εἰς τὴν νήσον καὶ πράγματι ἐξηφανίσθη. Γενικὴ ἦτο ἡ κατάπληξις καὶ ὁ φόβος διὰ τὸ λυπηρὸν αὐτὸ συμβάν.

(¹) Περίεργος εἶναι ἡ ὁμοίότης τοῦ μῦθου αὐτοῦ μὲ τοὺς ἀναλόγους μῦθους τῆς Κίρκης καὶ τῆς Καλυψοῦς τῆς Ὀδυσσεΐας.

(²) Ἄρριαν. Ἰνδικ. (ΛΑ', 1), Στράβων (ΙΕ', 724). Ἐκτὸς τοῦ Ἄρριανου καὶ τοῦ Στράβωνος, ἀρυσθέντων τὰς πληροφορίας τῶν ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Νεάρχου, τὸν ἴδιον περὶ τῆς νήσου μῦθον, συνήνετσα εἰς τὸν Φιλόστρατον (I, 1), ὁ ὅποιος λέγει : „ Προκεῖσθαι δὲ τοῦ χωρίου νήσον ἱεράν, ἣν καλεῖσθαι Σέληρα· καὶ στάδια μὲν ἑκατὸν εἶναι τῷ πορθμῷ, Νηρηΐδα δ' οἰκεῖν ἐν αὐτῇ δεινὴν δαίμονα· πολλοὺς γὰρ τῶν πλεόντων ἀρπάζειν καὶ μηδὲ ταῖς ναυσὶ ξυγχωρεῖν πείσμα ἐκ τῆς νήσου βάλλεσθαι“.

Ὁ Ναύαρχος ἔστειλε τότε κύκλῳ περὶ τὴν νῆσον τριακόντορον, διατάξας νὰ μὴ προσορμισθοῦν εἰς τὴν νῆσον, ἀλλὰ νὰ πλησιάσουν μόνον, περιπλέοντες τὴν ἀκτὴν καὶ νὰ φωνάζουν ὀνομαστί τὸν κυβερνήτην τοῦ κερκούρου καὶ τοὺς ἄνδρας τοῦ πληρώματος. Οἱ ἄνδρες ὅμως τῆς τριακοντόρου, φοβηθέντες καὶ αὐτοὶ τὸν ἐπικίνδυνον μῦθον, δὲν ἐπλησίασαν εἰς τὴν ἀκτὴν, ἀλλὰ περιέπλευσαν ἐξ ἀποστάσεως τμῆμα αὐτῆς καὶ ἐπέστρεψαν, οὐδὲν κατορθώσαντες. Ὁ Ναύαρχος τότε ἠθέλησε νὰ στείλῃ ἄλλο πλοῖον, ἐπειδὴ ὅμως παρετήρησεν, ὅτι ὄλοι ἐδειλίων πρὸ τοῦ ἀγνώστου κινδύνου, παρέλαβε τὸ πλοῖόν του καὶ ἔπλευσεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν νῆσον, ἐξηνάγκασε τοὺς ναύτας νὰ πλησιάσουν εἰς τὴν ἀκτὴν, καὶ παρὰ τὰς προτροπὰς καὶ παρακλήσεις των, ἀπεβιβάσθη μόνος εἰς τὴν νῆσον, τὴν περιῆλθε καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ πλοῖόν του, ἀποδείξας, ὅτι ἦσαν ψεύδη τὰ λεγόμενα καὶ, ὅτι ὁ κέρκουρος δι' ἄλλον λόγον θὰ ἀπωλέσθη, μυρίων ὄντων δυνατῶν. Οἱ ἀπλοῖκοι κάτοικοι ἐθαύμασαν τὸ θάρρος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου, οἱ δὲ στρατιῶται ἠσθάνθησαν ἐντροπὴν διὰ τὴν δεισιδαιμονίαν των καὶ μεγαλύτερον σεβασμὸν διὰ τὸν γενναῖον ἀρχηγόν των.

2 Δεκεμβρίου 325

ΚΑΡΒΙΣ

17ος σταθμὸς

61η ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην, ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὰ Κάλαμα, καί, μετὰ πλοῦν 200 σταδίων (12 1/2 μιλίων), προσωρμίσθησαν εἰς ἐξέχον σημεῖον τοῦ αἰγιαλοῦ, *Καρβίς* ὀνομαζόμενον· εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα σταδίων ἀπ' αὐτοῦ ὑπῆρχε χωρίον, *Κίσσα* καλούμενον. Εἰς τὴν ἀκτὴν εὔρον μικρά τινα πλοιάρια πτωχῶν ἀλιέων, οἱ ὅποιοι,

μόλις εἶδον τόσα πλοῖα καταπλέοντα, ἐφοβήθησαν καὶ ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν εἰς τὰ ἐνδότερα· καὶ σίτον μὲν, τοῦ ὁποίου τόσην εἶχεν ἀνάγκην, δὲν εὗρεν ἐκεῖ ὁ στόλος, ἀλλὰ μόνον αἶγας, μὲ τὸ ἀποκρουστικὴν γεῦσιν ἔχον κρέας, τὰς ὁποίας οἱ ναῦται ἐπεβίβασαν εἰς τὰ πλοῖα.

3 Δεκεμβρίου 325

ΜΟΣΑΡΝΑ

18ος σταθμὸς

62^α ἡμέρα

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀπέπλευσαν πάλιν, καὶ περιπλεύσαντες ὑψηλὸν ἀκρωτήριον, βαθέως εἰσχωροῦν εἰς τὴν θάλασσαν, ἔφθασαν, μετὰ 150 σταδίων πλοῦν (9 1/2 περίπου μιλίων), εἰς καλῶς προφυλαγμένον λιμένα *Μόσαρνα* καλούμενον. Ὁ λιμὴν αὐτὸς ὄχι μόνον ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον ἦτο διὰ τὸν στόλον, ἀλλὰ εἶχε καὶ ὕδωρ πολὺ καὶ καθαρὸν, ἐκ τοῦ ὁποίου ὑδρεύθησαν, κατῶκουν δὲ ἐκεῖ ἀλιεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔφυγον ὅταν τοὺς εἶδον πλησιάζοντας. Ἐνταῦθα ὁ Νέαρχος κατῶρθωσε νὰ ἐξεύρη ἕνα ἱκανὸν Γεδρωσιανὸν πιλότον, γνόστην τῆς ἀγρίας αὐτῆς ἀκτῆς· χάρις εἰς αὐτόν, ἠδυνήθησαν ἐφεξῆς νὰ διατρέχουν μεγαλυτέρας ἀποστάσεις καὶ νὰ πλέουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν νύκτα, ὑπὸ θερμοκρασίαν δροσερωτέραν, ἐπωφελούμενοι τῆς θαλασσίας αὔρας διὰ τὸν πλοῦν των. Ὁ Ναύαρχος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐφρόντισε νὰ μᾶς μεταδώσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ταπεινοῦ αὐτοῦ συνεργάτου του, ὁ ὁποῖος ἀξίζει πράγματι νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ περίπλου. Ὄνομάζετο Ὑδράκης.

4 Δεκεμβρίου 325

ΒΑΛΩΜΟΣ

19ος σταθμός

63η ημέρα

Ἀπὸ τὸν λιμένα Μόσαρνα, ἐξεκίνησαν μόλις ἐνύκτωσε καὶ διανύσαντες 750 στάδια (47 μίλια), ἔφθασαν εἰς *Βάλωμον*, ἔνθα προσωρμίσθησαν κατὰ τὸν αἰγιαλόν. Εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον αὐτὸ ἀνεπαύθησαν τὴν ἡμέραν τῆς 4ης Δεκεμβρίου, διότι εἶχον χρησιμοποίησει μέγιστον μέρος τῆς νυκτὸς διὰ τὸν πλοῦν. Θὰ συναντῶμεν συχνὰ εἰς τὸ ἐξῆς τὸν στόλον νὰ πλῆη τὴν νύκτα, χάρις εἰς τὸν γνωρίζοντα τὴν ἀκτὴν Γεδρωσιανὸν πιλότον, αὐτὸ δὲ γίνεται ἀφορμὴ ὥστε ὁ στόλος νὰ κερδίζῃ χρόνον καὶ ἀπόστασιν.

5 Δεκεμβρίου 325

ΒΑΡΝΑ

20ος σταθμός

64η ημέρα

Τὴν ἐπομένην, ἐσυνέχισαν τὸν πλοῦν, πλεύσαντες δὲ 400 στάδια (25 μίλια), ἔφθασαν εἰς *Βάρναν*, σχετικῶς πλουσίαν κωμόπολιν, κατοικουμένην ἀπὸ ἀνθρώπους ὄχι ἐντελῶς θηριώδεις, ὅπως ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους συνήντων ἕως τώρα, καὶ ἔχουσιν φοίνικας, ὕδωρ καθαρὸν, κήπους μὲ ἡμερα δένδρα, τὰ ὁποῖα πρώτην φορὰν συνήντων εἰς τὴν ἀκτὴν τῶν Ἰχθυοφάγων, ἐπίσης δὲ μυρσίνας καὶ ἄνθη διαφόρων εἰδῶν. Τόσον πολὺ ἠύχαριστήθησαν οἱ βασιανισμένοι θαλασσοπόροι μας ἀπὸ τὴν θέαν τοῦ πρασίνου ἐκεῖνου, τὴν ὁποῖαν εἶχαν σχεδὸν λησμονήσει οἱ φλογισμένοι ἀπὸ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης καὶ τὴν ξηρασίαν τῆς ἐρήμου ἀκτῆς ὀφθαλμοὶ των, ὥστε λησμονήσαντες τοὺς κόπους καὶ τὰς στερήσεις

των, ἐξηλθον κατὰ μάζας εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐώρταζον, ἄδοντες ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ στεφανοῦμενοι με ἄνθη καὶ κλάδους χλωρούς, τὴν εὐλογίαν τοῦ πρασίνου ἐκείνου.

6 Δεκεμβρίου 325

ΔΕΝΔΡΩΒΟΣΑ

21ος σταθμὸς

65ῃ ἡμέρᾳ

Ἐκεῖθεν ἐξεκίνησαν τὴν ἐπομένην καί, μετὰ πλοῦν 200 σταδίων (12 1/2 μιλίων), ἔφθασαν εἰς χῶρον καλούμενον *Δενδρῶβοσα*, ἔνθα ἠγκυροβόλησαν μακρὰν τῆς ἀκτῆς, διὰ τὸ ἀκατάλληλον αὐτῆς, τὰ δὲ πληρώματα παρέμειναν εἰς τὰ πλοῖα.

7 Δεκεμβρίου 325

ΚΩΦΑΣ

22ος σταθμὸς

66ῃ ἡμέρᾳ

Ἀπὸ τὴν Δενδρῶβοσαν ἐξεκίνησαν μόλις ἤρχισε πνέουσα ἡ θαλασσία αὔρα, περὶ τὸ μεσονύκτιον, πλεύσαντες δὲ 400 στάδια (25 μίλια), ἔφθασαν εἰς *Κώφαστα*, λιμένα εἰς τὸν ὁποῖον κατῴκουν ἄλιεῖς ἔχοντες μικρὰς πτωχικὰς λέμβους, μετὰ τὰς κώπας τῶν ὁποίων ἐκωπηλάτου, λέγει ὁ Νέαρχος, ὄχι κατὰ σκαλμόν, ὅπως οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ ὅπως ἐσυνήθιζον οἱ Ἰθαγενεῖς τῶν ποταμῶν, ἐκβάλλοντες, μετὰ βραχείας ἀρχηγόνους κώπας, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὸ ὕδωρ, ὅπως οἱ σκάπτοντες τὴν γῆν. Ἐκεῖ εὗρον ὕδωρ πολὺ καὶ καθαρὸν ἐκ τοῦ ὁποῖου ὑδρεύθησαν, παρέμειναν δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν, μέχρι τοῦ μεσονυκτίου.

(¹) Δευτέρᾳ φορᾷ ὕπου ὁ στόλος πλέει νύκτα.

8 Δεκεμβρίου 325

ΚΥ·Γ·ΖΑ

23ος σταθμὸς

67η ἡμέρα

Ἐκ τοῦ Κώφαντος ἀπέπλευσαν, „περὶ τὴν πρώτην φυλακὴν“, δηλαδὴ τὴν 18ην ὥραν, καί, μετὰ μακρὸν πλοῦν 800 ὄλων σταδίων (50 μιλίων), ἔφθασαν τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπομένης, εἰς τόπον ὀνομαζόμενον *Κύζα*, ἔνθα ἡ ἀκτὴ ἦτο ἔρημος, χαμηλὴ καὶ ἐκτεθειμένη· ἠγκυροβόλησαν λοιπὸν εἰς ἀρκετὴν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν καὶ ὁ Ναύαρχος ἀπηγόρευσε τὴν ἔξοδον τῶν πληρωμάτων καὶ στρατιωτῶν, πάντες δὲ ἐδείπνησαν εἰς τὰ πλοῖα. Καὶ ἐδίδοτο μὲν ἥδη ἡλαττωμένη μερὶς εἰς τοὺς ἄνδρας, ἀπὸ τὰς τροφὰς τὰς ὁποίας περιέγραψα ὅτι παρεῖχεν ἡ λυπηρὰ ἀκτὴ τῶν ἰχθυοφάγων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄθλια αὐτὰ τρόφιμα εἶχον σχεδὸν τελειώσει.

ΕΜΦΑΝΙΣΙΣ ΦΑΛΑΙΝΩΝ

9 Δεκεμβρίου 325

ΜΙΚΡΑ ΠΟΛΙΣ—ΒΑΓΕΙΑ

24ος καὶ 25ος σταθμὸς

68η ἡμέρα

Ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν ἀνεχώρησαν πρὶν ἀκόμη ἐξημερώσει, ἐνῶ δὲ ἔπλεον, εἶδον, μόλις ἐχάραζεν ἡ αὐγὴ, εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν, περιέργων καὶ ἀνησυχητικὸν φαινόμενον· ἡ θάλασσα, ταρασσομένη, ἐστροβιλιζέτο βιαίως καὶ πίδακες ὕδατος ἐξετοξεύοντο εἰς τὸν ἀέρα, μὲ θόρυβον φυσητηρίου σιδηρουροῦ.¹

(¹) „... ὑπὸ τὴν ἔω ὀφθῆναι ὕδαρ ἄνω ἀναφυσώμενον, τῆς

Πάντες κατεπλάγησαν πρὸ τοῦ καινοφανοῦς φαινομένου, αἱ κῶπαι ἐξέφυγον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ναυτῶν, καὶ διηρωτῶντο τί ἐπὶ τοῦ προκειμένου συμβαίνει. Ὁ Ὑδράκης τοὺς ἐπληροφόρησεν, ὅτι ἦσαν τεράστια θαλάσσια τέρατα, μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ πλοῖα των, τὰ ὅποια ἀνεφύσων μὲ τὴν ὄρμην αὐτὴν τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, προσέθεσε δέ, ὅτι τὰ τέρατα αὐτὰ ἦσαν ἄκρως ἐπικίνδυνα καὶ εἶχον ἰσχὺν καταπληκτικὴν, δυνάμενα, μὲ ἓν κτύπημα τῆς οὐρᾶς των, νὰ ἀναποδογυρίσουν τὰ πλοῖα. Καὶ πράγματι, ἐντὸς ὀλίγου, ἀνέδυσεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν πλῆθος φαλαινῶν, αἱ ὁποῖαι, εἰς τὰ, τρομαγμένα καὶ ἀσυνήθιστα εἰς τοιοῦτον θέαμα, ὄμματα τῶν ναυτῶν, ἐφαίνοντο ὡς ἐπιπλεύουσαι νησίδες. Τὸ μέγεθος αὐτῶν, λέγει ὁ Νέαρχος, ἦτο περίπου 23 ὄργυιων.¹

Πραγματικὸς πανικὸς κατέλαβε τὰ πληρώματα πρὸ τοῦ ἀγνώστου αὐτοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῦ ἀκόμη πλεόν ἀγνώστου κινδύνου, οὐδεὶς δὲ εἶχε τὸ θάρρος νὰ συνεχίσῃ τὴν κωπηλασίαν.

Ὁ Νέαρχος τότε, περιῆλθεν ἀμέσως τὸν στόλον, ἐνεθάρρυνε τοὺς πάντας καὶ διέταξε νὰ παραταχθοῦν τὰ πλοῖα πυκνῶς κατὰ μέτωπον, ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν, μὲ τὰ ἔμβολα ἐστραμμένα πρὸς τὰ κήτη, μόλις δὲ δώσει τὸ σύνθημα, νὰ ὀρμήσουν ἐπαλαλάζοντες καὶ θορυβοῦντες τὰ μέγιστα, αἱ σάλπιγγες νὰ σημαίνουν, οἱ κωπηλάται νὰ κτυποῦν δυνατὰ μὲ τὰς κώπας τὴν

θαλάσσης, οἷά περ ἐκ πρησιῶν βία ἀναφερόμενον". (Ἄρρ. Ἰνδικ. Α', 1)

... τὸ δὲ μάλιστα ταράττον φουσητήρων μεγέθη ροῦν ἀπεργαζομένων μέγαν ἄθροον καὶ ἀγλὺν ἐκ τῶν ἀναφουσημάτων..." (Στράβων ΙΕ' 725, 12).

(¹) Στράβων ΙΕ', 726, 20.

θάλασσαν καὶ οἱ στρατιῶται νὰ συγκρούουν θορυβωδῶς τὰς ἀσπίδας.¹ Οὕτως ἀναθαρρήσαντες οἱ ἄνδρες, ἤγειραν τὴν κεφαλὴν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ναυάρχου των, ὥρμησαν εἰς τὸ σύνθημά του καὶ ὅταν ἔφθασαν πλησίον τῶν κητῶν ἐπηλάλαζον, ἐνῶ συγχρόνως ἐσήμαινον αἱ σάλπιγγες, οἱ στρατιῶται συνέκρουον τὰς ἀσπίδας καὶ αἱ κῶπαι ἔπληττον τὸ ὕδωρ μεθ' ὀρμῆς καὶ θορύβου. Τρομαγμένα τὰ τεράστια κήτη κατεδύθησαν καὶ δὲν ἀνεφάνησαν παρὰ πολὺ μακρὰν, ὁμοιάζοντα πρὸς ἀρχιπέλαγος ἐπιπλέον.²

Γενικὸς ἦτο ὁ ἐνθουσιασμός τῶν πληρωμάτων διὰ τὴν νίκην αὐτὴν καὶ θορυβῶδεις αἱ ἐπευφημίαι πρὸς τὸν Ναυάρχόν των, τὸ θάρρος καὶ ἡ σύνεσις τοῦ ὁποίου τοὺς ἔσωσαν ἀπὸ ἄγνωστον κίνδυνον.³

Ἡ ἀπλότης τῆς διηγήσεως αὐτῆς ἀποδεικνύει τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ ἱστορικοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς τὴν μεταδίδει Σήμερον μᾶς φαίνεται ἴσως ὑπερβολικὸς ὁ

(¹) „Αὐτὸς δὲ ἐπιὼν παρακαλέειν τε καὶ θαρσύνειν, καὶ κατ' οὐστίναις παραπλώων ἐγένετο, ἐς μέτωπόν τε κελεῦσαι καταστῆσαι ὡς ἐπὶ ναυμαχίῃ τὰς νέας, καὶ ἐπαλαλάζοντας ὁμοῦ τῷ ροθίῳ πυκνήν τε καὶ ξὺν κύπῳ πολλῶ τὴν εἰρεσίην ποιέεσθαι...“ (Ἀρριαν. Ἰνδ. Α', 4).

„... Νεάρχος ταῖς ναυσὶν ἐπήγε τὸ ρόθιον καθ' ἅπερ ἐκόλυον, καὶ ἅμα ταῖς σάλπιξις ἐφόβει, τὰ δὲ θηρία ἔδυνεν...“ (Στράβων ΙΕ' 725, 10).

(²) Τὸν τρόπον αὐτὸν ἐνεργείας τοῦ Νεάρχου ἠκολούθουν εἰς τὸ μέλλον οἱ Ἰθαγενεῖς τῆς ἀκτῆς. „Μέχρι καὶ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, γράφει ὁ Wilhelm Tomaschek, οἱ Ἰθαγενεῖς τῆς ἀκτῆς προσεπάθουν με κραυγὰς, τυμπανοκρουσίας καὶ θορύβους παντὸς εἶδους, νὰ φοβίσουν τὰς φαλαίνας, πού ἐπλησίαζον εἰς τὴν παραλίαν των“.

(³) „Ἐνθεν δὲ κρότους ἐπὶ τῇ σωτηρίῃ γενέσθαι τῶν ναυτέων καὶ αἶνον εἰς τὸν Νεάρχον τῆς τε τόλμης καὶ σοφίης“ (Ἀρριαν. Ἰνδ. Α').

ένθουσιασμός τοῦ στόλου διὰ μίαν τοιαύτην ἐναντίου φαλαινῶν νίκην. Καί ἐν τούτοις, ἐάν σκεφθῶμεν, ὅτι οἱ δεισιδαίμονες ναῦται πρώτην φορὰν ἀντίκρουζαν τέρατα τοιοῦτου μεγέθους, μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ πλοῖά των, διὰ τὰ ὅποια τόσους μύθους θὰ εἶχαν ἀκούσει, ἐάν σκεφθῶμεν τὴν πικρὰν πείραν τὴν ὅποιαν, μὲ ὄλα τὰ σύγχρονα καὶ τελειοποιημένα μέσα, ἔχουν ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴν δύναμιν τῆς φαλαίνης οἱ νεώτεροι ἄλιεις, ἐάν σκεφθῶμεν πόσον ἐπικίνδυνον ἦτο σμῆνος τοιούτων τεράτων διὰ τὸν εὐθραυστον στόλον τοῦ Νεάρχου, δὲν θὰ ἀπορήσωμεν ἀσφαλῶς διὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτόν.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ

Μετὰ ταῦτα, λαβόντες πάλιν τάξιν πορείας, ἐξηκολούθησαν τὸν πλοῦν καί, πλεύσαντες 500 στάδια (31 $\frac{1}{4}$ μίλια), ἔφθασαν ἀπέναντι μικρᾶς κατοικουμένης πόλεως, κειμένης ἐπὶ γηλόφου, πλησίον τοῦ αἰγιαλοῦ. Ὁ Νεάρχος, ἰδὼν πυκνοὺς καλαμώνας καλύπτοντας εἰς ἀρκετὴν ἔκτασιν τὸ τοπίον, οὐχὶ μακρὰν τῆς ἀκτῆς, ἐσχημάτισε περιχαρῆς τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ χώρα θὰ ἦτο σιτοφόρος, καὶ ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὴν μικρὰν πόλιν, ἐπειδὴ ἦδη καὶ αἱ τροφαὶ εἶχον τελειώσει ἐντελῶς, ἐκουσίως δὲ οἱ κάτοικοι δὲν θὰ ἔδιδον ἀσφαλῶς εἰς τὸν στόλον, ὅσα σιτὰ ἐχρειάζετο. Καλέσας λοιπὸν τὸν Ἄρχιαν¹ τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασίν του καὶ κρίνων, ὅτι ἂν ἀπεπειρᾶτο νὰ καταλάβῃ τὴν πολίχνην διὰ τῆς βίας, θὰ

(¹) Ἄρχιαν ὁ Ἄναξιδότου, Πελλαῖος, ὑποναύαρχος τοῦ στόλου καὶ ἀρχηγὸς τῶν ἀποβατικῶν σωμάτων αὐτοῦ.

ἔπρεπε νὰ χρονοτριβήσῃ εἰς πολιορκίαν ἢ ὅποια θὰ ἔστοιχίζεν ἴσως καὶ τὴν ζωὴν μερικῶν ἐκ τῶν συντρόφων του, ἔκανόνισε τὰ πράγματα ὡς ἐξῆς: Διέταξε τὸν Ἄρχιαν νὰ κάμνῃ φανεράς προετοιμασίας ἀπόπλου τῶν ἄλλων πλοίων καὶ νὰ προσποιηθῇ ὅτι ἀποπλέει, αὐτὸς δέ, μένων ὀπίσω μετὰ τοῦ πλοίου του, θὰ μετέβαινε πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς πόλεως· ὅταν δὲ ὁ Ἄρχιαις ἴδῃ σημεῖον τοῦ Ναυάρχου, νὰ σπεύσῃ μετ' ἰσχυροῦ ἀποσπάσματος στρατιωτῶν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ ὁ μὲν Ἄρχιαις ἔπραττεν ὅπως διετάχθη, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν τέσσαρας Κρητὰς τοξότας, ἐκ τῶν καλυτέρων, καὶ τὸν πιλότον Ὑδράκην, ὡς διερμηνέα, ἔφθασεν εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Ἐκεῖ οἱ κάτοικοι τοῦ προσέφερον δῶρα χουρμάδες, ὀλίγους πλακούντας καὶ ἰχθὺς ψητούς, διότι ἐκ τῶν ἐσχάτων κατοίκων τῆς χώρας τῶν Ἰχθυοφάγων ὄντες, ἦσαν ἐπίσης καὶ οἱ πρῶτοι ἐξ αὐτῶν ποῦ δὲν ἔτρωγον ὤμοὺς τοὺς ἰχθὺς. Ὁ Νεάρχος ἐδέχθη ταῦτα εὐχαρίστως καὶ ἐζήτησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν πόλιν, πρᾶγμα τὸ ὅποῖον τοῦ ἐπέτρεψαν. Μόλις ὁμῶς διέβη τὴν πύλην αὐτῆς, διέταξε τοὺς δύο ἐκ τῶν τοξοτῶν νὰ τὴν καταλάβουν, αὐτὸς δὲ ἀνελθὼν μετὰ τῶν δύο ἄλλων καὶ τοῦ Ὑδράκη εἰς τὸ ὑπὲρ τὴν πύλην τεῖχος, ἔκαμε τὸ συμφωνηθὲν σημεῖον εἰς τὸν Ἄρχιαν. Οὗτος ἔπλευσεν ἀμέσως ὀλοταχῶς πρὸς τὴν ἀκτὴν, προσήραξεν εἰς αὐτὴν τὰ πλοῖα, ἐπήδησε μετὰ τοῦ προητοιμασμένου ἰσχυροῦ ἀποσπάσματος του εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔσπευδε πρὸς τὴν πόλιν, ἐνῶ οἱ κάτοικοι, ἰδόντες ἐν τῷ μεταξύ τὰ γινόμενα, ἔτρεχον κραυγάζοντες πρὸς τὰ ὄπλα.

Ὁ Νεάρχος διέταξε τότε τὸν διερμηνέα νὰ τοὺς ἀνακοινώσῃ, ὅτι ἂν θέλουν νὰ σώσουν τὴν πόλιν

των, πρέπει νά δώσουν σίτον καί τροφάς εἰς τὸν στόλον.

Ὁ Ὑδράκης ἀνεκοίνωσε πράγματι τοὺς λόγους τοῦ Ναυάρχου, ἀλλὰ οἱ κάτοικοι ἠρνήθησαν νά συμμορφωθοῦν πρὸς αὐτοὺς καί ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Νεάρχου καί τῶν συντρόφων του. Οὗτοι, καλυπτόμενοι ὑπὸ τῶν ἀσπίδων καί ἔχοντες τὰ νῶτα στηριγμένα ἐπὶ τοῦ τειχους, ἐδέχθησαν τὴν ἐπίθεσιν, ἀποκρούοντες ἀποτελεσματικῶς τοὺς ἐπιτιθεμένους, οἱ ὅποιοι, τοξεύομενοι δεξιῶς ὑπὸ τῶν Κρητῶν τοξευτῶν, ὑπεχώρησαν.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἔφθασαν καί οἱ ὑπὸ τὸν Ἀρχίαν στρατιῶται, εἰσηλθόντες δρομαίως εἰς τὴν πόλιν, καί ἐτάχθησαν περὶ τοῦ Ναυάρχου των. Ὁ Νεάρχος ἐδήλωσε τότε εἰς τοὺς κατοίκους, ὅτι ἂν ἐξακολουθήσουν νά ἀνθίστανται καί νά ἀρνοῦνται, θά εἶναι πρὸς ζημίαν των διότι, θά τὸν ἀναγκάσουν νά καταστρέψῃ τὴν πόλιν, νά ἐξανδραποδίσῃ τοὺς κατοίκους καί νά λάβῃ διὰ τῆς βίας, ὅ,τι μὲ τὸ καλὸν ζητεῖ, ἐνῶ, ἂν συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις του, θά ἀποπλεύσῃ ἀμέσως, χωρὶς καθόλου νά τοὺς βλάψῃ. Περιδεεῖς τότε οἱ Ἰθαγενεῖς, τὸν παρεκάλεσαν νά λάβῃ ὅσον σίτον καί τρόφιμα ἔχουν, ἀλλὰ νά φεισθῇ τῆς πόλεως. Ὁ Ναύαρχος κατόπιν τούτου διέταξε τὸν Ἀρχίαν νά καταλάβῃ τὰς πύλας τῆς πολίχνης καί τὸ τεῖχος, αὐτὸς δὲ μετὰ ἄλλων ἐτράπη πρὸς ἀνεύρεσιν σίτου καί τροφίμων. Οἱ κάτοικοι εἶχον πολὺ ἄλευρον ἐξ ὀπτῶν ἰχθύων ἀλεσμένον, καί ὀλίγον σίτον καί κριθήν, διότι καί αὐτοὶ κυρίως ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐτρέφοντο. Τέλος ἔλαβον ὅσα τρόφιμα ἦτο δυνατόν, ἀφοῦ δὲ τὰ μετέφεραν εἰς τὴν παραλίαν καί τὰ διένειμαν εἰς τὰ πλοῖα, ἀπέπλευσαν ἀμέσως, πιστοὶ εἰς τὴν δοθεῖσαν πρὸς

τοὺς κατοίκους ὑπόσχεσιν καί, πλεύσαντες ὀλίγον ἀκόμη, προσωρμίσθησαν εἰς ἀκρωτήριον ὀνομαζόμενον *Βάγεια*, τὸ ὁποῖον οἱ ἐπιχώριοι ἐθεώρουν ὡς ἱερὸν τοῦ Ἥλιου. Τὰ ληφθέντα τρόφιμα, εἰς ἡλατωμένην μερίδα χορηγούμενα, μόλις θὰ ἐξήρκουν διὰ δύο ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἐλλείψει καλυτέρου, ἦτο ἀρκετόν, διότι ἤδη δὲν εἶχον τίποτε ἀπολύτως.

10 Δεκεμβρίου 325

ΤΑΛΜΕΝΑ

26ος σταθμὸς

69ῆ ἡμέρα

Ἐκεῖθεν ὁ στόλος ἀπῆρε τὸ μεσονύκτιον.¹ Οἱ ἄνδρες ἀνέκτησαν ὀπωσδήποτε δυνάμεις ἀπὸ τὰ ὀλίγα τρόφιμα, τὰ ὁποῖα ἡ τόλμη καὶ ἡ εὐστροφία τοῦ Ναυάρχου τῶν τοὺς ἐξησφάλισε, καὶ ὁ στόλος ἐπλευσε 1000 ὄλα στάδια (62 1/2 μίλια), ἄνευ διακοπῆς, προσορμισθεὶς ἐν τέλει εἰς λιμένα εὐορμον καὶ ἀσφαλῆ, *Τάλμενα* καλούμενον, ἔγθα καὶ διενυκτέρευσαν.

11 Δεκεμβρίου 325

ΚΑΝΑΣΙΔΑ

27ος σταθμὸς

70ῆ ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην, ἐξεκίνησαν πάλιν καὶ μετὰ πλοῦν 400 σταδίων (25 μιλίων), ἐφθασαν εἰς *Κανάσιδα*, μικρὰν ἐρημωμένην πόλιν, ὅπου εὖρον ἐν ὀρυκτὸν φρέαρ ἐκ τοῦ ὁποίου ὑδρεύθησαν καὶ ἀγρίους φοίνικας μὲ ἀώρους καρπούς, τοὺς ὁποίους καὶ ἔφαγον, διότι δὲν εἶχον πλέον τρόφιμα.²

(¹) Ἡ τρίτη φορὰ πὸν ταξειδεύουν τὴν νύκτα.

(²) „Ἄγριοι φοίνικες ἐπεφύκεσαν· τούτων τοὺς ἐγκεφάλους

12 Δεκεμβρίου 325

ΕΡΗΜΟΣ ΑΚΤΗ

28ος σταθμός

71η ημέρα

Ἡ πείνα εἶχεν ἀρχίσει, μὲ ὄλην τὴν φρίκην τῆς, νὰ θερίζῃ καὶ πάλιν τὸν στόλον. Κακῶς ὑπὸ λιμοῦ ἔχοντες ἐξεκίνησαν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀνερευνῶντες τὴν ἀκτὴν, μήπως συναντήσουν τόπον κατακημένον, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ δαμάσουν τὴν πείναν των. Πλήν, ἀπειλητικὴ καὶ ἀτελείωτος ἐξετείνετο πρὸ τῶν ὀμμάτων των ἡ ἔρημία τῆς ἀκτῆς καὶ οὐδὲ σκιὰ πρασίνου ἐφαίδρυνε τὸ γυμνὸν καὶ ἄγονον ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Ἡ ἔρημία αὐτὴ καὶ αἱ ὀδύνη τῆς πείνης τοὺς ἠνάγκαζαν νὰ πλέουν συνεχῶς, ἀναζητοῦντες καλυτέραν τύχην. Ἐπλευσαν οὕτω ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν καὶ μέγα μέρος τῆς νυκτὸς καὶ προσορμίζονται, ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὰς ἀκάρπους ἀναζητήσεις, εἰς ἔρημον αἰγιαλόν. Τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν εἶχε σοβαρῶς κλονισθῆ, ὁ δὲ Ναύαρχος, φοβούμενος λιποταξίας, λόγῳ ἀθυμίας καὶ ἀπελπισίας, ἠγκυροβόλησεν εἰς τὰ ἀνοικτὰ καὶ ἀπηγόρευσε τὴν ἐκ τῶν πλοίων ἔξοδον.

13 Δεκεμβρίου 325

ΚΑΝΑΤΗ

29ος σταθμός

72α ημέρα

Τὴν ἐπομένην, ἀπέπλευσαν ἀπὸ τὸ ἔρημον ἀγ-

κόπτοντες ἐσιτέοντο" (Ἀρριαν. Ἰνδιζ. ΚΘ', 1).

„Ἀπὸ δὲ τῶν φοινίκων ἦν ἡ σωτηρία, τοῦ τε καρποῦ καὶ τοῦ ἐγκεφάλου" (Στράβων ΙΕ', 722).

„Famen sentire coeperunt, radices palmarum, namque sola ea arbor gignitur, ubique rimantes" (Curtius IX', 10).

κυροβόλιόν των καί, ἔχοντες εὐτυχῶς εὐνοϊκὸν τοῦ-
λάχιστον τὸν καιρόν, ἔφθασαν μετὰ συνεχῆ πλοῦν
750 σταδίων (46 1/2 μιλίων), εἰς ἀκτὴν ἀνοικτὴν καὶ
ρηγὴν, σχηματίζουσαν βραχεῖς διώρυγας. Ἐκεῖ ἀνε-
παύθησαν στρατιῶται καὶ πληρώματα, ὃ δὲ Ναύ-
αρχος ἔλαβε τὰ μέτρα του διὰ νὰ μὴ σημειωθοῦν
λιποταξίαι καὶ παρεμύθησε καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς
ἄνδρας του, διαβεβαιῶν αὐτούς, ὅτι μικρὰ προ-
σπάθεια χρειάζεται ἀκόμη, διότι μετ' ὀλίγον θὰ ἐτε-
λείωνεν ἡ ἀγρία ἀκτὴ τῶν Ἰχθυοφάγων καὶ θὰ εἰ-
σήρχοντο εἰς τὴν πλουσίαν ἀκτὴν τῆς Καρμανίας,
ὅπου δὲν θὰ εἶχον πλέον στερήσεις.

Στρατιῶται καὶ πληρώματα ἀνέκτησαν ὀλίγον
ἠθικὸν ἀπὸ τὰς συμβουλὰς καὶ διαβεβαιώσεις τοῦ
πάντοτε προκινδυνεύοντος καὶ συμπάσχοντος μετ'
αὐτῶν ἀρχηγοῦ των, τὸν ὁποῖον τόσον ἐτίμων καὶ
ἐσέβοντο, καὶ διασκορπισθέντες εἰς τὴν ρηγὴν ἀκτὴν,
ἀνεζήτησαν κογχύλια καὶ καβούρια διὰ νὰ δαμάσουν
ὀλίγον τὴν πείναν των, ἡ ὁποία ἦτο τόση, ὥστε τοὺς
ἔκαμνε νὰ νοσταλγοῦν τὰς ἀθλίας καὶ δυσώδεις
τροφὰς τῶν Ἰχθυοφάγων.

14 Δεκεμβρίου 325

ΤΡΟΙΣΑ

30ὸς σταθμὸς

73ῆ ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην, βαρέως σύρων ὁ στόλος τὴν ἔν-
δειαν καὶ τὰς δοκιμασίας του, ἀπέπλευσε, καὶ, δια-
νύσας 800 στάδια (50 μίλια), ἔφθασεν εἰς χῶρον κα-
λούμενον *Τροῖσα*, ὅπου ὑπῆρχον μικρὰ πτωχικὰ χω-
ρία, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, μό-
λις προσήγγισεν ὁ στόλος. Ἐκεῖ ἐπὶ τέλους εὔρον ὀλί-
γην ποσότητα σίτου, ἀρκετὴν ποσότητα χουρμάδων

καί ἑπτὰ καμήλους, τὰς ὁποίας κατέσφαξαν, ἔψησαν καί κατέφαγον. Τὸ γεγονός αὐτό, τὸ νὰ φάγουν Ἑλληνες, οἱ πλέον δηλαδή πολιτισμένοι καί ἀνώτεροι ἄνθρωποι, κρέας καμήλου, μᾶς δίδει τὸ μέτρον τοῦ λιμοῦ ποῦ ἐμάστιζε τὸν στόλον, ἰδέαν τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν μόνον, ὅταν ἀναγινώσκωμέν πού, ὅτι οἱ κάτοικοι πολιορκουμένης πόλεως ἤναγκάσθησαν, ἀπὸ τὴν πείνάν των, νὰ φάγουν τὸ κρέας τῶν σκύλων.

15 Δεκεμβρίου 325

ΔΑΓΑΣΕΙΡΑ

31ος σταθμὸς

74η ἡμέρα

Καταστείλαντες ὅπωςδῆποτε τὴν πείνάν των καί ἀναπαυθέντες τὴν νύκτα οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι θαλασσοπόροι, ἀπῆραν τὴν αὐγὴν, καί, πλεύσαντες 300 στάδια (18½ μίλια), ἔφθασαν εἰς *Δαγάσειρα*, ἔνθα προσωρμίσθησαν. Ἐκεῖ συνήνητησαν νομάδας τινάς, οἱ ὅποιοι, πτωχοὶ καί δυστυχεῖς ἄνθρωποι οἱ ἴδιοι, τρεφόμενοι ἀπὸ τὰ θαλασσινὰ τῆς ἀκτῆς, δὲν εἶχον τίποτε ἄλλο ἀπὸ τοὺς χαιρετισμοὺς καί τὰς εὐχὰς των νὰ τοὺς προσφέρουν. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ἀπὸ τῆς προσλήψεως τοῦ Ὑδράκη, ὡς πλοηγοῦ τοῦ στόλου, ποῦ ἐκκινοῦν τὴν αὐγὴν, δηλαδή μεταξὺ τῆς ἕκτης καί ἑβδόμης ὥρας· αὐτὸ ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἀπόγειος αὖρα θὰ εἶχεν ἤδη ἀρχίσει πνέουσα καί συνεπῶς θὰ ἠυβόει τὴν εἴσοδον τοῦ στόλου εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν. Ἡ ἐσχάτη ἔνδεια τοῦ στόλου καί ἡ ἀδυναμία τῆς ἐξευρέσεως καί τῆς ἐλαχίστης τροφῆς εἰς *Δαγάσειρα*, ἔκαμαν τὸν Νέαρχον νὰ δώσῃ συντόμως τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως.

16 Δεκεμβρίου 325

ΚΑΡΠΕΛΛΑ ΑΚΡΑ

32ος σταθμός

75η ημέρα

Μόνον εις τὴν ἐκτέλεισιν τοῦ καθήκοντος εὐρίσκοντες παρηγορίαν ἀπὸ τῶν ἀφορήτων δεινῶν των, καὶ παραδειγματιζόμενοι ἀπὸ τὸν ὑπέροχον ἀρχηγόν των, ὁ ὁποῖος συνεμερίζετο τοὺς κόπους καὶ τὰς στερήσεις τῶν ἀνδρῶν του, ὡς ὁ ἔσχατος τῶν στρατιωτῶν, ἐξεκίνησαν, χωρὶς μεψιμοιρίαν, ὅταν, μόλις ἐνύκτωσε,¹ ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως. Καὶ πλείοντες ἀδιακόπως ὀλόκληρον τὴν νύκτα καὶ ὀλόκληρον τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἐξηντλημένοι καὶ νηστικοὶ ἀπὸ διημέρου ἤδη, ἔφθασαν, μετὰ πλοῦν 1100 ὄλων σταδίων (69 περίπου μιλίων), εἰς ἀκρωτήριον βαθέως εἰσέχον εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ ὁποῖον ὁ Πτολεμαῖος ὀνομάζει „*Καρπέλλα ἄκρα*“.² Εἰς ἀρκετὴν ἀπὸ τούτου ἀπόστασιν ἡ παραλία ἦτο ρηχὴ καὶ πλήρης σκοπέλων. Διὰ τοῦτο οὔτε ἐπλησίασαν εἰς τὴν ἀκτὴν, οὔτε καὶ περιέπλευσαν τὸ ἀκρωτήριο τὴν νύκτα, ἀλλὰ ἠγκυροβόλησαν εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ τόσον πλησίον εἰς τὴν παραλίαν, ὅσον τὰ ἀβαθῆ ὕδατα τοὺς ἐπέτρεπον, διανυκτερεύσαντες ἐπὶ τῶν πλοίων.

Τὸ ἀκρωτήριο αὐτὸ ἦτο τὸ ἔσχατον πρὸς δυσμὰς τῆς χώρας τῶν Ἰχθυοφάγων καὶ τὸ ὄριον τὸ χωρίζον τὴν ἀκτὴν αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἀκτὴν τῆς Καρμανίας.

(¹) Τετάρτη φορὰ πρὸς ἀποπλέον νύκτα.

(²) Τὸ σημερινὸν ἀκρωτήριο Jask.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥ

Ἡ ἐγκαταλελειμμένη αὐτὴ ἀκτὴ τῆς ὁποίας τὴν φρίκην περιέγραψα, ἢ σημερινὴ ἀκτὴ τοῦ Mekran, ἐκτείνεται ἀπὸ Μάλανα μέχρι τοῦ σημερινοῦ ἀκρωτηρίου Jask, καὶ ἔχει μῆκος, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν καμπῶν πλεύσεως τοῦ στόλου, 625 μίλια (10.000 στάδια).

Ἡ ὑπὸ τοῦ Νεάρχου περιγραφομένη ἐρημία τῆς ἀκτῆς καὶ ἡ ἐσχάτη τῶν κατοίκων ἔνδεια, συμφωνοῦν, κατὰ τρόπον ἐκπληκτικόν, μὲ τὰς περιγραφὰς τῶν νεωτέρων θαλασσοπόρων. Ὁ Edouard Barbosa, πιλότος εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς Πορτογαλλικοὺς στόλους, οἱ ὅποιοι ἐπεσκέφθησαν διὰ πρώτην φορὰν, τὸ 1519, τὰς ἀκτὰς αὐτὰς γράφει : „Οἱ ἰθαγενεῖς δὲν ἔχουν παρὰ μικρὸν ἀριθμὸν λιμένων, ἐλάχιστον σίτον καὶ κτήνη· ἡ χώρα των εἶναι μία χαμηλὴ καὶ ἔρημος πεδιάς· τρέφονται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν μὲ ἰχθῦς, τοὺς ὁποίους ξηραίνουν εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἀλατίζουσιν ἀπὸ αὐτοὺς τρώγουσιν καὶ τὰ κτήνη των“.¹

Ὁ Thevenot,² γράφει : „Αἱ ὀλίγαι ἀγελάδες καὶ αἶγες τῆς ἀκτῆς, τρώγουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ξηροὺς ἰχθῦς καὶ θαλασσινά, σπανίως δὲ χλόην καὶ βλαστοὺς φοινίκων, καὶ τὸ γάλα των ἔχει γεῦσιν θαλασσίου ὕδατος.“

Ὁ ἔξερευνητὴς Kempthorne λέγει ἐπὶ λέξει : „Ἡ περιγραφὴ τοῦ Νεάρχου διὰ τοὺς ἰθαγενεῖς, διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των, καθὼς καὶ ἡ τῆς χώρας τὴν ὁποίαν κατοικοῦσιν.“

(¹) W. Wincent, Κεφ. Γ'.

(²) Wil. Tomaschek σελίς 27.

κοῦν, εἶναι ἀπαράλλάκτως ὁμοία μὲ τὴν σημερινήν".¹

Τόσον εἶναι βέβαιον, ὅτι ἀπὸ δύο καὶ πλέον χιλιετηρίδων, ἡ φρικτὴ ἀθλιότης ἔχει ἐδραιωθῆ ἀκλονήτως εἰς τὴν λυπηρὰν ἀκτὴν, καὶ ὑπάρχει ἀπόλυτος σύμπτωσης μεταξὺ τῶν νεωτέρων περιγραφῶν καὶ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Νεάρχου.

Τὴν ἰδίαν μικρὰν, χωρὶς ὄνομα πόλιν, τὴν ὁποίαν κατέλαβε διὰ τοῦ προεκτεθέντος στρατηγήματος ὁ Νεάρχος, εὔρε τὸ 1774 ὁ ὑποπλοίαρχος Porter, τῆς ἀποστολῆς Robinson, εἰς τὸ κέντρον κόλπου, κατοικουμένου ἀπὸ ἄλιεις· καὶ εἶναι ἀληθῶς παράδοξον, ἕνας Ἄγγλος θαλασσοπόρος νὰ εὔρη μετὰ εἴκοσιν αἰῶνας, ὅπως ὁ Νεάρχος, μίαν πόλιν μὴ ἐνδεικνυομένην ἀπὸ κανὲν ὄνομα. Σήμερον ἡ πόλις αὕτη ὀνομάζεται Guttan καὶ εὑρίσκεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Gouadar. Ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ὅτι „οἱ ἰθαγενεῖς ἐξακολουθοῦν νὰ τρέφονται μόνον μὲ ξηρὸς ἰχθύς, εἰς δὲ τὰ ὀλίγα κτήνη τῶν δίδουν ἐν μίγμα ἀπὸ κρέας ἰχθύων, χοιρμάδες, χῶμα καὶ νερό, τὸ μίγμα δὲ αὐτὸ συντελεῖ παραδόξως εἰς τὸ νὰ παχύνονται τὰ κτήνη“.

Ἄλλοι νεώτεροι θαλασσοπόροι δὲν ἠῤῥησαν, εἰς τὰς περιγραφάς των, τὴν ἰδέαν διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τῶν δυστυχῶν αὐτῶν. Οἱ Tavernier καὶ Niebuhr, ἀναφέρουν, ὅτι οἱ ἰχθύς εἶναι ἡ μόνη τροφή τῶν ἰθαγενῶν τῆς ἀκτῆς, ὅτι οὗτοι ἔχουν ἐλάχιστον ἀριθμὸν ζώων, αἴγας καὶ πρόβατα, ὅχι καλοῦ εἴδους, καίτοι πωλοῦνται ἀρκετὰ ἀκριβὰ μεταξὺ των καὶ ὅτι τὰ φυτικὰ προϊόντα ἐκεῖ εἶναι σχεδὸν ἄγνωστα.

Εἰς Κανάσιδα, ὁ Robinson εὔρεν ἀκόμη τὰ ἐρείπια

(¹) „The Nearch's description of the natives, with that of their mode of living, and the country they inhabit, is strictly correct even to the present day“ (Kemph. σελίς 273).

της ερημωμένης πόλεως, της υπό του Νεάρχου αναφερομένης, παρά την οποίαν εἶχεν ἀγκυροβολήσει ὁ στόλος, τὴν 11ην Δεκεμβρίου 325 π.Χ.

Ὁ Ἀρριανὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχαῖοι συγγραφεῖς, δὲν μᾶς ἐξηγοῦν τὸν λόγον διὰ τὸν ὅποιον πολλάκις ὁ στόλος ἐταξείδενε νύκτα. Εὐτυχῶς, νεώτεροι θαλασσοπόροι μᾶς δίδουν ἀρκετὰ σαφῶς τὴν ἐξήγησιν τοῦ πράγματος. Εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν θαλασσῶν ὅπου πνέουν οἱ ἔτησιαί, κυριαρχοῦν, ἡμέραν καὶ νύκτα, μία ἀπόγειος καὶ μία θαλασσία αὔρα· ὁ πλοίαρχος David Rannie λέγει, ὅτι „εἰς τὴν ἀκτὴν αὐτὴν ὅταν πνέουν οἱ ἔτησιαί, ἐν πλοῖον, τὸ ὅποιον ἀκτο-

(1) Διὰ τοῦ ὄρου *ἐτησία* ἀπέδωκα, ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ, τὸν ὄρον *ἐτήσια πνεύματα*, τὸν ὅποιον ὁ Ἀρριανὸς χρησιμοποιεῖ διὰ τοὺς περιοδικούς ἀνέμους τοῦ Βορείου Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ, δηλαδὴ τοὺς *μουσσῶνας* (moussons, ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ maussim=ἐποχή) τοὺς πνέοντας ἀπὸ ΝΔ. τὸ θέρος, λόγῳ τῆς μεζίνος θερμοτήτος τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου, ὡς πρὸς τὴν τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ, ἀπὸ ΒΔ. δὲ τὸν χειμῶνα, ὅτε ἡ ἠπειρος ἐμφανίζει χαμηλὰς θερμοκρασίας, ὁ δὲ Ὠκεανὸς μεγαλυτέρας αὐτῶν. Ἀναφέρω δὲ τοῦτο, καθόσον σήμερον ὁ ὄρος „ἐτησία“ χρησιμοποιεῖται μόνον διὰ τοὺς ἰδιογενεῖς θερινούς ἀνέμους τῆς Ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου καὶ δὴ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐκδηλοῦνται ἐν μὲν τῷ Αἰγαίῳ, ὡς Βόρειοι ἕως Βορειοἀνατολικοὶ (τὰ „μελέτια“ τῶν ναυτικῶν μας, ἐκ τῆς Τουρκικῆς λέξεως „μελέμ“), ἐν δὲ τῷ Ἰονίῳ καὶ τῇ Ἀδριατικῇ, ὡς Βόρειοι ἕως Βορειοδυτικοὶ. Καὶ εἶναι μὲν καὶ οἱ „ἐτησία“ οὗτοι „μουσσῶνες“ τὴν φύσιν, διότι εἶναι ἀπότοκοι τῆς ὑπερθερμάνσεως τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Βοραιοαφρικανικῆς ἠπείρου ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς δροσερωτέρας θερμοκρασίας τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἀφ' ἑτέρου· πλὴν, δὲν εἶναι κανονικοὶ τὴν πνοὴν των, ὡς οἱ „μουσσῶνες“ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ. Διότι, ὅπως ἡ ποικίλη διαμόρφωσις τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου μεταβάλλει τὴν διεύθυνσιν τῆς πνοῆς τῶν ἐτησίων, παραμένοντες ὅμως πάντοτε ἐγγὺς τοῦ Βορρᾶ, οὕτω καὶ αἱ ἰσορροπήσεις τῶν ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῆς θερμοτήτος ρευμάτων ἀέρος, εἶναι ἐπίσης ἀκατάστατοι καὶ ἀνώμαλοι καὶ τοῦτο εἶναι τὸ κύριον μεταξὺ „μουσσῶνων“ καὶ „ἐτησίων“ διακριτικὸν γνώρισμα.

πλοεῖ, δύναται νὰ ὑπολογίζη ἐπὶ μιᾶς θαλασσίας αὔρας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, διὰ νὰ πλέη παρὰ τὴν ἀκτὴν ἢ θαλασσία αὔρα πνέει συνήθως, μετὰ μίαν ἢ δύο ὥρας σχετικῆς γαλήνης, ἀπὸ τὴν δεκάτην πρωϊνὴν μέχρι τῆς ἑκτῆς ἀπογευματινῆς ὥρας· τὴν ἑβδόμην ἀπογευματινὴν ἀρχεται πνέουσα ἡ ἀπόγειος αὔρα, ἡ ὁποία διαρκεῖ ὅλην τὴν νύκτα μέχρι τῆς ὀγδόης πρωϊνῆς καὶ παύει σιγά-σιγά. Τὸ ἀκτοπλοῦν πλοῖον τότε, δύναται νὰ ὑπολογίζη ἐπὶ τῆς ἀπογείου αὔρας, διὰ νὰ πλέη τὴν νύκτα ὀλίγον πρὸς τὰ ἀνοικτὰ, οὕτως ὥστε ν' ἀποφεύγη τοὺς κινδύνους τυχόν σκοπέλων εἰς τὴν ἀκτὴν. Οὔτε ἡ ἀπόγειος, οὔτε ἡ θαλασσία αὔρα ἀκολουθοῦνται ὑπὸ θυελλῶν ἢ καταγίδων".¹

Ἴδου λοιπὸν σύμπτωσις περιστατικῶν, δημιουργηθέντων ὑπὸ τῆς ἀμεταβλήτου φύσεως, διαχέουσα, ἐπὶ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Νεάρχου, πολὺ φῶς, πού δὲν τὸ ἐπεριμέναμεν, ὕστερα ἀπὸ διάστημα τόσων αἰῶνων.

Ἡ ἡσυχία τῆς θαλάσσης, τὸ πλεονέκτημα τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης αὔρας, πού εὐνοοῦν τὴν πρόοδον τοῦ στόλου, τέλος ἡ ἀσφάλεια τῆς ναυσιπλοΐας, τὸ πᾶν συντείνει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μνημειώδους αὐτοῦ ταξειδίου, διὰ τοῦ ὁποίου προλογίζεται ἡ συγκοινωνία τῶν Ἰνδιῶν, καὶ τοῦτο διὰ πλοίων, τόσον ἐλαττωματικῶν καὶ τόσον ἀκαταλλήλων διὰ παρομοίαν ἐπιχείρησιν. Εἰς αὐτὰ δὲ πού μᾶς λέγει ὁ πλοίαρχος David Rannie, ἐξηγεῖται καὶ μία λεπτομέρεια τόσον μᾶλλον ἀξιοσημείωτος, ὥστε αὕτη μᾶς διαφωτίζει ἐν περιστατικῶν τοῦ ταξειδίου, τὸ ὁποῖον ἄλλως θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐννοήσωμεν. Εἶδομεν τὸν στόλον νὰ παραπλέη δύο ἀκρωτήρια μὲ φόβους καὶ δυσκολίας· παρέπλευσε καὶ τρίτον, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ Ἀρριανὸς δὲν ἀναφέρει τίποτε. Θὰ ἐπαραξενυόμεθα διὰ τὴν σιωπὴν του, διότι διὰ τὸν Ἕλληνα θαλασσοπόρον, τὸ νὰ παραπλέη ἐν ἀκρωτήριον,

(¹) Συλλογὴ Dalrymple σελίς 87.

εἶναι ὡς νὰ παραπλήη ἐμπόδιον σημαντικόν, ἐξ οὗ καὶ ἡ γνῶσθι ῥῆσις, ἡ ἀποδιδομένη εἰς τοὺς ἀρχαίους "Ἕλληνας ναυτικούς καὶ ὑποδηλοῦσα τοὺς κινδύνους τῶν παραπλεόντων τὸν Μαλέαν : „Μαλέας δὲ κάμπεις ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε".¹

² Ἀλλὰ εἶναι προφανές, ὅτι ἡ πείρα τοῦ προηγουμένου μέρους τοῦ ταξειδίου, ἐγνώρισεν εἰς τὸν Ναύαρχον τὴν φύσιν τῶν ἀνέμων, τόσον καλῶς, ὥστε πλησιάζων εἰς τὸ τρίτον ἀκρωτήριον, νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς ἀπογείου αὔρας καὶ ἀναγόμενος ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν ἀκτὴν, νὰ προσπεράσῃ ταχέως τὸ ἀκρωτήριον, χωρὶς νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ τὸ παραπλεύσῃ. Οὕτω, ἡ δυσκολία αὐτὴ ὑπερεπηδήθη ἀκινδύνως καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἄρριανὸς δὲν ἀναφέρει τὸ ἀκρωτήριον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐξέχουσαν ἄκρην τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Πτολεμαῖος μνημονεύει καὶ ὀνομάζει „Ἀλαβάγιον ἄκρον".²

Ἡ συνάντησις τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς πτωχοὺς νομάδας ἰθαγενεῖς παρὰ τὴν ἀκτὴν εἰς Λαγάσειρα, μᾶς ὑπενθυμίζει ἀπολύτως τὴν σχετικὴν περιγραφὴν τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς των, τὴν ὁποίαν μᾶς δίδει ὁ ὑποπλοίαρχος Porter μετὰ εἴκοσιν αἰῶνας : „Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἀκτῆς αὐτῆς, λέγει ὁ Porter, θὰ συναντήσητε, ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν, μίαν ἀθλίαν οἰκογένειαν πτωχῶν νομάδων, τρεφομένων ἀπὸ τὰ διάφορα θαλασσινά, τὰ ὁποῖα συλλαμβάνουν κατὰ τὰς ἀμπώτιδας τῆς θαλάσσης· οἷτον δὲν ἔχουν καθόλου,

(¹) Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὀνομάζουσι τὸ ἀκρωτήριον Μαλέαν τῆς Πελοποννήσου „*Μαλέα ἄκρα*" ἢ „*Μάλεια*" ἢ „*Μαλειαία*". (Ἐκ τῶν Ἑθνικῶν Στεφ. Βυζαντίου, κατ' ἐπιτομὴν σελ. 429, 16 Ἐκδοσις G. Reimer, Βερολίνου 1849). Ὁ Στράβων (Η', 378) τὸ ὀνομάζει *Μαλέαι* : „Ἦν δ' ὡσπερ ὁ πορθμὸς οὐκ εὐπλοὺς ὁ κατὰ τὴν Σικελίαν τὸ παλαιόν, οὕτω καὶ τὰ πελάγη καὶ μάλιστα τὸ ὑπὲρ Μαλεῶν διὰ τὰς ἀντιπνοίας· ἀφ' οὗ καὶ παροιμιάζονται *Μαλέας δὲ κάμπεις ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε*".

(²) Σημερινὸν Guadel.

χοιράδες δὲ μόνον τὴν ἐποχὴν πού ὑπάρχουν". Εἶναι ἢ ἰδίᾳ εἰκὼν τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, πού συνήντησεν ὁ Νέαρχος, οἱ ὅποιοι οὔτε μετὰ δύο χιλιάδας ἔτη, εἶχον τοῦλάχιστον τὴν πρόβλεψιν νὰ ξηραίνουν τοὺς χοιράδες των.

"Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὴν τοπογραφίαν τῆς ὅλης ἀκτῆς, συγκρίνοντες αὐτὴν μετὰ τὰς νεωτέρας ἐξερευνήσεις. Ὁ πρῶτος σταθμὸς, *Βαγίσαρα*, εἶναι τὸ σημερινὸν *Ras Omarah*. *Κάλαμα* εἶναι τὸ σημερινὸν *Kalmat*, ἔνθα ἀκόμη εὐρίσκονται ὀλίγοι φοῖνικες καὶ πολίχνη μετὰ κλύβας ἀλιέων ἢ νῆσος μετὰ τὸν μῦθον τῆς Νηρηίδος, *Νόσσαλα* ἢ *Καρνίνη*, εἶναι ἡ σημερινὴ *Astholah*, μήκους $2\frac{1}{8}$ καὶ πλάτους $\frac{1}{2}$ μιλίων, ἀκόμη ἔρημος, ἀκατοίκητος, φαλακρὴ καὶ ἀνυδρος, περιβαλλομένη ὑπὸ σκοπέλων. Ὁ Γεωγράφος ἀξιωματικὸς Blair, τῆς ἀποστολῆς Robinson, γράφει τὸ 1774, ὅτι „ἀκόμη οἱ Ἰθαγενεῖς τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς, εἶναι δεισιδαίμονες, ὅπως εἰς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ θεωροῦν τὴν νῆσον ὡς „μαγευμένη", λέγουν δέ, ὅτι κάποτε ἔν πλοῖον, ἀποτολμῆσαν νὰ πλησιάσῃ εἰς αὐτὴν μετεμορφώθη εἰς βράχον, καὶ δείχνουν τὸν βράχον αὐτὸν, ὃ ὁποῖος πράγματι ἐξ ἀποστάσεως φαίνεται ἔχων σχῆμα πλοίου". Εἶναι ἀληθῶς περίεργον, ὅτι ὁ μῦθος αὐτὸς περὶ τῆς νήσου διατηρεῖται ἀμετάβλητος ἀπὸ εἴκοσι αἰῶνων. Φαίνεται ὅμως, ὅτι σήμερον δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν τῶν προγόνων των ὁ μῦθος αὐτὸς τῶν Ἰθαγενῶν περὶ τῆς νήσου· εἰς τὴν πραγματικότητά, ὅπως λέγει ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Raymond Burgard,² εἰς τὴν νῆσον διαιτῶνται πολυάριθμοι θαλάσσιαι χελῶναι, τῶν ὁποίων τὸ κρέας τρώγουν πολὺ εὐχαρίστως οἱ Ἰθαγενεῖς καὶ χρη-

(¹) Wil. Tomaschek σελίς 26 καὶ Carl Müller „Geographi Graeci Minores", σελίς 345.

(²) Raymond Burgard „L'expédition d'Alexandre", Παρίσιοι 1937.

σιμοποιούν τὸ ὄστρακόν των δι' ἐξαγωγήν εἰς τὴν Κίναν, πρὸς κατασκευὴν διαφόρων ἀντικειμένων καὶ κοσμημάτων· συνεχίζουσι λοιπὸν τὴν παράδοσιν τοῦ ἀρχαίου μύθου, διὰ νὰ μὴ ἀντιληφθῶν ξένοι ἕνα ἀπὸ τοὺς καλοὺς τόπους τῆς ἀλιείας των.

Καρβίς εἶναι τὸ σημερινὸν *Korwah*, τὸ δὲ χωρίον *Κίσσα* τὸ σημερινὸν *Pasni*, μὲ ἑξακοσίους κατοίκους, ἀλιεῖς, διαμένοντας εἰς καλαμοπλέκτους καλύβας. Τὸ „ὑψηλὸν ἀκρωτήριον“, τὸ ὁποῖον περιέπλευσεν ὁ στόλος, κατὰ τὸν ἀπὸ *Καρβίδος* μέχρι *Μόσαρνα* πλοῦν, εἶναι τὸ σημερινὸν *Gaddi*.¹ *Μόσαρνα*, ἔνθα ὁ Νεάρχος ἐξεῦρε τὸν πιλότον Ὑδράκη, εἶναι τὸ σημερινὸν *Musarna*, τὸ ὁποῖον σήμερον κατοικεῖται πυκνῶς, ἔχει ὕδωρ, δένδρα, σίτον, ἀκόμη καὶ κτηνοτροφίαν. *Βάλωμος* εἶναι τὸ σημερινὸν *Baramba*. Τὴν κωμόπολιν *Βάρνα*, ἔνθα, κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Νεάρχου, ὁ στόλος εὔρε παρηγορίαν ἀπὸ τὰ δεινά του, περιγράφων ὁ Φιλόστρατος μετὰ τέσσαρας αἰῶνας, τὴν ὀνομάζει *Βάδαρα*² καὶ τὴν περιγράφει πραγματικῶς, ὡς ὅασιν τῆς ἐρημίας ἐκείνης· ἔχει, λέγει, „λιμένα μεστὸν γαλήνης“, τὸ ἔδαφος ἀρδεύεται ἀπὸ ρυάκια, εἰς τοὺς κήπους ὑπάρχουν λαχανικά καὶ ἄνθη παντὸς εἴδους καὶ εὐδοκιοῦν οἱ φοίνικες, αἱ μυρσίαι καὶ αἱ δάφναι. Σήμερον ὀνομάζεται *Gouadar*, μεγάλη καὶ πλουσία πολίχνη, κέντρον ἐμπορίου, μὲ ἀσφαλῆ λιμένα καὶ πολλοὺς κατοίκους. Οἱ „ἄχι ἐντελῶς θηριώδεις“ λοιπὸν κάτοικοί της, οἱ μόνοι τοὺς ὁποίους ὁ Νεάρχος διακρίνει οὕτω ἀπὸ τοὺς ἄλλους βαρβάρους τῆς ἀκτῆς, προώδευσαν περισσότερον εἰς τὸ διάστημα τῶσων αἰώνων. *Δενδρόβωσα* εἶναι, κατὰ τὸν ὑποπλοίαρχον Porter ἢ σημερινὴ *Duram*, *Κώφας*, τὸ σημερινὸν *Ras Koppah*, *Κύζα* δὲ ἢ σημερινὴ *Ras Ghunse*. Οἱ κάτοικοι τοῦ *Κώφαντος*,

(¹) Ὁ Porter τὸ ὀνομάζει *Passence*.

(²) Φιλοστράτου, Βίος Ἀπολλωνίου III, 56.

ὅπως βεβαιώνει ὁ ἔξερευνητὴς Kempthorne,¹ εἶναι καὶ σήμερον ἀλιεῖς, χρησιμοποιοῦντες τὰς αὐτὰς περίπου πτωχικὰς λέμβους, πὺν περιγράφει ὁ Νεάρχος, τὰς ὁποίας ὀνομάζουσι Kaiῖ. Ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τάλμενα*, εὖρομος λιμὴν τοῦ Νεάρχου, εἶναι ὁ καὶ σήμερον ἔχων τὴν αὐτὴν ιδιότητα *Cahbar*.

Παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Κανάσιδα* τοῦ Νεάρχου, εὐρίσκεται σήμερον χωρίον ἀλιέων, *Pozam* ὀνομαζόμενον. Ὁ μετὰ τὴν Κανάσιδα ἔρημος αἰγιαλός, εἰς τὸν ὁποῖον ἠγκυροβόλησεν ὁ Νεάρχος, ὀνομάζεται σήμερον *Tank - Wank* καὶ εἶναι ἐπίσης ἔρημος. *Κανάτη* εἶναι ἡ σημερινὴ *Ras Kalat*, *Δαγάσειρα* δὲ τὸ σημερινὸν *Ras Gagin*.

Δὲν κρίνω ἄσκοπον, τελειώων τὴν ἀνασκόπησιν τοῦ περίπλου τῆς ἀκτῆς τῶν Ἰχθυοφάγων, νὰ ἐπανεέλθω εἰς τὴν κατὰ τῶν φαλαινῶν νίκην τοῦ Νεάρχου, κυρίως δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τυχὸν θὰ ἐγέλασαν, διὰ μίαν τοιαύτην νίκην. Ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος, Jurien de la Gravière, κρίνων αὐτήν, μετὰ τὴν βαρύτητα τοῦ ναυτικοῦ του ὀνόματος, γράφει διὰ τὸν Νεάρχον: „Γενναῖε Ναύαρχε! Ἀνποῦμαι ἐκείνους πὺν δὲν θὰ ἐθαύμαζαν τὸ θάρρος σου! Οἱ αἰῶνες θὰ διαδεχθοῦν ἀλλήλους, νέφος θὰ καλύψῃ τὴν ἱστορίαν ἐνὸς παρελθόντος καταποντισθέντος ὑπὸ τρομερῶν καταστροφῶν, τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων καὶ τῶν βασιλέων θὰ χαθοῦν ἢ ἀνάμνησις ὁμοῦ τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον διέτρεξε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων, δὲν θὰ ἀβεσθῇ ποτὲ ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων. Καὶ δέκα ὀκτὼ αἰῶνας μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον, οἱ χάρται τοῦ Martain Behain καὶ τοῦ Sebastien Cabot, ἐθεώρησαν καθήκόν των, νὰ ὑποδείξουν δι' εἰδικῆς γραμμῆς, εἰς τοὺς θαλασσοπόρους τῶν ἀγνώστων αὐτῶν θαλασσῶν, τὴν θέσιν, ὅπου διὰ πρώτην φορὰν, τὸ 325 π.Χ., εὐθραυστὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, συνήντησαν τὰ τεράστια κήτη. Ναῦται τοῦ Searchthrift, σύντροφοι τοῦ Stephen Burrough, συνεχίζει ὁ Jurien de la Gravière,

(¹) Kempthorne, σελίς 273.

ἀσφαλῶς θὰ ἐδιαβάσατε τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Νεάρχου! Καί
σεῖς ἐπίσης, ὅταν διετρέχατε τὰς πολικὰς θαλάσσας, εἶδατε
αἰφνιδίως γὰ ὀρθοῦνται, πρὸ τῆς πρῶρας τοῦ μικροῦ σκά-
φους σας, ὡς μαῦρος σκόπελος, τὰ τεράστια νῶτα μιᾶς φα-
λαίτης· τὸ τέρας θὰ ἤμποροῦσε γὰ σᾶς ἀναποδογυρίσει μὲ
ἐν κτύπημα τῆς οὐρᾶς του. Πῶς ἐξήλθατε σῶοι καὶ ἀκέ-
ραιοι ἀπὸ τοιοῦτον κίνδυνον; Μὲ τοὺς ἤχους τῶν σαλπύ-
γων, μὲ τοὺς θορύβους καὶ τὰς ἀγρίαις σας κραυγὰς, αἱ ὀ-
ποῖται, κατὰ τὰς ὥρας τοῦ κινδύνου, ὅπως καὶ κατὰ τὰς ὥ-
ρας τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὁμοιάζουν μὲ ὠρυγὰς θηρίων!"¹

Ὁ περίπλους τῆς ἀκτῆς αὐτῆς τῶν Ἴχθυοφάγων διήρ-
κεσεν εἴκοσι δύο ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας τόσον ἐδοκιμά-
σθη παντοιοτρόπως ὁ στόλος, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς μεγά-
λης του ἀποστολῆς.

Γ) Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΤΗΣ ΤΗΣ ΚΑΡΜΑΝΙΑΣ

Μετὰ τὸ ἀκρωτήριο Καρπέλλα ἄκρα, παρὰ τὸ
ὅποῖον ἠγκυροβόλησεν ὁ στόλος τοῦ Νεάρχου καὶ
διενυκτέρευσε τὴν 16ην Δεκεμβρίου, ἄρχεται ἡ ἀκτὴ
τῆς Καρμανίας, χώρας πλουσίας, μὲ ἔδαφος γόνι-
μον, μὲ πολλὰς ἀμπέλους, σῖτον, δένδρα, φυτὰ καὶ
ὕδατα.

17 Δεκεμβρίου 325

ΒΑΣΙΣ

33ος σταθμὸς

76η ἡμέρα

Ἄμα ὡς ἐξημέρωσεν ἡ 17η Δεκεμβρίου, ὁ στόλος

(¹) Jurien de la Gravière, Τόμος 5ος „La conquête de l'Inde
et le voyage de Néarque" σελίς 312 καὶ 313.

ἀπῆρε καὶ περιπλεύσας τὸ ἀκρωτήριον, παρὰ τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀγκυροβολήσει τὴν νύκτα, εἰσῆλθεν εἰς εὖορμον κόλπον, ἔνθα εὕρισκετο ἡ πόλις *Bádis* τῆς Καρμανίας, ὅπου καὶ ἠγκυροβόλησεν. Ἐδῶ ἐπὶ τέλους οἱ γενναῖοι θαλασσοπόροι εὖρον παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν ἀπὸ τὰ τόσα δεινὰ τῶν. Ἡ πόλις ἦτο κατωκημένη, οἱ κάτοικοι δὲν εἶχον τι τὸ κοινὸν μὲ τοὺς βαρβάρους τῆς ἀκτῆς τῶν Ἰχθυοφάγων καὶ ἐφάνησαν πολὺ πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ θεραπεύσουν τὰς ἀνάγκας τοῦ στόλου. Ἐφωδίασαν λοιπὸν τὸν στόλον μὲ σῖτον, σταφύλια, φρούτα παντὸς εἴδους ἐν ἀφθονίᾳ καὶ σφάγια καὶ ἐβεβαίωσαν τὸν Ναύαρχον, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ συναντᾷ δυσχερείας εἰς τὸν ἀνεφοδιασμόν του, διότι ἡ γῆ τῆς Καρμανίας, πλὴν ἐλαιῶν, παρήγεν ὅλα τὰ ἄλλα προϊόντα.¹ Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἰδιαιτέρα μνεῖα τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς ἐλαιῶν εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Νεάρχου. Τὸ γηραιὸν δένδρον τῆς Ἀθηνᾶς, μὲ τὸ γλαυκὸν φύλλωμα, ἦτο ἀνέκαθεν τόσον προσφιλὲς εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε οὗτοι εὐχαρίστως, τὴν στιγμήν ἐκείνην, θὰ ἀντήλασσον ὅλα τὰ ἄλλα φυτικὰ προϊόντα τῆς Καρμανίας μὲ τὰς ἐλαίας καὶ τὸ ἔλαιον τῆς μακρυνῆς τῶν πατρίδος.

Εἶναι δύσκολον νὰ περιγραφῆ ἡ χαρὰ, τὴν ὁποῖαν ἠσθάνθησαν οἱ ἄνδρες τοῦ Νεάρχου, ὅταν εἶδον, ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἀπειλῆ πλέον τὸ φάσμα τῆς πείνης καὶ τοῦ ἀγνώστου, ὅταν ἔφαγον ἄρτον, ποὺ τόσον χρόνον τὸν ἐστερήθησαν, ὅταν ἔπιον ὕδωρ γλυκὺ, ὅταν ἀντίκρυσαν γῆν κατάφυτον ἀπὸ ὄλην τὴν εὐλο-

(¹) „Καὶ γὰρ πάμφορος ἡ χώρα καὶ μεγαλόδενδρος πλὴν ἐλαίας καὶ ποταμοῖς κατάρρυτος· γεώργια δ' ἔχει παραπλήσια τοῖς Περσικοῖς, τὰ τε ἄλλα καὶ ἄμπελον...“ (Στράβων ΙΕ', 726).

γίαν τοῦ πρασίνου, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποῖον τόσας ἡμέρας εἶχον νὰ ἀναπαυθοῦν οἱ φλογισμένοι καὶ ἀγριεμένοι, ἀπὸ τὴν ἀφόρητον ἐρημίαν τῆς ἀκτῆς τῶν Ἰχθυοφάγων, ὀφθαλμοὶ τῶν. Μόνον οἱ ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μου λαβόντες μέρος εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολέμους μας, καὶ ἐξ ἀνυπερβλήτου ἀνάγκης παραμείναντες νήσταις καὶ διψῶντες ἐπ' ἄρκετόν, εἰς ἔρημον καὶ αὐχμηρόν τόπον ἀντικρύσαντες δὲ ἔπειτα κατάφυτον καὶ πλουσίαν γῆν, δύνανται, ἀμυδρῶς καὶ αὐτοί, νὰ φαντασθοῦν τὰ συναισθήματα, τὰ ὅποια ἐδοκίμασαν οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ναῦται τοῦ στόλου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἠὐχαρίστησαν τοὺς θεοὺς διὰ τὴν ἀνέλπιστον εὐτυχίαν τῶν, ἀνεπαύθησαν ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα εἰς τὴν φιλόξενον ἐκείνην πόλιν καὶ μετ' ἀνανεωθείσας τὰς δυνάμεις τῶν πλέον, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ συνεχίσουν τὸν δρόμον τῆς ἀποστολῆς τῶν.

18 Δεκεμβρίου 325

ΕΡΗΜΟΣ ΑΚΤΗΣ

34ος σταθμὸς

77η ἡμέρα

Ἀπὸ τὴν φιλόξενον πόλιν, ὁ στόλος ἐξεκίνησε τὴν ἐπομένην καὶ μετὰ πλοῦν 800 σταδίων (50 μιλίων), πλέων μετ' ἀνεπαύθησιν βορειοδυτικὴν, εἰσηλθε, διὰ τοῦ σημερινοῦ στενοῦ τοῦ Ormuz, εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ προσωρμίσθη εἰς ἔρημον ἀκτὴν, ὁπόθεν ἐφαίνετο ἀπέναντι ἐπίμηκες ἀκρωτήριον ἐπὶ πολὺ εἰσέχον εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἀπέχον ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς προσορμίσσεως μιᾶς ἡμέρας πλοῦν. Ἦτο δὲ τοῦτο τὸ ἀκρωτήριον *Μάκεια* τῆς Ἀραβίας, ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Ὁ στόλος εἶχεν ἀρκούντως, ἀπὸ

(1) „Τὸ μὲν στόμα Περσικοῦ κόλπου στενὸν οὕτως, ὥστ' ἐξ Ἀρμόζοντος, τοῦ τῆς Καρμανίας ἀκρωτηρίου, τῆς Ἀραβίας ἀφορᾶται τὸ ἐν Μάκαις...“ (Ἀνδρόσθένους Ἀποσπάσμ.)

της προηγουμένης, ἐφοδιασθῆ καὶ ὑδρευθῆ, καὶ οὕτω στρατιῶται καὶ πληρώματα οὐδενὸς εἶχον ἀνάγκην εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον ἐκεῖνο.

Ὡς προανέφερα, καθ' ὄλον τὸν μακρότατον πλοῦν, οὐδέποτε, παρ' οὐδενὸς, συνεζητήθησαν αἱ διαταγαὶ τοῦ Ναυάρχου· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν βλέπομεν, διὰ πρώτην καὶ μόνην φοράν τὸ ἐναντίον, διότι ἐνταῦθα ἔλαβε χώραν ἡ φιλονεικία τοῦ Νεάρχου μὲ τὸν Ὀνησίκριτον, τὴν ὁποίαν μᾶς μεταδίδουν λεπτομερῶς ὁ Ἀρριανὸς καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Ὁ Ὀνησίκριτος ὁ Ἀστυπαλαίους, ἦτο εἰς τῶν τριάκοντα τριῶν τριηράρχων, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐκλέξει ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ στόλου τοῦ Ἰνδοῦ. Τὸ ἀξίωμα αὐτὸ τοῦ τριηράρχου τὸν κατατάσσει μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ δὲ γεγονός, ὅτι κατὰ τὸν κατάπλου τοῦ Ἰνδοῦ, εἶχε διορισθῆ κυβερνήτης τῆς βασιλικῆς νηὸς παρὰ τοῦ ἰδίου τοῦ βασιλέως, ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ὀνησίκριτος καὶ λόγῳ τῆς νησιωτικῆς καταγωγῆς του καὶ λόγῳ τῶν ἄλλων προσόντων του, ἦτο ἔμπειρος περὶ τὰ ναυτικὰ καὶ ὡς τοιοῦτος εἶχεν ἀρκετὴν ἐπιρροὴν παρὰ τῷ στόλῳ.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Ὀνησίκριτος εἶδε τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀραβίας, ἐξέφρασε τὴν γνώμην νὰ πλεύσῃ ὁ στόλος κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτὴν, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν του, παραπλέων τὴν Ἀραβικὴν παραλλαν, φρονῶν ὅτι οὕτω δὲν θὰ ἐταλαιπωρεῖτο, ὅπως πρότερον. Μὲ τὴν γνώμην του αὐτὴν συνετάχθησαν καὶ μερικοὶ ἐκ τῶν κυβερνητῶν τῶν πλοίων, οἱ ὁποῖοι, ἐνθυμούμενοι τὴν κόλασιν τῆς ἀκτῆς τῶν Ἰχθυοφάγων, ἔτρεμον ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ἐπαναλήψεως νέων δοκιμασιῶν. Ὁ Ὀνησίκριτος τότε, παρουσιασθεὶς μετὰ τῶν συμφωνούντων κυβερνητῶν εἰς τὸν Ναύαρχον,

τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν γνώμην αὐτὴν καὶ ἐζήτησεν ἀλλαγὴν τοῦ προγράμματος τῆς πορείας. Ὁ Νέαρχος ἐδοκίμασε δυσάρεστον ἔκπληξιν διὰ τὴν πρώτην αὐτὴν ἀντιπειθαρχικὴν κίνησιν, ὑπὸ ἀνωτέρου μάλιστα ἀξιωματοῦχου τοῦ στόλου προκληθεῖσαν, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ὀνησίκριτος ἐπέμενεν εἰς τὴν γνώμην του, ἠναγκάσθη νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ πικρῶς. Τὸν ἀπεκάλεσε „νήπιον” ἐφόσον ἠγνόει διὰ τίνα λόγον ἐστάλη παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ στόλος.

—Ὁ βασιλεὺς, εἶπε, δὲν ἀπέστειλε τὸν στρατὸν του μὲ τὰ πλοῖα, διότι δὲν ἠδύνατο οὗτος νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ ξηρᾶς, οὔτε διὰ νὰ πλεύσῃ, ἄνευ λόγου τὴν μεγάλην θάλασσαν τὸν ἔστειλεν, ἀλλὰ „ἐπὶ τῷ καταμαθεῖν τὴν χώραν τὴν προσεχῇ τῇ θαλάσῃ καὶ τοὺς κατοικοῦντας αὐτὴν ἀνθρώπους καὶ τὰ νόμια τῶν ἀνδρῶν, αἰγιαλοὺς τε κατὰ τὸν παράπλου κατασκέψασθαι καὶ ὄρμους καὶ νησίδας, καὶ ὅστις κόλπος ἐσέχοι ἐκπεριπλῶσαι τοῦτον καὶ πόλιας, ὅσας ἐπιθάλασσαι, καὶ εἰ τις ἔγκαρπος γῆ καὶ εἰ τις ἐρήμη. . .”

—Πῶς λοιπὸν, ἐσυνέχισεν ὁ Ναύαρχος, ἀποτολμᾶς διὰ τῆς προτάσεώς σου αὐτῆς, νὰ ἀφανίσῃς τὸ μέγα ἔργον, τώρα, ὅποτε ἐφθάσαμεν πλέον εἰς τὸ τέρμα τῶν πόνων καὶ οὐδὲ θὰ ἔχωμεν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων ὅπως πρότερον ; Καὶ δὲν φοβεῖσαι, ἐκτὸς τούτων, μήπως ἡ ἄγνωστος αὐτῇ γῆ πρὸς τὴν ὁποίαν συμβουλευεῖς νὰ πλεύσωμεν, πολὺ πρὸς Νότον ἐκτεινομένη, εἶναι ἔρημος, ἄνυδρος καὶ φλογώδης καὶ γίνει ἀφορμὴ μεγαλυτέρων καὶ δεινοτέρων συμφορῶν ;

Στραφεῖς δὲ κατόπιν πρὸς τοὺς ἀκολουθήσαντας τὸν Ὀνησίκριτον κυβερνήτας τῶν πλοίων, εἶπεν :

(¹) Ἀριαν. Ἰνδικ. ΔΒ', 10.

—“Ὅσον διὰ σᾶς, εἶμαι διατεθειμένος νὰ λησμονήσω τὴν ἀντιπειθαρχικὴν αὐτὴν ἐκδήλωσίν σας, εἰς τὴν ὅποιαν παρεσύρθητε· ἐπιστρέψατε εἰς τὰ πλοῖα σας καὶ εἰπέτε εἰς τοὺς ἄνδρας σας, ὅτι ἔάν ὁ Ἄλέξανδρος ἔχη τελειώσει τὴν διὰ ξηρᾶς διαδρομὴν, τὸ πᾶν ἐπιτρέπει νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι δὲν θὰ βραδύνωμεν νὰ ἐνωθῶμεν μὲ τὸν ὑπόλοιπον στρατόν, τὴν δὲ εὐτυχὴ αὐτὴν ἡμέραν, θὰ εὕρωμεν, ὑπὸ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ βασιλέως μας καὶ τὰ χειροκροτήματα τῶν συντρόφων μας, τὴν δικαίαν ἀνταμοιβὴν τῶν τόσων κόπων καὶ κινδύνων, τοὺς ὁποίους ἐπεράσαμεν.”¹

Πάντες ἔκλιναν τὴν κεφαλὴν καὶ ὑπήκουσαν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Ναυάρχου των, ἦτο δὲ τοσαύτη ἡ ἐπιρροή του παρὰ τῷ στόλῳ καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν ἀνδρῶν του εἰς τὴν κρίσιν του, ὥστε οὐδὲ εἷς ναύτης ἐτόλμησε νὰ συνταχθῆ μὲ τὴν ἀντίθετον γνώμην, οὔτε νὰ συζητήσῃ τὰς διαταγὰς τοῦ Ναυάρχου του. Καὶ δὲν ὑπάρχει καλυτέρα ἀνταμοιβὴ διὰ τὸν Νεάρχον ἀπὸ τὰς ὀλίγας λέξεις, ποὺ ἀφιερώνει ὁ, μεταξὺ ἄλλων, διηγούμενος τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ, ὀλιγόλογος καὶ ἐπιφυλακτικὸς εἰς κρίσεις ἱστορικός του : „Ταῦτα ἐνίκα καὶ μοι δοκεῖ περιφανῶς σῶσαι τὴν στρατιὴν τῆδε βουλῇ Νεάρχος· οὐ γὰρ ἀποσωθῆναι πλεύσαντας ὑπὲρ τῆς Ἀραβίης τὰ ἔρημα ἐφ’ ὅτῳ καὶ ὕδατος ἀπορίῃ ἔχεσθαι.”²

(¹) Ἀρριαν. Ἰνδικὴ ΛΒ', 12.

(²) Ἀρριαν. Ἰνδικὴ ΛΒ., 13.

19 Δεκεμβρίου 325

ΝΕΟΠΤΑΝΑ

35ος σταθμός

78η ημέρα

Τὴν ἐπομένην, ἀπέπλευσαν πάλιν καὶ διανύσαντες 700 στάδια (44 περίπου μίλια), ἔφθασαν εἰς *Νεόπτανα*, ἔνθα προσορμισθέντες, διενυκτέρευσαν.

20 Δεκεμβρίου 325

ΑΡΜΟΖΕΙΑ

36ος σταθμός

79η ημέρα

Τὴν αὐγὴν τῆς ἐπομένης, ὁ στόλος ἀπῆρεν ἀπὸ Νεόπτανα καὶ μετὰ πλοῦν 100 σταδίων (6 $\frac{1}{4}$ μιλίων), ἔφθασαν εἰς τόπον καλούμενον *Ἀρμόζεια*, κατὰ τὸν Ἄναμιν ποταμόν, τόπον ἀκατοίκητον μὲν ἀλλὰ εὐχαριν καὶ καταπράσινον, ὅπου ὁ Ναύαρχος ἀπεφάσισε νὰ παραμεινῇ ἐπὶ μακρὸν διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν τὰ πληρώματα καὶ ἐπισκευασθοῦν τὰ πλοῖα. Ἐνταῦθα, στρατιῶται καὶ ναῦται, ἀποβιβάζονται καὶ ἀναπαύονται περιχαρεῖς ἀπὸ τῶν πολλῶν πόνων, ἡ δὲ ἀνάμνησις τῶν τόσων δεινῶν τὰ ὁποῖα ἐπέρασαν, κατὰ τὸν περίπλου ἰδίως τῆς ἀκτῆς τῶν Ἰχθυοφάγων, τοὺς ἔκαμνε νὰ ἀπολαμβάνουν ἀκόμη περισσότερο τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς εἰς τὸ εὐχαρι καὶ γელαστὸν ἐκεῖνο τοπίον.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΝΕΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Οἱ ἄνδρες διεσκορπίσθησαν χαρούμενοι εἰς τὴν ἀκτὴν, ἄδοντες καὶ ἐκδηλοῦντες παντοιοτρόπως τὴν χαρὰν τῶν.

Ἡ πρώτη σκέψις τοῦ ναύτου μόλις πατήσῃ τὴν ξηρὰν, ἔπειτα ἀπὸ μακρὰν παραμονὴν εἰς τὰ πλοῖα, εἶναι νὰ τραπῇ πρὸς ἀνακαλύψεις καὶ δημιουργίας νέων ἐντυπώσεων.

Μερικοὶ τολμηρότεροι ἄνδρες, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδουν μήπως ὑπάρχουν κατωκημένοι τόποι, ὄπισθεν λόφων τινῶν ὑπερκειμένων τῆς ἀκτῆς, τρέπονται πρὸς μερικοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ φθάνουν εἰς τὴν κορυφὴν τῶν. Τὸ ἔδαφος εἶναι γόνιμον καὶ κατάφυτον πέραν τῶν λόφων, ἀλλὰ ψυχὴ ζῶσα δὲν φαίνεται εἰς μεγάλῃ ἀπόστασιν.

Αἴφνης πλησίον τῶν, ἐπὶ τῆς κορυφῆς παρακειμένου λόφου, ἕνας ἄνθρωπος ἀναφαίνεται καὶ πλησιάζει. Οἱ στρατιῶται μόλις πιστεύουν τοὺς ὀφθαλμούς τῶν· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν φέρει τὸν ποδῆρη Περσικὸν χιτῶνα, ἀλλὰ χλαμύδα Ἑλληνικὴν!

Σπεύδουν πρὸς αὐτόν, τὸν ἐρωτοῦν καὶ εἰς τὰς πρώτας τοῦ λέξεις δάκρυα πληροῦν τοὺς ὀφθαλμούς τῶν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁμιλεῖ Ἑλληνικά, εἶναι Ἕλληνας! Ἡ φωνὴ του, ἡχῶ προσφιλεῖς τῆς μακρυνῆς πατρίδος, ἀντηχεῖ γλυκὰ εἰς τὰ ὦτα τῶν συγκεκινημένων στρατιωτῶν.

Τὸ νὰ συναντήσουν ἄνθρωπον ἐνδεδυμένον Ἑλληνικὸν ἔνδυμα καὶ ὁμιλοῦντα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἦτο διὰ τοὺς ἐπὶ μακρὸν δοκιμασθέντας ἀπὸ

τὴν βαρβαρικὴν ἀγριότητα στρατιώτας ἐκείνους, θέαμα τόσον ἀσύνηθες καὶ τόσον ἀπρόοπτον, ὥστε τὰ δάκρυά των ρέουν ἀφθόνως. Δάκρυα συγκινήσεως καὶ ὑπερτάτης χαρᾶς. Ἡ εὐγενὴς ψυχὴ των ἢ ὁποία δὲν εἶχε καμφοῖ ἀπὸ ὀγδοήκοντα ἡμερῶν ἀπεριγράπτους δοκιμασίας καὶ κινδύνους, ἐκάμπτετο τώρα, ὡς τρυφερὸν στέλεχος ἄνθους, τὴν ὥραν τῆς ἀπροσδοκίτου χαρᾶς!

Εἶναι εὐνόητα καὶ ἐξηγοῦνται εὐκόλως τὰ συναίσθηματα τὰ κατέχοντα τὴν ψυχὴν τῶν γενναίων ἐκείνων.

Ἄνθρωποι ἀνωτέρου πολιτισμοῦ, περιπλανώμενοι ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν μῆνας εἰς χώραν ἄγνωστον, ἀγρίαν καὶ βάρβαρον, ἀντιμετώπισαντες τόσους κινδύνους, ὑποστάντες τοσαύτας σκληρὰς καὶ ἀπεριγράπτους δοκιμασίας, μὴ συναντῶντες, κατὰ τὴν μαρτυρικὴν διαδρομὴν των, παρὰ μόνον ἡμιγύμνους καὶ σκεπασμένους μὲ δέρματα ζῶων κτηνανθρώπων, μὴ ἀκούοντες ἄλλην γλῶσσαν ἀπὸ τὰς βαρβαρικὰς διαλέκτους τῆς ἀξένου περιοχῆς, καὶ τοσάκις ἀπελπισθέντες, ὅτι θὰ ἐπανίδουν τοὺς ἀγαπημένους συντρόφους των, μὲ τοὺς ὁποίους αἱ ἀναμνήσεις μιᾶς ὑπερόχου δόξης τοὺς συνήνωναν, ἀντικρῶ ζουν ἔξαφνα ἄνθρωπον φέροντα ἔνδυμα Ἑλληνικόν, ἔχοντα ὄψιν Ἑλληνικὴν, λαλοῦντα τὴν γλυκυτάτην φωνὴν τῆς μακρυνῆς των προσφιλοῦς πατρίδος. Χρειαζέται πραγματικῶς ἰσχυρὸς καὶ ἀνώτερος κάλαμος διὰ νὰ περιγράψῃ τὴν συγκινητικὴν ἐκείνην στιγμὴν. Καὶ δὲν εὐρίσκω ἄλλην ἀνταξίαν περιγραφῆς, ζωγραφίζουσιν τὸ συγκινητικὸν μεγαλεῖον τῆς στιγμῆς, ἀπὸ τοὺς ἀθανάτους λόγους τοῦ Φιλοκτήτου, ὅταν ὁ ἦρωας αὐτὸς τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, κατακείμενος, ἐπὶ δέκα ἔτη, εἰς ἀγρίαν καὶ ἔρημον

ἀκτὴν τῆς Λήμνου, καὶ μὴ βλέπων τίποτε ἄλλο ἀπὸ βράχους καὶ ὄρνεα, ἀντικρῦζει αἴφνης μίαν ἡμέραν ἐμπρός του τὸν Νεοπτόλεμον, τὸν ὁποῖον εἶχον στείλει οἱ Ἄχαιοί δια νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν Τροίαν:

„Ποίας πάτρας ἂν ἦ γένους ὑμᾶς ποτὲ
τύχοιμ' ἂν εἰπών; σχῆμα μὲν γὰρ Ἑλλάδος
στολῆς ὑπάρχει προσφιλεστάτης ἐμοί·
φωνῆς δ' ἀκοῦσαι βούλομαι·

.....
.....

ᾠ! φίλτατον φώνημα· φεῦ τὸ καὶ λαβεῖν
πρόσφθεγμα τοιουδ' ἀνδρὸς ἐν χρόνῳ μακρῷ.
Τίς σ', ὦ τέκνον, προσέσχε, τίς προσήγαγεν
χρεῖα; τίς ὀρμή; τίς ἀνέμων ὁ φίλτατος;
γέγωνέ μοι πᾶν τοῦθ' ὅπως εἰδῶ τίς εἴ'·¹

Ἡ συγκίνησις καὶ ἡ χαρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐδιπλασιάσθη, ὅταν ὁ οὐρανόπεμπτος ἐκεῖνος ὀδοιπόρος, ἀπαντῶν εἰς τὸ πλῆθος τῶν διασταυρουμένων ἐρωτήσεων των, τοὺς ἐπληροφόρησεν, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς

---

(1) Ποία πατρὶς σὲ ἐγέννησε; Ποία εἶναι ἡ φυλὴ σου; Ἐὰν κρίνω ἀπὸ τὸ φέρεμα αὐτὸ εἶσαι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα, τὴν φιλιτάτην μου πατρίδα! Ἀλλὰ θέλω νὰ ἀκούσω καὶ τὴν φωνὴν σου.

ᾠ! τί εὐτυχία δι' ἐμὲ νὰ σὲ ἀκούω! Ἐπειτα ἀπὸ τόσα εἶτη φρικτῆς σιωπῆς, πόσον γλυκὺς μοῦ φαίνεται ὁ τόνος τῆς φωνῆς σου! Ποῖος σὲ ἔστειλε τέκνον μου ἐδῶ, ποία ἀνάγκη; Ποία ὀρμή; Ποῖος πολυγαπημένος ἀνεμος; ᾠ! εἶπέ μου ὄλα διὰ νὰ μάθω ποῖος εἶσαι! (Ἐλευθ. μετάφρασις ἐκ τοῦ Φιλοκλήτου τοῦ Σοφοκλέους, σελίδες 220 καὶ 236).

εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν πέντε ἡμερῶν πορείας εἰς τὰ ἐνδότερα. †

„Βοῶντές τε καὶ κροτέοντες“, λέγει ὁ Ἀρριανός, φέρουν τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν πρὸς τὸν Νέαρχον. Ἡ εὐχάριστος εἴδησις διεδόθη ὡς ἀστραπὴ καὶ αἱ χιλιάδες ἐκεῖναι τῶν ἀδαμάστων πολεμιστῶν, μὲ ἄφατον συγκίνησιν, συνεκεντροῦντο εἰς εὐρύτατον κύκλον περὶξ τοῦ Ναυάρχου των, ὁ ὁποῖος ἐλάμβανε πληροφορίας ἀπὸ τὸν ἄγγελον αὐτὸν τῶν καλῶν εἰδήσεων. Οὗτος ἀνεκοίνωσε πράγματι εἰς τὸν Νέαρχον, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀπέχει πέντε ἡμέρας πορείας ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ προσέθεσεν, ὅτι γνωρίζει τὴν ἔδραν τοῦ Πέρσου ὑπάρχου τῆς περιοχῆς, ἔνθα δύναται νὰ ὀδηγήσῃ τὸν Ναύαρχον. Πράγματι ὁ Νέαρχος συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, μετέβη καὶ συνήντησε τὸν ὑπαρχον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεῖχε πράγματι ἐκεῖθεν ἀποστασιν πορείας πέντε ἡμερῶν, ἔμαθεν ὅ,τι ἐγνώριζε περὶ τοῦ στρατοῦ ὁ ὑπαρχος καὶ ἐν τέλει τὸν διέταξε νὰ εἶναι ἔτοιμος, μόλις τὸν εἰδοποιήσῃ, νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον.

Τὴν ἐπομένην, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ πλοῖα, διέταξε νὰ σύρουν ταῦτα εἰς τὴν ξηρὰν πρὸς ἐπισκευὴν καί, θέλων νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ κάθε τυχὸν κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἀπρόοπτον, ὠχύρωσε τὸν πρόχειρον αὐτὸν ναύσταθμον, κατασκευάσας περὶξ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῆς ἀκτῆς, ὅπου εἶχεν ἀνελκύσει τὰ πλοῖα, διπλοῦν χαράκωμα, ἐν ξύλινον καὶ ἐν γήινον καὶ τάφρον βαθεῖαν, τὴν ὁποῖαν ἐπλήρωσεν ἀπὸ τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ.

Ἐνῶ ὁ Νέαρχος ἐφρόντιζε δι' ὅλα αὐτά, ὁ ὑπαρχος τῆς χώρας, γνωρίζων τὰς μεγάλας ἀνησυχίας τοῦ βασιλέως διὰ τὴν τύχην τοῦ στόλου καὶ τὴν

σημασίαν τὴν ὅποιαν ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, συνάμα δὲ ἀναμένων μεγάλην, ἐκ μέρους τοῦ Ἁλεξάνδρου ἀνταμοιβήν, ἐάν πρῶτος αὐτὸς τοῦ μετέδιδε τὴν μεγάλην εἶδησιν τῆς εὐτυχουῖς ἐκβάσεως τοῦ περίπλου, ἐγκατέλειπε τὸν Νέαρχον, γνωρίζων δὲ τὴν χώραν, ἔσπευσε διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ καί, βαδίζων νυχθημερόν, ἔφθασε νύκτα εἰς τὸ στρατόπεδον καί ἐζήτησε νὰ γίνῃ δεκτὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως.

Οἱ φρουροὶ ἀκούσαντες, ὅτι ὁ ὕπαρχος αὐτὸς ἐκόμιζεν εἰδήσεις περὶ τοῦ στόλου, τὸν εἰσήγαγον ἀμέσως εἰς τὸν Ἁλέξανδρον. Μόλις δὲ ἐκεῖνος ἀντίκρυσσε τὸν βασιλέα τοῦ εἶπε :

— Βασιλεῦ, ὁ στόλος σου ἐσώθη καὶ ὁ Νέαρχος δὲν θὰ βραδύνη νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν σου.¹

Ὁ Ἁλέξανδρος, μὴ ἔχων, καθ' ὄλον τὸ μακρὸν αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, οὐδεμίαν εἶδησιν περὶ τοῦ στόλου, εἶχε σχεδὸν χάσει κάθε ἐλπίδα, ὅτι εἶχεν οὗτος διασωθῆ καὶ ἡ ψυχὴ του ἦτο βαρεῖα ἀπὸ ἀπελπισίαν καὶ θλίψιν. Ἡ καταστροφή τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Γεδρωσιανὴν ἔρημον, τὸν ἔκαμνε νὰ φοβῆται καὶ ἄλλα δυστυχήματα καὶ δὲν ἠλπιζε σχεδὸν πλέον νὰ ἐπανίδη, οὔτε τὸν στόλον, οὔτε τὸν Νέαρχον. Διὰ τοῦτο, μετρίαν πίσιν ἀπέδωσεν εἰς τὴν πληροφορίαν τοῦ ὑπάρχου. Ἄλλὰ τὴν ἐπομένην, ἢ ἔνστικτος κλίσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς τὴν ἐλπίδα, τὸν παρέσυρεν εἰς ἐμπιστοσύνην.

Ἡ ψυχὴ του πληροῦται χαρᾶς καὶ ὄλος ὁ στρατὸς συμμερίζεται τὴν χαρὰν τοῦ βασιλέως του. Ἐξαπέστειλε τότε ἀμέσως ὁ Ἁλέξανδρος πρὸς τὴν

(¹) Ἁρριαν. Ἰνδ. ΛΔ', 1.

ἀκτὴν, πολυάριθμα ἀποσπάσματα ἀναγνωρίσεως, διὰ νὰ ἀνεύρουν καὶ ὀδηγήσουν εἰς τὸ στρατόπεδον τὸν Νέαρχον. Ἐπὶ τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ διαψεύδουν τὰς ἐλπίδας του· ἄλλα ἐκ τούτων, ὀλίγον μόνον προχωρήσαντα, ἐπανήλθον ἀναφέροντα, ὅτι οὐδένα συνήντησαν, ἄλλα δέ, ἀποτελούμενα ὑπὸ πλέον εὐσυνειδήτων στρατιωτῶν, ἀπομακρύνονται περισσότερο, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ νὰ ἐπιτύχουν εἰς τὴν ἀποστολὴν των καὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐπιστρέψει. Αἱ ἡμέραι διεδέχοντο ἀλλήλας χωρὶς σημεῖον ἐλπίδος, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς ἀγωνίαν καὶ πυρετώδη ἀνυπομονησίαν εὐρισκόμενος καὶ βλέπων διαψευδομένης τὰς ἐλπίδας του, ἐθλίβετο βαρῶς καὶ ἔπασχεν. Ἐν τέλει, τελείως ἀπελπισθεὶς, διέταξε νὰ συλληφθῇ καὶ φυλακισθῇ ὁ ὕπαρχος, ὁ ὁποῖος, διὰ τῶν ψευδῶν, ὡς ἐνόμιζε, πληροφοριῶν του, ἐδιπλασίασε τὴν λύπην του, ματαίαν προξενήσας χαρὰν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Νέαρχος, ἐξασφαλίσας τὴν ναυτικὴν του βάσιν καὶ μαθὼν, ὅτι ὁ ὕπαρχος τῆς χώρας τὸν ἐγκατέλειπε καὶ ἀνεχώρησε μόνος, παρέλαβε τὸν Ἀρχιαν καὶ πέντε ἄλλους ἀξιωματικούς του καὶ ἐτράπη μετ' αὐτῶν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπορεύοντο συνεχῶς ἐπὶ ἡμέρας,¹ ὅτε

(¹) Ὁ Ἰταλὸς εὐπατρίδης Pietro della Valle, μᾶς δίδει πρῶτος μερικὰς λεπτομερείας τῆς χώρας, ἣ ὁποία παρενεβάλλετο μεταξὺ βασιλέως καὶ ναυάρχου. Οὗτος, ταξειδεύσας τὸ 1622 ἀπὸ Chiraz μέχρι τῆς ἐναντι τῆς νησίδος Ormuz ἀκτῆς, διὰ νὰ κατευνθῆ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ εὐρῶν τὴν, κατεχομένην τότε ὑπὸ τῶν Πορτογάλων, Ormuz νὰ πολιορκηθῆ ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἐνισχυμένων ὑπὸ Ἀγγλικῆς ναυτικῆς μοίρας, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ἑσωτερικὸν καὶ νὰ παραμείνῃ εἰς Μίκα, πρωτεύουσαν τῆς περιοχῆς. Ὁ Ἄνναμις ποταμὸς ἐπήγαγεν ἐκεῖ πλησίον καὶ ἐχύνετο εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς δύο ἡμερῶν πορείαν ἀπὸ τῆς Μίκα.

τέλος διεσταυρώθησαν με ἔφιππον στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα, ἔχον μαζί του καὶ ἀπήνας, τὸ ὁποῖον κατήρχετο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς παραλίας· ἦτο ἐν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου σταλέντων πρὸς ἀναζήτησιν τῶν ἀποσπασμάτων. Ἠρώτησαν τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀποσπάσματος ποῦ εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος, ἐκεῖνος τοὺς ἔδειξε τὸν δρόμον καὶ αἱ δύο ὁμάδες ἀντιπαρήλθον.

Οἱ στρατιῶται δὲν ἀνεγνώρισαν οὐδὲ τὸν Νέαρχον, οὐδὲ τὸν Ἀρχίαν, εἰς τοὺς ὁδοιπόρους αὐτοὺς με ὄψιν ἀλητῶν: Κόμαι καὶ γενειάδες μακραὶ καὶ ἀπεριπολητοί, ὄψεις αὐλακωμέναι ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀϋπνίας, πρόσωπα χαλκόχροα ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης, σώματα ἀπισχνωμένα ὑπὸ ράκη ἀντὶ ἐνδυμάτων, αὐτὴ ἦτο ἡ κατάστασις τῆς ἀθλιότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὄγδοῆκοντα ἡμέραι ὑπερανθρώπων δοκιμασιῶν, εἶχον μεταβάλλει τοὺς θαλασσοπόρους.¹

Ἐνῶ αἱ δύο ὁμάδες βαδίζουσι κατ' ἀντίθετον διεύ-

„Τὸ κλίμα τῆς περιοχῆς αὐτῆς, λέγει, εἶναι πολὺ ἀνθυγιεινὸν καὶ οἱ καύσωνες ἀφόρητοι“. Ἡ Ἀγγλοπερσικὴ ἀποστολὴ τοῦ 1872, τὴν ὁποίαν προανέφερα, ἐπιβεβαιώνει τὰς πληροφορίας του. Ἐρευνούσα δὲ τὴν ἀπόστασιν τῆς ἀκτῆς, ἀπὸ τῆς πιθανῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειτο ὁ Ἀλέξανδρος, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 325, τὴν ὑπολογίζει εἰς 300 χιλιόμετρα. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθές, τότε ἡ ἀπόστασις πορείας δὲν ἦτο μόνον πέντε ἡμερῶν, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερα.

(Αἱ πληροφορίαι αὗται τοῦ Pietro della Valle ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν Jurien de la Gravière „La conquête de l'Inde“ καὶ W. Wincent „The voyage of Nearchus“).

(¹) „Οὕτω τοι κάρτα ἄλλοιοι ἐφάνησαν, κομώωντές τε καὶ ρυπόωντες καὶ μεστοὶ ἄλμης καὶ ρικνοὶ τὰ σώματα καὶ ὄχροὶ ὑπὸ ἀγρυπνίας καὶ τῆς ἄλλης ταλαιπωρίας . . .“ (Ἀρριαν., Ἰνδ. ΛΔ').

θυσιν, ὁ Ἀρχίας παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἀπόσπασμα, τοῦ ὁποίου ἠγνύουν τὸν προορισμόν, ἐπροχώρει πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἤρχοντο καὶ ἀμέσως διησθάνθη τὴν ἀλήθειαν.

— ὦ! Νέαρχε, εἶπεν, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, οἱ ὁποῖοι διὰ μέσου τῆς ἐρημίας αὐτῆς, τὴν ἴδιαν μὲ ἡμᾶς πορεύονται ὁδόν, νομίζω, ὅτι ἔχουν ἀποσταλῆ πρὸς ἀναζητήσιν μας. Δὲν ἀπορῶ διατὶ δὲν μᾶς ἀνεγνώρισαν, διότι, εἰς τὴν κατάστασιν πού εἴμεθα, ἀδύνατον νὰ μᾶς ἀναγνωρίσῃ κανεὶς· ἄς τοὺς εἴπωμεν ποῖοι εἴμεθα καὶ ἄς τοὺς ἐρωτήσωμεν τί ζητοῦν.

Ὁ Νέαρχος συνεφώνησε καὶ στραφεὶς ἠρώτησε σχετικῶς τοὺς στρατιώτας.

— Ζητοῦμεν τὸν Νέαρχον καὶ τὸν στόλον, ἀπήντησαν ἐκεῖνοι.

— Ὁ Νέαρχος, ἀπαντᾷ ὁ Ναύαρχος, εἶμαι ἐγὼ καὶ ἰδοὺ ὁ Ἀρχίας· ὁδηγήσατέ μας πρὸς τὸν βασιλέα διὰ νὰ τοῦ διηγηθῶμεν τὰ τοῦ στόλου.

Ἐνστικτος σύνεσις διακρίνει τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ναυάρχου· οὐδεμίαν πλεονάζουσα λέξις πρὸς τοὺς στρατιώτας, οὐδεμίαν ἀφήγησις περὶ τοῦ στόλου· πρῶτος ὁ βασιλεὺς θὰ λάβῃ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Ναυάρχου τοῦ καὶ κατόπιν θὰ τὴν μάθουν οἱ ἄλλοι.

Ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν εὐτυχῆ συνάντησιν οἱ στρατιῶται, παρεχώρησαν τὰς καλυτέρας ἀπήνας εἰς τὴν μικρὰν ὁμάδα τοῦ Ναυάρχου καὶ ἔλαβον τὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς.

Ὅταν ἐπλησίαζαν εἰς τὸ στρατόπεδον μερικοὶ ἵππεῖς, θέλοντες νὰ εἶναι οἱ πρῶτοι πού θὰ μετέδιδον τὴν καλὴν εἶδησιν, ἀπεχωρίσθησαν τῆς ὁμάδος

καὶ ἐτράπησαν ἐν καλπασμῷ πρὸς τὸ στρατηγεῖον, ὅπου μόλις διέκριναν τὸν Ἀλέξανδρον, ἐφώναξαν :

— Ἔρχονται ὁ Νεάρχος καὶ ὁ Ἀρχίας καὶ μαζὶ τῶν πέντε ἄλλοι

Θορυβώδης ταραχὴ ἠγέρθη εἰς τὸ στρατόπεδον δλόκληρον ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς εἰδήσεως αὐτῆς. Στρατηγοί, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται κατὰ μάζας συνωθοῦντο περὶ τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καθὼς οἱ ἵππεῖς ἐρωτώμενοι περὶ τοῦ στόλου δὲν ἤξευραν νὰ ἀπαντήσουν τίποτε, ἐσχηματίσθη ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ὁ στόλος κατεστράφη καὶ, ὅτι οἱ ἑπτὰ ἐπιστρέφοντες, ἦσαν οἱ μόνοι διασωθέντες ἀπὸ τὸν περίπλου. Ἡ θλίψις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο τόσον βαρεῖα, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν μετριάσῃ οὐδὲ ἡ χαρὰ τῆς σωτηρίας τοῦ Νεάρχου καὶ τοῦ Ἀρχίου.

Ἐν τῷ μεταξύ ἔφθασεν ἡ ὑπόλοιπος ὁμάς. Ἡ θέα τῶν θαλασσοπόρων μὲ τὰς ἀτημελήτους κόμας, τὰς μακρὰς γενειάδας, τὰ βασανισμένα πρόσωπα καὶ τὰ ράκη τῶν ἐνδυμάτων, ἐφαίνοντο εἰς πάντας ὡς ἡ ζῶσα εἰκὼν τῆς καταστροφῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος μόλις καὶ μετὰ βίας ἀνεγνώρισε τὸν πιστὸν του φίλον, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τόσον χρόνον εἶχε κλαύσει, ὡς δὲ εἶδε πάντας εἰς τοιαύτην ἐλεεινὴν κατάστασιν, ἠσθάνθη σφοδρὸν πόνον εἰς τὴν ψυχὴν διότι ἡ θέα καὶ μόνη τῶν πιστῶν του ἀξιωματικῶν, τὸν ἔκαμε νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἦσαν πάντες οἰκτροὶ ναυαγοί, μόλις περισωθέντες ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου.

Λαβὼν τότε ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν Νεάρχον τὸν ἀπεμάκρυνε, μόνον αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἑταίρων, καὶ ἐπὶ

πολὺν χρόνον ἐδάκρυε·¹ τέλος δὲ καταστέλλων ἐπὶ στιγμὴν τὸν μεγάλον του πόνον, τοῦ εἶπεν :

— Ὁ Ἄφοῦ τοῦλάχιστον σὺ ἐπανήλθες σῶος καὶ ὁ Ἄρχιαις, θὰ ἔχω τὴν δύναμιν νὰ ὑπομείνω τὴν μεγάλην συμφορὰν τῆς δυστυχίας μου. Εἶπέ μου, πῶς κατεστράφησαν ὁ στόλος καὶ ὁ στρατός μου.

— ὦ! βασιλεῦ, ἀπήνητησεν ὁ Νεάρχος μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπίσης δακρυσμένους, καὶ ὁ στόλος σου σῶος εἶναι καὶ ὁ στρατός· ἡμεῖς δὲ ἄγγελοι τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἤλθομεν.

Εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς τὰ δάκρυα τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἡρωϊκοῦ βασιλέως ἔρρεον ἀφθονώτερα·² δάκρυα πλέον ὑπερτάτης, ἀπροσδοκῆτου χαρᾶς, διὰ τὴν ἀνέλπιστον σωτηρίαν. Καθεὶς ἐξ ἡμῶν, εἴτε προσωπικῶς, εἴτε εἰς ἄλλους, θὰ ἔχη συναντήσῃ τοιοῦτου εἴδους συγκίνησιν. Θὰ ἔχη ἴδη μεγάλας καρδίας, ποὺ δὲν εἶχαν καμθῆῃ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς καταστροφῆς, νὰ παρουσιάζωνται ἀδύνατοι εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῆς εὐτυχίας. Καὶ θὰ δύναται νὰ διαπιστώσῃ πόσον πραγματικὴ, πόσον ἀνθρώπινος εἶναι ἡ διήγησις αὐτῆ τοῦ Νεάρχου.

— Ποῦ εἶναι λοιπὸν ὁ στόλος μου ; ἠρώτησεν ἐν μέσῳ τῶν δακρῦων του ὁ Βασιλεὺς.

(¹) Τὴν δεξιὴν δὲ τῷ Νεάρχῳ ἐμβαλὼν καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν μόνον ἀπὸ τῶν ἐταίρων τε καὶ τῶν ὑπασπιστέων, πολλὸν ἐπὶ χρόνον ἐδάκρυεν· ὄψε δέ, ἀνενεγκὼν, „Ἀλλὰ σὺ γε ἡμῖν ὅτι ἐπανήκεις σῶος, ἔφη, καὶ Ἄρχιαις οὗτος, ἔχει ἄν· ἐμοίγε ὡς ἐπὶ συμφορῇ τῇ ἀπάσῃ μετρίως· αἱ δὲ τοι νέες καὶ ἡ στρατιῇ κοίφῃ τινὶ τρόπῳ διεφθάρησαν; . . . . “ (Ἀρριαν. Ἰνδικὴ ΛΕ’).

(²) „Ἐτι μᾶλλον ἐδάκρυεν Ἀλέξανδρος, κατότι ἀνέλπιστος οἱ ἡ σωτηρίῃ τοῦ στρατοῦ ἐφαίνετο. . . “ (Ἀρριαν. Ἰνδικὴ ΛΕ’).

— Εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀνάμιδος ποταμοῦ, ἀπήνησεν ὁ Νέαρχος, ἀνευρυσμένος ἐπισκευάζεται.

— Μὰ τὸν Δία τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν Δία τὸν Ἀμμωνα, ἀνέκραξε τότε ὁ Ἀλέξανδρος, ἡ ἀγγελία αὐτῆ μοῦ προξενεῖ μεγαλυτέραν χαρὰν ὑπὸ τὴν κατὰκτησιν τῆς Ἀσίας! Ἡ καταστροφή τῆς ἀποστολῆς σου θὰ εἶχεν ἐκμηδενίσῃ πᾶσαν προτέραν ἐπιτυχίαν μου.¹

Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγραφῇ τὸ παραλήρημα τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὸ ὁποῖον κατέλαβε τὸν στρατὸν ὀλόκληρον, διὰ τὴν ἀνέλπιστον σωτηρίαν τοῦ στόλου καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Νεάρχου.

Θυσαὶ εἰς τοὺς οὐρανίους καὶ τοὺς θαλασσίους θεοὺς, ἀγῶνες μουσικοὶ καὶ γυμνικοὶ, μεγάλαι τελεταὶ ἐτελέσθησαν, παρελάσεις καὶ πομπαὶ ἐπιβλητικαὶ καὶ ὁ στρατὸς ἔζη εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν ἐθνικῆς πανηγύρεως. Μεγάλαι τιμαὶ ἀπενεμήθησαν εἰς τὸν Νέαρχον. Ὁ σεμνὸς καὶ γενναῖος Ναύαρχος πρῶτος παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ βασιλέως ἐστεφανωμένος ἐπόμπευε „ἄνθεσί τε καὶ ταινίησι πρὸς τῆς στρατιῆς βαλλόμενος“ καὶ, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἐνεφανίζετο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐγένετο δεκτὸς μὲ ἀτελειώτους ἀνευφημίας καὶ μὲ ἐκδηλώσεις λατρείας καὶ θαυμασμοῦ.²

(¹) Περιγραφὴν τῆς συγκινητικῆς αὐτῆς συναντήσεως μᾶς δίδουν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς: (Ἀρριαν. Ἰνδ. ΛΕ', Πλούτ. Ἀλέξ. 67, Διόδωρ. 106,4, Curt. X, 1).

(²) Ὁ Νέαρχος συνηντήθη μὲ τὸν Ἀλέξανδρον τὴν 28ην Δεκεμβρίου τοῦ 325 π.Χ., ὡς ἀναφέρω κατωτέρω. Ὁ τόπος τῆς συναντήσεως δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστός· ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (ΙΖ', 106) ἀναφέρει, ὅτι ἡ συνάντησις αὐτὴ ἐγένετο εἰς τὴν παραθαλάσσιαν πόλιν Σαλμοῦντα· αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι

Μέσα εἰς τὸν γενικὸν αὐτὸν ἐνθουσιασμόν, ὁ δέσμιος ὕπαρχος ἐζήτησέ καὶ ἐπέτυχε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν Νέαρχον καὶ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας του παρεκάλει νὰ τὸν συγχωρήσῃ λέγων :

—'Εγὼ εἶμαι ὁ ὁποῖος ἀνήγγειλα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτι ἐπανήλθατε σῶοι· βλέπεις εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκομαι.

Ἐκεῖνος ὁ Νέαρχος τὸν ἐσυγχώρησε καὶ, διὰ νὰ μὴν ὑπάρχῃ καμμία σκιά, ἀμαυρώνουσα τὰς ὥρας αὐτὰς ἡμέρας, ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον τὴν συγγνώμην καὶ ἀπελευθέρωσίν του.

Ἐκεῖνοι ἔτελείωσαν αἱ τελεταὶ καὶ πανηγύρεις, ὁ Ἀλέξανδρος, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ διακινδυνεύσῃ πλέον ὁ τόσον δοκιμασθεὶς προσφιλεὶς παιδικὸς του φίλος, τοῦ εἶπεν :

— Νέαρχε, δὲν θέλω πλέον νὰ ὑποβληθῆς εἰς νέας δοκιμασίας καὶ κινδύνους, ἀλλὰ ἄλλος νὰ ἡγηθῆ τοῦ ναυτικοῦ μέχρι τῶν Σούσων, σὺ δὲ νὰ παραμείνῃς πλησίον μου.¹

Ἐκεῖνος ὁ Νέαρχος διεμαρτυρήθη :

—ὦ! βασιλεῦ, εἶπεν, ἐγὼ θέλω πάντοτε νὰ ὑπα-

ἀκριβές, διότι ὁ Ἀρριανός, ἀφηγούμενος ἐκ τοῦ ἰδίου τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Νεάρχου, ἀναφέρει ὅτι ὁ Νέαρχος ἐπορεύθη, πέντε καὶ περισσοτέρων ἀσφαλῶς ἡμερῶν δρόμον, εἰς τὰ ἐνδότερα, διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Οἱ νεώτεροι ἐρευνηταὶ διαφωνοῦν μεταξὺ τῶν ὁ Pottinger ὀρίζει τὸ σημεριῶν Kerman, ὁ Wincent τὸ Maanu καὶ ὁ Droysen τὸ Giroft. Περισσότερον πιθανὴ φαίνεται ἡ γνώμη τοῦ νεωτέρου Γάλλου συγγραφέως Raymond Burgard, ὀρίζοντος τὴν σημερινὴν πόλιν Goulaschkard.

(¹) „Ἐγὼ σε, Νέαρχε, οὐκέτι ἐθέλω τὸ πρόσω οὐτ' ἀνακινδυνεύειν οὔτε ταλαιπωρεσθαι. .” (Ἀρριαν. Ἰνδικ. ΛΣΤ').

κούω εἰς ὅ,τι διατάξεις· ἂν δὲ καὶ σὺ θέλῃς τώρα νὰ μοῦ κάμῃς χάριν, μὴ πράξεις ὅπως λέγεις· ἀλλὰ ἄφησέ με νὰ ἡγηθῶ μέχρι τέλους τοῦ ναυτικοῦ καὶ νὰ ὀδηγήσω τὰ πλοῖα σῶα εἰς τὰ Σοῦσα. Διότι δὲν θὰ εἶναι δίκαιον, ἀφοῦ ἔφερα εἰς πέρας μίαν δυσχερῆ καὶ ἐπικίνδυνον ἀποστολήν, νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃς τὴν ἀρχηγίαν διὰ νὰ τὴν δώσῃς εἰς ἄλλας χεῖρας, τώρα πλέον πού δὲν ἐνέχει αὕτη παρὰ εὐτυχίαν καὶ δόξαν.¹

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἄνδρες τοὺς ὁποίους ἐξέτρεφεν ἡ ἡρώϊκὴ ἐκεῖνη ἐποχὴ καὶ δι' αὐτὸ κατέκτησαν τὸν κόσμον !

Ἦ Ὁ Ἀλέξανδρος, χωρὶς νὰ τοῦ ἀφήσῃ σχεδὸν τὸν καιρὸν νὰ τελειώσῃ, τὸν ἐπιδοκιμάζει, τὸν συγχαίρει διὰ τὸν ζῆλον του καὶ τὸν εὐχαριστεῖ. Καὶ ἀφοῦ τὸν προέπεμψε, τοῦ ἔδωκε διὰ νὰ τὸν συνοδεύσῃ τμημα στρατοῦ ὀλιγάριθμον, ἐπειδὴ θὰ ἐβάδιζε διὰ φιλικῆς χώρας. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν δὲν ἐπέρασεν ἀκινδύνως ὁ Νέαρχος.

Ἦ Ὁ σατράπης τῆς χώρας εἶχεν ἐσχάτως ἀντικατασταθῆ διὰ τοῦ Τληπολέμου, ὁ ὁποῖος ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐμπεδώσει τὸ κράτος του, συχνὰ δὲ οἱ γύρω κατοικοῦντες βάρβαροι, ὀρμώμενοι ἀπὸ τὰ ὀρεινὰ κρησφύγετά των, ἐπέδραμον εἰς τὴν πέριξ χώραν. Δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας συνεπλέκετο ὁ Νέαρχος μὲ ἐπι-

(¹) Ὡ! βασιλεῦ, ἐγὼ μέγτοι πάντα πείθεσαι ἐθέλω τε καὶ ἀναγκαίη μοι ἔστιν· ἀλλὰ εἰ δὴ τι καὶ σὺ ἐμοὶ χαρίζεσθαι ἐθέλεις μὴ ποιήσεις ὧδε· ἀλλὰ με ἔασον ἐξηγήσασθαι εἰς ἅπαν τοῦ στρατοῦ, ἔστε σοι σῶας καταστήσω ἔς Σοῦσα τὰς νέας· μὴδὲ τὰ μὲν χαλεπὰ τε αὐτοῦ καὶ ἄπορα ἐμοὶ ἐπιτετραμμένα εἰς νῦν ἔστω, τὰ δὲ εἰπετέα τε καὶ κλέους ἤδη ἐτοίμου ἐχόμενα, ταῦτα δὲ ἀπαιρεθέντα ἄλλως εἰς χεῖρας δεδόσθω". (Ἀρριαν. Ἰνδ. ΛΣΤ').

τιθεμένους βαρβάρους και μετά δυσκολίας απέσωθη εις τόν στόλον του. Οί άνδρες του ειχον ήδη αναλάβει τας δυνάμεις των, από την πολυήμερον ανάπαυσιν εις τὸ ἀγκυροβόλιον ἐκεῖνο και ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐκλεκτῶν ἐφοδίων και τροφῶν τὰς ὁποίας ὁ Νέαρχος εἶχε προνοήσει νὰ ἀποστείλῃ εις αὐτούς, εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς συναντήσεώς του με τὸν βασιλέα.

Τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεώς του, ὁ Ναύαρχος ἔθυσεν εις τὸν Σωτήρα Δία εὐχαριστήρια και ἐτέλεσεν ἀγῶνας γυμνικούς, μέσα εις ἀτμόσφαιραν γενικῆς χαρᾶς και πανηγύρεως.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥ ΤΗΣ ΚΑΡΜΑΝΙΑΣ

8 Ἰανουαρίου 324

ΝΗΣΟΣ ΟΔΡΑΚΤΑ

α) ἀγκυροβολία

37ος σταθμὸς

98η ἡμέρα

Ὁ Νέαρχος, ὅπως εἶπον, ἔφθασεν εις τὰς παρὰ τὴν Ἀρμόζειαν ἐκβολὰς τοῦ Ἀνάμιδος ποταμοῦ, τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου τοῦ 325 π.Χ. Παρήλθον δύο ἡμέραι μέχρις ὅτου συναντηθῆ και συνεννοηθῆ με τὸν ὕπαρχον και φροντίσει διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στόλου· τὴν 23ην Δεκεμβρίου συνεπῶς ἐξεκίνησε, μετὰ τοῦ Ἀρχίου και τῶν πέντε ἄλλων ἀξιωματικῶν του, πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἔφθασε μετὰ πέντε ἡμέρας, ἥτοι τὴν 28ην Δεκεμβρίου· παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ παρέμεινε τρεῖς ἡμέρας, ἥτοι μέχρι και τῆς 31ης Δεκεμβρίου και ἐξεκίνησε τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ 324 π.Χ., διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εις τὸν στό-

λον του, παρά τῷ ὁποίῳ ἔφθασε μετὰ πενθήμερον πορείαν, ἦτοι τὴν ἑσπέραν τῆς 5ης Ἰανουαρίου τοῦ 324 π.Χ. Αἱ θυσίαι καὶ αἱ τελεταί, τὰς ὁποίας ἐτέλεσε, διήρκεσαν δύο ἡμέρας, τὴν ἕκτην δηλαδή καὶ ἑβδόμην Ἰανουαρίου καὶ, μόλις ἐτελείωσαν αὐται, ἀπέπλευσε, τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης, 8ης Ἰανουαρίου, πρὸς συνέχισιν τῆς ἀποστολῆς του.

Τὴν πρώτην ἡμέραν περιέπλευσαν μικρὰν καὶ ἔρημον νῆσον, δεσπόζουσαν τοῦ στομίου τοῦ Περσικοῦ κόλπου, Ὄργανα ὀνομαζομένην καὶ μετὰ πλοῦν 300 σταδίων (19 μιλίων), προσωρμίσθησαν εἰς ἄλλην μεγάλην καὶ κατοικουμένην νῆσον, ἣ ὁποία ἐκαλεῖτο Ὀάρακτα. Ἡ νῆσος αὕτη εἶχε μῆκος ὀκτακοσίων σταδίων, ἦτο πλουσία, κατάφυτος καὶ σιτοφόρος καὶ εἶχε δύο προσφόρους καὶ ἀσφαλεῖς λιμένας, ἓνα πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ἄκρον καὶ ἓνα πρὸς τὸ δυτικόν. Ὁ Πέρσης ὑπαρχος τῆς χώρας, Μαζήνης ὀνομαζόμενος, ἐπεδαψίλευσε παντὸς εἴδους περιποιήσεις εἰς τὸν στόλον, τόσον δὲ ἐνεθουσιάσθη διὰ τὸ μέγα κατόρθωμα αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀναληφθέντος περίπλου, ὥστε παρεκάλεσε καὶ ἔπεισε τὸν Νέαρχον νὰ τὸν συμπαραλάβῃ μαζί του, λέγων ὅτι θὰ τοῦ φανῆ χρήσιμος κατὰ τὸν πλοῦν, ὡς γνωρίζων τὴν Περσικὴν ἀκτὴν.

Μαζὶ μὲ αὐτόν, ἐπιτυχῶν τὴν σχετικὴν ἄδειαν τοῦ Ναυάρχου, ἠκολούθησε τὸν στόλον καὶ ὁ Πέρσης Μιθρωπάστης, υἱὸς τοῦ ἐπὶ Δαρείου σατράπου τῆς Φρυγίας Ἀρηῖνου, ὁ ὁποῖος εἶχε περιπέσει ἕκτοτε εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν Περσῶν καὶ εἶχε καταφύγει εἰς τὴν νῆσον, τῆς ὁποίας ὁ ὑπαρχος Μαζήνης ἦτο συγγενὴς του.

9 Ἰανουαρίου 324

ΝΗΣΟΣ ΟΑΡΑΚΤΑ

β) ἀγκυροβολία

38ος σταθμὸς

99ῃ ἡμέρᾳ

Τὴν ἐπομένην, ἐξηκολούθησαν παραπλέοντες τὴν φιλόξενον νῆσον καὶ μετὰ πλοῦν 200 σταδίων (12 1/2 μιλίων), προσορμίζονται πάλιν ἐν αὐτῇ, εἰς τὸν δυτικόν της λιμένα, ὁπόθεν ἐφαίνετο, οὐχὶ μακράν, εἰς ἀπόστασιν τεσσαράκοντα σταδίων, ἕτερα νῆσος κατάφυτος, ἣ ὅποια ἐθεωρεῖτο ὡς ἱερὰ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἦτο ἀπροσπέλαστος. Εἰς τὴν νῆσον Ὀάρακτα, ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι, ὡς ἀναφέρει ὁ Νέαρχος, ὅτι ἐσώζετο ἀκόμη ὁ τάφος τοῦ πρώτου δυναστεύσαντος αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο Ἐρύθρης, ἐξ οὗ καὶ ἡ θάλασσα Ἐρυθρά.¹

10 Ἰανουαρίου 324

ΜΙΚΡΑ ΝΗΣΟΣ

39ος σταθμὸς

100ῃ ἡμέρᾳ

Τὴν αὐγὴν ἐξεκίνησαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ τοὺς κατέλαβεν ἄμπωτις τόσον ἰσχυρά, ὥστε τρία πλοῖα ἐξώκειλαν εἰς τὴν ἀκτὴν, ὁ δὲ Ναύαρχος διέταξε νὰ παραμείνουν ἐκεῖ καὶ νὰ λάβουν τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν, ὅταν ἐπέλθῃ ἡ πλημμυρίς, νὰ συνεχίσουν τὸ ταξιείδιόν των. Τὰ ἄλλα πλοῖα μετὰ μεγίστου κόπου καὶ κινδύνου διέπλευσαν τὰ ρηχὰ καὶ διεσώθησαν εἰς βαθύτερα ὕδατα, τὰ δὲ ἐξοκείλαντα τρία πλοῖα, ἐπελθούσης τῆς πλημμυρίδος, ἠδυνήθησαν νὰ συνεχι-

(1) Στράβων ΙΣΤ', 766, Curtius X.

σουν τὸν πλοῦν καὶ μετὰ δύο ἡμέρας συνηνώθησαν μετὰ τὸν ὑπόλοιπον στόλον.

Ὁ Νέαρχος ἐπλευσεν ἐν ὄλῳ τὴν ἡμέραν ἐκείνην 400 στάδια (25 μίλια), καὶ προσωρμίσθη εἰς μικρὰν νῆσον, ἀπέχουσαν τριάκοντα στάδια ἀπὸ τῆς παραλίας, ἀκατοίκητον, ἀλλὰ ἔχουσαν ὕδωρ καλόν, ἐκ τοῦ ὁποίου ὑδρεύθη ὁ στόλος.

11 Ἰανουαρίου 324

ΣΙΣΙΑΩΝΗ

40ὸς σταθμὸς

101ῆ ἡμέρα

Ἐντεῦθεν ἐξεκίνησαν πάλιν τὴν αὐγὴν, καὶ πλεύσαντες 300 στάδια (19 μίλια), προσωρμίσθησαν εἰς Σισιδώνην, μικρὰν πτωχὴν πολίχνην, ἣ ὁποία δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο νὰ τοὺς προσφέρῃ ἀπὸ ὕδωρ καὶ ἰχθῦς.¹ Πλὴν, εὐτυχῶς ὁ στόλος, καθ' ὄλον τὸν παράπλου τῆς Καρμανικῆς ἀκτῆς, δὲν ἐστερήθη ἐφοδίων καὶ τροφῶν, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ὁ ἀνεπαρκῆς ἀνεφοδιασμὸς ποῦ ἠδυνήθη νὰ κάμῃ εἰς Σισιδώνην δὲν εἶχε μεγάλην σημασίαν.

Κατὰ τὸν πλοῦν αὐτὸν συνήντησαν καὶ τὴν ἔρημον νῆσον Πύλωρα μήκους ἑκατὸν σταδίων καὶ πλάτους πενήκοντα.

(¹) „Πολιχνίφ σμικρῶ καὶ πάντων ἀπόρω, ὅτι μὴ ὕδατος καὶ ἰχθύων ἰχθυοφάγοι γὰρ καὶ οὗτοι, ὑπ' ἀναγκαίης ἦσαν, ὅτι πονηρὴν γῆν νέμονται” (Ἄρριαν. Ἰνδικ. ΔΖ', 8).

12 Ἰανουαρίου 324
 ΤΑΡΣΙΗ - ΚΑΤΑΙΗ
 41^{ος} καὶ 42^{ος} σταθμὸς
 102^α ἡμέρα

Τὴν ἐπομένῃν, ἀπέπλευσαν καὶ διανύσαντες 300 στάδια (19 μίλια), ἔφθασαν εἰς ἀκρωτήριον ἐπὶ πολὺ εἰσέχον εἰς τὸ πέλαγος, *Ταρσίη* ὀνομαζόμενον, ἔνθα ἀνεπαύθησαν ὀλίγον. Ἐκεῖθεν πλεύσαντες ἄλλα 300 στάδια (19 μίλια), ἔφθασαν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀλιτενῆ νῆσον *Καταίην*, θεωρουμένην ὡς ἱερὰν τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Ἡ νῆσος ἦτο σκεπασμένη ἀπὸ δένδρα καρποφόρα, εἰς αὐτὴν δὲ οἱ περιρικοί ἄφηναν, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ὡς προσφορὰν εἰς τὸν Ἑρμῆν καὶ τὴν Ἀφροδίτην, πρόβατα καὶ αἴγας, τὰ ὅποια ἦσαν εἰς ἀγρίαν κατάστασιν πλέον, ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐρημίας.

Ἡ ἀπέναντι τῆς Καταίης ἀκτὴ ἦτο τὸ ὄριον τὸ χωρίζον τὴν Καρμανίαν ἀπὸ τῆς Περσίδος.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥ

Ἡ μικρὰ ἀνασκόπησις τῆς τετάρτης φάσεως τοῦ περιπλου, τὴν ὁποίαν ἐπιχειρῶ, καταδεικνύει μίαν ἀκόμη φορὰν, τὴν ἀπόλυτον σύμπτωσιν τοῦ, πρὸ τῶσων αἰῶνων, συνταχθέντος ἡμερολογίου τοῦ Νεάρχου, μὲ τὰς νεωτέρας ἐξερευνήσεις.

Τὸ μῆκος τοῦ περιπλου τῆς Καρμανικῆς ἀκτῆς ἦτο 3.700 στάδια (230 μίλια).

Τὸ πρῶτον ἀγκυροβόλιον τοῦ στόλου εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Καρμανίας ἦτο ἡ πόλις *Bādis*· ἡ ἀπόστασις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Καρπέλλα ἄκρα, πού ἦτο τὸ προηγούμενον ἀγκυροβόλιον, δὲν μᾶς δίδεται δυστυχῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ συνεπῶς εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ ἡ σημερινὴ θέσις τῆς πόλεως Βάδις. Ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Jurien de la Gravière, λέγει, ὅτι εἶναι ἡ σημερινὴ *Rasal - Kuh*, ὁ δὲ Γερμανὸς συγγραφεὺς W. Tomaschek, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἀπὸ τῆς πόλεως Βάδις μέχρι τοῦ ἀγκυροβολίου Ἀρμόζεια, ὁ στόλος διήνυσε 1600 ἐν ὄλῳ στάδια καὶ ἐρευνῶν ἀπὸ Ἀρμόζεια, κατ' ἀνάστροφον γραμμὴν, εὗρισκει, ὅτι τὰ 1600 στάδια τελειῶνουν παρὰ τὴν σημερινὴν κωμόπολιν *Mubarek*, ἔνθα καὶ τοποθετεῖ τὴν ἀρχαίαν Βάδις.

Ὁ γῶρος *Νεόπτανα* εἶναι τὸ σημερινὸν *Khagun*, μικρὸν χωρίον ἀλιέων. Ὁ ποταμὸς *Ἀναμις* εἶναι ὁ σημερινὸς *Ibrahim*, ὁ δὲ γελαστός λιμὴν *Ἀρμόζεια* εἶναι εἰς τὴν σημερινὴν ἀκτὴν τοῦ *Moghistan*, λέξιν σημαίνουσαν „χώρα τῶν φοινίκων“ ἢ χώρα εἶνε πλουσία καὶ κατάφυτος, ὅπως καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Νεάρχου, ἀπὸ φοινίκας,

δημητριακά, ἀμπέλους, ὄρουζαν καὶ σακχαροκάλαμον. Ἡ ὄνομασία Ἀρμόζεια, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Νέαρχος, διετηρήθη, κατὰ τὸν d'Anville, μέχρι τοῦ II' αἰῶνος, μεταφερθεῖσα κατόπιν εἰς τὴν παρὰ τὴν ἀκτὴν νησίδα Hormuz.¹ Ἡ μικρὰ καὶ ἔρημος νῆσος Ὁρζανα, τὴν ὁποίαν περιέπλευσεν ὁ Νέαρχος τὴν πρῶταν τῆς 8ης Ἰανουαρίου τοῦ 324 π.Χ., εἶναι ἡ σημερινὴ Ormuz, ἀπὸ αἰῶνων κλεῖς τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τῶν Ἰνδιῶν, τὸ ὁποῖον, πρὸ δύο χιλιάδων τριακοσίων ἐτῶν, ἔκαμε κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ἐπιτυχία τοῦ κοσμοῖστορικοῦ ταξειδίου τοῦ μεγάλου θαλασσοπόρου.

Ὁ Μάρκο Πόλο, ὁ πρῶτος ἔπειτα ἀπὸ 1500 ἔτη μετὰ τὸν Νέαρχον, εἰσδύσας εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας Εὐρωπαϊῶς, περιγράφει τὴν νῆσον Ὁρζανα τοῦ Νεάρχου, τὴν σημερινὴν Ormuz, ὡς „ἓνα παγκόσμιον λιμένα εἰς τὸν ὁποῖον συρρέουν τὰ προϊόντα ὀλοκλήρου τῆς Ἀνατολῆς“.²

Ὁ περίπλους τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς νήσου Ὁάρακτα, παρὰ τὴν ὁποίαν ἐξώκειλαν τὰ τρία πλοῖα τοῦ Νεάρχου

(1) D'Anville, „Recherches géographiques sur le golfe Persique“, σελὶς 141.

(2) Ἐπὶ μακρὸν ἡ νῆσος αὕτη ἀπετέλεσε τὸ κέντρον τῆς εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον ἐμπορικῆς δυνάμεως τῶν Πορτογάλλων, οἱ ὁποῖοι τὴν κατεῖχον σταθερῶς ἐπὶ ἓνα καὶ πλεόν αἰῶνα (1507 - 1622), ἂν καὶ ἡ διαμονὴ εἰς αὐτὴν ἦτο πραγματικὸν μαρτύριον· διότι ἡ νῆσος εἶναι ἄνυδρος, ἄγονος καὶ ἡφαιστειογενῆς βράχος, τὸ ἔδαφος σκληρὸν καὶ ἀλατούχον, γυμνὸν πάσης βλαστήσεως, ἡ δὲ ζέστη ἀφόρητος. Οἱ εἰς τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον ἐργαζόμενοι τότε καὶ διαμένοντες κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν νῆσον, ἠναγκάζοντο τὸ θέρος νὰ παραμένουν ἐπὶ ὥρας βυθισμένοι εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν δὲ χειμῶνα ἐκοιμῶντο εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ ὑδρεύοντο ἀπὸ τοῦ ὕδαρ τῆς βροχῆς, τὸ ὁποῖον συνέλεγον εἰς φρέατα. (Wil. Tomaschek, σελὶς 46).

χου, ἔξακολουθεῖ καὶ σήμερον, ὅπως τότε, νὰ εἶναι εἰς ἄκρον δυσχερῆς· „ρηχὴ ἀκτὴ, κατακλυζομένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης κατὰ τὴν πλημμυρίδα, γράφει ὁ Γερμανὸς συγγραφεὺς W. Tomaschek, κάμνει τὸν ΒΔ. περίπλουν τῆς νήσου ἐπίπονον καὶ ἀπαιτεῖται ἱκανὸς πιλότος δι' αὐτόν”.¹ Ἡ ἰδία ὑπὸ τοῦ Νεάρχου περιγραφομένη εὐφορία τῆς νήσου Ὀάρακτα ἔξακολουθεῖ καὶ σήμερον.

Ἡ νῆσος ἡ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Νεάρχου ὡς ἱερὰ τοῦ Ποσειδῶνος, εἶναι ἡ σημερινὴ Angar, 2 1/2 μιλίων περιφέρειαν ἔχουσα, ἀκατοίκητος ἐπίσης, ἐκτρέφουσα ἀγρίας αἴγας, τὴν δὲ ἀνοιξιν, κατάφυτος.

Ἡ μικρὰ νῆσος, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τὴν Ὀάρακτα, εἶδεν ὁ Νεάρχος καὶ ὅπου ἦτο ὁ τάφος τοῦ Ἐρύθρη, εἶναι ἡ σημερινὴ *Grand Tumbo*,² ἔχουσα μῆκος μιᾶς λεύγας καὶ πλάτος περιπίου τὸ αὐτό. Πανάρχαια ἐρείπια σώζονται ἀκόμη εἰς τὴν θέσιν, ὅπου, ὅπως ἀναφέρει ὁ Νεάρχος, οἱ ἰθαγενεῖς ἐτοποθέτουν τὸν τάφον τοῦ πρώτου βασιλέως των Ἐρύθρη. Ἡ ἀνατολικὴ παραλία τῆς μικρᾶς νήσου, εἰς τὴν ὁποίαν, μετὰ τὴν Ὀάρακτα, ἠγχυροβόλησεν ὁ Νεάρχος, ἔχει καὶ σήμερον, ὅπως τότε, καλὸν ὕδωρ καὶ χρησιμεύει ὡς τόπος συναντήσεως Ἀράβων ἀλιέων, εἶναι δὲ καὶ τῶρα ἀμμώδης καὶ ἐκτεταμένη, κατάλληλος πρὸς ἀποβίβασιν.

Σισιδῶνη εἶναι, ὅπως ἀναφέρει ὁ Kempthorne, μικρὸν χωρίον ἀλιέων, ὀνομαζόμενον σήμερον *Mogoo*, κείμενον εἰς ὁμώνυμον ὄρμον, καλὸν ἐπίσης ἀγχυροβόλιον, ἔχον ὕδωρ καλόν, φοίνικας καὶ κατοίκους ἀλιεῖς, οἱ ὁ-

(¹) W. Tomaschek, σελὶς 48.

(²) Ὁ W. Wincent, λέγει ὅτι ἡ ὀνομασία *Grand Tumbo*, προέρχεται ἀπὸ ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ὀνομασίαν τῆς νήσου „Μέγας τύμβος“, ὀνομασίαν δοθεῖσαν λόγῳ τοῦ ἐκεῖ σωζομένου τύμβου τοῦ Ἐρύθρη.

ποῖοι ἔξακολουθοῦν νὰ τρέφονται ἀπὸ φοίνικας καὶ ἰχθῦς, μὴ ἔχοντες γεωργικὰ προϊόντα. Τὸ ἀκρωτήριο *Ταρσίη* εἶναι τὸ σημερινὸν *Koh - Gerd*, ἡ δὲ νῆσος *Καταίη*, ἡ ἱερὰ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης, τὸ τελευταῖον ἀγκυροβόλιον τοῦ Νεάρχου εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Καρμανίας, ἡ σημερινὴ *Kaes*, μὲ καρποφόρα ὅπως καὶ τότε δένδρα, ἀλλὰ κατοικουμένη σήμερον καὶ καλλιεργημένη.

Δ) Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΚΗΣ ΑΚΤΗΣ

α) Περίπλους τῆς ἐπαρχίας Περσίδος

Φθάνομεν πλέον εἰς τὴν πέμπτην καὶ τελευταίαν φάσιν τοῦ κοσμοϊστορικοῦ ταξιδίου: τὸν περίπλου τῆς Περσικῆς ἀκτῆς. Οὗτος διαίρεται εἰς δύο μέρη, εἰς τὸν περίπλου τῆς ἐπαρχίας Περσίδος καὶ εἰς τὸν τῆς Σουσιανῆς.

13 Ἰανουαρίου 324

ΙΛΑ

43^{ος} σταθμὸς

103^η ἡμέρα

Ὁ στόλος, ἀφῆνων ὀπίσω του τὴν ἀκτὴν τῆς Καρμανίας, εἰσέρχεται ἤδη εἰς τὴν κυρίως Περσικὴν ἀκτὴν. Τὴν ἐπομένην τῆς ἀγκυροβολίας των εἰς Καταίην, ἄραντες ἐκ τῆς νήσου, ἔπλεον παρὰ τὴν Περσίδα, καὶ διανύσαντες 400 στάδια (25 μίλια), φθάνουν εἰς χώρον καλούμενον Ἰλα, ὅπου ὑπῆρχεν εὐορμος καὶ καλὸς λιμὴν, προστατευόμενος ἀπὸ τὴν πρὸ αὐτοῦ νησίδα *Καίκανδρον*· εἰς τὸν λιμένα αὐτὸν προσορμισθέντες διενυκτέρευσαν. Ἡ χώρα εἶχεν ὕδωρ καὶ δένδρα.

14 Ἰανουαρίου 324
ΜΙΑ ΝΗΣΙΣ—ΟΡΟΣ ΩΧΟΣ
 44ος καὶ 45ος σταθμὸς
 104η ἡμέρα

Τὴν αὐγὴν τῆς ἐπομένης ἐξεκίνησαν καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν ἔφθασαν εἰς ὄρμον, εὕρισκόμενον εἰς ἄλλην νησίδα κατοικουμένην ὑπὸ ἀλιέων μαργαριτῶν, ἔνθα προσωρμίσθησαν διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν ὀλίγον. Κατόπιν ἐξεκίνησαν πάλιν καὶ περιπλεύσαντες τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς νησίδος αὐτῆς, ἔφθασαν εἰς λιμένα εὐορμον καὶ ἀσφαλῆ, κάτωθεν τοῦ ὄρους Ὡχος κατοικούμενον ὑπὸ ἀλιέων, ἔνθα καὶ διενυκτέρυσαν.

15 Ἰανουαρίου 324
ΑΠΟΣΤΑΝΑ
 46ος σταθμὸς
 105η ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην ἀπέπλευσαν καὶ διανύσαντες 450 στάδια (28 μίλια), ἔφθασαν εἰς Ἀπόστανα, καλὸν καὶ ἀσφαλὲς ὄρμητήριον, μὲ καλὸν καὶ καθαρὸν ὕδωρ, ἐκ τοῦ ὁποίου ὑδρεύθησαν. Ἐκεῖ ἦσαν ἠγκυροβολημένα καὶ πολλὰ ἄλλα πλοιάρια, ἀνήκοντα εἰς κατοίκους μικρᾶς πόλεως, ἀπεχούσης ἐξήκοντα στάδια ἀπὸ τὴν παραλίαν.

16 Ἰανουαρίου 324
Εἰς Κόλπον
 47ος σταθμὸς
 106η ἡμέρα

Ἦτο νύξ ἀκόμη ὅταν ὁ στόλος ἀπῆρεν ἐκ τοῦ ἀγκυροβολίου του, καὶ μετὰ πλοῦν 400 σταδίων (25 μίλιων), ἔφθασεν εἰς κόλπον, πέριξ τοῦ ὁποίου ἦσαν ἐγκατεσπαρμένα μερικὰ χωρία· φοίνικες καὶ ἄλλα

καρποφόρα δένδρα, ὅμοια πρὸς τὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔδιδαν εὐχάριστον καὶ θελκτικὴν ὄψιν εἰς τὸ ὅλον τοπίον. Ὁ Νέαρχος ἠγκυροβόλησεν ἐκεῖ ὑπὸ ἀκρωτήριον, ἢ ἄκρα τοῦ ὁποίου εἰσεχώρει βαθέως εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὑψώνετο εἰς ἀρκετὸν ὕψος.

17 Ἰανουαρίου 324

ΓΩΓΑΝΑ

48^{ος} σταθμὸς

107^η ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην ἀπέπλευσαν καὶ διανύσαντες 600 στάδια (37½ μίλια), ἔφθασαν εἰς *Γώγανα*, χώραν κατοικουμένην καὶ προσορμίζονται εἰς τὰς ἐκβολὰς χειμάρρου ποταμοῦ, *Ἀρεῶν* καλουμένου, μὲ ἀρκετὴν δυσχέρειαν, διότι ὁ εἴσπλους κατὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ ἦτο στενὸς καὶ κύκλω αὐτοῦ τὰ ὕδατα ἀβαθῆ.

18 Ἰανουαρίου 324

ΣΙΤΑΚΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

49^{ος} σταθμὸς

108^η ἡμέρα

Λίαν πρωτὴ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀπέπλευσεν ὁ στόλος καὶ μετὰ πλοῦν 800 σταδίων (50 μιλίων), προσωρμίσθη εἰς τὸ στόμιον ἄλλου ποταμοῦ, *Σιτακὸς* ὀνομαζομένου, μὲ μεγάλην καὶ πάλιν δυσχέρειαν λόγῳ τῶν ὑπαρχόντων σκοπέλων, τοῦ ἀβαθοῦς τῶν ὑδάτων καὶ τῆς τεναγώδους καὶ ἰλυώδους ἀκτῆς. Ἄλλ' ἔαν δυσχερῆς ὑπῆρξεν ἢ εἰς τὴν ἀκτὴν αὐτὴν προσόρμισις, ὄχι ὀλιγώτερον δυσχερῆς ἦτο ἢ ἀγκυροβολία εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Ὁ στόλος ἐξ ἄλλου εἶχεν ἀνάγκην ἐπισκευῶν, διότι, ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν ἀπὸ τὴν Ἀρμόζειαν, ὁ Νέαρχος δὲν εὔρε τὸν καιρὸν νὰ ἐπισκευάσῃ τὰ πλοῖά του. Ἀνείλκυσε λοιπὸν τὰ

πλοῖα εἰς τὴν ἀκτὴν, ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸν χώρον ἐκεῖνον, καὶ παρέμεινεν εἴκοσι καὶ μίαν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ στόλος ἐπεσκευάσθη τελείως. Ἐκεῖ ὁ Νέαρχος ἀνεφωδιάσθη μὲ σῖτον καὶ παντὸς εἴδους τρόφιμα καὶ ἐφόδια, τὰ ὁποῖα, ἐν ἀφθονίᾳ, προσεκόμισεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἡφαιστίων κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ ἄνδρες δὲ ἀνεπαύθησαν καὶ ἀνέλαβον νέας δυνάμεις.

8 Φεβρουαρίου 324

ΙΕΡΑΤΙΣ

50^{ος} σταθμὸς

131^η ἡμέρα

Ὁ Νέαρχος παρέμεινεν, ὅπως εἶπον, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σιτακοῦ ποταμοῦ εἴκοσι καὶ μίαν ἡμέρας. Φθάνομεν οὕτω εἰς τὴν 8ην Φεβρουαρίου τοῦ 324 π. Χ., ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ στόλος ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην πλεύσαντες 750 στάδια (46 1/2 μίλια), ἔφθασαν εἰς *Ἰέρατιν*, πόλιν κατοικουμένην, προσωρμίσθησαν δὲ εἰς διώρυγα, ἥτις ἀπὸ παρακειμένου ποταμοῦ ἔφθανεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὠνομάζετο Ἡράτεμις.

9 Φεβρουαρίου 324

ΜΕΣΑΜΒΡΙΗ

51^{ος} σταθμὸς

132^α ἡμέρα

Ἄμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, ἐξεκίνησαν καὶ παραπλεύσαντες χερσόνησον, ὀνομαζομένην *Μεσαμβρίην*, προσορμίζονται εἰς αὐτὴν πλησίον χειμάρρου ποταμοῦ ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο *Πόδαγρος*, εἰς χώρον κατὰφυτον ἀπὸ κήπους μὲ δένδρα καρποφόρα ἐνταῦθα διενυκτέρευσαν.

10 Φεβρουαρίου 324
 ΤΑΟΚΗ—ΡΟΓΟΝΙΣ
 51ος και 52ος σταθμοὶς
 133η ἡμέρα

Ἐκ Μεσαμβρίας ὀρμηθέντες τὴν ἐπομένην, ἐπλευσαν 200 στάδια (12 1/2 μίλια) καὶ προσωρμίσθησαν εἰς *Ταόκην*, πλησίον τοῦ Γράνιδος ποταμοῦ· διακόσια στάδια μακρὰν τοῦ ἀγκυροβολίου, λέγει ὁ Νέαρχος, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, εὐρίσκοντο τὰ ἐρείπια μεγάλης καὶ πλουσίας πόλεως Ταόκης καλουμένης, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς ὅλης περιοχῆς. Κατὰ τὸν παράπλου αὐτόν, διηγεῖται ὁ Νέαρχος, εἶδον μέγα κῆτος εἰς τὴν ἀκτὴν, τὸ ὅποιον τινες τῶν ναυτῶν ἐμέτρησαν καὶ ἦτο ἐννεμήκοντα πήχεων· εἶχε δέρμα φολιδωτὸν ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον ἦσαν κολλημένα φύκια καὶ διάφορα ὀστρακόδερμα καὶ γύρω του εὐρίσκοντο δελφίνες μεγάλοι. Ἄφου ἀνεπαύθησαν ὀλίγον εἰς τὴν Ταόκην ἐσουνέχισαν τὸ ταξειδίον των καὶ πλεύσαντες 200 ἀκόμη στάδια (12 1/2 μίλια), ἔφθασαν εἰς *Ρόγονιν*, χεῖμαρρον ποταμὸν ἐν λιμένι εὐόρμῳ, ἔνθα προσορμισθέντες διευκτέρευαν.

11 Φεβρουαρίου 324
 ΒΡΙΖΑΝΑ
 54ος σταθμὸς
 134η ἡμέρα

Τὴν ἐπομένην, ἐξεκίνησαν πάλιν καὶ μετὰ πλοῦν 400 σταδίων (25 μιλίων), ἔφθασαν εἰς *Βρίζανα*, χεῖμαρρον ποταμὸν, μετὰ μεγάλης δυσκολίας, διότι τὰ ὕδατα ἦσαν ἀβαθῆ καὶ ἔπνεεν σφοδρὸς ἄνεμος ἐκ τοῦ πόντου, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ περιμένουν τὴν πλημμυρίδα διὰ νὰ προσορμισθοῦν, λαβόντες τὰ μέτρα

των, οὕτως ὥστε, ὅταν θὰ ἐπήρχετο ἡ ἄμπωτις, νὰ μὴ πάθουν ζημίας τὰ πλοῖα.

12 Φεβρουαρίου 324

ΟΡΟΑΤΙΣ

55ος σταθμὸς

135ῃ ἡμέρᾳ

Ἐπελθούσης ἐν τάξει τῆς πλημμυρίδος, ἀπέπλευσαν καὶ φθάνουν εἰς τὸν ποταμὸν Ὀροάτιν ἢ Ἄροσιν, τὸν μέγιστον, ὡς λέγει ὁ Νέαρχος, ἐξ ὧσων κατὰ τὸν παράπλου ἀυτὸν ἐκβάλλουν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐκεῖ διενυκτέρευσαν εἰς ἀσφαλές ὄρμητήριον.

Ἐδῶ τελειώνει ὁ περίπλους τῆς ἐπαρχίας Περσίδος, διότι ὁ ποταμὸς Ὀροάτις εἶναι τὸ ὄριον τὸ χωρίζον τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ἀπὸ τὴν Σουσιανῆν.

β) Περίπλους τῆς ἐπαρχίας Σουσιανῆς

Τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ περίπλου, τὸ καὶ τελευταῖον, παρουσιάζει, ὅπως δηλώνει ὁ ἴδιος ὁ Νέαρχος εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του, τοὺς μεγαλυτέρους κινδύνους, ἀπὸ ἀπόψεως πλεύσεως καὶ τὰς πλέον ἀποθαρρυντικὰς δυσχερείας.

13 Φεβρουαρίου 324

ΚΑΤΑΔΕΡΒΙΣ

56ος σταθμὸς

136ῃ ἡμέρᾳ

Κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ὀροάτιδος ποταμοῦ, ὑδρεύθησαν διὰ πέντε ἡμέρας, διότι οἱ ἐγχώριοι πλοηγοὶ τοὺς ἐπληροφόρησαν, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ἔχουν ἔλλειψιν ὕδατος εἰς τὴν χθαρμαλὴν ἀκτὴν, τῆς ὁποίας τὸν περίπλου ἤρχιζαν.

Ἐξεκίνησαν κατόπιν τὴν ἐπομένην καὶ ἔπλεον, ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, διότι ὁ πυθμὴν τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς ἀκτῆς αὐτῆς ἦτο ρηχός, Ἰλυώδης καὶ βορβορώδης καὶ ἐξετείνετο οὕτω μακρὰν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν· λιμένες καὶ ἀγκυροβολία ἦτο ὡς νὰ μὴν ὑπῆρχον καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατάρθωσαν νὰ ἐξεύρουν ἐγχωρίους πιλότους.¹ Πλεύσαντες λοιπὸν, κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, 500 στάδια (31 μίλια), ἔφθασαν εἰς τὸ στόμιον μιᾶς λίμνης πλήρους ἰχθύων, ἢ ὅποια ὠνομάζετο *Κατάδερβις*, ὅπου καὶ ἠγκυροβόλησαν. Πρὸ τοῦ στομίου τῆς λίμνης αὐτῆς ὑπῆρχε νησίς καλουμένη *Μαργάσινα*, τὴν ὅποιαν χαρακτηρίζει ὁ Νέαρχος, ὡς ἐνδιαίτημα θαλασσίων πτηνῶν.²

14 Φεβρουαρίου 324

ΙΛΥΩΔΗΣ ΑΙΓΙΑΛΟΣ

57ος σταθμὸς

137η ἡμέρα

Ἀπὸ τὴν Κατάδερβιν, ἐξεκίνησαν τὴν αὐγὴν τῆς ἐπομένης. Ὁ στόλος πλέει τώρα μετὰ μεγίστης δυσχερείας τὴν ἐπικίνδυνον Ἰλυώδη ἀκτὴν· τὸ τοπίον προσεγγίζει τὰ στόμια τοῦ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου καὶ κατακλύζεται, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, ἀπὸ τοῦς τό-

(¹) Στράβων ΙΕ'. 732, 11.

(²) Ὁ Νέαρχος ἔφθασεν εἰς Κατάδερβιν μίαν ἐποχὴν ὅπου ὀλόκληρος ἡ παρθαλάσσιος ἀκτὴ καλύπτεται εἰς μέγα βάθος ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν, τόσον ὥστε δὲν ξεχωρίζουν οἱ βραχίονες τῶν στομίων τῶν διαφόρων σχηματιζομένων ρευμάτων· εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ξηρασίας ὁμοίως, ἢ ὅλη ἔκτασις καλύπτεται ὑπὸ ἀπεράντων καλαμώνων, οἱ ὅποιοι ἀναζωογονῶνται ἀπὸ παντὸς εἶδους θηράματα. Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, ἔμποροι ἰχθύων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ λίαν φιλόξενοι, ἐπεριποιήθησαν πολὺ καὶ παντοιοτρόπως τὸν στόλον.

νους τῆς ἰλύος, τὴν ὁποῖαν κατεβάζει τὸ ἀκατάσχετον ρεῦμα τῶν ποταμῶν. Στενὴ διώρυξ, σημειουμένη διὰ πασσάλων, ὑποδεικνύει τὸ μόνον ὑπολειπόμενον πέρασμα τοῦ ἐπικινδύνου διάπλου· διὰ τοῦτο ὁ Ναύαρχος διέταξε νὰ πλέουν κατὰ παραγωγὴν τὰ πλοῖα, χωρὶς ποσῶς νὰ παρεκκλίνουν δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Ὁ Νέαρχος συγκρίνει τὸ μέρος αὐτό, μὲ τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας παρουσιάζει ὁ διάπλους τοῦ μεταξὺ Λευκάδος καὶ Ἀκαρνανίας στενοῦ καὶ σημειώνει, ὅτι ἐκεῖ μὲν ὁ βυθὸς εἶναι ἀμμώδης καὶ ἐὰν πλοῖόν τι προσαράξῃ εἰς αὐτὸν εὐκόλως ἀποκολλᾶται, ἐνῶ ἐδῶ, ἐκατέρωθεν τοῦ πλέοντος, ὑπάρχει πυκνὸς καὶ βαθὺς ἰλυώδης πηλός, ὥστε ἂν ἐν πλοῖον κολλήσῃ δὲν εἶναι δυνατόν πλέον νὰ σωθῇ. Καὶ αὐτοὶ οἱ πάσσαλοι, οἱ σημειοῦντες τὴν πορείαν, δὲν ἦσαν σταθεροὶ καὶ δὲν παρουσίαζον ἀσφαλὲς στήριγμα εἰς τοὺς ναύτας, ἐὰν πλοῖόν τι ἐκολλοῦσε εἰς τὸν βαθὺν βόρβορον τοῦ βυθοῦ, οὔτε δὲ αἱ κῶπαι ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἀντιστήριγμα, διότι ἐβυθίζοντο εἰς τὸν μαλακὸν πηλόν· εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οἱ ναῦται ἐξήρχοντο διὰ νὰ σώσουν τὸ πλοῖον, καὶ μὴ εὐρίσκοντες σταθερὸν μέρος νὰ πατήσουν, ἐβυθίζοντο ἕως τὰ στήθη εἰς τὸν πηλόν.

Μὲ ἀπερίγραπτα μαρτύρια ἐπέρασεν ὁ στόλος τὸ φρικῶδες ἐκεῖνο μέρος, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο ἀναλλοίωτον μέχρις ἀποστάσεως 600 σταδίων (37 1/2 μιλίων), καὶ τὰ πλοῖα ἠγκυροβόλησαν κατὰ παραγωγὴν, μακρὰν τῆς ἀκτῆς, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν πλησιάσουν. Ἐκεῖ παρέμειναν μέχρι τῆς νυκτός.

15 Φεβρουαρίου 324

ΔΙΡΙΔΩΤΙΣ
58^{ος} σταθμὸς
138^η ἡμέρα

Κατόπιν ἐξεκίνησαν πάλιν, μόλις ἐνύκτωσε, καὶ ἔπλεον ἤδη εἰς βαθύτερα ὕδατα. Πλεύσαντες οὕτω ὀλόκληρον τὴν νύκτα καὶ ὀλόκληρον τὴν ἐπομένην ἡμέραν, διήνυσαν 900 στάδια (36 μίλια) καὶ ἔφθασαν, ἐπὶ τέλους, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, ἀγκυροβολήσαντες πλησίον κωμοπόλεως τῆς Βαβυλωνίας, ἣ ὀποία ὠνομάζετο *Διριδωτις*, ὅπου ὑπῆρχεν ἀγορὰ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἀρωμάτων ἐξ Ἀραβίας καὶ μεταφορὰν τούτων μέχρι Μεσσοποταμίας. Ἡ Διριδωτις, εἶναι τὸ τέρμα τοῦ θαλασσοῦ ταξειδίου τοῦ στόλου.

Ἐπὶ δύο χιλιάδες τριακόσια ἔτη, οἱ πλοηγοὶ τῶν θαλασσῶν ἐκείνων, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐφράτου, ἀκολουθοῦν τὴν ἴδιαν πορείαν τὴν ὀποίαν ἐχάραξεν ὁ Νάυαρχος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

ΤΟ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΣΙΤΙΓΡΗΤΑ

16 Φεβρουαρίου 324

ΑΓΙΝΙΣ
59^{ος} σταθμὸς
139^η ἡμέρα

Ἐνῶ ὁ Νέαρχος ἠτοιμάζετο νὰ ἀναπλεύσῃ τὸν Εὐφράτην, μέχρι Βαβυλῶνος, ἀπόστασιν ἦν ὁ ἴδιος ὑπολογίζει εἰς τρεῖς χιλιάδας τριακόσια στάδια, ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος βαδίζει μετὰ τοῦ

στρατοῦ πρὸς τὰ Σοῦσα, ἔνθα ἔκρινεν ἀναγκαίαν τὴν παρουσίαν του. Ἀπεφάσισε τότε νὰ στρέψῃ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἀναπλέων τὸν Πασιτίγρητα, νὰ συνενωθῇ μὲ τὸν βασιλέα πλησίον τῆς πρωτευούσης του. Ἡ ἀπόστασις τῶν Σούσων ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ Πασιτίγρητος ἦτο δύο χιλιάδες στάδια.

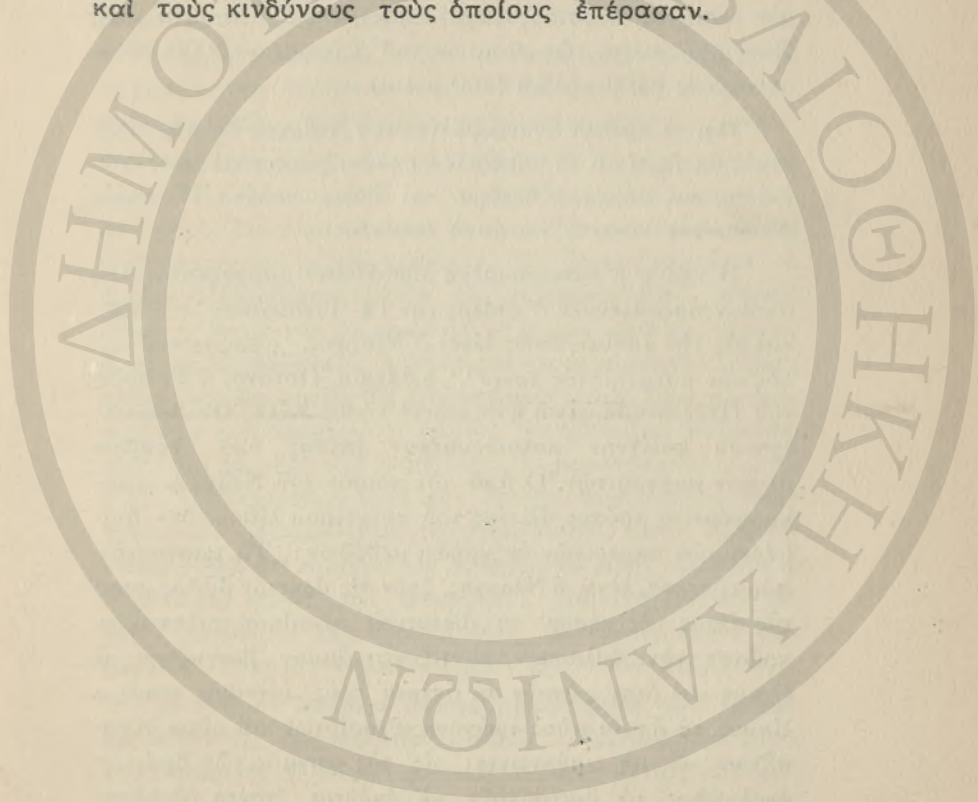
Ἐξεκίνησαν λοιπόν, ἔχοντες ἀριστερά πλέον τὴν Σουσιανὴν ἀκτὴν καὶ εἰσελθόντες εἰς λίμνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκβάλλει ὁ Πασιτίγρης ποταμός, ἔφθασαν, μετὰ πλοῦν 600 σταδίων (37 $\frac{1}{2}$ μιλίων), εἰς μίαν κωμόπολιν τῆς Σουσίδος, ἣ ὁποία ἐκαλεῖτο Ἄγινις ἔνθα καὶ διενυκτέρευσαν. Ἡ Ἄγινις ἀπεῖχεν ἀπὸ τῶν Σούσων ἀπόστασιν πεντακοσίων σταδίων.

17 Φεβρουαρίου 324
ΧΩΡΙΟΝ Εἰς ΠΑΣΙΤΙΓΡΗΤΑ
600ς σταθμὸς
140ῆ ἡμέρα

Ἐκεῖθεν ὁ Νέαρχος ἐξηκολούθησεν ἀναπλέων τὸν Πασιτίγρητα ποταμὸν, μέσφ χώρας φιλικωτάτης, κατοικουμένης καὶ εὐδαίμονος καὶ ἔφθασε μετὰ πλοῦν 150 σταδίων (9 μιλίων), εἰς παραποτάμιον χωρίον ἔνθα καὶ προσώρμισθη. Κατόπιν, ἀπέστειλεν ἀξιωματικούς, ἵνα πληροφορηθοῦν πότε φθάσει εἰς τὰ Σοῦσα ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸν στρατὸν καὶ ποῦ διατάσσει νὰ γίνῃ ἡ συνάντησις στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ, διὰ νὰ κανονίσῃ τὴν περαιτέρω πορείαν τοῦ στόλου.

Εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον αὐτὸ παρέμεινε ὁ στόλος ἐπὶ ἕξ ἡμέρας ἀναμένων τὰς περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου πληροφορίας. Ὁ Ναύαρχος προσέφερεν ἐκεῖ μεγα-

λοπρεπεῖς εὐχαριστηρίους θυσίας πρὸς τοὺς θεοὺς
διὰ τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν τῆς ἀποστολῆς του, ἐτέ-
λεσεν ἄγῶνας γυμνικοὺς καὶ παρέσχεν ὄλα τὰ μέσα
τῆς εὐμαρείας πρὸς τοὺς γενναίους συντρόφους του,
οἱ ὅποιοι, κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, ἦσαν εἰς διαρκῆ
χαρὰν καὶ εὐθυμίαν, λησμονήσαντες τοὺς κόπους
καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους ἐπέρασαν.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥ

Τὸ μῆκος τοῦ περιπλου τῆς Περσικῆς ἀκτῆς, ἦτο, τῆς μὲν ἐπαρχίας Περσίδος 4400 στάδια, τῆς δὲ ἐπαρχίας τῆς Σουσιανῆς μέχρι τῶν στομιῶν τοῦ Εὐφράτου 2000, ἦτοι συνολικῶς 6400 στάδια (400 μίλια).

¹ *Ιλα*, τὸ πρῶτον ἀγκυροβόλιον τοῦ Νεάρχου ἐπὶ τῆς Περσικῆς ἀκτῆς, εἶναι τὸ σημερινὸν *Chirou*, χωρίον ἀλιέων, ἔχον ἐπίσης καὶ σήμερον δένδρα καὶ ὕδωρ καλόν. Ἡ νησίς *Καΐκανδρος* εἶναι ἡ σημερινὴ *Inderabia*.

Ἡ νῆσος ἡ κατοικουμένη ὑπὸ ἀλιέων μαργαριτῶν, τὴν ὁποίαν παρέπλευσεν ὁ στόλος τὴν 14 Ἰανουαρίου τοῦ 324, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν, ὅπως λέγει ὁ Νεάρχος, „μαργαρίτης πολλὸς καὶ πολυτίμητος ἔστιν“, ¹ ἡ ἀρχαία Ὕστανα, ἡ Σοῦφθα τοῦ Πτολεμαίου, εἶναι ἡ σημερινὴ νῆσος *Seikh Abu-Schayib*, ἔχουσα πολίχνην κατοικουμένην ἐπίσης ὑπὸ Ἀράβων ἀλιέων μαργαριτῶν. Ὁ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Νεάρχου περιγραφόμενος τρόπος ἀλιείας τοῦ πολυτίμου λίθου, δὲν διαφέρει τῶν σημερινῶν ἐν χρήσει μεθόδων: „Τὰ μαργαριτοφόρα ὄστρεα, λέγει ὁ Νεάρχος, ζοῦν εἰς ἀρκετὸν βάθος παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου· τὰ ἀλιευτικὰ πλοίαρια γαληνεύουσι πρῶτον τὴν θάλασσαν, ραντίζοντα ἄμμον βρεγμένην μὲ ἔλαιον καὶ ὅταν φανοῦν τὰ ὄστρεα τοὺς ρίχνουν τεμάχια λίπους, τὰ ὁποῖα αὐτὰ τρώγουσι εὐχαρίστως καὶ οὕτω συνηθίζουσι νὰ μὴ κρύπτονται εἰς τὰς ρωγμὰς τῶν βράχων· ἀκολούθως τὰ διατρυποῦν μὲ ἀκόντια, ἔχοντα ὀξευτάτην

(¹) Στράβων ΙΣΤ' 767,7.

σιδηρὰν αἰχμὴν καὶ τὰ συλλαμβάνουν. Ὁ W. Tomaschek,¹ λέγει, ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ Ἀραβες ἀλιεῖς μαργαριτῶν τῶν θαλασσῶν ἐκείνων χρησιμοποιοῦν τὸν ἴδιον τρόπον. Ὁ εὐορμος λιμὴν, εἰς τὸν ὁποῖον διενυκτέρευσε ὁ στόλος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἶναι ὁ καὶ σήμερον τοιοῦτος *Nequilus*, κατοικούμενος ἐπίσης ὑπὸ ἀλιέων μαργαριτῶν καὶ δυτῶν, τὸ δὲ ὄρος ὠχος, τὸ σημερινὸν *Dahr Asbau*.

Ὁ λιμὴν Ἀπόστανα, εἶναι ὁ σημερινὸς *Kallahtu*, ἡ δὲ κωμόπολις τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Νεάρχος ὡς ἀπέχουσαν ἐξήκοντα στάδια τοῦ λιμένος, εἶναι ἡ σημερινὴ *Gabendih*.

Ὁ κόλπος εἰς τὸν ὁποῖον εἰσῆλθεν ὁ Νεάρχος μετὰ τὸν λιμένα Ἀπόστανα, εἶναι ὁ σημερινὸς *Ras Nabaud*, κατάφυτος ἀπὸ διάφορα δένδρα, πέριξ τοῦ ὁποῖου ἐπίσης εἶναι ἐγκατεσπαρμένα μερικὰ χωρία, τὸ δὲ ἀκρωτήριο ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἠγκυροβόλησε εἶναι τὸ σημερινὸν *Nabou*. Γώγανα εἶναι τὸ σημερινὸν *Kongun* καὶ ὁ χεῖμαρρος ποταμὸς Ἀρεῶν, ὁ σημερινὸς *Bardistan*. Αἰνεώτεροι περιγραφαὶ τοῦ μέρους αὐτοῦ, νομίζει κανεὶς ὅτι ἀντιγράφουν κατὰ λέξιν τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Νεάρχου, ὁ ὁποῖος, ὑπενθυμίζω, ἐταξείδευε τότε περὶ τὰ μέσα τοῦ χειμῶνος: „Ὁ ποταμὸς αὐτός, λέγει ὁ W. Tomaschek,² κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν ἐξογκοῦται καὶ ἀποτελματώνει τὴν γύρω ἀκτὴν, τόσον ὥστε τὰ ὕδατα γύρω τοῦ στομίον τοῦ ποταμοῦ νὰ εἶναι ἀβαθῆ καὶ ὁ εἰσπλους στενὸς καὶ δυσχερὴς“. Χαρακτηριστικὴ καὶ τοῦτο ἀπόδειξις τῆς ἀκριβολογίας τῶν περιγραφῶν τοῦ μεγάλου Ἑλληνοῦ θαλασσοπόρου, πρὸ 2300 ἐτῶν.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Νεάρχου διδομένη περιγραφή τοῦ τμήματος αὐτοῦ τῆς Περσικῆς ἀκτῆς, πέριξ τοῦ Σιτακοῦ ποταμοῦ, τοῦ σημερινοῦ *Ziyarat*, συμφωνεῖ ἀπολύτως μὲ τὰς νεωτέρας

(¹) W. Tomaschek, σελίς 55.

(²) W. Tomaschek, σελίς 58.

περιγραφάς· ὁ W. Wincent περιγράφει αὐτὴν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐπιλέγει: „*τοιαύτη ἦτο ἡ ἀκτὴ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἔπειτα ἀπὸ δύο χιλιάδας ἔτη*”.

Ἡ πόλις *Ἰέρατις* εἶναι ἡ σημερινὴ *Raiva*. Ἡ ὑπὸ τοῦ Νεάρχου περιγραφομένη πλουσία βλάστησις τῆς χερσονήσου *Μεσαμβρίας*, σημερινῆς *Tangistan*, διαρκεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον· „ὁ τόπος εἶναι κατάφυτος, λέγει ὁ W. Tomaszek,¹ ἀπὸ κήπους μὲ δένδρα καρποφόρα καὶ φυτείας φοινίκων καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον ἀνεπτύχθη ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος”. Ἡ *Ταόκη* ὀνομάζεται Περσιστὶ *Taway*.

Γράνις ποταμὸς εἶναι ὁ σημερινὸς *Sahrūr*, ὁ δὲ χεῖμαρρος *Ρόγονις* (ὁ Πτολεμαῖος τὸν ὀνομάζει *Ρογόμανιν*) ὁ σημερινὸς *Rauga*.

Ὁ χεῖμαρρος *Βρίζανα* ἔχει καὶ σήμερον τὸ ἴδιον ὄνομα, παρ’ αὐτὸν δὲ ὑπάρχουν ἑρείπια τῆς παλαιᾶς περσικῆς πόλεως *Siniz*, ὁ δὲ ποταμὸς *Ὀρθάτις*, εἶναι ὁ σημερινὸς *Tab* καὶ σήμερον ὁ μεγαλύτερος τῶν ποταμῶν τῆς ἀκτῆς αὐτῆς τῆς Περσίας.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν εἴκοσι καὶ μιᾶς ἡμερῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ στόλος παρέμεινε παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Σιτακοῦ ποταμοῦ, ὁ Νεάρχος εὔρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμη σπουδαίας μελέτας τῆς φύσεως τῆς χώρας. Τὴν περιγραφὴν τὴν ὁποίαν μᾶς ἀφῆκε, τὴν μεταφέρω ἐνταῦθα ἐκ τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ Στράβωνος, οἱ ὅποιοι διέσωσαν τὰ σχετικὰ χωρία ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Νεάρχου, ὄχι μόνον διότι εἶναι τόσοσιν χαρίεσσα καὶ παραστατικῆ, ὥστε ἀναδεικνύει τὴν ἀξίαν του καὶ ὡς συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ διότι συμφωνεῖ πληρέστατα μὲ τὰς νεωτέρας περιγραφὰς τῆς χώρας. Τὴν περιοχὴν τῆς χώρας αὐτῆς διαιρεῖ ὁ Νεάρχος εἰς τρεῖς

(¹) W. Tomaszek, σελὶς 52.

ζώνας: „Αὐτὴ λέγει πὺν διήκει κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, ἔχει ἔδαφος ἀμμῶδες, πυρπολούμενον ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἄγονον ἐντελῶς“¹ δὲν φύονται ἐκεῖ παρὰ μόνον φοινίκες. Ἐφόσον ὁμως προχωροῦμεν πρὸς Β ἢ ΒΑ, καὶ ὑπερβῶμεν τῆς ἄλλυσιν τῶν ὀρέων, εἰσερχόμεθα εἰς χώραν τῆς πλέον γλυκείας θερμοκρασίας καὶ τῶν πλέον ὠραίων ἡμερῶν· αἱ βοσκαὶ ἀφθονοῦν καὶ ὕδατα ζωογόνα γονιμοποιοῦν τοὺς λειμῶνας πὺν ποτιζοῦν· ἡ ἄμπελος ἀνθίζει παντοῦ καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν καρποφόρων δένδρων εὐδοκιοῦν, ἐξαιρέσει τῆς ἐλαίας. Τὰ διάφορα ρυάκια, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα εἶναι πάντοτε καθαρὰ καὶ διανγῆ, ρίπτονται εἰς λίμνας, ὅπου διαιτῶνται πτηνὰ ὑδροβία ὄλων εἰδῶν· ἡ γλῶχη τῶν λειμῶνων προσφέρει ἐξαιρετον τροφήν διὰ τὰ ζῶα, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ εὕρη εἰς τὰ δάση ἀφθονον κυνήγιον.² Ἡ τρίτη ζώνη τέλος, ἡ περιλαμβάνουσα τὴν πρὸς Βορρᾶν ὀρεινὴν χώραν, παρουσιάζεται πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ ταξειδιώτου εἰς κατάστασιν ἀγρίαν καὶ ἀκαλλιέργητον· φυλαὶ βάρβαροι τὴν κατοικοῦν· ὁ ἄηρ εἶναι ψυχρὸς καὶ θυελλώδης καὶ αἰώνιοι χιόνες καλύπτουν τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων.³

(¹) „... Τὸ μὲν αὐτῆς πρὸς τῆ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ οἰκεόμενον ἀμμῶδες τε εἶναι καὶ ἄκαρπον ὑπὸ καύματος...“ (Ἀρριαν. Ἰνδ. Μ, 2 - 4)

„... Ἡ μὲν γὰρ παρσλία καυματηρά τε καὶ ἀμμῶδης καὶ σπαισιτῆ καρποῖς ἔστι πλὴν φοινίκων...“ (Στράβων, ΙΕ', 727).

(²) „... Ποταμοῖσι καθαροῖσι διαρρέεσθαι, ποιῶδέα τε εἶναι, ὑλώδεα τε πολλαχῆ καὶ πολύθηρον...“ (Ἀρρ. Ἰνδ. Μ, 4 - 5).

„... Πάμφωρος καὶ πεδινὴ καὶ θερμμάτων ἀρίστη τροφός, ποταμοῖς τε καὶ λίμναις πληθύνει...“ (Στράβων ΙΕ', 727).

(³) „... Τὴν δὲ πρόσω ἔτι ἐπ' ἄρκτον ἰόντων χειμερῖν τε καὶ νιφετώδεα...“ (Ἀρρ. Ἰνδ. Μ, 5).

„... Τρίτη δ' ἔστιν ἡ πρὸς βορρᾶν χειμέριος καὶ ὀρεινὴ...“ (Στράβων ΙΕ', 727).

Αὕτη εἰς τὰς κυρίας γραμμάς της, εἶναι ἡ ὠραία περιγραφὴ τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν μᾶς δίδει ὁ Νεάρχος. Ὁ ὀλιγόλογος Γερμανὸς συγγραφεὺς W. Tomaschek, περιοδεύσας τὴν χώραν, λέγει δι' αὐτήν: „*Ἡ περιγραφὴ τοῦ Νεάρχου, ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ἕλλην Ναύαρχος, μὲ τὸ ἀλάθητον ἐρευνητικὸν βλέμμα διακεκριμένου περιηγητοῦ, κατένοησε τὴν φύσιν τῆς χώρας καὶ μᾶς μετέδωσε ζωντανὴν τὴν περιγραφὴν της*”.¹ Ὁ δὲ ἔνθερος θαυμαστὴς τοῦ Νεάρχου, Ἕλληνας συγγραφεὺς W. Wincent² λέγει: „*Ὁ Νεάρχος ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν ὠραίαν περιγραφὴν του, γλῶσσαν τόσον ρέουσαν, ὅσην θὰ ἐχρησιμοποίει, διὰ τὴν περιγραφὴν τῆς λαμπροτέρας ἐποχῆς τῆς Περσικῆς αυτοκρατορίας, ἕνας ποιητὴς τῆς Chyraz, πόλεως ὀνομαστῆς διὰ τοὺς ποιητὰς της, θεωρουμένους ὡς τοὺς καλύτερους τῆς Ἀσίας. Ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου καὶ ἀκριβείας ἱστορικῆς, ἡ περιγραφὴ αὐτὴ συμφωνεῖ, κατὰ τρόπον ἐκκλησιαστικόν, μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ Corneille le Bruyn καὶ τοῦ Franklin, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐπεσκέφθησαν μετὰ δύο χιλιάδας ἔτη*”.

Ἄς τελειώσωμεν τώρα τὴν παράκτιον τοπογραφίαν τῆς Σουσιανῆς. Ἡ ἰδία τεναγώδης καὶ ἰλυώδης σύστασις τῆς ἀκτῆς, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Νεάρχος, ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ἀναλλοίωτος. Ἡ „ἰχθυώδης” λίμνη *Κατάδεσβις* τοῦ Νεάρχου, εἶναι ἡ ἐλώδης λιμνοθάλασσα *Dorghistan*, ὅπου ὑπάρχει ἡ πόλις *Dorak*, κέντρον ἐμπορίου, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἔχουν εὐχαρίστους τρόπους καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι φιλόξενοι, ὅπως οἱ πρόγονοὶ των τῆς ἐποχῆς τοῦ Νεάρχου, μέχρι σημείου μάλιστα, ὅπως ἀναφέρει ὁ W. Tomaschek, ὥστε νὰ μὴ ζηλεύουν ἐὰν αἱ γυναῖκες των πα-

(¹) W. Tomaschek, σελίς 70.

(²) W. Wincent, Κεφ. Δ'.

ραδίδωνται εἰς τοὺς ξένους, τοὺς ὁποίους φιλοξενοῦν εἰς τὰς οἰκίας των.

Ὁ ἰλυώδης αἰγιαλός, κατὰ τὸν πλοῦν τοῦ ὁποίου συνήντησε τὰς περιγραφείσας ἀφαντάστους δυσχερείας ὁ Νεάρχος, εἶναι ὁ σήμερον ὀνομαζόμενος *Gobán*· εἰς αὐτὸν πλέων ὁ Thevenot, τὸ 1665¹ συνήντησε πασσάλους, ὅπως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Νεάρχου, ἐμπεπηγμένους εἰς τὸν βυθὸν καὶ ἐνδεικνυούσας τὸν διάπλουν, ὁ ὁποῖος καὶ σήμερον ἀκόμη παρουσιάζει μεγάλας δυσχερείας. Τέλος, τὸ τέρμα τοῦ θαλασσίου ταξιδίου, ἡ Διρίδωτις ἢ Τερηδὼν τῶν Βαβυλωνίων, εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἡύφράτου, ἔκειτο, κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Kempthorne, παρὰ τὸν σημερινὸν λιμένα *Sebel Sanam*.

Ὅταν μετὰ δύο καὶ πλέον χιλιάδας ἔτη, οἱ νεώτεροι θαλασσοπόροι καὶ ἐξερευνηταί, ἐταξείδευσαν εἰς τοὺς ἰδίους ἐκείνους τόπους, εἶχον ὡς μόνον ἐφόδιόν των καὶ βοήθημα τὸ ἡμερολόγιον τοῦ μεγάλου Κρητὸς θαλασσοπόρου.

Καὶ εἰς τὰς περιγραφὰς τὰς ὁποίας μᾶς ἀφήκαν καὶ τῶν ὁποίων μικρὰ μετέφερα ἐνταῦθα ἀποσπάσματα, ἔκδηλος ἀναφαίνεται ἡ ἐκτίμησις καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὴν αὐθεντικότητα καὶ τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ συγγραμματος τοῦ μεγάλου πρωτοπόρου, τὰ ἴχνη τοῦ ὁποίου, μετὰ τόσους αἰῶνας ἠκολούθησαν.

(¹) W. Tomaschek, σελίς 76

Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Η ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΕΑΡΧΟΝ

24^η Φεβρουαρίου 324

ΓΕΦΥΡΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΣΙΤΙΓΡΗΤΟΣ

147^η ημέρα

Τὴν 23ην Φεβρουαρίου ἐπέστρεψαν οἱ ὑπὸ τοῦ Νεάρχου ἀποσταλέντες ἀξιωματικοί, ἀναφέροντες, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὤριζεν ἡμέραν συναντήσεως στόλου καὶ στρατοῦ τὴν ἐπομένην καὶ σημεῖον συναντήσεως τὴν, ἐπὶ τοῦ Πασιτίγρητος, διὰ τὴν διάβασιν τῶν ἐξ Ἀνατολῶν ἐπιστρεφόντων στρατευμάτων, κατασκευασθεῖσαν γέφυραν.

Ὁ Νεάρχος ἔδωκεν ἀμέσως τὰς διαταγὰς τῆς προετοιμασίας, πρὸς ἀπόπλουν τοῦ στόλου τὴν αὐγὴν τῆς ἐπομένης.

Θορυβώδης ἀντήχει ἡ χαρὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἡ ἀνυπομονησία τῶν ἠύξανεν, ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τῆς συναντήσεως μὲ τοὺς φιλτάτους συμπολεμιστάς των, ἀπὸ τῶν ὁποίων πέντε σχεδὸν μηνῶν ἀπερίγραπτοι δοκιμασίαι καὶ κίνδυνοι τοὺς εἶχον χωρίσει.

Ὅταν, τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπομένης, ἐπλησίαζεν ὁ στόλος εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Πασιτίγρητος, παρουσίαζεν εἰκόνα πορείας θριάμβου. Οἱ ναῦται, εἶχον καταστολίσαι τὰ πλοῖα τῶν μεγαλοπρεπῶς. Γιρλάνδαι, ἀπὸ δάφνας καὶ μυρσίνας πλεγμένοι, ἐκόσμου περιφερικῶς τὰ πλοῖα, ἐπὶ δὲ τῶν ἰσθῶν στέφανοι ἐξ ἀνθέων ἐκρέμαντο καὶ ἐπὶ τῶν σχοινίων ἐκυμάτιζον πολύχρωμα ἑορτάσιμα σήματα. Αἱ σάλπιγγες τῶν πλοίων ἐτόνιζον θριαμβευτικὰ ἐμβατήρια

καὶ οἱ στρατιῶται παρατεταγμένοι, ἐν πολεμικῇ περιβολῇ εἰς τὰ καταστρώματα, προσέδιδον σοβαρὰν ἐπιβλητικότητα εἰς τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο σύνολον, ἐνῶ αἱ κῶπαι τῶν πλοίων, ἔπληττον ρυθμικῶς τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὰ παραγγέλματα τῶν κελευστῶν.

Ἐνθεν καὶ ἔνθεν τῆς μεγάλης γεφύρας τοῦ Πασιτίγρητος, ἡ ὁποία εἶχε μῆκος τριῶν περίπου σταδίων, ἦσαν παρατεταγμένοι λαμπρῶς, αἱ χιλιάδες τῶν πολεμιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ νικηταὶ τῆς Γεδρωσιανῆς ἐρήμου καὶ κατακτηταὶ τόσων χωρῶν στρατιῶται, ἀνέμενον νὰ ὑποδεχθοῦν, μὲ τὸν συγκινητικὸν ἐκεῖνον συναδελφικὸν χαιρετισμόν, τοῦ ὁποίου τὴν στοργικὴν συγκίνησιν ἐκ τῶν μακροχρονίων τελευταίων πολέμων μας γνωρίζει καὶ ἡ παροῦσα Ἑλληνικὴ γενεά, τοὺς νικητὰς τοῦ Ὁκεανοῦ συντρόφους των.

Πρώτη προσήγγισεν εἰς τὴν γέφυραν ἡ ναυαρχίς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὠχρὸς καὶ συγκεκνημένος, πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς στιγμῆς, ἀπεβιβάσθη ὁ Νέαρχος. Ὁ Ἀλέξανδρος, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν Σωματοφυλάκων του καὶ τῶν ἀνωτάτων τοῦ στρατοῦ βαθμούχων, εἶχεν ἤδη σπεύσει πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ γενναίου Ναυάρχου του καὶ πιστοῦ του φίλου. Ὁ μεγαλύτερος Στρατηλάτης καὶ μεγαλύτερος Ἐκπολιτιστῆς τῶν αἰώνων, ἐνηγκαλίσθη τὸν Μέγαν Θαλασσοπόρον, μὲ ὄλην τὴν στοργικὴν τρυφερότητα φίλου παιδικοῦ καὶ ὄλην τὴν εὐγνωμοσύνην ἱκανοποιηθέντος μονάρχου. Καὶ ἐνῶ βροντώδεις ἐξερρηγνύοντο αἱ ἐπευφημίαι τῶν χιλιάδων τοῦ στρατοῦ, οἱ ἀνώτατοι αὐτοῦ βαθμοῦχοι, ἡμιλλῶντο τίς πρῶτον νὰ θλίψῃ τὴν χεῖρα τοῦ γενναίου συντρόφου των καὶ τίς πρῶτον νὰ τοῦ ἀπευθύνη τὸν συγχαρητήριον λόγον. Ἀνάλογος ὑπῆρξεν ἡ ὑποδοχὴ τῶν ἀξιωματικῶν,

τῶν πληρωμάτων καὶ τῶν στρατιωτῶν σωμάτων τοῦ στόλου. Ἐν μέσῳ συνεχῶν ἐπευφημιῶν καὶ δακρύων ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς, συνεπληρώθη ἡ ἀποβίβασις πάντων.

Εἰς μεγάλην ἀκτίνα πέριξ τῆς γεφύρας τοῦ Πασιτίγρητος, ἦσαν ἤδη παρατεταγμένα αἱ χιλιάδες τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Καὶ τότε, τὴν μεγάλην αὐτὴν ἡμέραν τῆς 24ης Φεβρουαρίου τοῦ 324 π.Χ., εἰς τὸ μέσον τῆς γεφύρας ἐκείνης τοῦ Πασιτίγρητος, πρὸ τῆς ὁποίας ἐπέπρωτο νὰ συντελεσθῇ ἡ κοσμοϊστορικὴ συνάντησις στόλου καὶ στρατοῦ, ἐγένετο ἡ ἀπονομὴ τῆς ἀνωτάτης τιμητικῆς διακρίσεως εἰς τὸν Νέαρχον. Ὁ ἥρωας τῆς Μακεδονίας, ἀπένειμεν εἰς τὸν γενναῖον τῆς Κρήτης υἱόν, τὸν χρυσοῦν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀξίας στέφανον, ἐπιθέσας αὐτόν ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ναυάρχου του, ἐν μέσῳ τοῦ θριαμβευτικοῦ ἤχου τῶν τυμπάνων καὶ τῶν σαλπγγων καὶ τῶν συνεχῶν ἐπευφημιῶν τῶν χιλιάδων τοῦ στρατοῦ.

Τὴν ὥραίαν αὐτὴν ἡμέραν διεδέχθησαν ἄλλαι μεγαλοπρεπῶν τελετῶν, μὲ τὰς ὁποίας ἐπεσφραγίσθη ἡ ἐπιτυχία τῆς μεγάλης ἀποστολῆς καὶ ἡ εὐτυχῆς συνάντησις τοῦ νικηφόρου στόλου καὶ στρατοῦ. Ἐπιβλητικαὶ εὐχαριστήριοι θυσίαι πρὸς τοὺς θεοὺς ἐγένοντο, λαμπροὶ μουσικοὶ καὶ γυμνικοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ ἀπεράντου στρατοπέδου ἐδονεῖτο ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, ἄσματα, χοροὺς καὶ πανηγύρεις.

(¹) „... Ἐνθα καὶ χρυσοῦν στεφάνῳ στεφανοῦται ἐξ Ἀλεξάνδρου Νέαρχος“ (Ἄρχ. Ἀνάβ. ΜΒ΄. 9).

„... Alexander Nearchum aureis coronis donavit...“ (Curtius VI).

Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Νεάρχου, ἐν μέσῳ τῶν παλαιῶν στρατιωτῶν καὶ συμπολεμιστῶν του, ὑπῆρξε τόσον τιμητικὴ δι' αὐτόν, ὅσον καὶ ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἐνεφανίζετο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, οἱ στρατιῶται τὸν ἀνευφήμουν μὲ ἀσυγκράτητον ἐνθουσιασμόν καὶ τὸν ἔραινον μὲ ἄνθη καὶ πολυχρώμους ταινίας. Παρασυρόμενοι ὑπὸ θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης, παρουσιάζοντο καθ' ὀμάδας εἰς τὸν ἔνδοξον Ναύαρχον, τοῦ προσέφερον ἄνθη καὶ τὸν ἐστεφάνωνον μὲ δαφνίνους στεφάνους. Καὶ ἀπὸ τὰ ταπεινὰ αὐτὰ δῶρα τῶν γενναίων συμπολεμιστῶν του, ὁ ἔνδοξος Ναύαρχος ἡσθάνετο τὴν ἰδίαν ἱκανοποίησιν διὰ τὸ ἔργον του, ὅσῃν ἡσθάνθη καὶ ἀπὸ τὴν ἀπονομὴν τοῦ χρυσοῦ στεφάνου τοῦ βασιλέως.

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΤΑΞΕΙΔΙΟΥ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, ἐτελείωσε τὸ μνημειώδεις ταξείδιον τοῦ Νεάρχου. Ὁ μέγας Κρῆς, νεώτατος, εἰς ἡλικίαν 32 περίπου ἐτῶν, ἔφερεν εἰς πέρας τὸ μέγα τόλμημα, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε, πρὸ εἴκοσι τριῶν αἰώνων, ἤνοιξεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὸν νότιον ὠκεανόν. Ἀπητήθη χρόνος, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῶν Σούσων, ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἕξ ἡμερῶν, δηλαδὴ εἴκοσι καὶ μίᾳς ἑβδομάδων, κατὰ τὰς ὁποίας διηλύθη ἀπόστασις χιλίων τριακοσίων ὀκτώ περίπου ναυτικῶν μιλίων. Νεώτερα ἱστιοφόρα θὰ ἔκαμναν τὸ ταξείδιον αὐτὸ εἰς τρεῖς μόνον ἑβδομάδας. Ἀλλὰ ἡ διαφορὰ αὐτῆ, μακρὰν τοῦ νὰ μείωσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ πρώτου αὐτοῦ θαλασσοπόρου, τὴν αὐξάνει ἀπεναντίας, ἐν ὄψει τῶν ἀναριθμητῶν κινδύ-

νων και ἐμποδίων, ποῦ εἶχε νά κατανικήσῃ καὶ ὑπερπηδήσῃ. Πλοῖα ἀσθενοῦς κατασκευῆς, μὲ πληρώματα συνηθισμένα μόνον εἰς βραχεῖς καὶ εὐκόλους ἀκτοπλοΐας, προμήθειαι περιοριζόμεναι εἰς ὅσας ἠδύνατο νά προσφέρῃ ἄγνωστος καὶ ἔρημος ἀκτὴ, στέρησις ὅλων τῶν ἀναγκαίων δι' ἀνάπαυσιν καὶ ὕπνον ἐπὶ τῶν πλοίων, ἔλλειψις πιλότων, πλὴν ἐκείνων, ποῦ ἠτύχησαν νά συναντήσουν κατὰ τύχην εἰς τὴν ἀκτὴν, καμμία βεβαιότης, ὅτι ἄλλα πλοῖα εἶχον ἐπιχειρήσει νά ταξειδεύσουν εἰς τὰς θαλάσσας ἐκεῖνας, καμμία πληροφορία ἂν ἡ θάλασσα ἦτο πλεῦσιμος καὶ τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ τὰς πολλαπλὰς πηγὰς τὰς ὁποίας οἱ μεταγενέστεροι θαλασσοπόροι, ἐκτός τῶν ὕλικῶν ἀνέσεων, εὐρίσκουν εἰς τὰ γεωμετρικὰ καὶ φυσικὰ ὄργανά των, εἰς τὴν πείραν των, ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς τὴν πληθὺν ἐκείνην τῶν γνώσεων, τῶν βασιζομένων, εἴτε ἐπὶ τῆς πράξεως, εἴτε ἐπὶ τῆς θεωρίας καὶ τῶν ὁποίων ὁ θησαυρὸς τοὺς συνοδεύει εἰς τὰ ταξειδιά των. Αὐτὰ ὑπῆρξαν τὰ πολυάριθμα μειονεκτήματα, παρὰ τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Νεάρχου, ἐτόλμησαν νά ἐμπιστευθοῦν εἰς τὸ ἄγνωστον τοῦ ὠκεανοῦ.

Ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς William Wincent, ἐπιλογίζει τὸ ταξειδιον τοῦ Νεάρχου, μὲ τοὺς ἐξῆς θαυμασίους λόγους, τοὺς ὁποίους μετὰ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας μεταφέρει: „*Ἐάν, λέγει, ὁ σκοπὸς τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀποστολῆς ἐξεπληρώθῃ, ἐάν ἡ ἀναληφθεῖσα μεγάλη ἐπιχειρήσις ἦχθῃ εἰς αἴσιον πέρας, δὲν εἶναι τὸ μῆκος τῆς διαδρομῆς, τὸ ὁποῖον δύναται νά ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου τὰ πρωτεῖα ἐπὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Νεάρχου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν γενομένων ἀνακαλύψεων ὑπὸ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου εἶναι ἴσης ἀξίας καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν Ἰνδιῶν ἐξισοῦται μὲ*

τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀμερικῆς. Ἐὰν ἐξ ἄλλου τὸ κέντρον τῆς μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας, τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγκαθιδρυθὲν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ παραμείναν ὡς τοιοῦτόν ἐπὶ εἴκοσι καὶ πλέον αἰῶνας, μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἀτμοῦ, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν εἰς τοὺς Πορογάλλους ὀφειλομένων ἀνακαλύψεων, ὁ Νεάρχος ὁμοῦ ἀπομένει πάντοτε ὁ πρῶτος ναυτικὸς συγγραφεὺς καὶ ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῶν ἐπιτυχιῶν τῶν ἐπιτευχθεισῶν ὑπὸ πάντων τῶν μετ' αὐτὸν ἐλθόντων θαλασσοπόρων. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, ἐπιλέγει ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς, δὲν πρέπει νὰ θεωρῶμεν καὶ τὸν Χριστόφορον Κολόμβον καὶ τὸν Βάσκον δὲ Γάμα, εἰμὴ ὡς αὐθεντικοὺς μαθητὰς τοῦ περιφήμου Ναυάρχου τοῦ Ἀλεξάνδρου'.

Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς τόσον ἐκτεταμένης ἀκτῆς δὲν εἶχεν ἐπιχειρήσει τὸν πλοῦν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Τὸ ὄνομα Ἰνδὸς εἶχεν ὄριον τὸν Ἀραβιν ποταμὸν καὶ τὰ Ἰνδικὰ ἦθη τὸ ὄριον τῶν Ὠρειτῶν, εἰς τὸ ἀκρωτήριον Μάλανα· αὐτὸ εἶναι ἀλάθητος ἔνδειξις, ὅτι κανὲν ἐμπόριον τῶν Ἰνδιῶν δὲν μετεφέρθη μακρύτερον ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν. Οἱ ἰθαγενεῖς Ἀραβίται, Ὠρεῖται ἢ Ἰχθυοφάγοι, ἐλαχίστας εἶχον πρωτογόνους λέμβους πρὸς ἀλιεῖαν, οἱ δὲ Πέρσαι δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ θαλασσοπόροι· τοιαύτη συνεπὼς ἀπόπειρα ἀπὸ Ἰνδοῦ μέχρι Εὐφράτου δὲν εἶχεν ἐπιχειρηθῆ ἀκόμη. Καὶ καθὼς τὸ ταξίδιον αὐτὸ τοῦ Νεάρχου εἶναι ὁ πρῶτος κρίκος τῆς ἀλύσου τῆς συγκοινωνίας, ἢ ὅποια ἐγκαθίσταται μεταξὺ Ἰνδιῶν καὶ Εὐρώπης, εἰς τὸν Νεάρχον ἐπίσης πρέπει νὰ ἀποδοθῆ ὅλη ἡ τιμὴ, ἢ ἀξία καὶ ἡ δόξα ὡς εἰς ἀρχηγὸν τῆς πρώτης εἰς τὸν κόσμον ἀναληφθείσης τοιούτου εἴδους ἐπιχειρήσεως. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Νεάρχου εἶναι τὸ ἀρχαιότερον καὶ αὐθεντι-

κώτερον ἡμερολόγιον πλοίου, ὁ πρόγονος ὄλων τῶν μεταγενεστέρων τοιούτων ἡμερολογίων, τὸ δὲ ταξειδιόν του, τὸ πρῶτον, μεγάλης σημασίας, διὰ τὸν κόσμον ὀλόκληρον.

Ἡ ἰδέα, πρὶν γίνεαι πρᾶγμα, εἶναι μόνον ὄνειρον, φάσμα, παίγνιον τῆς ἐξημμένης φαντασίας· μόνον διὰ τοῦ ἐκτελοῦντος αὐτὴν λαμβάνει μορφήν, σάρκα καὶ ὄστα, τὸν παλμὸν ἰδιαιτέρας κινήσεως καὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐνεργείας τῆς· προσκρούουσα δέ, ὡς ἐκ τῶν συνθηκῶν καὶ ἀντιδράσεων τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, εἰς νέους ἐκάστοτε περιορισμοὺς καὶ ἐμπόδια, παρέχει σαφεστέρας τὰς φάσεις τῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἀδυναμιῶν αὐτῆς καὶ ἀναδεικνύει ἐναργέστερον τὰ προσόντα καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐκτελοῦντος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἢ ἐπιτυχία τῆς μεγάλης ἀποστολῆς θὰ παραμείνη ὡς ἐν αἰώνιον μνημεῖον δόξης διὰ τὸν Νέαρχον. Ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες, χάρις εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν θαλασσοπόρον μας, ἀριθμοῦμεν, εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μεγαλουργημάτων μας, καὶ τὴν ὥραιαν αὐτὴν σελίδα πολιτισμοῦ καὶ δόξης, ἀπὸ ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν, τὰ σήμερον κρατοῦντα τὰ σκῆπτρα τοῦ πολιτισμοῦ ἔθνη τῆς γῆς, δὲν εὐρίσκοντο σχεδὸν ἀκόμη οὐδὲ εἰς τὸ λυκαυγὲς τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς των.

Καὶ δὲν ὑπάρχει ὥραιότερος ἔπαινος διὰ τὸν γενναῖον Ναύαρχον, ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ ἐγκλείουσι αἱ ὀλίγοι, ἀλλὰ μεγάλα ἐν τῇ ἀπλότητί των λέξεις, τὰς ὁποίας τοῦ ἀφιερῶνει ὁ ὀλιγόλογος ἱστορικός του: „ΟΥΤΩ ΜΕΝ ΑΠΕΣΣΩΘΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ, ΕΚ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥ ΤΩΝ ΕΚΒΟΛΕΩΝ ΟΡΜΗΘΕΙΣ Ο ΣΤΡΑΤΟΣ“.

(1) Ἄρριανου Ἰνδική ΜΒ'.

ΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙΣ ΓΑΜΗΛΙΟΙ ΤΕΛΕΤΑΙ ΤΩΝ ΣΟΥΣΩΝ

Μετά τὸ πέρασ τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀγώνων πρὸ τῆς γεφύρας τοῦ Πασιτίγρητος, ὁ στρατὸς, διαιρεθεὶς εἰς τρεῖς φάλαγγας, κατηυθύνθη πρὸς τὰ Σούσα. Τῆς μιᾶς φάλαγγος ἡγεῖτο ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπὶ κεφαλῆς ὀλοκλήρου τοῦ ἵππικου, τῶν ψιλῶν πεζῶν καὶ τῶν Κρητῶν τοξοτῶν, τῆς δευτέρας ὁ Ἡφαιστίων, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ, τῶν ἐλεφάντων καὶ τῶν μεταγωγικῶν καὶ τῆς τρίτης, ἀποτελουμένης ἀπὸ τὸ ναυτικόν, ὁ Νέαρχος, ὁ ὁποῖος ἀνέπλευσε τὸν Πασιτίγρητα μέχρι Σούσων.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 324 π.Χ., στρατὸς καὶ ναυτικόν, ἠνώθη πάλιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν μέσα, εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν χαρᾶς καὶ πανηγύρεως.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ταξειδίου τοῦ Νεάρχου εἶχεν ἐξεγείρει τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, προσθέσαν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν κοσμοκρατορίαν του τὰς βλέψεις μιᾶς ἀπεριορίστου θαλασσοκρατορίας. Ἀλλὰ πρὶν ἢ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ νέον τεράστιον σχέδιόν του, τὸ ὁποῖον ἐκτίθεται ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος καὶ τοῦ ὁποίου, δυστυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὁ θάνατος τοῦ μεγίστου τῶν βασιλέων τῆς, ἠμπόδισε τὴν ἐκτέλεσιν, ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ μεγαλοπρεπεῖς τελετὰς εἰς τὰ Σούσα, τὰς τελετὰς ἐκείνας τὰς ὁποίας ὁ Γερμανὸς ἱστορικὸς Droysen ὀνομάζει „*θαυμασίας καὶ μοναδικὰς κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας*“.¹

(¹) Droysen „Geschichte des Hellenismus“.

Εἰς τὸ ἔξοχον καὶ μεγαλεπήβολον πνεῦμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, τίποτε δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσει καλύτερον τὸν μεγάλον σκοπὸν τῆς πολιτικῆς του, τὴν στενὴν δηλαδὴ ἔνωσιν τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν Ἀσίαν, ὅσον ἓνα εὐρὺ ρεῦμα ἐπιμιξιῶν μεταξὺ τῶν ἐπιλέκτων ἐκπροσώπων τῶν δύο φύλων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν, δίδων πρῶτος τὸ παράδειγμα, νὰ νυμφευθῇ τὴν πρεσβυτέραν κόρην τοῦ Δαρείου, τὴν Στάτειραν, πείσας συγχρόνως τοὺς προσφιλεστέρους ἐκ τῶν συντρόφων του, νὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμά του. Ὑπεσχέθη ἐπίσης νὰ προστατεύσῃ παντοιοτρόπως ὄσους ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν πράξουν τὸ αὐτό, προικίζων συγχρόνως βασιλικῶς τὰς συζύγους των. Ἐξηλείφετο οὕτω, διὰ τοῦ ἱεροῦ τοῦ γάμου δεσμοῦ, πᾶσα διαίρεσις μεταξὺ νικητῶν καὶ ἠττημένων. Διὰ τῆς τελετῆς συνεπῶς αὐτῆς ἔμελλε συμβολικῶς νὰ τελεσθῇ ἡ συγχώνευσις τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ λάβῃ ὑπόστασιν ἡ μιξελληνικὴ ἰδέα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ μέγας βασιλεὺς διέβλεπε τὴν δύναμιν καὶ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτοκρατορίας του. Ἡ ἰδέα ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν πηγὴν τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἐγένετο ἡ ἀπωτέρα ἀλλὰ καὶ μοναδικὴ ἀφορμὴ δύο τεραστίων, ταυτοχρόνων σχεδόν, ἱστορικῶν γεγονότων: τῆς μετὰ ἕξ αἰῶνας καταλύσεως τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὑποταγῆς αὐτῆς εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, καὶ τῆς ἀνά τὸν κόσμον ὀλόκληρον ἐξαπλώσεως τῆς γλυκείας θρησκείας τοῦ Ναζωραίου.

Καὶ ἤρχισαν αἱ παρασκευαὶ τῆς μεγάλης αὐτῆς τελετῆς. Πυκνοὶ ἔφθαναν εἰς τὰ Σοῦσα οἱ λαμπροὶ προσκεκλημένοι τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἀκολουθίας των. Στρατηγοὶ καὶ σατράπαι,

ἡγεμόνες καὶ μεγιστάνες τῆς Ἀσίας, βασιλεῖς καὶ φύλαρχοι τῶν Ἰνδιῶν μὲ τὴν πομπώδη μεγαλοπρέπειάν των, ἐπίσημοι ξένοι ἐκ τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς γῆς, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, ποιηταὶ καὶ μουσικοί, ρήτορες καὶ φιλόσοφοι, ὑποκριταὶ τραγικοὶ καὶ κωμικοὶ ἐκ τῆς Ἰωνίας, τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ραψῶδοι καὶ θαυματοποιοὶ συνέρρεον πανταχόθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνος βασιλέως. Ἡ Δύσις καὶ ἡ Ἀνατολὴ ἀνεμιγνύοντο, ἀμιλλώμεναι εἰς αἴγλην καὶ λαμπρότητα ἐμφανίσεως. Τὰ Σοῦσα ἔζων μέσα εἰς ὄνειρον πανηγύρεως Ὀλυμπιακῆς.

Διὰ τὴν ἐπίσημον μεγαλοπρέπειαν, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἐτελοῦντο οἱ συμβολικοὶ γάμοι τῶν δύο κόσμων, κατεσκευάσθη τερασία πολυτελεστάτη σκηνή, περιμέτρου τεσσάρων σταδίων. Ἡ διακόσμησις τῆς σκηνῆς αὐτῆς ἦτο ἀφθάστου λαμπρότητος. Ὁ μεγαλοπρεπῆς θόλος τῆς ὑπεβαστάζετο ὑπὸ πεντήκοντα χρυσοποικίλων καὶ ἀργυροποικίλων, καταστίκτων ὑπὸ πολυτίμων λίθων κίωνων, δέκα μέτρων ὕψους, ἐνῶ ὀλόκληρον τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς, ἀπὸ τῶν κρᾶσπέδων μέχρι τοῦ θόλου, ἦτο ἐπενδεδυμένον ὑπὸ χρυσοῦφάντων ποικιλοχρῶμων ὑφασμάτων, κατακεντήτων ἀπὸ ἐξόχους καὶ καλλιτεχνικὰς ἀναπαραστάσεις ἀπὸ κανόνων δὲ ἐπαργύρων καὶ ἐπιχρύσων ἐκρέμαντο, κατὰ διαστήματα, πολῦτιμα παραπετάσματα, ἀριστουργήματα τῆς τέχνης τῆς Ἀνατολῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν κεντημένα πολύχρωμα σχέδια, παραστάσεις καὶ τοπία, ἀφθάστου τελειότητος.

Εἰς τὸ μέσον τῆς μεγαλοπρεποῦς σκηνῆς εὐρίσκετο ἡ μακρὰ τοῦ γαμηλοῦ συμποσίου τράπεζα καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτήν, ἔναντι τοῦ κέντρου τῆς τραπέζης, ἡ χρυσοῦ κλίνη τοῦ βασιλέως, ἐκατέρω-

θεν δ³ αὐτῆς αἱ ἑκατὸν ἀργυραὶ κλῖναι τῶν νυμφίων.¹ Ἀπέναντι τῶν κλινῶν, ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τῆς τραπέζης, ἦσαν τοποθετημένοι αἱ ἔδραι τῶν ἐπισήμων κεκλημένων τοῦ βασιλέως. Κύκλω τῆς σκηνῆς, ἐν τῇ αὐλῇ, ἦσαν αἱ τράπεζαι διὰ τοὺς ἄλλους συρρεύσαντας ἐκλεκτοὺς ξένους καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ καὶ μετ' αὐτούς, εἰς μεγίστην γύρω τῆς βασιλικῆς σκηνῆς ἀκτῖνα, αἱ προωρισμένοι διὰ τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ναύτας τράπεζαι. Εἰς ἑννέα χιλιάδας ἀνήρχοντο οἱ, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς σκηνῆς, ξένοι τοῦ βασιλέως.

Ἡ μεγαλοπρεπὴς αὐτῇ τελετῇ διεξάγεται μὲ στρατιωτικὴν πράγματι πειθαρχίαν καὶ τάξιν.² Ὅμας σαλπικτῶν τοῦ στρατοῦ ἔδωκεν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς σκηνῆς, διὰ σαλπίσματος τὸ σύνθημα τῆς ἐνάρξεως τῆς ἑορτῆς καὶ πάντες κατέλαβον τὰς ἐκ τῶν προτέρων ὀρισθείσας εἰς αὐτοὺς θέσεις. Νέον σάλπισμα ἐξήγγειλεν εἰς πάντας, ὅτι ὁ βασιλεὺς σπένδει πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ πάντες οἱ κεκλημένοι ξένοι ἔσπεισαν μετ' αὐτοῦ, ἕκαστος ἀπὸ χρυσοῦς φιάλης, τὴν ὅποιαν ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως, ὡς δῶρον, διὰ τὴν ἑορτήν. Μετὰ τὰς σπονδὰς ἕτερον σάλπισμα δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἐπισήμου στιγμῆς τῆς εἰσόδου εἰς τὴν βασιλικὴν

(¹) „Ἡ μὲν βασιλέως κλίνη χρυσοῦ, αἱ δ' ἑκατέρωθεν ἀργυροπόδες, ἐφ' ὧν οἱ ἄμφ' αὐτὸν εἵταιροι ἐκάθηντο...“ (Ἀριστόβουλος).

(²) Τὴν περιγραφὴν τῶν γαμηλίων τελετῶν τῶν Σούσων ἠρῶσθη ἐκ τῶν περιωρισμένων ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀριστοβούλου (παρ' Ἀρριανῶ Ἀνάβ. Ζ, 4) τοῦ Χάρητος (ἀπόσπ. 16 παρ' Ἀθηναίῳ IB) καὶ τοῦ Φυλάρχου (ἀπόσπ. 42 παρ' Αἰλιανῶ Η', 7) καὶ ἐκ τῶν: Διόδωρ. (IZ' 107), Πλουτ. (Ἀλεξ. Ο'), Curt. (IV, 5) καὶ Justini (XIII, 10).

σκηνήν τῆς λαμπρᾶς φάλαγγος τῶν καλυπτροφόρων, κατὰ τὸ περσικὸν ἔθιμον, νυμφῶν. Ἡ εἴσοδος τῶν νυμφῶν ἦτο συγκινητικὸν θέαμα ὠραιότητος, ρυθμοῦ καὶ ἀρμονίας. Ἐπὶ κεφαλῆς βαδίζουσι αἱ δύο θυγατέρες τοῦ Δαρείου, Στάτειρα καὶ Δρύπετις.

Μεταξὺ τῶν προνομιούχων παρθένων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαμε τὴν ἐκλογὴν του, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τὸ μέλλον τῆς αὐτοκρατορίας του, αἱ βασιλικαὶ αὐταὶ πριγκίπισσαι ἀποτελοῦν τὰ πρωτεύοντα πρόσωπα. Μετ' αὐτὰς ἀκολουθοῦν, ἀνὰ δύο, αἱ λοιπαὶ ὠραῖαι εὐγενεῖς καὶ ἐκλεκταὶ νύμφαι. Ὑπὸ τοὺς χαρμοσύνους ἤχους τῆς μουσικῆς, ὁμοιάζουσα πρὸς μακρὰν κινουμένην ἀνθοδέσμη, προχωρεῖ ἡ νυμφικὴ συνοδεία. Νομίζει κανεὶς, ὅτι τὴν μεγαλοπρεπῆ σκηνήν ἐδρόσισε κύμα ἑαρινῆς γοητείας. Ὅταν ἡ νυμφικὴ φάλαγγ ἐφθασεν εἰς τὴν τράπεζαν, ἐκάστη νύμφη ἀπεχωρίσθη αὐτῆς καὶ κατευθυνθεῖσα πρὸς τὸν σύζυγον διὰ τὸν ὅποιον προωρίζετο ἐκάθησε παρ' αὐτόν. Ἡ Στάτειρα ἐκάθησε παρὰ τὸν Ἀλέξανδρον, ἡ Δρύπετις παρὰ τὸν Ἡφαιστίωνα, ἡ Ἀμαστρίς, κόρη τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Δαρείου Ὁξυάθρου παρὰ τὸν Κράτερον. Ἡ δευτερότοκος θυγάτηρ τοῦ Ἀτροπάτου, ἡγεμόνος τῆς Μηδίας, παρὰ τὸν Περδίκαν, ἡ Ἀρτακάμα, κόρη τοῦ Ἀρταβάζου, παρὰ τὸν Πτολεμαῖον, ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Ἀρτωνίς παρὰ τὸν Εὐμένην καὶ ἡ ἐγγονὴ τοῦ Ἀρταβάζου παρὰ τὸν Νέαρχον. Ἡ πρώτη θυγάτηρ τοῦ Ἀρταβάζου Βαρσίνη, ἐκ πατρὸς δισεγγονὴ τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ χήρα τοῦ Ροδίου Μέντορος, ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀνεπίσημος σύζυγος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἦτο εὐρυτάτης μορφώσεως καὶ διετέλεσε πιστὴ σύντροφος τοῦ βασιλέως, ἐκ τῆς ὁποίας μάλιστα οὗτος εἶχε γεννήσει υἱόν, τὸν Ἡρακλέα· ἡ

Βαρσίνη αυτή, εἶχεν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου της τρεῖς θυγατέρας καὶ ἐκ τούτων ὁ Ἀλεξάνδρος, τὴν ὠραιοτάτην πρεσβυτέραν, τὴν ὁποῖαν ἰδιαιτέρως ἠγάπα καὶ ἐξετίμα, ἔδωσεν εἰς τὸν Νεάρχον.

Τὸν γάμον αὐτὸν τοῦ Νεάρχου, κρίνων ἀπὸ ἀπόψεως σκοπιμότητος πολιτικῆς, ὁ Γάλλος συγγραφεὺς G. Radet, γράφει: „*Μεταξὺ τῶν ἰδιαιτέρων φίλων τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς ἑξ' ἐκείνων οἱ ὁποῖοι φαίνονται καλύτερον τῶν ἄλλων προωρισμένοι νὰ προαγάγουν τὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως εἶναι ὁ Νεάρχος ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν κόρην τοῦ Ροδίου Μέντορος καὶ τῆς δισηγονῆς τοῦ Ἀρταξέρξου Βαρσίνης. Ἐπειδὴ ἡ τελευταία αὐτὴ εἶχε διατελέσει ἐπὶ μακρὸν εἶδος μοργανατικῆς συζύγου τοῦ βασιλέως, ἀποκτήσασα νῖδον μετ' αὐτοῦ, ὁ Νεάρχος γίνεται τρόπον τινα γαμβρὸς τοῦ βασιλέως του, ὅπως καὶ ὁ Ἡφαιστίων σύγγαμβρος αὐτοῦ. Τὸ ἐπιτελεῖον τῶν ἐταίρων τείνει νὰ σχηματίσῃ μίαν καὶ μόνην οἰκογένειαν, συγκεντρωμένην γύρω τοῦ ἀρχηγοῦ του*”.¹

Ἡ Ἄπαμα, κόρη τοῦ γενναίου ἀντιπάλου τοῦ Ἀλεξάνδρου, Σπιταμένους, τοῦ ἠρωϊκοῦ ὑπερασπιστοῦ τῆς Σογδιανῆς, τοῦ τελευταίου αὐτοῦ προπυργίου τῆς Περσικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐκάθησε παρὰ τὸν Σέλευκον καὶ αἱ ἄλλαι μὲ τὴν σειρὰν των, παρὰ τὸν ἴδιον ἐκάστη σύζυγον.

Κατόπιν αἱ νύμφαι ἀφαιροῦν τὰς καλύπτρας των καὶ, δίδοντας πρώτου τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸ παράδειγμα, ἀνταλάσσουν μὲ τοὺς συζύγους των τὸν νυμφικὸν ἀσπασμόν.

Ὁ ἱερός συζυγικὸς δεσμός, ὁ ὁποῖος σφυρη-

(¹) G. Radet, „Alexandre le Grand”, σελὶς 346.

λατεῖται οὕτω εἰς τὰ Σοῦσα, μεταξύ τῶν δη-
μιουργῶν τῆς νέας Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, γεν-
ναίων στρατηγῶν καὶ τοῦ ἄνθους τῆς εὐγενείας τῆς
χώρας, συνδέει μεταξύ των δύο λαμπρὰς ἰδιότητος,
τῆς ἀνδρείας καὶ τοῦ κάλλους καὶ ὁ μέγας ὑμῆναιος
τῶν Σούσων γρανιτῶνει τὴν Ἑλληνικὴν κατάκτη-
σιν. Συνενώνων μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ στρατοῦ
του, τὰς ἐκλεκτὰς ἐκπροσώπους τῆς Περσικῆς ἀρι-
στοκρατίας, ὁ μέγας βασιλεὺς, θέλει νὰ διαιωνίσῃ
τὰς ἐπιτυχίας τοῦ καταπληκτικοῦ πεπρωμένου του.

Ἐκτὸς τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ βασιλέως,
ὄγδοῆκοντα ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ νυμφεύονται θυ-
γατέρας εὐγενῶν Περσῶν καὶ Μήδων, πλέον δὲ τῶν
δέκα χιλιάδων στρατιωτῶν νυμφεύονται ἐπίσης νεα-
ρὰς Ἀσιάτιδας.

Ὅλοι οἱ γάμοι αὐτοὶ ἔγιναν τὴν ἰδίαν ἡμέραν
καὶ ὥραν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, μὲ τὴν συνήθη γεν-
ναιοδωρίαν του, ἐπροίκισεν ὅλας τὰς νύμφας, ἔδω-
σε δὲ εἰς τοὺς νεονύμφους δῶρα, πράγματι βασιλικά
καὶ ἐφρόντισεν, ὡς ἀληθῆς πατὴρ, ἰδιαιτέρως διὰ
τὰς ὀρφανὰς νύμφας. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, εἰς ἀνά-
μνησιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ γεγονότος, ὁ Ἀλέξαν-
δρος ἐπλήρωσεν ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου του ταμείου ὅλα
τὰ παντὸς εἴδους χρῆμα τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ
του, ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, ἀνερχόμενα εἰς τὸ
τεράστιον ποσὸν τῶν 20.000 ταλάντων,¹ ἧτοι περί-
που 200.000.000 σημερινῶν δραχμῶν.

Αἱ πλεῖσταί τῶν εὐγενῶν αὐτῶν Περσίδων ἐφά-
νησαν ἀντάξιαί σύντροφοὶ τῶν ἡρωϊκῶν συζύγων
των. Μερικαὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν κατέλαβον τιμητι-

(¹) Ἀρριαν. Ἀνάβ. Ζ', 5.

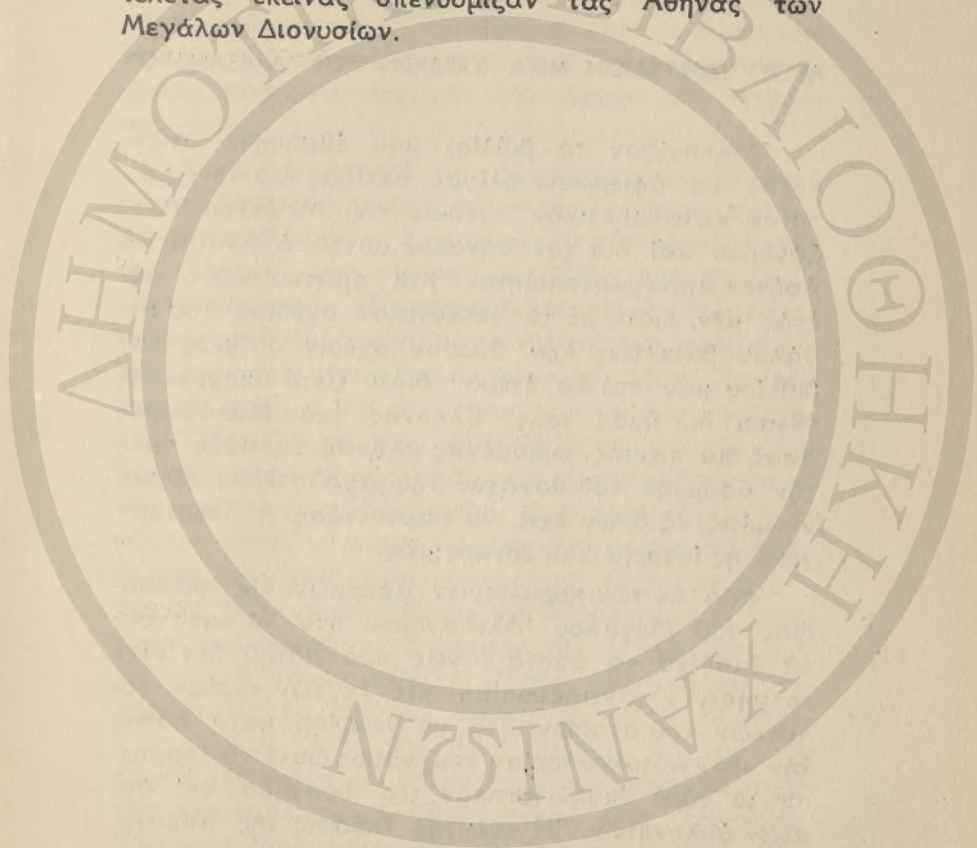
κὴν θέσιν εἰς τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας, ὅπως ἡ σύζυγος τοῦ Κρατέρου Ἄμαστρις, ἡ ὁποία διεδραμάτισε σημαίνοντα ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Διαδόχων καὶ πρὸ πάντων ἡ σύζυγος τοῦ Σελεύκου Ἄπαμα, ἡ προμήτωρ τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν, τιμηθεῖσα μὲ θείας τιμᾶς καὶ πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας, Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας, ὠνομάσθησαν μὲ τὴν ὀνομασίαν Ἀπάμεια.

Ἐπὶ πέντε ἡμέρας διήρκεσαν αἱ ἀλλεπάλληλοι ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις τῶν Σούσων. Ἐπεδόθησαν εἰς τὸν βασιλέα παρὰ τῶν ξένων πρεσβειῶν, παρὰ τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους καὶ παρὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ συμμάχων, ἄπειρα πολύτιμα γαμήλια δῶρα· μόνον οἱ εἰς αὐτὸν ἐπιδοθέντες χρυσοὶ στέφανοι ἦσαν ἀξίας δέκα πέντε χιλιάδων ταλάντων.

Εὐωχίαι καὶ φαιδρὰ συμπόσια, πομπαὶ ἐπιβλητικαί, ποικίλα θεάματα καὶ παντοῖαι διασκεδάσεις ἐπλήρωσαν τὰς ἡμέρας αὐτάς. Τὸ ἀπέραντον στρατόπεδον ἦτο πλήρες χαρᾶς καὶ θορυβώδους εὐθυμίας. Ραψῶδοι καὶ μουσικοί, αἰδοὶ καὶ χορεύτριαι, ἐκ τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἡμιλλῶντο εἰς τέχνην καὶ ἐκτέλεσιν, ὑπὸ τοὺς ἦχους τῆς ἄρπας, τῆς λύρας, τῆς κιθάρας καὶ τοῦ αὐλοῦ, ἐνῶ περαιτέρω μάγοι καὶ ἵπποδρόμοι Πέρσαι καὶ σχοινοβάται καὶ θαυμαστοποιοὶ Ἰνδοί, καταπληκτικῆς δεξιότητος, διεσκέδαζον τὰ πλήθη τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν κεκλημένων μὲ τὰς ὑπαιθρίους παραστάσεις των.

Μεγαλυτέρας ἀξίας ἦσαν αἱ θεατρικαὶ παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν πρὸς τιμὴν τῶν διακεκριμένων ξένων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ εἰς τὰς ὁ-

ποίας ἔλαβον μέρος περίφημοι ὑποκριταί, οἱ δραματικοὶ Ἄθηνόδωρος καὶ Θεσσαλὸς καὶ οἱ κωμικοὶ Λύκων, Ἄριστων καὶ Φορμίων. Οὕτω καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὑψηλοτέρας τέχνης, τὰ Σοῦσα κατὰ τὰς τελετὰς ἐκείνας ὑπενθύμιζαν τὰς Ἀθήνας τῶν Μεγάλων Διονυσίων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Α) ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΜΕΓΑ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ἐπιλογίζων τὸ βιβλίον μου, ἐθεώρησα ἀναγκαῖον νὰ ἀφιερῶσω ὀλίγας σελίδας διὰ τὸ τελευταῖον καταπληκτικὸν σχέδιον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος τὸ ἀφῆκεν ἀπραγματοποίητον. Καὶ πράττω τοῦτο, ἀφ' ἑνὸς μὲν, διότι μὲ τὸ τελευταῖον σχέδιον τοῦ μεγάλου βασιλέως ἔχει ἄμεσον σχέσιν ὁ ἥρωσ τοῦ βιβλίου μου καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι εἶναι ὑποχρέωσις ἔθνικῆ δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, νὰ διαλύσωμεν ἅπαξ διὰ παντός, ὠρισμένας πλάνας σχετικὰς πρὸς τὴν ἀφορμὴν τοῦ θανάτου τῆς μεγαλυτέρας φυσιογνωμίας, ἐξ ὧων ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἡ ὑπερτριχιλιετὴς ἱστορία τοῦ ἔθνους μας.

Μία ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀφορμῶν τῆς φιλοδοξίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἦτο νὰ κατανικᾷ τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα κανεὶς πρὸ αὐτοῦ δὲν εἶχε τολμήσει ν' ἀντιμετωπίσῃ· εἶς ἐκ τῶν κυρίων πολιτικῶν του σκοπῶν, ἦτο νὰ γνωρίσῃ κατὰ βάθος τὴν νέαν αὐτοκρατορίαν του, οὕτως ὥστε νὰ ἐδραιώσῃ τὸ εὐρὺ ἐκπολιτιστικὸν του σύστημα ἐπὶ βάσεων ἀκλονήτων. Ἡ εὐτυχὴς ἔκβασις τῆς ἀποστολῆς τοῦ Νεάρχου δὲν τὸν ἄφησε τίποτε νὰ ἐπιθυμήσῃ, ὑπὸ τὴν διπλὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Ἀλλὰ ἡ ἐπιτυχία ἀκριβῶς αὐτῇ, ἡ ὁποία ἔσπευε τὴν προσπάθειαν τοῦ γενναίου Ναυάρχου του, ὠθεῖ τὸ

ἀνήσυχον καὶ μεγαλεπήβολον ἐκεῖνο πνεῦμα πρὸς νέους ὀρίζοντας, γεννᾶ τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν νέων ἀνακαλύψεων καὶ κατακτήσεων καὶ κάμνει ὥστε νὰ προβάλῃ φωτεινὴ ἢ σύλληψις ἑνὸς καταπληκτικοῦ σχεδίου, τῆς ἰδρύσεως μιᾶς τεραστίας Ἑλληνικῆς κοσμοκρατορίας, σχεδίου, τὸ ὁποῖον, δυστυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐσταμάτησεν ὁ θάνατος τοῦ μεγάλου βασιλέως τῆς, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκτελέσεώς του.

Μετὰ τὰς γαμηλίους τελετὰς τῶν Σούσων, ὁ μέγας βασιλεὺς, ἀποφασίσας τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου σχεδίου του, ἤρχισε τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ στρατοῦ του Ἡδη, πρὸ τῆς Ἰνδικῆς ἐκστρατείας, εἶχε δώσει διαταγὰς εἰς τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς σατράπας τῆς αὐτοκρατορίας του νὰ στρατολογήσουν τριάκοντα χιλιάδας, ἐκ τῶν ρωμαλεωτέρων καὶ ὑγιεινέων νέων τῆς περιοχῆς των. Ὡφείλον νὰ τοὺς ἐκπαιδεύσουν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ τοὺς ἐκγυμνάσουν κατὰ τὸν τρόπον τὸν Ἑλληνικόν. Διὰ τὸν Ἀλέξανδρον οἱ νέοι αὐτοί, εὐγενεοὺς πάντες καταγωγῆς, θὰ ἦσαν ὄμηροι καὶ στρατιῶται συγχρόνως. Ὅταν, μετὰ τεσσάρων ἐτῶν προπαιδεύσιν καὶ ἐκγύμνασιν οἱ στρατηγοὶ καὶ σατράπαι ἀνέφερον, ὅτι οἱ νέοι αὐτοὶ ἦσαν κατὰ πάντα ἔτοιμοι, ἐδόθη διαταγὴ νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὰ Σοῦσα. Φθάσαντες ἐκεῖ, οἱ στρατιῶται αὐτοί, ὅλοι τῆς ἰδίας ἡλικίας καὶ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος, στρατοπεδεύουν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πρωτεύουσας. Ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς ἐπιθεωρεῖ. Ὅμιλοῦν θαυμασίως τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὁ ὄπλισμός των εἶναι Ἑλληνικός· ἀντὶ τοῦ βαρβαρικοῦ ἀκοντίου, ἢ σάρισσα, τὴν ὁποίαν χειρίζονται μὲ ἀνταξίαν φαλαγγιτῶν δεξιότητα. Εὐχαριστημέ-

νος ὁ βασιλεὺς δίδει εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα τῶν „ἐπιγόνων“¹⁾ καὶ ἐντάσσει τὸ νέον του στρατεύμα, εἰς τὰς τάξεις τῶν παλαιμάχων πεζεταίρων. Καθ' ὅμοιον τρόπον ὀργανώνει καὶ ἐντάσσει εἰς τὸ ἵππικὸν τῶν ἐταίρων, μίαν ὀλόκληρον ἵππαρχίαν ἐκ τῶν ρωμαλεοτέρων νέων τῶν ἵππικῶν φυλῶν τῆς αὐτοκρατορίας του Πάρθων, Ἀριανῶν, Δραγγιανῶν, Βακτρῶν, Σόγδων, Ἀραχωσίων καὶ Σκυθῶν.

Ὅλον τὸν νέον αὐτὸν στρατόν, αὐξηθέντα ἐκ σημαντικῶν ἐνισχύσεων, τὰς ὁποίας ὁ Ἀντίπαρος ἀπέστειλεν ἐκ Μακεδονίας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ὁ Ἀλέξανδρος ὀργάνωσε καὶ ἐξεπαίδευσε κατὰ τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ἀνέφερα ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τῆς Ἰνδικῆς ἐκστρατείας.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 324 π.Χ., ὁ στρατὸς ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν Σούσων χωρισθεὶς εἰς δύο μεγάλας φάλαγγας: Ἐκ τούτων ἡ πρώτη, ὑπὸ τὸν Ἡφαιστίωνα, περιλαμβάνουσα τὸ βαρὺ πεζικὸν καὶ ὀλόκληρον τὸ ἵππικὸν, κατηθύνθη διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Τίγρητος εἰς τὴν πόλιν Ὠπιν, ἡ δὲ ἑτέρα, ὑπὸ τὸν Νέαρχον, περιλαμβάνουσα τοὺς ὑπασπιστάς, τοὺς ψιλοὺς καὶ τὸ ἄγχημα τοῦ ἵππικοῦ, ἐπεβίβασθη τῶν πλοίων καὶ καταπλεύσασα τὸν Εὐλαῖον ποταμὸν μέχρι τῆς θαλάσσης, ἀνέπλευσεν κατόπιν τὸν Τίγρητα μέχρι τῆς Ὠπιδος, ἔνθα συνηνώθη μετὰ τὴν φάλαγγα τοῦ Ἡφαιστίωνος. Τὴν ὑπὸ τὸν Νέαρχον φάλαγγα ἤκο-

(¹⁾ „Ἐπίγονοι“ κυρίως ἐκλήθησαν, οἱ παῖδες οἱ ἐκ Μακεδόνων στρατιωτῶν καὶ Ἀσιατῶν γυναικῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀναλάβει τὴν φρονίδα νὰ ἐκπαιδεύσῃ στρατιωτικῶς. Δίδων συνεπῶς καὶ εἰς τοὺς Πέρσας αὐτοὺς νέους, τὴν ὀνομασίαν τῶν ἐπιγόνων, προσέδιδεν εἰς αὐτοὺς ἰδιαιτέραν τιμὴν.

λούθησε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος ἐξηρεύνησε λεπτομερῶς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος, δώσας διαταγὰς νὰ κατασκευασθοῦν πολλὰ καὶ μεγάλα ὑδραυλικά ἔργα, ἀπαραίτητα διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυσιπλοΐαν.

Εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Ὠπίδος συνεκεντρώθη ὄλος ὁ στρατὸς καὶ ἐκεῖθεν οἱ ἀπόμαχοι καὶ οἱ λόγῳ τραυμάτων καὶ κακουχιῶν ἀνίκανοι διὰ νέας ἐκστρατείας στρατιῶται, περὶ τὰς ἔνδεκα χιλιάδας, ἀπελύθησαν καὶ ἀπεστάλησαν κατ' ἐπιθυμίαν των εἰς τὰς πατρίδας των, λαβόντες παρὰ τοῦ βασιλέως, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀμοιβῶν καὶ τιμῶν, ὡς ἰδιαίτερον δῶρον, ἀνά ἓν τάλαντον ἕκαστος.

Κατὰ βραχεῖς σταθμούς, ἵνα συλλεγοῦν τὰ ἐκ τῶν διαφόρων σατραπειῶν τῆς Ἀνατολῆς, καταφθάνοντα ἀεννάως νέα στρατιωτικά σώματα, ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἐνῶ ὁ στόλος, ὑπὸ τὸν Νέαρχον, εἶχεν ἤδη ἀναπλευσεῖ τὸν Εὐφράτην καὶ ἐναυλόχει ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πρωτευούσης.¹

(¹) Κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν συνέβη καὶ τὸ ἐπεισόδιον τῶν Χαλδαίων μάγων, τὸ ὁποῖον διηγοῦνται ὁ Πλούταρχος (Βίος Ἀλεξ.) Curtius (X,V) καὶ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (ΙΖ' 112). "Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸν στρατὸν ἀπέιχε 300 στάδια ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, παρουσιάσθησαν εἰς τὸν Νέαρχον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη φθάσει ἐκεῖ μὲ τὸν στόλον, Χαλδαῖοι μάγοι καὶ τὸν συνεβούλευσαν ἐπιμόως νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν βασιλέα, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διότι αὐτοὶ „μεγίστην δόξαν ἐν ἀστρολογίᾳ περιπεποιημένοι, διὰ δὲ τινος αἰωνίας παρατηρήσεως προλέγειν εἰωθότες τὰ μέλλοντα, διὰ τῆς τῶν ἀστέρων μαντείας ἔγνωσαν τὴν μέλλουσαν γενέσθαι τοῦ βασιλέως τελευτὴν ἐν Βαβυλῶνι", δύναται δέ, προσέθεσαν, ὁ βασιλεὺς νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον, „ἐὰν ἀναστήσῃ τὸν καθηρημένον ὑπὸ Περσῶν τοῦ Βήλου τάφον καὶ τὴν πόλιν περιέλθῃ". Ὁ Νέαρχος θορυβηθεὶς καὶ ὑποκύψας εἰς τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν πίεσίν των, μετέβη πράγματι πρὸς τὸν βασιλέα

Ἐκεῖ παρουσιάσθησαν πρέσβεις ἐξ ὄλων σχεδὸν τῶν μερῶν τῆς γῆς καὶ αὐτῶν τῶν ἀπωτάτων, μέχρι τῶν ὀποίων εἶχε φθάσει ἡ φήμη τοῦ Ἑλληνος βασιλέως. Ὅλοι αἱ χῶραι αὐταί, βλέπουσαι τὴν κολοσσιαίαν ἐκείνην δύναμιν καὶ πληροφορούμεναι ἀορίστως, περὶ τῶν νέων μεγάλων πολεμικῶν παρασκευῶν, κατενόησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἔλθουν εἰς σχέσεις μὲ τὸν Ἀλέξανδρον, ἄλλοι φοβούμενοι καὶ ἄλλοι ἐλπίζοντες εἰς τὴν φιλιαν ἢ τὴν συμπάθειάν του.

Ἐπὶ ἓν περίπου ἔτος διήρκεσαν αἱ μεγάλαι στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ παρασκευαὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Νέα στρατεύματα ἔφθαναν ἀδιακόπως εἰς Βαβυλῶνα. Εἴκοσι χιλιάδας νέους Πέρσας στρατιώτας ἔφερον ὁ σατράπης τῆς Περσίδος Πευκέστας, καθὼς καὶ ἰδιαίτερα σώματα Κοσσαίων καὶ Ταπήρων, οἱ ὅποιοι ἀνήκον εἰς τὰ μαχιμώτατα φύλα τῆς Περσίας· ἄλλας χιλιάδας στρατοῦ ἔφερον ὁ Φιλόξενος ἐκ Καρίας, ἄλλας ὁ Μένανδρος ἐκ Λυκίας καὶ ἰσχυρὸν σῶμα ἵππικοῦ ὁ Μενίδας ἐκ Μακεδονίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδέχθη πάντας μετὰ μεγάλης χαρᾶς καὶ τοὺς ἠὲ χαρίστησε διὰ τὴν προθυμίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησίν του, διὰ τὴν νέαν μεγάλην ἔκστρατείαν, Ἡ συρροὴ τῶν στρατευμάτων ἐσυνεχί-

---

καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν πρόρρησιν τῶν μάγων. Ὁ Ἀλέξανδρος κατεπλάγη καὶ „τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀγχίνουαν καὶ δόξαν ἀναλογισόμενος ἔταράττετο τὴν ψυχὴν” καὶ δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, στρατοπεδεύσας εἰς ἀπόστασιν 200 σταδίων ἀπ’ αὐτῆς. Ἐκεῖ ἦλθον καὶ τὸν συνήνησαν οἱ περὶ τὸν Ἀνάξαρχον Ἑλληνες φιλόσοφοι, οἱ ὅποιοι, μαθόντες τὴν αἰτίαν τῆς μὴ εἰσόδου του εἰς τὴν πόλιν, τόσοσ περιφρονητικῶς ἐξεφράσθησαν διὰ τοὺς Καλδαίους καὶ τὴν μαντικὴν τῶν ἰκανότητα, ὥστε ὁ βασιλεὺς „τοῖς τῶν φιλοσόφων λόγοις ἀγασθεῖς, εἰς τὴν Βαβυλῶνα μετὰ τῆς δυνάμεως εἰσῆλθε”.

ζετο καὶ ἡσκοῦντο ταῦτα καθημερινῶς, ἐνῶ ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τοῦ Νεάρχου, ἐπεταχύνετο ὁ ρυθμὸς τῶν ναυτικῶν παρασκευῶν. Δύο χιλιάδες πλοῖα ἐναυπηγήθησαν καὶ ἐπειδὴ ὁ ποταμὸς δὲν εἶχε κατάλληλον ναύσταθμον, κατεσκευάσθη μεγάλη δεξαμενὴ, δυναμένη νὰ περιλάβῃ χίλια σκάφη. Ἐμπειρα καὶ δοκιμασμένα πληρώματα ἐκ τῆς Φοινίκης τῆς Αἰγύπτου, τῆς Κύπρου καὶ τῶν παραλλίων πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας, ἐναυτολογοῦντο ὑπὸ τοῦ Κλαζομενίου Μικκάλου, ὁ ὁποῖος λαβὼν πεντακόσια τάλαντα εἶχε σταλῆ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν καὶ δέκα χιλιάδες ἐργάται εἰργάζοντο ἀδιακόπως εἰς τὰ ὑδραυλικά ἔργα τῶν ἐκβολῶν τοῦ Παλλακόπα. Τὰ ἔργα αὐτά, τὰ ὁποῖα προσωπικῶς διηύθυνεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τῶν ὁποίων τὴν πρόοδον συνεχῶς παρηκολούθει, ἦσαν σπουδαιότατα.¹

(1) Ἐκατὸν πενήκοντα χιλιόμετρα νοτίως τῆς Βαβυλῶνος, ἠνοίγετο ἡ διώρυξ τοῦ Παλλακόπα, προσωρισμένη νὰ συλλέγῃ καὶ μεταφέρῃ τὰ ὑπερεκχειλίζοντα ὕδατα τοῦ Εὐφράτου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πλημμυρῶν. Ἄνευ αὐτῆς, ἡ πεδιάς πλημμυριζομένη, θὰ παρουσίαζε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην τὸ θέαμα θαλάσσης ἀχανοῦς. Μετὰ τὴν τῆξιν τῶν χιόνων, ἐπερχομένην κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δύσεως τῆς Πλειάδος, ὁ ποταμὸς ἐπανήρχετο εἰς τὴν κοίτην του καὶ αἱ πεδιάδες τῆς Χαλδαίας ἀπέμενον κατάξηροι. Καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Παλλακόπας, ἐξηκολούθει νὰ μεταφέρῃ ἀσκόπως τὰς μεγάλας ποσότητας ὕδατος ποὺ συνέλεξε, αἱ ὁποῖαι καλῶς κατανεμόμεναι ἠδύναντο νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν εὐφορίαν τῶν πεδιάδων. Διὰ νὰ κατορθωθῇ τοῦτο δὲν ὑπῆρχε παρὰ ἓν μέσον: Ἐπρεπε νὰ κλεισθῇ ἡ ἐκβολὴ τῆς διώρυγος διὰ φραγμάτων, οὕτως ὥστε, τὰ ὕδατα τοῦ Εὐφράτου, παλιρροοῦντα, νὰ τραποῦν πρὸς τοὺς ἀγρούς, τὴν ἐποχὴν τῆς ξηρασίας, ὅπως ἐτρέποντο πρὸς τὸ στόμιον τῆς διώρυγος τὴν ἐποχὴν τῶν πλημμυρῶν. Καθ' ἕκαστον ἔτος τὰ κατασκευαζόμενα φράγματα, παρὰ τῶν σατραπῶν τῆς Βαβυλωνίας, ὑπεχώρουν εἰς τὴν πίεσιν τοῦ ὕδατος. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐμελέτησεν

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνακοινῶσαι τι περὶ τοῦ μεγάλου σχεδίου του, ἔκτιζεν ἀποικίας ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ νήσων καὶ ἔστελλε τὰς πρώτας ἀναγνωρίσεις του, διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς Ἀραβικῆς ἀκτῆς.

Τρία πλοῖα ἀνέλαβον τὰς ἀναγνωρίσεις αὐτάς. Τοῦ ἐνὸς κυβερνήτης ὤρισθη ὁ Ἀρχίας ὁ Πελλαῖος, ὁ γενναῖος ὑποναύαρχος τοῦ Νεάρχου, τοῦ ἄλλου ὁ Ἄνδρσοθένης ὁ Θάσιος, ἐκ τῶν συντρόφων ἐπίσης τοῦ περίπλου τοῦ Νεάρχου καὶ τοῦ τρίτου ὁ Ἰέρων ὁ Σολεύς.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν πλοίων αὐτῶν, ὁ Ἀλέξανδρος ἐξέθεσε πρὸς τοὺς ἐκπλήκτους στενωτάτους συνεργάτας του, τὸ μέγα, τὸ καταπληκτικόν του σχέδιον. Τὸ σχέδιον τοῦτο περιελάμβανε τρεῖς διακεκριμένας ἐνεργείας. Πρῶτον, ὑποταγή τῆς Ἀραβίας μετὰ συγχρόνου περίπλου τῆς Ἀραβικῆς ἀκτῆς, ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ κόλπου μέχρι τοῦ ἐπὶ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης σημερινοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ καὶ ἐξασφάλις τῆς μεγάλης αὐτῆς θαλασσίας συγκοινωνίας· δεύτερον, περίπλους τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἴσοδος τοῦ στόλου εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν διὰ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν καὶ τρίτον ἐπέκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τῶν νοτιοδυτικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, ὥρισεν ὅπως ὁ Νεάρχος ἡγηθῆ τοῦ στόλου καὶ ἐκπλεύσῃ τὴν ὁ-

---

αὐτοπροσώπως τὸ ἔδαφος· κατέπλευσε τὸν Παλλακόπαν, διέτρεξε καθ' ὅλας τὰς ἐννοίας τὴν ζώνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ διῶρυξ αὐτὴ κατέληγε, ἀνεκάλυψε τέλος ἔδαφος ἀρκετὰ στερεόν, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευασθῇ μόνιμον φράγμα καὶ ἐπέβλεπε συνεχῶς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σπουδαίων αὐτῶν ὑδραυλικῶν ἔργων.

ρισθησομένην ἡμέραν, ἐνῶ ὁ ἴδιος, ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ, θά ἐτρέπετο πρὸς τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀραβίας. Περαιτουμένης κατ' εὐχὴν τῆς πρώτης φάσεως τοῦ καταπληκτικοῦ αὐτοῦ σχεδίου, στόλος καὶ στρατὸς θά συνηντῶντο πρὸ τοῦ σημερινοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ.

Θά ἠκολούθει κατόπιν ἡ τρίτη ἐνέργεια : Ἐνῶ ὁ Νέαρχος, καταπλέων ἀπὸ τοῦ Σουέζ τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς, θά εἰσῆρχετο, κάμπτων τὸ σημερινὸν ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν καὶ ἐκεῖθεν, παραπλέων τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς, θά εἰσέπλεε, διὰ τοῦ σημερινοῦ στενοῦ τοῦ Γιβραλτάρ, εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ὁ Ἀλέξανδρος ἐξορμῶν ἐξ Αἰγύπτου, μὲ κατεύθυνσιν πρὸς δυσμὰς καὶ βοηθούμενος ἀπὸ τῶν νοτίων ἀκτῶν τῆς Μεσογείου, ὑπὸ στόλου ἐκ χιλίων πλοίων, ὁ ὁποῖος ἐναυπηγεῖτο ἤδη εἰς Φοινίκην, Συρίαν, Κιλικίαν καὶ Κύπρον, θά κατέβαλε τὴν Καρχηδόνα, προσβάλλων αὐτὴν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης¹ καὶ θά ὑπέτασεν ὀλόκληρον τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Ἐκεῖ θά ἠνοῦτο μὲ τὸν στόλον τοῦ Νεάρχου. Κατόπιν, θά ὠλοκληρῶνετο τὸ μέγα σχέδιον : Στόλος καὶ στρατὸς ἠνωμένοι θά ἐπεχείρουν τὴν κατάκτησιν τῆς Νοτίου Ἰσπανίας, Νοτίου Γαλλίας καὶ Βορείου Ἰταλίας καὶ διὰ τῆς Ἀδριατικῆς πλέον θά ἠνοῦτο μὲ τὴν Ἠπειρον. Θά ἀπετέλει οὕτω ἡ Ἑλλάς μίαν τεραστίαν κοσμοκρατορίαν, ἐκτεινομένην, ἀπὸ τοῦ Αἴμου μέχρι καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ πε-

(¹) Διόδωρ. ΙΗ' 4, 4. Ἄρθ. Ἀνάβ. Ζ. Πλούτ. (Βίος Ἀλεξ.).

ρικλείουσαν τὴν Μεσόγειον, ὡς λίμνην καθαρῶς Ἑλληνικήν.

Αὐτὸ ἦτο τὸ τεράστιον σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἐξέθεσε πρὸ τῶν καταπλήκτων συντρόφων του ὁ μέγας βασιλεύς. Ὅσον καταπληκτικὸν καὶ ἄν φαίνεται, εἶχε μελετήσει, προῖδει, ὑπολογίσει καὶ προπαρασκευάσει τὸ πᾶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του. Ὁ Ρωμαῖος συγγραφεὺς Κόϊντος Κούρτιος, μεταδίδων λεπτομερείας τοῦ σχεδίου, τὰς ὁποίας συνέλεξεν ἐκ τῶν „Βασιλείων Ἐφημερίδων“ τοῦ Ἀλεξάνδρου, λέγει: „Δὲν εἶνε περιεργὸς ἡ σύλληψις ἐνὸς τοιοῦτου σχεδίου ἀπὸ τῶν Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος περιέκλειε τὸ ἄπειρον εἰς τὴν σκέψιν του“.¹

Ὁ Γάλλος συγγραφεὺς G. Radet, κρίνων τὸ σχέδιον αὐτὸ λέγει: „Μὲ τοιοῦτον καταπληκτικὸν βασιλέα, ἠδύνατο νὰ υπάρξουν ὄρια διὰ τὴν Ἑλλάδα; Ἐὰν ἔζη, ὁπότε θὰ ἐξετέλει τὸ σχέδιόν του, πρὸς ποίους νέους ὁρίζοντας θὰ ἔστρεφε τὰ νικηφόρα του ὄπλα;“²

Οἱ πιστοὶ τοῦ συμβουλίου του, οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων τὴν παιδικὴν ἡλικίαν περιέγραψα, καθορίζουν τῶρα τὰς τύχας τοῦ κόσμου. Ὁ Ἀλέξανδρος κατεῖχε τὸ μυστικὸν τοῦ ἀκαταμαχῆτου θελγῆτρου καὶ οἱ πιστοὶ σύντροφοί του, μὲ τὸν Νέαρχον, τὸν ἕτερον πόλον τῆς ἐπιτυχίας τοῦ καταπληκτικοῦ σχεδίου, ἐπὶ κεφαλῆς, ἔχουν ἐμπιστοσύνην ἀπόλυτον εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ πεπρωμένου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν βαθεῖαν πεποίθησιν, ἡ ὁποία τοὺς ἐπιτρέπει τὸ πᾶν νὰ τολμήσουν, τὸ πᾶν νὰ πραγματοποιήσουν, οἱ μύσται αὐτοῦ τοῦ βασιλι-

(¹) „... Ipse animo infinita complexus...“ (Curt. X, I).

(²) G. Radet, „Alexandre le Grand“ σελίς 392.

κοῦ σχεδίου καὶ ἐκτελεσταὶ τῶν βασιλικῶν ἐπιθυμιῶν, ἀμιλλῶνται εἰς ζῆλον διὰ νὰ ἐπιτύχουν εἰς τὴν γιγαντιαίαν ἀποστολὴν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀπεδύοντο.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου τοῦ 323 π. Χ., ἤρχισαν ἐπιστρέφοντα τὰ δι' ἀναγνώρισιν ἀποσταλέντα πλοῖα. Πρῶτος ἐπέστρεψεν ὁ Ἄρχίας, καὶ ἀνέφερεν, ὅτι συνήντησε κατὰ τὸν πλοῦν νῆσον μικρὰν καὶ δασώδη, κατοικουμένην ὑπὸ μικροῦ καὶ φιλησύχου λαοῦ, λατρεύοντος τὴν Ἀρτέμιδα καὶ πλήρη ἐλάφων καὶ ἀγρίων αἰγῶν, κειμένην δὲ πλησίον τοῦ κόλπου τῆς πόλεως Γέρρας, ἐκ τῆς ὁποίας εὐρεῖα ὁδὸς ὁδηγεῖ, διὰ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀραβίας, πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὠνόμασε τὴν νῆσον αὐτὴν Ἴκαρον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰκάρου, τοῦ γνωστοῦ μύθου. Κατόπιν ὁ Ἄρχίας, ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν τοῦ πρὸς τὰ Νοτιοανατολικά καὶ συνήντησεν ἄλλην νῆσον κατάλληλον πρὸς γεωργίαν καὶ γόνιμον, ἐν μέσῳ μαργαριτοφόρου θαλάσσης κειμένην καὶ ὀνομαζομένην Τύλον.

Ὁ Ἀνδρσοθένης περιέπλευσε ἱκανὸν μέρος τῶν Ἀραβικῶν παραλίων καὶ ἐπέστρεψε κομίσας πληροφορίας περὶ τῆς φύσεως τῆς χώρας καὶ τῆς ἀκτῆς. Περισσότερον ὄλων, καθ' ἣν εἶχε λάβει ἐντολήν, ἐπροχώρησεν ὁ Ἴέρων καὶ ἐπέστρεψε μὲ τὴν πληροφορίαν, ὅτι τὸ μέγεθος τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου ἦτο ἐκτάσεως ἴσης πρὸς τὸ τῆς Ἰνδικῆς καὶ ὅτι πλεύσας μέχρις ἀκρωτηρίου τινος, τὸ ὁποῖον ἐξεῖχε πολὺ πρὸς Ἀνατολάς, εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, δὲν ἐπροχώρησε περαιτέρω, διότι αἱ γυμναὶ καὶ ἔρημοι ἀμμώδεις ἀκταὶ θὰ τοῦ καθίστων τὸν πλοῦν ἐπικίνδυνον.

Ἐτελείωσεν ὁ Ἀπρίλιος τοῦ 323 π. Χ. καὶ ἡ Βα-

βυλὼν ἦτο πλήρης πολεμικῆς ζωῆς. Οἱ ἀπειράριθμοὶ νέοι στρατιῶται, ἀνυπομονοῦντες καὶ ποθοῦντες νὰ μετάσχουν τῆς μεγάλης ἐκστρατείας, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐλάμβανον τὴν πρώτην πείραν τῶν ὅπλων, ἤσκοῦντο συνεχῶς, ὁ δὲ στόλος, ὁ ὁποῖος ἤδη ἦτο ἔτοιμος πρὸς ἀπόπλουν, ἐξήρχετο, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Ναυάρχου του,¹ καθημερινῶς εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐγυμνάζετο εἰς ἐλιγμούς, κωπηλασίαν καὶ πηδαλιουχίαν, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἀπειροπληθῶν θεατῶν τῆς πρωτευούσης. Ὁ δὲ βασιλεὺς παρευρίσκειτο τακτικὰ εἰς τὰς ἀσκήσεις τοῦ στόλου, διέτασσε διάφορα ναυτικὰ ἀγωνίσματα καὶ ἐβράβευε τοὺς νικητὰς διὰ στεφάνων καὶ ἄλλων δώρων. Ἦδη ἦτο εἰς πάντας γνωστόν, ὅτι μετὰ τὰς ἐπιταφίους τελετὰς τοῦ ἐν τῷ μεταξύ ἀποθανόντος Ἡφαιστῖωνος, θὰ ἠκολούθουν αἱ νενομισμέναι θυσίαι, ἀγῶνες καὶ πανηγύρεις, διὰ τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς ἐσυνήθιζε νὰ κηρύττῃ τὴν ἔναρξιν τῶν νέων πολεμικῶν του ἐπιχειρήσεων.

Β) Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μετὰ τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἐπικηδείους τελετὰς, ὁμοίας τῶν ὁποίων δὲν εἶδε μέχρι σήμερον ὁ κόσμος, διὰ τὸν νεκρὸν τοῦ Ἡφαιστῖωνος, τοῦ εὐγενεστέρου τῶν Μακεδόνων καὶ τὴν πάροδον ὀλίγων ἡμερῶν, διὰ νὰ κατασιγάσῃ τὸ γενικὸν πένθος, ὁ Ἀλέξανδρος ἐτέλεσε τὰς θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι προηγούντο πάντοτε πάσης νέας ἐκστρατείας του.

(¹) Ἀρχαιαν. Ἀνάβ. VII, 25.

Ἐπὶ τὴν γενικὴν χαρὰν τοῦ ἀνυπομονοῦντος διὰ νέας δάφνας στρατοῦ καὶ στόλου, ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς τὰς τελικὰς διαταγὰς του διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μεγάλης ἐκστρατείας. Κατὰ ταύτας, ὁ μὲν στρατὸς θὰ ἀνεχώρει τὴν 20ὴν τοῦ Δαισίου μηνός, καθ' ἡμᾶς τὴν 5ην Ἰουνίου, ὁ δὲ στόλος ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τοῦ Νεάρχου,¹ τὴν 21ην Δαισίου (6ην Ἰουνίου).

Τὸ πᾶν ἦτο ἔτοιμον διὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν. Ὁ λαμπρῶς ἡσκημένος πολυπληθὴς στρατὸς, πλήρης πεποιθήσεως εἰς τὸν μέγαν ἀρχηγὸν καὶ τοὺς γενναίους στρατηγούς του, καὶ ὁ μέγας στόλος, λαμπρῶς ἐπίσης ἐξοπλισμένος καὶ ἡσκημένος καὶ πλήρης πεποιθήσεως καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἔνδοξον Ναύαρχόν του, ἦσαν ἔτοιμοι διὰ τὴν μεγάλην ἐκκίνησιν.

Τὴν 16ην Δαισίου, καθ' ἡμᾶς τὴν 31ην Ἰουνίου, ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσεν εἰς μακρὰν συνομιλίαν τὸν Νεάρχον. Περισσότερον παντὸς ἄλλου, ὑπολογίζει εἰς αὐτόν, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου σχεδίου του. Ὁ ἔνδοξος Ναύαρχος ἦτο ὁ ἕτερος πόλος, περὶ τὸν ὅποιον ἐστρέφοντο αἱ ἐλπίδες τοῦ θριάμβου τῆς μεγάλης ἐκστρατείας. Βασιλεὺς καὶ Ναύαρχος ἐκάνονισαν τὰς τελευταίας λεπτομερείας τῆς ἀποστολῆς των.

Τὴν ἴδιαν ἡμέραν προσέφερε λαμπρὸν ἀποχαιρετιστήριον δεῖπνον πρὸς τιμὴν τοῦ Ναυάρχου του, εἰς τὸ ὅποιον ἐκάλεσεν ὄλους τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς ἄλλους στενοὺς φίλους, δέκα ἑννέα τὸν ἀριθ-

(¹) Ἄρριαν. Ἀνάβ. Ζ' 24, 4. Πλουτ. Βίος Ἀλεξ. 75, 76.

μόν διὰ νὰ ἀποχαιρητήσουν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου.¹

Ὁ μέγας βασιλεὺς ἦτο πλήρης χαρᾶς, εὐθυμίας καὶ αἰσιοδοξίας κατὰ τὸ δεῖπνον ἐκεῖνο καὶ πλήρης πεποιθήσεως εἰς τὸ λαμπρὸν του μέλλον. Καὶ δικαίως. Δι' ἀλμάτων καταπληκτικῶν εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἀπόγειον μιᾶς δόξης ἄνευ προηγουμένου εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου, ἡ δὲ ἐπιτυχία τῆς ἀποφασισθείσης μεγάλης ἐκστρατείας, θὰ τὸν ἐξύψωνεν ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν κοινῶν θνητῶν, μέχρι τοῦ θεοῦ.

Ἄλλὰ ἤδη μία βαρεῖα μελαγχολία λυκόφωτος ἀρχίζει νὰ σκιάζῃ τὴν λάμπριν τοῦ θριαμβευτικοῦ ἐκείνου πεπρωμένου.

Τὴν ἰδίαν ἐσπέραν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀποχαιρητιστηρίου δεῖπνου ὁ βασιλεὺς, πρὶν κοιμηθῆ, ἐλόυσθη κατὰ τὴν συνήθειάν του, καὶ ἠτοιμάζετο ἤδη νὰ μεταβῆ εἰς τὸν κοιτῶνά του, ὅτε παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ εὐγενὴς Θεσσαλὸς Μῆδιος, ἐκ τῶν στενῶν του φίλων, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τιμήσῃ διὰ τῆς παρουσίας του μικρὰν φιλικὴν συναναστροφὴν, ἡ ὅποια θὰ ἐγένετο εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ὁ Ἀλέξανδρος, εἰς καλὴν διάθεσιν εὕρισκόμενος, ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν τοῦ Μηδίου καὶ τόσον ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγάπη τῶν φίλων του τὸν ἐφαίδρυνεν, ὥστε ἔπιεν εἰς ὑγείαν ὄλων τῶν προσκεκλημένων κατὰ σειράν.²

(¹) Ἄρριαν. Ἀνάβ. Ζ' 25, 4.

„... qui quum Nearchum excepisset convivio...“ (Curtius X, IV).

(²) „Παρά Μηδίῳ τῷ Θεσσαλῷ δειπνῶν ὁ Ἀλέξανδρος, εἰκασιν οὖσιν ἐν τῷ συμποσίῳ πᾶσι προὔπιε, παρὰ πάντων τὰ ἴσα λαμβάνειν καὶ ἀναστὰς τοῦ συμποσίου μετ' οὐ πολὺ ἀνεπαύετο“ (Νικόβουλος Ἀποσπ.).

Ἐπανελθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐλούσθη καὶ πάλιν καὶ ἐκοιμήθη, ἕως ἀργὰ τὴν ἐπομένην. Τὴν ἑσπέραν τῆς 17ης Δαισίου (2 Ἰουνίου) ἐδείπνησε πάλιν παρὰ τῷ Μηδίῳ ἐπανελθὼν κατόπιν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Μετὰ τὸ συνηθισμένον λουτρόν του ἠσθάνθη τὴν πρώτην κακοδιαθεσίαν καὶ κατεκλίθη πυρέσσων ἐλαφρῶς.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀρχίζει, κατ' αὐξουσαν πρόοδον, ἡ μοιραία ἀσθένεια, ἡ ὁποία τὸν ἔφερεν εἰς τὸν τάφον.

Μεταφράζω ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ, τὰ σχετικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰς „βασιλείους ἐφημερίδας“, ¹ αἱ ὁποῖαι, μὲ ὄλην τὴν πένθιμον λακωνικότητά των, σημειοῦν καθημερινῶς τὰς φάσεις τῆς μοιραίας κρίσεως :

„Τὴν 18ην Δαισίου (3 Ἰουνίου) ὁ βασιλεὺς ἠσθάνθη ἑαυτὸν πολὺ κακοδιάθετον· ὁ πυρετὸς εἶχεν ὑψωθῆ καὶ ἐδέησε νὰ κομισθῆ ἐπὶ κλίνης εἰς τὸν βωμόν, ἵνα τελέσῃ τὴν πρωϊνὴν θυσίαν πρὸς τοὺς θεοὺς, ὅπως καθ' ἐκάστην ἐσυνήθιζεν. Ὁλην τὴν ἡμέραν ἔμεινε κατάκοιτος εἰς τὸν ἀνδρῶνα τοῦ ἀνακτόρου. Ἐκεῖ ἐδέχθη τὸν Ναύαρχον καὶ τοὺς στρατηγοὺς τῶν πεζικῶν καὶ ἵππικῶν στρατευμάτων του, ἐπανελάβε καὶ πάλιν τὴν διαταγὴν, ὅτι ὁ στρατὸς δεόν νὰ εἶναι ἕτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν δηλαδὴ τὴν 20ὴν Δαισίου (5 Ἰουνίου), ὁ δὲ στόλος τὴν ἐπομένην 21ην Δαισίου (6 Ἰουνίου).

(¹) Αἱ „βασιλείου ἐφημερίδες“ ἦσαν εἶδος ἡμερολογίου τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν ὁ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου Εὐμένης ὁ Καρδιανὸς καὶ οἱ Διόδοτος ὁ Ἐρυθρὸς καὶ Σιράτις ὁ Ὀλύνθιος.

Μέχρι τοῦ λυκόφωτος συνδιελέγετο μὲ τοὺς στρατηγοὺς καὶ τὸν Ναύαρχόν του, κανονίζων διαφοροὺς λεπτομερείας τῆς ἀναχωρήσεως. Ὄταν ἐνύκτωσε, μετεκομίσθη διὰ κλίνης ἐπὶ πλοίου εἰς τὸν Εὐφράτην, διέπλευσε τὸν ποταμὸν καὶ μετεφέρθη εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς βασιλικὸν περίπτερον, παράδεισον ὀνομαζόμενον, ἔνθα, λουσθεὶς, διήλθε τὴν νύκτα, πυρέσσων καὶ ριγῶν σφοδρῶς.

Τὴν ἐπομένην, 19ην Δαισίου (4 Ἰουνίου), ἠγέρθη, ἐλούσθη καὶ ἐτέλεσε τὴν καθημερινὴν ἑωθινήν του θυσίαν πρὸς τοὺς θεοὺς. Κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὸν θολωτὸν κοιτῶνα, ἔνθα διημέρευσε κλινῆρης, ἔχων πλησίον του τὸν Μήδιον, ὁ ὁποῖος διὰ διαφόρων διηγήσεων προσεπάθει νὰ τὸν φαιδρύνῃ καὶ προσεκάλεσε διὰ τὴν ἐπομένην πρωΐαν τὸν Ναύαρχον καὶ τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας τοῦ στόλου. Τὴν ἐσπέραν ἐλούσθη πάλιν, ἔθυσίασε πρὸς τοὺς θεοὺς, ἔλαβεν ἐλαφρὸν δεῖπνον καὶ κατεκλίθη εἰς τὸν κοιτῶνά του. Ἡ κατάστασις του ἐχειροτέρευσε τὴν νύκτα, ὁ πυρετὸς ἠύξησε καὶ δὲν ἐκοιμήθη δι' ὅλης τῆς νυκτός.

Τὴν πρωΐαν τῆς 20ῆς Δαισίου (5 Ἰουνίου) μετὰ τὸ λουτρὸν καὶ τὴν θυσίαν τοῦ βασιλέως, εἰσῆλθεν ὁ Νέαρχος καὶ οἱ λοιποὶ ἡγεμόνες τοῦ στόλου εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ λουτροῦ, ἔνθα εἶχε κατακλιθῆ. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶπεν εἰς αὐτούς, ὅτι, ἔνεκα τῆς ἀσθενείας του, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναβληθῆ ὁ ἀπόπλους τοῦ στόλου ἐπὶ μίαν ἡμέραν, διότι ἤθελε νὰ παρίσταται κατ' αὐτόν. Ἀπελθόντων τῶν ἄλλων, ὁ βασιλεὺς ἐκράτησε μέχρις ἄργά τὸν Νέαρχον, τὸν ἔβαλε νὰ καθῆσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ διηγηθῆι διάφορα ἐπεισόδια τοῦ περιήλου αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἤκουε μετὰ προσοχῆς.

καὶ εὐχαριστήσεως τόσης, ὥστε ἐλησμόνει τοὺς πόνους τῆς ἀσθενείας του.

Τὴν ἐπομένην, 21ην Δαισίου (6 Ἰουνίου) ἐλούσθη πάλιν καὶ ἔθυσεν εἰς τοὺς θεοὺς Παρὰ τὸν ἀδιάλειπτον πυρετόν του, ἐκάλεσε πάλιν τὸν Νέαρχον καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στόλου καὶ τοὺς διέταξε νὰ ἐτοιμάσουν τὰ πάντα πρὸς ἀπόπλουν διὰ τὴν πρῶταν τῆς ἐπομένης, ἐπίσης δὲ καὶ πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, διὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ στόλου. Ἄλλὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν, μετὰ τὸ ἑσπερινὸν λουτρόν, ὁ πυρετὸς ὑψώθη περισσότερο συνοδευόμενος ὑπὸ ρίγους σφοδροῦ, αἱ δυνάμεις τοῦ βασιλέως κατέπιπτον καὶ διήλθε τὴν νύκτα ἄϋπνος καὶ δυσφορῶν.

Τὴν ἐπομένην, 22αν Δαισίου (7ην Ἰουνίου), σφόδρα πυρέσσων ὁ βασιλεὺς, μετεκομίσθη εἰς προσφορώτερον διὰ τὴν περίστασιν ἀνάκτορον, εὐρισκόμενον πλησίον μεγάλης δεξαμενῆς, ἔνθα ἐπιπόνως ἐτέλεσε τὴν πρῶτὴν πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίαν. Καίτοι βαρέως πάσχων, προσεκάλεσε πάλιν τὸν Ναύαρχον καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στόλου, ἔδωκε τελευταίας τινας παραγγελίας διὰ τὸν ἀπόπλουν καὶ κατόπιν συνειργάσθη μετὰ τῶν στρατηγῶν του, περὶ προβιβασμῶν εἰς κενὰς θέσεις ἀξιωματικῶν, ἀναθέσας εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκλογὴν τῶν καλυτέρων διὰ τὴν προαγωγὴν.

Τὴν ἐπομένην, 23ην Δαισίου (8ην Ἰουνίου), ἡ κατάστασις τοῦ βασιλέως ἔβαινεν ἐπὶ τὰ χεῖρω ἔν τούτοις διέταξε καὶ τὸν μετεκόμισαν εἰς τὸν βωμόν, ὅπου μετὰ μεγάλου κόπου ἔθυσασεν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ παρήγγειλε νὰ ἀναβληθῇ ὁ ἀπόπλους τοῦ στόλου, μέχρι νεωτέρας διαταγῆς.

Τὴν ἐπομένην, 24ην Δαισίου (9ην Ἰουνίου), ἔπειτα ἀπὸ θλιβερὰν νύκτα, μόλις καὶ μετὰ βίας ἠδυνήθη νὰ θυσιάσῃ. Διέταξε τότε νὰ συναθροισθοῦν οἱ μὲν στρατηγοὶ τοῦ εἰς τὸν προθάλαμον τῶν ἀνακτόρων, οἱ δὲ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ εἰς τὴν αὐλήν. Ἡ ἡμέρα διήλθεν ἀγωνιώδης ὑπὸ τὴν γενικὴν τῶν πάντων ὀδύνην.

Τὴν ἐπομένην, 25ην Δαισίου (10ην Ἰουνίου), μετεκομίσθη εἰς τὰ βασιλεια. Ὁ Ναύαρχος καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῦ εἰσῆλθον εἰς τὸν κοιτῶνά του. Ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀναγνωρίζει, ἀλλὰ δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν νὰ τοὺς ἀπευθύνῃ τὸν λόγον. Ὁλην τὴν νύκτα κατετρύχετο ὑπὸ τρομεροῦ πυρετοῦ.

Τὴν ἐπομένην, 26ην Δαισίου (11ην Ἰουνίου), ὁ πυρετὸς ἐξακολουθεῖ ἀμείωτος εἰς σφοδρότητα. Ὁ βασιλεὺς εἶναι ἄφωνος τελείως καὶ τὴν σιγὴν τῶν σιωπηλῶν ἀνακτόρων διακόπτουν οἱ πνιγμένοι θρήνοι τῶν περιαλγῶν συντρόφων του.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ ὀδυνηρὰ ἀγγελία τῆς χειροτερεῦσεως τῆς καταστάσεως τοῦ βασιλέως, εἶχε διαδοθῆ ἀνὰ τὸ στρατόπεδον. Οἱ στρατιῶται ἔσπευσαν κατὰ πυκνάς μάζας εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἄλλοι μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν ἔζη ἀκόμη καὶ ἄλλοι μὲ τὸν φόβον, ὅτι εἶχεν ἀποθάνει ἤδη καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἀπεκρύπτετο. Κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι, ἰκετεύοντες καὶ ἀπειλοῦντες οἱ στρατιῶται, κατῴρθωσαν νὰ ἀνοιχθῆ ἡ πύλη καὶ νὰ ἐπιτραπῆ ἡ εἴσοδος τῶν παλαιμάχων πολεμιστῶν. Ὁ εἰς ὀπισθεν τοῦ ἄλλου, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς θολοὺς ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ πνίγοντες τοὺς λυγμούς των, παρελαύνουν σιωπηλοὶ οἱ ἤρωες ἐκεῖνοι πρὸ τῆς κλίνης τοῦ μεγάλου βασιλέως των, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποῖου

εἶχον κατακτήσει τὴν γῆν. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὑπεγείρων μετὰ κόπου τὴν κεφαλὴν, ἔτεινε τὴν δεξιὰν καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεχαιρέτα τοὺς παρελαύνοντας παλαιμάχους στρατιώτας του.

Ἡ 27η Δαισίου (12 Ἰουνίου) παρήλθεν ὑπὸ τὴν ἐπιθανάτιον ἀγωνίαν καὶ τὴν ἐπομένην, 28ην Δαισίου (13 Ἰουνίου), περὶ τὴν ἑσπέραν, ὁ βασιλεὺς ἀπέθανεν”.

Εἶναι τόσον ἀλγεινὴ εἰς τὴν πένθιμον ξηρότητά της ἡ λακωνικὴ αὐτὴ περιγραφὴ τῶν „βασιλείων ἐφημερίδων”, ὥστε δὲν εὐρίσκω τίποτε νὰ προσθέσω, διὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου βασιλέως μας, τὸν θάνατον αὐτόν, τὸν ὁποῖον τόσον δὲν ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ ἡ ἀπορφανισθεῖσα τότε Ἑλλάς, ὥστε ὁ Ἀθηναῖος ρήτωρ Δημάδης, διερμηνεὺς τῆς γενικῆς καταπλήξεως τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς γενόμενος, ἐφώναξε τὸ περίφημον ἐκεῖνο: „Οὐ τέθηκεν Ἀλέξανδρος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧζε γὰρ ἂν ἡ οἰκουμένη νεκροῦ!”

Καὶ δὲν ὑπάρχει, νομίζω, εἰς τὴν ἱστορίαν οὐδενὸς ἄλλου ἔθνους παράδειγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ πρόωρος θάνατος ἑνὸς βασιλέως, εἶχε τόσῃν μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν μετέπειτα ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ὅσῃν εἶχε διὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ τοιοῦτον παράδειγμα, διότι ὅπως ὀρθῶς, ὡς προανέφερα, ὁ Jurien de la Gravière γράφει, „δὲν ὑπῆρξε ποτὲ παρὰ ἑνὸς Ἀλέξανδρος εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου”.¹

(¹) Ἐπίσης δὲν ἀναφέρεται οὐδαμοῦ ἄλλοῦ εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν παράδειγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον κατακτηθέντες λαοὶ ἐπένησαν τόσον τὸν ἀποθανόντα κατακτητὴν των, ὅσον οἱ Πέρσαι τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς Κόϊντος Κούρτιος

Γ) Η ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ἐπεσχέθην προηγουμένως νὰ ἀφιερῶσω ὀλίγας σελίδας τοῦ παρόντος, διὰ νὰ ἐξιστορήσω τὴν πραγματικὴν ἀφορμὴν τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Καίτοι δὲ τὸ τοιοῦτον εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ θέμα τοῦ βιβλίου μου, ἐν τούτοις αἰσθάνομαι, ὅτι οὕτω πράττων, ἐκτελῶ καθήκον ἐθνικὸν καὶ ἐλπίζω, ὅτι καθ' ὅμοιον τρόπον θὰ κρίνουν, ὅσοι μοῦ κάμουν τὴν τιμὴν νὰ μὲ ἀναγνώσουν. Δυστυχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία δὲν ἐσκέφθη ἀκόμη οὐδὲ ἀνδριάντα νὰ στήσῃ εἰς τὸ ἐνδοξώτερον τέκνον τῆς, ἀτελῶς διδάσκεται καὶ ἀτελέστερον μελετᾶται ἡ ἱστορία τῆς μεγαλυτέρας φυσιογνωμίας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὅλίγοι ἔχουν ἀσχοληθῆ μετὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἱστορικὴν μας περίοδον, ἐνῶ σπουδαῖοι ξένοί, ὡς μὴ ὤφειλον, συγγραφεῖς, καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκδίδουν πολυσέλιδα συγγράμματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν καταπληκτικὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τὰς μεγάλας καὶ ἄνευ προηγουμένου κατακτήσεις του

ἀναφέρει αὐτολεξεῖ ὅτι : εἰς τὴν κοινὴν ἀπελπίσαν οἱ ἠττημένοι δὲν ἐξεχώριζαν ἀπὸ τοὺς νικητὰς· μεταξύ των ἐγένετο ἄγὼν λύπης. Οἱ Πέρσαι ἔκλαιον τὸν δικαιότερον καὶ γλυκύτερον τῶν κυρίων, οἱ Ἕλληνες τὸν κράτιστον καὶ γενναϊότερον τῶν βασιλέων. (*Nec poterant victi a victoribus in communi dolore discerni. Persae, justissimum ac mitissimum dominum, Graeci, optimum ac fortissimum regem invocantes, certamen quoddam moeroris edebant. Curtius X, V.*) Ὁ ἴδιος ἱστορικός ἀναφέρει, ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Δαρείου Σισύγαμβις, τὴσιν λύπην καὶ ἀπελπίσαν ἠσθάνθη διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὥστε ἐγκατέλειπεν ὅλους τοὺς ἰδικούς της, ἀπεμονώθη, ἐκάλυψε τὴν κεφαλὴν, ἠρνεῖτο φῶς καὶ τροφήν ἐπὶ πέντε ἡμέρας, ὅποτε ἀπέθανεν.

καί τὸ μέγα ἐκπολιτιστικόν του ἔργον, εἰς τὸ ὅποιον τόσα ὀφείλει ἡ σημερινή ἀνθρωπότης.

Ἄν ἐξαιρέσωμεν ἐλαχίστας πρωτοτύπου ἐργασίας, ὅτι ὑπάρχει περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν γλῶσσάν μας, ἐλάχιστον καὶ τοῦτο ἄλλως τε, εἶναι κατὰ λέξιν μεταφράσεις ξένων ἱστορικῶν συγγραφέων. Καὶ οἱ ὀλίγοι ὅμως πρωτοτύπως ἀσχοληθέντες, δὲν ἐρευνοῦν κατὰ βάθος καὶ ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν τὸ ὑπὸ κρίσιν θέμα· ἀλλὰ ἢ τὸ ἀντιπαρέρχονται ἢ ἐντελῶς ἀκροθιγῶς τὸ ἐξετάζουν.

Ὁ κ. Μ. Σπυρομίλιος π.χ., γράψας τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον „Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος στὸς Ἰνδίες“ βιβλίον του, ἀναφέρει διὰ τὸν θάνατόν του μόνον τὴν γνώμην ἑνὸς καθηγητοῦ Μάχαφφου, ὅπως τὸν ὀνομάζει, καὶ λέγει εἰς μίαν τῶν τελευταίων σελίδων, τὴν σελίδα 130, αὐτολεξεῖ:

„Ἐστὶ οἱ κόποι τῆς ἡμέρας, λέγει ὁ καθηγητὴς Μάχαφφου καὶ οἱ καταχρήσεις τῆς νύχτος ἦταν τέτοιαι, ὥστε μπόροῦσαν νὰ ἐξανιλήσουν κάθε γερὸ ὄργανισμὸ καὶ νὰ κάνουν ἕνα νέο νὰ γηράσῃ νωρίς. Οἱ πληροφορίες γιὰ τὸ βασιλεῖα στὴν ἐποχὴ ἐκείνη πού ἦταν τότε, δηλαδὴ 32 χρόνων, τὸν παρουσιάζουν πῶς φαινόταν μεγαλύτερος ἀπ’ ὅτι πραγματικὰ ἦταν, γεμᾶτος ἀπὸ πληγές, ὀξὺθυμος καὶ ὅτι συχνὰ ἦταν ἐνεργέθιστος καὶ λησμονοῦσε τίς φροντίδες του μονάχα στὸ πολὺ πιότὸ καὶ στὴ φασαρία τοῦ ξεννητιοῦ. Δὲν χρειάζονταν ἐπίσημα σημεῖα καὶ περίεργοι οἰωνοὶ γιὰ νὰ προειδοποιηθῇ ὁ κόσμος, ὅτι τέτοιος βίος δὲν μποροῦσε νὰ διαρκέσῃ πολὺ“.

Δὲν γνωρίζω τί εἶδους καθηγητὴς εἶναι ὁ ἀναφερόμενος Μάχαφφου, ἀλλὰ πάντως δὲν ἀποβαίνει ὑπὲρ τοῦ τίτλου του, ἢ ἐντελῶς ἀκροθιγῶς

αυτή εξέτασις τοῦ ὑπὸ κρίσιν θέματος καὶ ὁ τόσοσ ἐυκόλος σχηματισμὸς τῆς γνώμης, τὴν ὁποῖαν ἐκφέρει.¹

Ἡ Κα Ἄρσινὴ Παπαδοπούλου, εἰς τὸ ὥραϊον καὶ ἔθνικὸν πράγματι πολυσέλιδον σύγγραμμά της „Ὁ Δημιουργὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους“, θίγει ἀκριβέστερον τὸ ζήτημα, ἀλλὰ δυστυχῶς εἰς ὀλίγας μόνον γραμμάς τῆς σελίδος 325, ἀνεπαρκεῖς διὰ νὰ μορφώσῃ κανεῖς ἀκριβῆ καὶ ἰσχυρὰν γνώμην. „Κατὰ τὸ δεῖπνον τοῦ Μηδίου, λέγει ἡ Κα Ἄρσ. Παπαδοπούλου, ὁ Ἀλέξανδρος ἠσθάνθη τὰ πρῶτα συμπτώματα σφοδροῦ πυρετοῦ, δίψαν ἀκατάσχετον καὶ ἀφόρητον πόνον εἰς τὴν κεφαλὴν. Οἱ ἰατροὶ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνακόψουν τὴν πρόοδον τῆς νόσου· τὸ μίasma αὐτῆς εἶχε λάβει κατὰ τὴν μακρὰν παραμονὴν εἰς τὰ ἔλη τοῦ Παλλακόπα, ὅλα δὲ συνετέλεσαν νὰ ἐπωασθῇ τὸ φοβερὸν νόσημα ἐντὸς τοῦ ὄργανισμοῦ του· μεγάλοι σωματικοὶ κόποι, ἀπροσεξία περὶ τὴν διαίταν, παραμονὴ τὴν νύκτα εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔχει, διὰ τὰ κονρασμένα ἰδίως σώματα, φοβερὰς συνεπείας“. Αὐτὰ περίπου λέγει ἡ Κα Ἄρσινὴ Παπαδοπούλου, διὰ τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοποθετοῦσα καλῶς τὸ ζήτημα, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ δικαιολογῇ τὴν γνώμην της τόσοσ ἐπαρκῶς καὶ ἐπιστημονικῶς, ὥστε νὰ ἀποστομῶνῃ τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ διδάσκῃ τοὺς ἀγνοοῦντας.

(¹) Δυστυχῶς τὴν ἰδίαν γνώμην ἤκουσα ἐκφραζομένην καὶ ἀπὸ ἄλλους πολλοὺς· εἶναι δὲ ἄκρως λυπηρὸν τὸ πρᾶγμα αὐτό, νὰ ὑπάρχουν Ἑλληνες λέγοντες, ἐντελῶς ἐπιπολαιῶς καὶ ἀβασανίστως, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν ἀπὸ διαφόρους καταχρήσεις, ἀσεβοῦντες, κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, πρὸς τὴν μνήμην τοῦ μεγίστου τῶν Ἑλλήνων.

Ξένοι ιστορικοί συγγραφείς εὐτυχῶς, ἐξετάζοντες τὸ θέμα αὐτό, ὄμιλοῦν μὲ βαθὺν σεβασμὸν διὰ τὰς ἀρετὰς τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δέχονται, ὅτι ἦτο ποτὲ δυνατὸν ὁ μεγαλύτερος κατακτητὴς καὶ ἐκπολιτιστὴς τοῦ κόσμου, νὰ λησμονήσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε, εἰς τὰς παραμονὰς μάλιστα τῆς νέας τεραστίας ἐκστρατείας του, ὁπότε ἐγνώριζεν ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ὄλων τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν του δυνάμεων, νὰ παραδίδεται εἰς ὄργια καὶ πότους.

Ἄλλὰ παραλείπω καὶ ὄλων τῶν συγγραφέων αὐτῶν τὰς γνώμας, διότι πιθανὸν ἀπὸ τοὺς ἀντιλέγοντας νὰ κατηγορηθοῦν, ὅτι στεροῦνται βάσεως ἐπιστημονικῆς καὶ ἐκπορεύονται μόνον ἐκ τῶν αἰσθημάτων σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ, τὰ ὅποια ἐμπνέει εἰς πάντα ἀτενίζοντα αὐτήν, ἡ ὑπέροχος ἐκείνη μορφή.

Καὶ σταματῶ μόνον εἰς ἓν πολῦτιμον δημοσίευμα τοῦ Γαλλικοῦ Ὑγειονομικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ 1842, τὸ ὁποῖον, εἰς τεῦχος τῶν „Βίων Πλουτάρχου“, ἐκδοθὲν ὑπὸ τῶν „Editions Sinneri“, καὶ εἰς τὰς σελίδας 133-138, γράφει, ὑπὸ τὸν τίτλον „Sur la maladie d'Alexandre le Grand“ τὰ ἑξῆς, κατὰ ἐπί λέξει μετάφρασιν :

„Ο,τιδήποτε καὶ ἂν ἐλέχθη ἢ ἐγράφη ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀπέθανεν οὔτε ἐκ δηλητηρίου, οὔτε ἐξ ἄλλης τινος ἀφορμῆς, ἀλλὰ ἐκ πυρετοῦ. Ὁ πυρετός, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέκλυεν, εἶναι ὁ συνεχῆς ἢ ψευδοσυνεχῆς πυρετός τῶν παθολόγων τῶν θερμῶν χωρῶν ἢ, ἀκόμη καλύτερον, ὁ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ παθολογίᾳ ὀνομαζόμενος

„ξυνεχῆς πυρετός τοῦ Ἰπποκράτους“. Εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν „Ἐπιδημιῶν“ τοῦ Ἰπποκράτους, ἐκδοθὲν Γαλιιστὶ (τόμος II σελὶς 676) ὁ πατὴρ τῆς λατρικῆς διαιρεῖ τὸν „ξυνεχῆ πυρετὸν“ εἰς τρεῖς κατηγορίας. Εἰς μερικὸν ἀσθενεῖς, λέγει, εἶναι ἰσχυρὸς ἐξ ἀρχῆς, ἐκδηλώνεται ἐν ὅλῃ του τῇ σφοδρότητι καὶ χειροτερεῖται, μεταρραζόμενος εἰς τὴν προσέγγισιν τῆς κρίσεως ἢ τὴν στιγμὴν τῆς κρίσεως. Εἰς ἄλλους ἐκδηλοῦται ἑλαφρῶς καὶ βραδέως, αὐξάνων καὶ χειροτερεῖται κάθε ἡμέραν, μέχρι τῆς κρίσεως, εἰς τὴν προσέγγισιν τῆς ὁποίας καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν φθάνει εἰς ὅλην του τὴν ἔντασιν. Εἰς ἄλλους τέλος, ἀρχόμενος μετὰ πρᾶσιτος, αὐξάνει κατόπιν ἀπελπιστικῶς, φθάνων δὲ εἰς ὄρισμένον σημεῖον, ὑποχωρεῖ πάλιν εἰς τὴν προσέγγισιν τῆς κρίσεως καὶ κατὰ τὴν κρίσιν.

Εἰς τὴν δευτέραν τῶν κατηγοριῶν τούτων, πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν τὸν πυρετὸν, ὁ ὁποῖος ἀνῆρπασε τὸν Ἀλέξανδρον.

Μένει νὰ πιστοποιήσωμεν τὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν.

Θέτοντες κατὰ μέρος τὰς καθαρῶς ὑποθετικὰς δοξασίας τοῦ Sainte-Croix, ὁ ὁποῖος τὴν ἀποδίδει εἰς τὴν, δῆθεν, ἀσυνεχῆ τοῦ βασιλέως, ἢ ἐκείνας τοῦ λατροῦ Vincent, ὁμιλοῦντος διὰ τὴν σφοδρότητα τῶν παθῶν του, τὴν συνεχῆ ἔντασιν τοῦ πνεύματός του καὶ τὴν ἔντονον ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν του ἰδιοτήτων, θὰ εὐρωμεν, ὅτι ἡ προκαλέσασα τὸν πυρετὸν ἀφορμὴ, εὐρίσκειται ὁλόκληρος εἰς τὴν κλιματολογικὴν ἐπίδρασιν.

Πράγματι, τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν κλίμα τῆς Βαβυλῶνος, θὰ ἤρκει νὰ προκαλέσῃ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον συνεχῆ ἢ ψευδοσυνεχῆ πυρετὸν, εἶδος φυσικῶν καὶ ἐνδημουσῶν νόσων εἰς παρομοίας χώρας. Εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτὴν αἰτίαν, δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν, ὡς αἰτίαν προδιαθέτουσαν, τὴν

διαιτητικὴν ἀκαταστασίαν, πὸν ἔκαμε τὸν ὄργανισμὸν τοῦ βασιλέως πλέον εὐαίσθητον εἰς τὴν ὑπουλον ἐπίδρασιν τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὸν ὁποῖον εὐρίσκετο. Ἐξ ἄλλου μέρους, ἡ καταστροφή ἐπεταχύνθη ἀπὸ τὰς καθημερινὰς θυσίας, τὰ λουτρά καὶ τὴν φροντίδα τῶν υποθέσεων τοῦ τεραστίου κράτους, πὸν δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ τὰ καταβάλλον τὸν Ἀλέξανδρον. Ἦδη ἐν κακόν, τοῦ ὁποῖου ἡ θεραπεία ἀπήτει ἀνάπασιν, δὲν ἠδύνατο παρὰ τὰ χειροτεροῦση ἀπὸ ἀντίθετον τρόπον ζωῆς.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθυσίασε τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του, ἀκόμη τὴν δευτέραν, τὴν τρίτην, τὴν τετάρτην, καίτοι τὸ κακὸν εἶχε προχωρήσει. Τὴν πέμπτην μετεφέρθη μετὰ κόπον εἰς τὸν τόπον τῆς θυσίας, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις ἐτέλεσε. Τὴν ἕκτην ἔκαμε καὶ πάλιν τὴν τελετὴν τῆς θυσίας, παρὰ τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον πλέον τὸν ἐγονάτιζε καὶ δὲν ἔπαυσε παρὰ μόνον ὅταν ἐξήντησε καὶ τὰς τελευταίας του δυνάμεις, ἀλλὰ πλέον εἶχε χάσει τὴν δύναμιν τοῦ λόγου.

Τὰ λουτρά, τὰ ὁποῖα δὲν ἔπαυσε νὰ λαμβάνῃ κατὰ τὰς ἐξ πρώτας ἡμέρας τῆς ἀσθενείας του, δὲν τοῦ ἦσαν ὀλιγώτερον μοιραῖα, πολὺ δὲ μᾶλλον διότι ἦσαν ἀπολύτως ἀντενδεδειγμένα πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς ἀσθενείας του.

Τέλος ἡ δίαιτα, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀκολουθήσει καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς, διαρκούσης τῆς ἀσθενείας του, τὸν ἔκαμαν νὰ ὑποκύψῃ. Οἱ ἴδιοι οἱ ἰατροί, τοὺς ὁποίους ὁ Διόδωρος μόνον ἀναφέρει, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τοῦ παράσχουν καμμίαν βοήθειαν.

Καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποβάλωμεν τὴν σκέψιν, ὅτι ὁ κατακτητὴς τῆς Ἀσίας, ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος τόσα θαυμάσια εἶχεν ἐπιτελέσει καὶ ἐμελέτα τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἄλλων, ἀκόμη μεγαλυτέρων, ἔτυχεν, εἴτε λόγῳ τῆς ἰδίας ἰσχυρογνωμοσύνης του, εἴτε λόγῳ τῆς ἀκηδίας καὶ ἀγνοίας τῶν ἱατρῶν του, χειροτέρας περιποιήσεως εἰς τοὺς κινδύνους μιᾶς

βαρείας νόσου, οποίας δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τύχη ὁ τελευταῖος τῶν στρατιωτῶν του".¹

(¹) Θέλων νὰ ἔχω γνώμην ἐπιστημονικὴν περὶ τῆς φύσεως τοῦ „ξυνεχοῦς πυρετοῦ“ τοῦ Ἰπποκράτους, ἀπετάθην εἰς τὸν διακεκριμένον παθολόγον τῆς πόλεως μας καὶ πολῦτιμον φίλον, τὸν ἱατρὸν κ. Κυπριανὸν Σινιόσογλου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέγνωσα ὀλόκληρον τὸ κεφάλαιον αὐτὸ καὶ ἐξέφρασα τὴν ἐκκληξίμ μου πῶς Ἕλληγες ἐπιστήμονες, δὲν ἠσχολήθησαν, καθ' ἣν εἶχον ἐθνικὴν ὑποχρέωσιν, εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῆς νόσου ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀπέθανεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ δὲν ἐφρόντισαν διὰ τὴν κατάρριψιν τῆς ἀστηρίκτου πλάνης, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπέπεσαν ὁ προαναφερθεῖς καθηγητῆς Μάχαφου.

Ὁ κ. Σινιόσογλου μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἔχει μελετήσει τὸ ζήτημα, ὅτι τὰ πορίσματά του συμφωνοῦν ἀπολύτως πρὸς τὴν ἀναφερομένην γνώμην τῶν Γάλλων ἱατρῶν καὶ ὅτι, ὁ οὕτω περιγραφόμενος „ξυνεχῆς πυρετός“ τοῦ Ἰπποκράτους, ὁ ὁποῖος κατέβαλε τὸν Ἀλέξανδρον, εἶναι ἡ σημερινὴ ἔλονοσία βαρείας μορφῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν λεπτομερῆ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τοῦ θέματος ἀπὸ πλευρᾶς Ἑλληνικῆς, ὁ κ. Σινιόσογλου μὲ ἐπληροφόρησεν, ὅτι ὁ ἐν Ἀλεξανδρουπόλει ἱατρὸς κ. Α. Θ. Σαμοθράκης, ἔχει γράψει πολυσέλιδον μελέτην, τέμνουσαν τὸ θέμα ἀπὸ πάσης πλευρᾶς καὶ καταλήγουσαν εἰς τὸ ἴδιον συμπέρασμα.

Ὁμολογῶ ὅτι ἠσθάνθην πραγματικὴν ἀνακούφισιν, ὅταν ἐπληροφορηθῆν, ὅτι Ἑλλῆν ἐπιστήμων ἔχει τόσον σοβαρῶς καὶ τόσον λεπτομερῶς ἀσχοληθῆ ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ θέματος. Ἀνέγνωσα τὴν μελέτην τοῦ κ. Α. Σαμοθράκη, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰς σελίδας 525-541 τοῦ περιοδικοῦ „Ἑλληνικὴ Ἱατρικὴ“ τοῦ ἔτους 1928, ὑπὸ τὸν τίτλον „Περὶ τῶν ἀσθενειῶν, τῶν τραυμάτων καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου“.

Τὸ ἐπιστημονικὸν συμπέρασμα τῆς τόσον ἐνδιαφερούσης αὐτῆς μελέτης εἶναι, ὅτι ἡ ἀσθένεια ἐκ τῆς οποίας ἀπέθανεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἦτο προσβολὴ βαρείας ἔλονοσίας.

Νομίζω ὅτι δὲν δύναται νὰ χωρέσῃ πλέον δευτέρα γνώμην περὶ τῆς αἰτίας τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Πᾶσα ἑτέρα ἀσεβὴς ὑπόθεσις, ὡς αἱ προαναφερθεῖσαι, δέον νὰ θεωρεῖται ὡς ἄβρις ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας.

Καί κατά τόν τρόπον αὐτόν ἀτυχῶς, νεώτατος, εἰς ἡλικίαν μόλις 32 ἐτῶν, ἀπέθανεν ὁ μέγας αὐτός τῆς Ἑλλάδος υἱός, ἡ ἔνδοξος καί καταπληκτική δρᾶσις τοῦ ὁποῦ καταλαμβάνει τόμους ὀλοκλήρους εἰς τήν ἱστορικὴν βιβλιογραφίαν ὄλων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς. Ἡ παγκόσμιος ἱστορία τὸν ἔταξεν εἰς τήν κορυφὴν τῆς πυραμίδος τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν ἀνύψωσε μέχρι τοῦ θείου καί πρώτην εἰς αὐτόν ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν „Μέγας“.

Ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν κατέλυσε τὸ Περσικὸν κράτος, καθυπέταξε τὴν Ἀσίαν μέχρι τῆς ἐρημίας τῶν Σκυθῶν καί τῆς καρδίας τῆς Ἰνδικῆς, ἀνέπλασε καί ἤρχισε νὰ ἐξελληνίσῃ τὰς ἀχανεῖς αὐτὰς χώρας καί ἤνοιξεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὸν νότιον ὠκεανόν. Κατακτήσεις ἅμα καί ἀνακαλύψεις αἱ ἐκστρατεῖαι αὐτοῦ, αἱ τόσον προσφυῶς „ἔνοπλοι ἐξερευνησεις“ ἀποκληθεῖσαι συνήνησαν εἰς ἓν τεράστιον κράτος, τὸν τέως γνωστὸν καί ἄγνωστον κόσμον τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς Κόϊντος Κούρτιος λέγει: „Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξάνδρου καί ἡ φήμη τῶν κατορθωμάτων του ἐπλήρῶσαν σύμπαντα τὸν κόσμον, βασιλέων καί βασιλείων· μεγάλοι ἀρχηγοὶ θεωροῦνται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ηὔτύχησαν νὰ ἔχουν καί ἐλαχίστην ἔστω μοῖραν ἐκ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πεπρωμένου“.¹

(¹) „Itaque nomen quoque ejus et fama rerum in totum propemodum orbem, reges ac regna diffudit; clarissimi sunt habiti, qui etiam minimae parti tantae fortunae adhaeserunt“ (Curtius X, V).

Και τόσοσ ἀντικατοπιρίζουσ τὴν διὰ τὸν Ἀλέξανδρον ριζωμένην γνώμην τοῦ σημερινοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ὥστε νομίζει κανεῖς, ὅτι ἐγράφησαν χθές, αἱ πρό δύο καὶ πλέον χιλιετηρίδων γραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ λέξεις, μὲ τὰς ὁποίας ὁ ὀλιγόλογος συγγραφεὺς τελειώνει τὴν ἱστορίαν του :

„ΩΣ ΕΓΩΓΕ ΔΟΚΩ ΟΤΙ ΟΥΤΕ ΤΙ ΕΘΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ, ΟΥΤΕ ΤΙΣ ΠΟΛΙΣ ΕΝ ΤΩ, ΤΟΤΕ ΗΝ, ΟΥΤΕ ΤΙΣ ΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΕΙΣ ΟΝ ΟΥ ΠΕΦΟΙΤΗΚΕΙ ΤΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΟΝΟΜΑ“.

Δ) ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ

Ἐκαμα πολυμήνουσ ἀνωφελεῖσ ἐρεύνας εἰσ ὀλοὺσ ἀνεξαιρέτωσ τοὺσ ἀρχαίλοὺσ συγγραφεῖσ Ἑλληνασ καὶ Ρωμαίλοὺσ, τοὺσ ἀσχοληθέντασ μὲ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Διαδόχων, ἵνα ἀνακαλύψω πῶσ ἐτελείωσε τὰσ ἡμέρασ του ὁ διάσημοσ ἀνὴρ, τὸν ὀποῖον ἱστόρησα.

Ὁ Ἰουστῖνοσ¹ ἀναφέρει, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ μεγαλεπηβόλου σχεδίου τῆσ νέασ ἐκστρατείασ του, ὁ Νέαρχοσ ἔλαβε, κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κράτουσ, τὴν παλαιάν σατραπειάν του τῆσ Λυκίασ καὶ Παμφυλίασ.

Ὁ Διόδωροσ ὁ Σικελιώτησ² ἀναφέρει, ὅτι τὸ ἔ-

(¹) „Lyciam et Pamphyliam Nearchus sortiuntur“ (Justin, Histor. Philip. XIII, 3).

(²) Διόδωροσ ΙΗ', 3.

τος 317 π.Χ., κατά τούς ὄξεις ἀγῶνας τῶν Διαδόχων, ὁ Νέαρχος συνέπραττε μὲ τὸν παλαιὸν συνάδελφόν του, τὸν σατράπην τῆς μεγάλης Φρυγίας Ἄντιγονον.

Ὁ Ἄντιγονος, εἷς ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στρατηγῶν, ἔγινε, κατὰ τούς μεταξὺ τῶν Διαδόχων ἀγῶνας, κύριος καὶ βασιλεὺς τῆς Ἀσίας καὶ σκοπός του ἦτο ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν προτέραν του ἐνότητα. Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ἀναφέρει, ὅτι ὁ Νέαρχος ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ Εὐμένη ἐπιχειρήσεις, ὡς στρατηγὸς τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, διοικῶν „τῶν πελταστῶν τούς κρατίστους καὶ τούς τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ τῶν ἄλλων ψιλῶν τὸ ἥμισυ“,¹ καὶ ἀποτελῶν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ ὅλου στρατοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν ἐξεβίβασε κατόπιν ἐπιπόνου αἱματηροῦ ἀγῶνος, τὰ δύσβατα καὶ φοβερὰ στενὰ τῶν Κοσσαίων, ἀπροσίτους ὄρεινὰς διαβάσεις, ὁπόθεν ἔμελλε νὰ διαβῆ ὁ ὑπόλοιπος στρατός.

Ἡ ἐπιχείρησις αὐτὴ ἦτο ἐκ τῶν δυσκολωτέρων, ὅσαι ἀναφέρονται εἰς τούς λυπηροὺς ἐμφυλίους μεταξὺ τῶν Διαδόχων δεινοὺς ἀγῶνας καὶ ἐχρειάζετο δι' αὐτήν, ὅπως λέγει ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Jurien de la Gravière, ἀνὴρ, ὅπως ὁ Νέαρχος, „*συνηθισμένος νὰ μὴν ὑποχωρῇ πρὸ οὐδεμιᾶς ἐπιχειρήσεως, ὅσους κινδύνους καὶ ἂν παροσιάζῃ αὐτῇ*“.²

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Γαβινηῆς, γενομένην τὸ 316 π.Χ., κατὰ τὴν ὁποίαν ἠττήθη ὀλοσχερῶς ὁ Εὐ-

(¹) Διόδωρος ΙΘ' 19, 4.

(²) Jurien de la Gravière, Τόμ. Ε'. „Le démembrément de l'empire“ σελίς 150.

μένης και παρεδόθη εις τὸν Ἀντίγονον, ὑπὸ τῶν αὐτομολησάντων ἀργυρασπίδων, ὁ Νέαρχος ὠμίλησεν εἰς τὸ πολεμικὸν συμβούλιον τῶν στρατηγῶν, τὸ ὅποιον συνεκλήθη διὰ τὴν ἀποφασίση διὰ τὴν τύχην τοῦ Εὐμένη. Κατὰ τὸ συμβούλιον ἐκεῖνο, ὁ Νέαρχος, ἔδειξε τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς του, ἀγορεύσας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ αἰχμαλώτου καὶ εἰπὼν ὅτι, χάριν παραδειγματος, δὲν ὤφειλον εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν ἀργυρασπίδων, οἱ ὅποιοι αὐτομολήσαντες παρέδωσαν τὸν ἀρχηγὸν των, νὰ προσθέσουν τὴν τρομερὰν αὐτὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς στρατηγοῦ καὶ ἀρχιγραμματέως τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἠγγυήθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος προσωπικῶς, ὅτι ὁ Εὐμένης εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ἦτο πιστὸς εἰς τὸν Ἀντίγονον καὶ κατῶρθωσε νὰ προσελκύσῃ μὲ τὴν γνώμην του τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριον.¹ Πλὴν ἀτυχῶς δὲν εἰσηκούσθη καὶ ὁ Εὐμένης ἐθανατώθη.

Ἐπανεῦρον κατόπιν τὸν Νέαρχον εἰς τὰ „Πολυαῖνου Στρατηγήματα“. Ὁ Πολύαινος² ἀναφέρει τὸ στρατήγημα μὲ τὸ ὅποιον ὁ Νέαρχος κατέλαβε τὴν Τελμισσόν.³

„Νέαρχος Κρής, λέγει, κατέσχε Τελμισσόν² Ἀντιπατρίδου κρατοῦντος. Κατέπλευσε μὲν εἰς τὸν λιμένα Νέαρχος. Ἐπεὶ δὲ Ἀντιπατρίδας, παλαιὸς ὢν φίλος, ἀπὸ τῆς ἄκρας κατέβη πρὸς αὐτὸν καὶ διελέξατο περὶ ὧν ἐβούλοντο, ὁ Κρής ἔφη βούλεσθαι γυναῖκας ἀποθέσθαι

(¹) Διόδωρος ΙΘ' 69, 1.

(²) „Πολυαῖνου Στρατηγήματα“ Ε', ΛΕ.

(³) Ἡ Τελμισσὸς ἦτο ἀρχαία πόλις τῆς Λυκίας, κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Γλαύκου, παρὰ τὴν σημερινὴν Μάκρην, καὶ εἶχε περιφημον μαντεῖον.

παρ' αὐτῶ καὶ παῖδας δεδεμένους. Ὁ μὲν Ἀντιπατρίδας ἐπέτρεπεν· οἱ δὲ παῖδες οἱ δεδεμένοι τὰ σκεύη τῶν μουσουργῶν γυναικῶν ἀνεκόμιζον· ἐν δὲ τοῖς κιβωτίοις τῶν αὐλῶν ἐνήην ἐγχειρίδια γυμνά· ἐν δὲ ταῖς κύσταις πέλται. Ὡς δὲ εἴσω τῆς ἄκρας ἐγένοντο, οἱ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας ἄγοντες, σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια, καταλαμβάνουσι τὴν ἄκραν καὶ τῆς Τελμισσοῦ Νεάρχος ἐκράτησεν".

Ἄτυχῶς ὁ Πολύαινος δὲν ἀναφέρει τὸ ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἡ ἐπιχειρησις αὐτῆ τοῦ Νεάρχου.

Ἄλλας δύο φορές συνήντησα κατὰ τὰς ἐρεῦνας μου τὸ ὄνομα τοῦ Νεάρχου. Μίαν τὸ 315 π.Χ., ὀπότε ὑπὸ τὰς διαταγὰς καὶ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ἐναυπηγήθη ἐν Φοινίκη ὁ Ἰσχυρός, ἐκ 240 πολεμικῶν πλοίων, στόλος τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ἑτέραν τὸ 312 π.Χ., ὡς σύμβουλον καὶ κηδεμόνα τρόπον τινα τοῦ νεαροῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, Δημητρίου, τοῦ ἥρωϊκοῦ ἐκείνου νέου, τοῦ γνωστοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ „Πολιορκητοῦ“. Ὁ Ἀντίγονος ἦτο τότε βασιλεὺς τῆς Ἀσίας, εἶχε δὲ ἀφήσει τὸν εἰκοσιδιετῆ υἱόν του Δημήτριον, ὡς ἀρχηγὸν τοῦ ἐν Συρίᾳ στρατοῦ. Ἀλλά, μὴ ἐμπιστευόμενος εἰς τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας καὶ τὸ παράτολμον τοῦ χαρακτήρος του, καὶ φοβούμενος ἐπιδρομὴν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου κατὰ τῆς Συρίας, εἶχε δώσει εἰς αὐτόν, ὡς σύμβουλον, τὸν παλαίμαχον καὶ πεπειραμένον συνάδελφόν του.

Ἐκτοτε χάνονται τὰ ἔχνη τοῦ Νεάρχου.

Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι, καθ' ὅλους τοὺς μεταξὺ τῶν Διαδόχων ἐμφυλίους ἀγῶνας, συνέπραξε στα-

(¹) Διόδωρος Κ'.

θερῶς μὲ τὸν παλαιὸν φίλον καὶ συνάδελφόν του Ἀντίγονον, ὃ ὁποῖος καὶ τὸν ἐτίμησε μὲ μεγάλα, ὡς εἶδομεν, ἐμπιστευτικὰ ἀξιώματα καὶ ἀποστολάς ἐπικινδύνους, μοῦ ἐπιτρέπει μετὰ βεβαιότητος τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι πιθανῶς ὁ μέγας Κρής, ἐφονεύθη περὶ τὸ θέρος τοῦ 301 π.Χ. κατὰ τὴν ἐν Ἴψῳ μάχην, κατὰ τὴν ὁποῖαν, οἱ συνησπισμένοι στρατοὶ τοῦ Πτολεμαίου, Λυσιμάχου, Σελεύκου καὶ Κασσάνδρου, κατενίκησαν τὸν Ἀντίγονον, φονευθέντα ἐπίσης κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην.

Εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν συνηγορεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ἀνὴρ τῆς ἀξίας τοῦ Νεάρχου, ἂν ἔζη καὶ μετὰ τὴν μάχην ἐκείνην, ἀσφαλῶς θὰ ἐνεφανίζετο πρὸς εἰς τὰς τόσας περιπετείας, μάχας, ἐπιτυχίας καὶ ἀποτυχίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὃ ὁποῖος δὲν ἔπαυσε, μέχρι τοῦ 287 π.Χ., ἀποσχολῶν μὲ τὴν εὐτυχῆ ἢ ἀτυχῆ δρᾶσιν του πολλὰς σελίδας τῆς ἱστορίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἄρχαία βιβλιογραφία :

Ἀρριανός.—, Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου" καὶ „Ἰνδική”.

Βίοι Πλουτάρχου.—, Ἀλέξανδρος" καὶ „Εὐμένης”.

Στράβων.—, Γεωγραφικά”, Τόμοι I, II, III.

Διόδωρος ὁ Σικελιώτης.—Βίβλοι, ΙΖ΄, ΙΗ΄, ΙΘ΄, Κ΄.

Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς.—, Περὶ ἀρχαίων ρητόρων ὑπομηματισμοί”.

Ἀποσπάσματα ἀρχαίων συγγραφέων, περιλαμβανόμενα εἰς τὴν συλλογὴν „Scriptores rerum Alexandri Magni” τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Carl Müller καὶ εἰδικῶς :

Καλλισθένης ὁ Δημοτίμου, Ὀλύμπιος.—, Τὰ κατ’ Ἀλέξανδρον” ἀπόσπασμα 39-40.

Μαρσῦας ὁ Κριτοφήμου, Φιλιπέυς.—, Μακεδονικά”.

Ὀνησίκριτος ὁ Ἀστυπάλαιεύς.—, Σημειώσεις ἐπὶ τοῦ περιπλου”.

Ἀνδρουθένης ὁ Καλλιστράτου, Θάσιος.—, Τῆς Ἰνδικῆς παράπλους”.

Κλείταρχος ὁ Δίνωνος, Αἰολεύς.—, Τὰ κατ’ Ἀλέξανδρον”.

Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, Μακεδών.—

Ἀριστόβουλος ὁ Ἀριστοβούλου, Κασσανδρεύς.—, Τὰ κατ’ Ἀλέξανδρον”.

Χάρης ὁ Μυτιληναῖος.—, Περιγραφή γαμηλίων τελετῶν Σούσων”.

Εὐμένης ὁ Καρδιανός

Διόδοτος ὁ Εὐρουθρεὺς

Σεράττις ὁ Ὀλύμπιος

} „βασιλικοὶ ἡμερησίδες“

Ἐπιππος ὁ Ὀλύμπιος.— „Περὶ Ἀλεξάνδρου καὶ Ἡφαιστίνου ταφῆς“.

Πολύκλειτος ὁ Λαρισσεὺς

Ἡγησίας ὁ Μάγνης

Νικάνωρ ὁ Ἡφαιστίνου

Δωρόθεος, Νικόβουλος, Ἀντιγένης

Βαῖτων, Διόγνητος, Ἀμύντας

Αἰλιανός.— „Ποικίλη ἱστορία“.

Πολύαινος.— „Στρατηγήματα“.

Θεόφραστος.— „Ἀποσπάσματα“.

Πολύβιος.— „Ἱστοριῶν τὰ σωζόμενα“.

Στέφανος Βυζάντιος.— „Ἐθνικά“.

Σουΐδας.— „Λεξικὸν Ὀνομάτων καὶ Πραγμάτων“.

Φιλόστρατος.— „Βίος Ἀπολλωνίου“.

G. Secundus Plinius.— „Historiarum mundi“ Liber VI. Cap. XXVI, Navigationes in Indiam.

Q. Curtius Rufus.— „De rebus gestis Alexandri Magni regis Macedonum“.

M. Justinus.— „Historiarum Philippicarum“.

} Ἐλάχιστα ἀποσπάσματα, ἀναφερόμενα εἰς διάφορα γεγονότα τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Νεωτέρα βιβλιογραφία :

- G. Sainte - Croix.*— „Examen critique des anciens historiens d'Alexandre le Grand“ έκδοθὲν ἐν Παρισηίοις τὸ 1775.
- J. G. Droysen.*— „Geschichte des Hellenismus“, έκδοθὲν ἐν Βερολίνῳ τὸ 1833. Εἶναι γνωστὸν τὸ ὄραϊον αὐτὸ σύγγραμμα τοῦ φιλέλλη-νος Γερμανοῦ συγγραφέως, εἰς κάθε γραμμὴν τοῦ ὁποῖου προβάλλει ὁ πη-γαῖος ἐνθουσιασμός του διὰ τὴν μεγά-λην φυσιογνωμίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὴν ὁποίαν ἐξυψώνει μέχρις ἀτμοσφαίρας ἀποθεώσεως. Ὁ Droysen, εἰς τὸ σύγγραμ-μά του τοῦτο, ἀναλύει λεπτομερῶς ὅλας τὰς δυσμενεῖς γνώμας τῶν διαφόρων συγ-γραφέων, τὰς ἀφορώσας ὀρισμένας δὴθεν ἐνεργείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰς ἀποδει-κνύει ἀνοήτους, κακοβούλους καὶ συκο-φαντικὰς καὶ κατόπιν ἐπισταμένης ἱστο-ρικῆς ἐρεῦνης, ἀναφερομένης εἰς τὰς πη-γὰς αὐτῶν, καὶ τόσον λεπτομεροῦς, ὥστε νὰ πείθῃ τὸν ἀναγνώστην, τὰς ἀπορρί-πτει πάσας.
- G. Grote.*— Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίον του „History of Greece“, έκδοθὲν ἐν Λονδίῳ τὸ 1862.
- H. Berve.*— „Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage“, έκδοθὲν εἰς Μόναχον τὸ 1926. Τὸ σπουδαῖον αὐτὸ καὶ πολυσέλιδον βι-

βλίον τοῦ Γερμανοῦ συγγραφέως, περιλαμβάνει ἔργασίαν πράγματι κολοσσιαίαν. Μᾶς δίδει, κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν, τὴν βιογραφίαν ὄλων τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἔδρασαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ εἶναι πραγματικῶς πολῦτιμον διὰ πάντα μελετητὴν τῆς περιόδου ἐκείνης τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Ernst Curtius.— „Griechische Geschichte“ Δ' ἔκδοσις, Βερολῖνον 1874.

P. Roussel.— „La Grèce et l'Orient“ ἔκδοθὲν ἐν Παρισίοις τὸ 1928.

Jurien de la Gravière.— „Les campagnes d'Alexandre“ καὶ κυρίως οἱ: Τόμος Δ'. „La conquête de l'Inde“ καὶ τόμος Ε'. „Le démembrement de l'empire“, ἔκδοθὲν ἐν Παρισίοις τὸ 1883.

Πλέον τῶν 110 σελίδες τῶν τόμων αὐτῶν, γραφεῖσαι ὑπό, λόγῳ τοῦ ἀξιωματὸς του, εἰδικοῦ συγγραφέως, εἶναι ἕνας ὕμνος διὰ τὸν Ναύαρχον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ κοσμοϊστορικοῦ του ταξιδίου.

» » » „La marine des anciens“ ἔκδοθὲν ἐν Παρισίοις τὸ 1885.

W. Wincent.— „The voyage of Nearchus“ ἔκδοθὲν ἐν Λονδίνῳ τὸ 1797. Ὁ Ἄγγλος ἰατρός καὶ συγγραφεὺς ἀφιέρωσε πολλὰ ἔτη τῆς ζωῆς του, διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην τοῦ κοσμοϊστορικοῦ ταξιδίου τοῦ Νεάρχου, καὶ κάθε σελὶς τοῦ ἐξ 600 σελίδων σπα-

νίου σήμερον καὶ δυσσευρέτου βιβλίου του, μαρτυρεῖ τὸν ἀνυπόκριτον σεβασμὸν, τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν μέγαν Κρήτα θαλασσοπόρον.

W. Tomaschek.—, „Topographische Erläuterung der Küstenfahrt Nearchs vom Indus bis zum Euphrat“ ἐκδοθὲν ἐν Βιέννῃ τὸ 1890. Ὁ σοφὸς Γερμανὸς συγγραφεὺς, μέλος τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης, μᾶς δίδει εἰς τὸ ἀνωτέρω βιβλίον του μίαν τοπογραφικὴν διασάφησιν τοῦ ταξειδίου τοῦ Νεάρχου καὶ διαπιστώνει τὴν ἀπόλυτον σύμπτωσιν τοῦ ἡμερολογίου τοῦ μεγάλου θαλασσοπόρου μὲ τὰς νεωτέρας ἐξερευνήσεις.

H. Endres.—, „Geographischer Horizont und Politik bei Alexander dem Grossen in den Jahren 330-323“, ἐκδοθὲν ἐν Wurtzbourg τὸ 1924.

Karl Beloch.—, „Griechische Geschichte“, ἐκδοθὲν ἐν Βερολίνῳ τὸ 1923.

Paulys - Wissowa.—, „Real - Encyclopädie“ Nearchos, σελίδες 2132—2154.

Hugo Berger.—, „Geschichte der wissenschaftlichen Erdkunde der Griechen“, ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ τὸ 1887.

Jacob Burckhardt.—, „Griechische Kulturgeschichte“. Λειψία.

G. Radet.—, „Alexandre le Grand“ ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις τὸ 1931. Ὁ Γάλλος συγγραφεὺς G. Radet, συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν τοῦ Νεάρχου, εἰς τὸ ταξειδίον τοῦ ὁποίου ἔχει ἀφιερῶσει ἰδιαιτέρον κεφάλαιον, περιλαμβανόμενον

εις τὰς σελίδας 309—336.

R. Burgard.—„Expéditions d'Alexandre et la conquête d'Asie“, ἔκδοθὲν ἐν Παρίσιος τὸ 1937.

Τὰς ἐν τῷ βιβλίῳ μου ἀναφερομένας γνώμας διὰ τὸν Νέαρχον καὶ τὰς ἐπιβεβαιούσας τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ ἡμερολογίου του νεωτέρας περιγραφὰς τῶν ἐξερευνητῶν Claude de Saumaise, Sir Burnes, G. Saint-Croix, I. de Gosselin, Denis Pétau, Scaliger, Alex. Cunningham, J. d'Anville, Thévenot, Tavernier, Thornton, Kempthorne κ.λ.π., ἔσταχυολόγησα ἐκ τῶν προαναφερομένων βιβλίων τῶν συγγραφέων Jurien de la Gravière, G. Radet, W. Wincent, Wil. Tomaszek καὶ ἐκ τοῦ ὀγκώδους συγγράμματος „Geographi Graeci Minores“, τοῦ Γερμανοῦ Carl Müller, ἔκδοσις Firmin—Didot, Παρίσιος.

Κ. Παπαρρηγοπούλου.—„Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους“.

Ἄρσιν. Παπαδοπούλου.—„Ὁ Δημιουργὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους“ ἔκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τὸ 1930.

Μ. Σπυρομίλιου.—„Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος στὰς Ἰνδίες“, ἔκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τὸ 1927.

„Ἑλληνικὴ Ἱατρικὴ“.—Τόμος 1928, Θεσσαλονίκη.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς 14	στίχος 27	προεΐχε ἀντί ὑπερεΐχε
» 28	» 10	μεγαλυτέρου ἀντί μεγαλαλυτέρου
» 35	» 14-15	᾽Ολυμπιάδα ἀντί ᾽Ολυμπιάδα
» 56	» 8	μὲν ἀντί μὲν
» 66	ὑπόσημ.	ποδῶν ἀντί ποδιῶν
» 80	στίχος 1	πεντακισχιλίους ἀντί 5000
» 116	ὑπόσημ.	᾽Η ἔννοια τῆς λέξεως „ἐταῖροι“ ἀναφέρεται εἰς τὴν σελίδα 12 ἀντί τῆς σελ. 18.
» 141	στίχος 8	τόν ἀντί τόν
» 141	» 29	σκοπέλους ἀντί σκοπέλου
» 145	» 9	εὐρύτερον ἀντί εὐρύτερον
» 147	» 12-13	᾽Ινδικῆς καὶ ᾽Ασίας ἀντί ᾽Ινδικῆς ᾽Ασίας
» 148	» 26	ἐμπορίου ἀντί ἐμπορίου
» 172	» 11	ἐτησίων ἀντί ἐτησιῶν
» 172	» 17	ἐτησίων ἀντί ἐτησιῶν
» 177	» 3	1883 ἀντί 1833
» 179	» 11	prosopographischer ἀντί prosopographisher
» 193	» 12	διῶρυξ ἀντί διῶρυξ

Σελίς 194 ἐπικεφαλίς ΑΡΑΒΙΤΩΝ ἄντι ΑΡΑΒΕΙΤΩΝ

- » 291 στίχος 5 τὴν ἀντι τῆς
- » 291 » 12 ὑδρόβια ὄλων τῶν εἰδῶν ἀντι
ὑδρόβια ὄλων εἰδῶν
- » 294 » 21 ἰσῶν ἀντι ἰσῶν
- » 314 » 20 μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἀντι μετὰ
μεγάλας χαρᾶς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	I-V
Ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.—Ἐταῖροι	11
Βαρὺ Πεζικὸν—Σάρισσα	12
Ἐλαφρὸν Πεζικὸν	16
Ἴππικὸν	18
Μηχανικὸν	19
Βασιλικὸι Παῖδες—Σωματοφύλακες	20
ΝΕΑΡΧΟΣ — Παιδικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία τοῦ Νεάρχου	23
Τὸ πρῶτον βήπυισμα τοῦ πηρὸς	31
Ἐξορία τοῦ Νεάρχου	34
Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τοῦ θρόνου.—Ἀνάκλησις τοῦ Νεάρχου ἐκ τῆς ἐξορίας	39
Ἡ διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν.—Ὁ Νεάρχος χιμαρχὸς τῶν Ὑπασπιστῶν	44
Ὁ Νεάρχος Σατραπῆς τῆς Λυκίας	49
Ἡ ἀπόφασις διὰ τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατείαν	52
Ἡ Ἰνδικὴ ἐκστρατεία	59
Ἡ κατάληψις τῆς Ἀρόρου	63
Ὁ Νεάρχος εἰς Δύρτα	74
Ἡ κατὰ τοῦ Πύρου μάχη	77
Ἡ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ —Ὁ Νεάρχος Ναύαρχος τοῦ στόλου	106

Ἐξ ἀπόπλους τοῦ στόλου	115
Ἡ ἡμέρα τοῦ ἀπόπλου	117
Ἐξ ἀπόπλους τοῦ Ἰνδοῦ	120
Ἐξ ἐρεῦνης τοῦ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ	133
Ἡ ἀπόφασις διὰ τὸν περίπλου	145
Ἡ ἔΚΛΟΓΗ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ ΔΙΑ ΤΟ ΜΕΓΑ ΤΟΛΜΗΜΑ	150
Ἡ φύσις τῆς χώρας καὶ τῆς ἀκτῆς	159
Ἡ διὰ τῆς ἐρήμου πόρεία τοῦ Ἀλεξάνδρου	161
Αἱ ἀνησυχίαι τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὸν στόλον	169
ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΣ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ — Ο ΠΕΡΙ- ΠΛΟΥΣ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ — Ἡ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ ΩΣ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ	172
Τὸ μῆκος τοῦ ταξειδίου	186
Ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως	187
Ἐξ ἀπόπλους τοῦ στόλου ἀπὸ Παττάλων μέχρι θαλάσσης	191
Τὸ θαλάσσιον ταξειδίον. — Ἐξ ἀπόπλους τῆς ἀ- κτῆς τῶν Ἀραβιτῶν	194
Ἀνασκόπησις τῆς πρώτης φάσεως τοῦ περίπλου	201
Ἐξ ἀπόπλους τῆς ἀκτῆς τῶν Ὠρειτῶν	202
Συνάντησις Νεάρχου καὶ Δεοννάτου	204
Συμπλοκὴ μὲ τὸν βαρβάρου	207
Ἀνασκόπησις τῆς δευτέρας φάσεως τοῦ περίπλου	211
Ἐξ ἀπόπλους τῆς ἀκτῆς τῶν Ἰχθυοφάγων	216
Ἡ νῆσος τῆς Νηρηίδος	224
Ἐμφάνισις φαλαινῶν	230

Στρατήγημα τοῦ Νεάρχου	233
Ἐνασκόπησις τῆς τρίτης φάσεως τοῦ περίπλου . . .	241
Ὁ περίπλους τῆς ἀκτῆς τῆς Καρμανίας	249
Συνάντησις Νεάρχου καὶ Ἀλεξάνδρου	256
Συνέχεια τοῦ περίπλου τῆς Καρμανίας	269
Ἐνασκόπησις τῆς τετάρτης φάσεως τοῦ περίπλου . . .	274
Ὁ περίπλους τῆς Περσικῆς ἀκτῆς	277
Τὸ ταξείδιον εἰς τὸν Πασιτίγητα.	285
Ἐνασκόπησις τῆς τελευταίας φάσεως τοῦ περίπλου . .	288
Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ — ΔΙΟΝΟΜΗ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Εἰς ΤΟΝ ΝΕΑΡΧΟΝ	294
Ἡ ἀξία τοῦ ταξειδίου τοῦ Νεάρχου	297
Αἱ μεγαλοπρεπεῖς γαμήλιοι τελεταὶ τῶν Σούσων. . . .	301
Ἐπίλογος.—Τὸ τελευταῖον μέγα σχέδιον τοῦ Ἀ- λεξάνδρου.	310
Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.	320
Ἡ αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου	329
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ	336
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ	

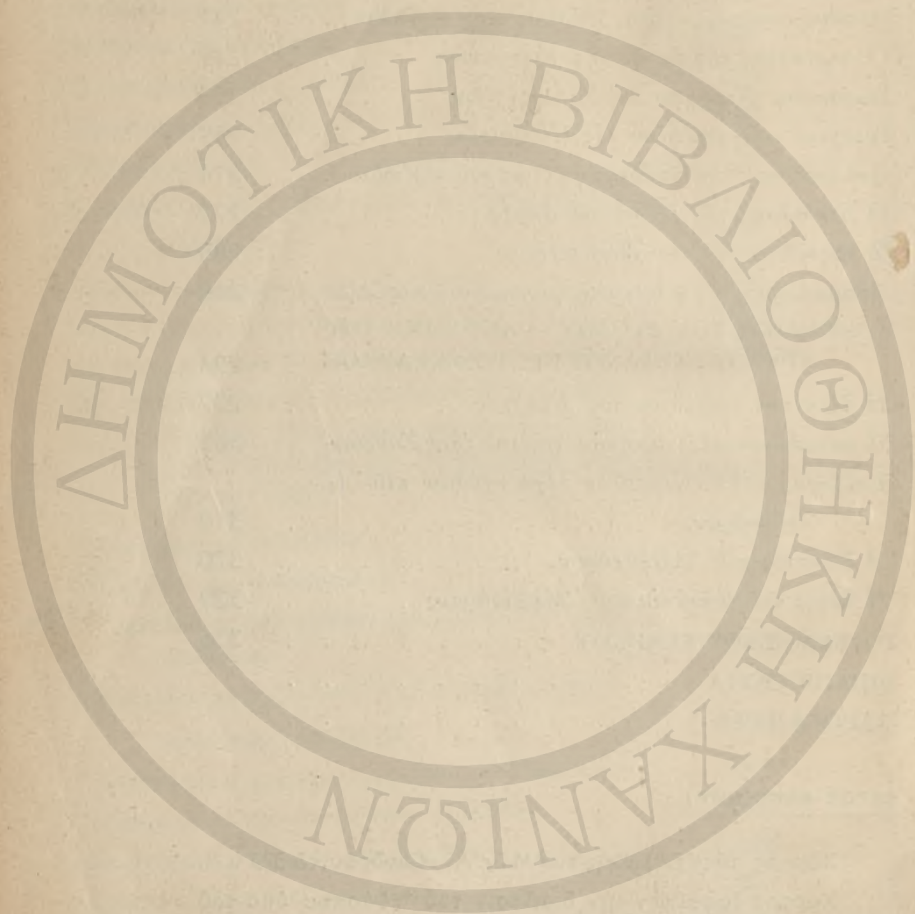
ΕΚΤΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ :

Χάρης τῆς Ἑλλάδος τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, τὸ 323 π.Χ.

Χάρης ἐμφαίνων τὴν διάβασιν τοῦ Ὑδάσπου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν μάχην ἐναντίον τοῦ Πώρου.

Χάρης ἐμφαίνων τὸν περίπλου τοῦ Νεάρχου καὶ τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τῶν στομίων τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ μέχρι τῆς Καρμανίας.

224

4.6

1-11

5-1

3/4

7/7

16/8

20-4

25/9

